John Crawford,
M. D.

Library of the
UNIVERSITY OF MARYLAND
1813
SCHOOL OF MEDICINE.

ANTONII DE HAEN

S. C. R. A. MAJESTATIS CONSILIARII
ET ARCHIATRI,
NEC NON MEDICINÆ IN HAC ALMA ET ANTIQUISSIMA
UNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII,
SOCIETATIS HAARLEMENSIS SOCII,

PARS SEPTIMA
RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO;
QUOD IN GRATIAM ET EMOLUMENTUM
MEDICINÆ STUDIOSORUM
CONDIDIT

MARIA THERESIA,

AUGUSTISSIMA ROMANORUM
IMPERATRIX,
HUNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

VIENNÆ AUSTRIAE,
SUMPTIBUS HERMANNI JOSEPHI KRÜCHTEN.

M. DCC. LXII.

19306

UNIVERSITY OF MARYLAND
LIBRARY
Founded 1813
SCHOOL OF MEDICINE

Crawford

SACRÆ, CÆSAREÆ, REGIÆ, APOSTOLICÆ
MAJESTATI,
AUGUSTISSIMÆ ROMANORUM
IMPERATRICI,
HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, DALMATIÆ,
CROATIÆ, SCLAVONIÆ, &c. &c.
REGINÆ,
ARCHIDUCI AUSTRIÆ, &c. &c.
MARIÆ THERESIÆ,
DOMINÆ
SUÆ CLEMENTISSIMÆ,
ANTONIUS DE HAEN.

Pro innumeris beneficiis, quibus MAJESTATI TUÆ

placuit me in nonum jam annum, potiſſimumque hoc ultimo elapſo, gratioſiſſime cumulare, cum, quod rependam, non habeam, id, quod præter memetipſum TIBI *dicatum totum*

tum, habeo, gratus rependo, deponendo ad pedes Throni TUI *ſeptimum annui laboris Tomum; qui, quantos ad excolendam, ditandamque, cum Medicinam, tum Chirurgiam, ani-*

mos adhibuerim, addiſcen- dique utramque Medicinæ ſtudioſis copiam longe uber- rimam fecerim, ſponte pa- tefacturus eſt. TUA *ejus- dem*, AUGUSTISSI- MA IMPERATRIX,

ap-

approbatio efficiet , ut in poſterum eandem adhuc , ſi tamen id poſſibile ſit , merear auctiorem.

Dabam 9. Novembris
1762.

ELEN-

ELENCHUS CAPITUM.

CAPUT I.

De Aneurysmate externo Spurio. Pag. 1.

CAPUT II.

De Aneurysmate vero. Pag. 70.

CAPUT III.

De Hydrope Cyſtico, & de Hydatibus. Pag. 110.

CAPUT IV.

De Inteſtino in Inguine perforato, excrementisque inde foras expulſis. Pag. 159.

CAPUT V.

Varia. Pag. 203.

CA-

Library of the

CAPUT I.

DE ANEURYSMATE EXTERNO, SPURIO.

§. I. *Aneuryſma ſpurium in Brachio, a Miſſione ſanguinis natum,* Compreſſione *curatum. Biga obſervationum adjungitur, quæ quantumvis per ſe ſimplices, & cuique obviæ cenſeri poſſint, ob frequentem nihilominus earundem in Clinicis neglectum, nova commendatione indigent.* §. II. *Aneuryſmatis Spurii Trunci ipſius Arteriæ Femoralis, inflicto vulnere nati,* Interceptio. *Gangrænæ, & Sphaceli, aſſiduo, diuturno, copioſo, ac, ni fallor, citra*

Exemplum hucuſque interne, externeque dato, Cortice Peruviano, feliciſſima curatio. §. III. *Apologia Corticis adverſus ejusdem detrectatores, audaciorisque noſtræ eundem exhibendi doſis.* §. IV. *In Urinam plurimo curæ tempore a noſtro vulnerato redditam, quædam obſervationes, ea intentione collectæ, ut conſtaret, an in Diagnoſi ac Prognoſi quid lucis afferrent, nec ne?* §. V. *Disquiſitio num Fungi Agarici ad arteriæ vulnus non modo lamellatim facta adplicatio, verum etiam ejusdem pulveris per totum vulnus conſperſio, laudanda ſit?*

§. I. PEriculoſiſſimi hujus, frequentisque Chirurgici morbi, plura exempla dedi in hujus Operis *Tomo IV. cap. 2. Tom. V. cap. 6. & Tom. VI. cap. 4.* Fauſtaque ſimul & infauſta noſtra conamina communicavi. Septimum hunc Tomum ab eodem argumento, quod Annus Academicus nova eidem argumenta ſuppeditarit, auſpicabor.

Anno

Anno 1761. Nov. 10. Inſtrumento reſiliente Balneator Pictori 25. annorum, pectoris ardorem & raucedinem conquerenti, venam tudit; mirante ægro quod momento temporis tria vaſa replerentur, vimque proſilientis cruoris Chirurgus ægre retunderet. Tumens porro præ validiore compreſſione brachium, ſpiritu quopiam fricare ille juſſit, effecitque inde ut artum, a tribus retro ſeptimanis immobilem, ſauciatus iterum flectere, artemque pictoriam, quamvis non expedite, tamen exercere poſſet. Quem interea Balneator ſolabatur integræ ſpe curæ, quidquid ſupererat impedimenti a Lympha duntaxat, quæ ad Venæ, Cutisque vulnus affluerét, oriri ratus.

At vero contrarium expertus eſt homo infelix, tumore intra 7. aut 8. ſeptimanarum ſpatium ovum gallina-

ceum mole referente. De eventu ſollicitus, adiit 5. Jan. hujus, quem vivimus, anni, Exp. D. *Reutter*, Chirurgiæ Doctorem, Virum curis experientiaque clarum; qui poſtquam in decimum diem Machinam comprimentem externam fruſtra adplicuiſſet, hominem demum meis curis commendavit.

Origo mali, ac progrediendi modus, Aneuryſma ſpurium eſſe declarabant. Carebat tamen pulſatione, nec non motu illo tremulo, de quo Tomo IV. egi: verum nos, ab effuſo cruore, eodemque coagulato, per brachii celluloſitatem, pulſuum perceptionem, tremulumque motum, ſuffocari conjecimus.

Die Jan. 16. dexterrimus Chirurgiæ Profeſſor *Leber*, operationem peregit; præſentibus Magnifico Domino Archiatro, & inclytæ Facultatis Medi-

dicæ Vice-Præſide *Keſtler*, egregio Medico, & ſollertiſſimo Noſocomii Civici Phyſico; *Schreibers*, Chirurgo S. S. M. M. *ab Hombourg*, Chirurgiæ Doctore *Reutter*, Aulico Chirurgo *Fiſcher*, Doctiſſimo, ac plurimæ ſpei Chirurgo, *Scherer*, aliisque pluribus Medicinæ, Chirurgiæque cultoribus.

Dilatato ſurſum, deorſumque vulnere, globoſum corpus apparuit, ambiguum utrum tendo Bicipitis brachii eſſet, an membrana fortis, quam validior brachii compreſſio ex membrana celluloſa formaſſet? Non eſſe tendinem, ſed compreſſione natam membranam, plura mox evincebant. 1mo Tendo ſi fuiſſet, oportuiſſet illum a cohæſione ſua naturali cum cute, ope celluloſitatis genita, ſolvere: verum ſtylus libere intrabat ſurſum, deorſumque. 2do Amotis integumentis, debuiſſet brachium extentum quoque

tendinis extenti rigiditatem oſtendere; verum id neutiquam. 3^{tio} Amotis integumentis figura rotunda erat, hemisphærii, extrorſum verſi, inſtar, atque ad ſuperiorem partem ſubito declivis; ut evidenter adpareret de tendinea expanſione nihil ſupereſſe. 4to Si tendo fuiſſet cruori coagulato ſuperextentus, tumorem utique, dum brachium extendebamus, comprimere debuiſſet; at vero tumor æque globoſus eſſe perſeveravit. 5to Facta levi tumoris inciſione, & vulnere dilatato in longitudine, neceſſum fuiſſet ut porrecto in longitudinem brachio apertura clauderetur; verum ea manſit æque aperta. 6to Educto cruore, nulla tenſio partis aderat, dum arteriam vulneratam quærentes, brachium vario modo extendebamus: porro ſi Aponeuroſis incluſiſſet tumorem, aperturam longitudinalem a nobis

bis

bis factam, extento brachio, claudere debuiſſet.

Igitur tumor ipſe cum ſua membrana exacte ſic ſe habuit, quemadmodum *Rat. Med. Tom. IV. pag.* 52. 53. 54. expoſui. Nempe ſanguis arterioſus in celluloſitatem illam, quæ Arteriam, Venam, Nervumque, laxe colligit, effuſus, eandem dilatat, extendit, expandit, in craſſiorem compingit membranam; eoque facilius, quo Chirurgus tum diutius, tum fortius, brachium compreſſerit. Scilicet vis cruoris, arteriæ vulnere pulſi, locum foramini proximum ampliat, celluloſitatem removendo, & cavum quoddam format, quod ideo hemisphærium refert, quia celluloſitas in extremo circulo tumoris ad arteriam arcte adpreſſa & agglutinata, coïvit cum eadem. Saccus proinde ſic producitur clauſus. Si vis ſanguinis non

ſolvat hanc in ambitu cohæſionem, durum trumbum formare cogitur, arteriæ foramen ita demum obturantem, ut effluere queat nihil. Atque ita ſola compreſſio externa, citra ullam loci aperturam factam, perfecte Aneuryſma curat, ut *Tomo IV. pag.* 50. & 51. exemplis demonſtravi. Sin vero proſilientis de vulnere ſanguinis vis tanta eſt, ut ſacci celluloſi, per ambitum cum arteria accreti, plagam forte debiliorem ſolvat, aut laceret, ſanguis effunditur per adiposam membranam, inter, ſub, ſupraque muſculos, cutem elevat, citoque ita putreſcit ſæpe, ut brachium, imo aliquando totus homo, ſphacelo pereat. Unde cita operatione tunc opus eſſe intelligitur. Ita femina *Tomo IV. pag.* 40., ut & *Tomo V. pag.* 201., ſic etiam pictor noſter.

Igi-

Igitur inciſa globoſæ hujus maſſæ membrana, prodiit ſanguis congrumatus, isque haud de ſacco duntaxat, verum ex lacerato ambitu ſacci verſus brachium ſuperius & inferius olim effuſus.

Eluto vulnere, & laxata tortili machina, videbamur videre Arteriam mox ſupra bifurcationem ſauciatam, & quidem ab interno ſuo latere. Utique Reſiliente Chirurgorum inſtrumento vas ſic vulnerari poteſt.

Videbamur, inquam, videre: nam cum arteria & ante bifurcationem ſuam, & poſt eandem, emittat ramos plures, decipere nos poſſet ramus oriundus ex Arteria cubitæa, ſi ille forte adpareret ſolito amplior. Hinc in Aneuryſmate cum plurimo ſanguine effuſo, ubi longiore inciſione opus, accuratius rem hanc definimus, minus accurate in inciſione breviore; ut

in caſu præſenti: quatuor enim pondere uncias eductus non ſuperabat cruor. Fatendum tamen eſt a magnitudine arteriarum, trunco quodam prodeuntium, conjecturam probabiliorem ſæpius reddi.

Laterale arteriæ vulnus ſuſpenſos tenuit animos, utrum Agarico, & Compreſſione artificioſa, in vaſis latus forte minus premente, hac comprimendi methodo uteremur: an vero tutius Interceptione? Attamen mira Agarici virtus, qui etiam in pulverem verſus adplicari ubique poſſit, atque cum vaſe veluti conglutinetur, vota Adſtantium in conſuetam compreſſionem noſtram vertit: ea tamen lege, ut filo munitæ acus perpetuo ad manus forent, ad arteriæ interceptionem, minus proſperante compreſſione, faciendam.

Chi-

Chirurgus igitur parva, eademque rite complanata Agarici lamella, vulneri impoſita, me ſuadente vicina per ambitum loca ejusdem pulvere contexit, nec non etiam vulneris ambitum omnis; ſiquidem alias ea vaſa, quæ ex Arteria, vulneri ſuperiore, naſcuntur, hæmorrhagia haud raro turbant, labefactantque apparatum. Poſtmodum ſtratum, ut ajunt, ſuper ſtratum, ampliores ſenſim Agarici lamellas impoſuit, donec, quæ impoſita duodecima erat, debitam monſtraret altitudinem, quam deinde plumaceolis ſiccis, compreſſisque admotis, idonea ligatura firmabat.

Manus friguerat ſub operatione: at vero illa poſt operationem mox fota calido vino & aqua, intra horam calere cepit. Bihorio elapſo teſtabatur æger admodum leve ſibi toto in brachio eſſe, doloremque perquam tole-

tolerabilem. Caluit bene manus, pulſusque percipi in carpo ceptus. Nemo ſane horum, quos in noſocomio ſimiles curavi, tolerabilius ab hac operatione habuit; nunquam inquietus, vix unquam febricitans, noctibus gaviſus tranquillis, adpetitu pollens, contentum perpetuo & tranquillum teſtatus animum.

Ad 5. diem, (hyems quippe erat,) prima deligatio facta eſt. Sanguis ex ambitu vulneris transſudans, adparatum parumper maculaverat, & etiamnum, amotis plumaceolis, effluebat aliquantillum: Agaricus vero ſuo fixus in loco inventus eſt. Hinc vulnus, ut prius, deligavimus. Excoriatio tamen cum exulceratione nata a tortili machina, ſolvere hanc, proſpicere illi, aliamque machinam admovere, ſuadebat. Quo in opere læti deprehendebamus quod ablato per

ali-

aliquot minuta toto hoc vinculo, vulneri ita inhæreret Agaricus, ut nihil de vulnere effluxiſſe apparatus doceret.

Die ab operatione octavo altera, die undecima tertia deligatio facta, Fungi optimam adhæſionem, laxata etiam machina tortili, oſtendit.

Die 15. incipiente, nempe 30. Jan. in quarta deligatione totus cecidit Agarici acervus, laxataque machina nihil de vulnere exiit. Novas tamen lamellas eidem, majoris ſecuritatis gratia, impoſuimus.

Biduo exinde elapſo novus excidit de vulnere Agaricus. Vulnus optimum undecumque. Agaricus alius impoſitus. Laxata machina tortili ne gutta ſanguinis effluxiſſe viſa. Exin quovis die deligatio. Agarico jam tertium elapſo, novum non ſubſtituimus; inchoantem undique incarnatio-

tionem, ita dictam, impediturum rati. Ineunte Martio optima Cicatrix. Martio circiter medio domum ſanus repetiit, ſerio monitus ne integro biennio hoc brachium ad gravius aliquod onus tollendum, laboresve validiores perferendos, adhiberet; prætereaque quovis 14. die me conveniret examinandi cauſa. Redeuntem ſæpius in ſanitate perſeverantem deprehendimus.

Obſervationem practicam hic oportet geminam adjungere. 1mo Licet, qui hanc operationem ſubierint, longiore tempore lecto affixi, alvum, vix egerant, non eſt tamen, quod nos ſollicitos reddat; eo quod ſolo jure carnium cum optimo pane nutriti vix ſibi coacervent fæces. Fracto crure citra detrimentum homines menſis, & ultra, ſpatio, alvo inculpate carent. Imo præſtat raram habere eandem, ne frequentiore corporis ad egeren-

dum

dum motu ſolvatur adparatus, artusque flectatur. Utique noſter homo, ad 13. diem uſque, nec natura ad alvum ſollicitatus, nec per artem admotus fuit. Cum autem ad 13. diem nonnulla deſidendi conamina adverteret, ſuppoſitorio immiſſo poſuit alvum ſiccam, copioſam; non in excipulum, ſellamve perforatam, ſed in ſuppoſita linteamina, ne motu facto deligatio brachii quid pateretur. Alteram alvum ſeptimo poſtea die, ſuppoſitorio iterum adjutus, reddidit; ex quo vero plenius nutriebatur, ſponte & quotidie.

Altera obſervatio practica circa cautelam verſatur, quæ in ægris, diuturniore tempore lecto affixis, excoriationem, gangrænam, & ſphacelum averruncet; cautelam, quam hinc inde obſervo in ægrorum damna haud ſatis adhiberi. Toto Octennio, & quod

plus

plus eſt, ex quo ægrorum publicam geſſi in Noſocomio curam, nulla unquam viſa eſt partium excoriatio; eo quod diutius decumbentibus, ſive Acuto morbo, ſive Chronico, ſive Vulnere detentis, tota corporis, qua incumbunt, pars, bis die, unguento molli lavetur; compoſito ex albumine binorum ovorum, quod primo bene conquaſſatum, dein modico igni, quo leviter incaleſcat, impoſitum, continuoque motum, ſenſim, ac guttatim fere, cum unciis vj. ſpir. vini commiſcetur. Prudentes ægrorum noſtrorum Cuſtodes norunt etiam his, qui citra piaculum verti in latera nequeant, poſtica corporis innocue inungere.

§. II. Ordine ſecundus, qui ſequitur æger, multam ſuppeditat tum medicam doctrinam, tum chirurgicam: ac præterea docet quantum-

cum-

cumque veteranos practicos diſcendi occaſionem quotidie nanciſci.

Juvenis 24. annorum, procerus, robuſtus, braxator, anno 1761. Nov. 15. in femoris ſiniſtri media, eademque interiore plaga, vulnus accipit valde profundum quidem, ſed anguſtum admodum, plurimum ſanguinis principio fundens, intra octiduum autem ſponte coaleſcens. Deinde ambitus cicatriculæ tumere cepit, poſthac autem totum femur, quin & integrum crus œdematoſum, frigidumque redditum fuit; ut 27. poſt acceptum vulnus die, ad nos delatus, exhibuit. Horrebamus collapſam hominis pallidamque faciem, febrim cum debili pulſu, tuſſiculam continuam, pectoris anxitudinem. Adornando anamneſin, intelleximus Chirurgum bis venam tudiſſe, ut ſanguinis arterioſi impetum compeſceret; Aneu-

ryſma pronuntiaſſe; verum nec per ſe, nec per alios, quod ſaltem debuiſſet, ſi aptus ipſe non eſſet, requiſita auxilia adhibuiſſe. Cum vel ſorti ſuæ, adeoque certæ morti, homo miſerrime emaciatus ac debilitatus, committendus eſſet, vel anceps auxilium ilico tentandum, operationem ſequenti die, ſcilicet 12. Dec. ſequenti modo inſtituimus.

Admoto primum tortili inſtrumento, vulnus per longitudinem ſurſum, deorſumque dilatatum eſt, eoque eductæ ferme quinque libræ grumoſi cruoris. Ipſa Cruralis (Femoralis dicenda potius) Arteria perfoſſa deprehendebatur; id quod proſiliens, laxata machina, ſanguis demonſtrabat evidenter. Cum vulnus quatuor & ultra pollicum profunditatem haberet, dilatandum ſurſum ac deorſum ultra fuit, ut in fundo operaremur; tum-

que

que tandem arteriam ipſam maſſa partim fibroſa, partim calloſa, informi, digitum hinc inde craſſa, circumvolutam, ac connatam, deprehendimus. Si locus compreſſioni, priore in homine inſtitutæ, aptus fuiſſet, minus de hoc alieno corpore ſolliciti fuiſſemus, utpote illi ejus loco, unde cruor exſiliret, admoturi Agaricum, vimque compreſſionis maximam; jam vero ad ingentem adeo Arteriam, ad profundiſſimam adeo plagam, tantæque magnitudinis vulnus, veriti ut firmus, ut in latera haud vacillans, vix figeretur Agaricus, compreſſionem ſolitam periclitari auſi non fuimus, ſed interceptionem prætulimus.

Equidem, fateor, Cl. Vir *L. Heiſterus*, curam felicem ſola comprimendi methodo perfecit arteriæ femoralis, at vero ille hominem mox a vulnere ſuſcepto, hominem cætera ſanum ac

vegetum; nos autem ſemimortuum, a 27. retro diebus neglectum, in quo nil liceret periclitari, ſed omnium tutiſſimum illico adhibendum foret, in cura ſuſcepimus, Vid. *Diſput. Chirurg.* ab eximio *Hall. coll. Tom.* 5. *N.* 132.

Tentata igitur Interceptio fuit. Sed in eadem facienda jubet Ars Nervum ſeparare, ne comprehenſus ille atque conſtrictus, convulſiones, tetanos, mortemque producat. Id vero hic viſum impoſſibile, cum neque circumcretam maſſam, ſupra deſcriptam, ab arteria ſolvere, neque in eadem maſſa confuſa, calloſa, informi tota, nervum invenire poſſemus. Cum tamen neceſſaria omnino interceptio viſa eſſet, tria nos utcumque conſolabantur. Ac 1mo quidem quod Nervus, ſi arteriæ propinquus, unaque cum illa in maſſa informi involutus, cum arteria

liga-

ligaretur, minus ob eandem hanc maſſam a filo conſtringeretur, ideoque tantas haud generaret convulſiones. 2do Quod Nervus ſubito cum Arteria ligatus haud in ſingulis operationibus convulſiones faceret; experientia illorum, qui Nervum nunquam ſeparent, id confirmante. 3^tio^ Cum aliquando Nervos majores, digiti, imo pollicis, latitudine ab arteria femorali in cadaveribus deprehendiſſemus remotos, ſpes blandiebatur fore, ut hic quoque remotior locaretur. Vid. *Diſp. Chir. Hall. Tom. 5. N. 140.*, in qua cautela hæc a *Dionis*, aliisque adeo inculcata, minus neceſſaria eſſe judicatur. Saltem hic adhiberi non poterat.

Eloto igitur probe vulnere Cl. Chir. Profeſſor acu longiſſima atque incurva, filis pluribus bene ceratis inſtructa, arteriam ſubiit, tenaculo acum, poſt arteriam poſitam, indeque levi-

ter emergentem, ad ſe adduxit, atque ita arteriam, interpoſito ſpleniolo, ne ligando perſcinderetur, intercepit, conſtrixit. Laxata machina tortili, vulnus vaſis egregie clauſum eſſe apparuit, ſanguine non niſi lateralibus de vaſis ſaltu profluente; unde vulnus linteo carpto oppletum, factaque ligatura eſt.

His peractis multorum animos dubitatio ſubiit, an ligata arteria tanta, crus invitabili gangræna haud periret, adeoque & homo totus? Et num propterea amputatio, cujus apparatus omnis ad manum erat, non eſſet inſtituenda? Sed ab eadem omnino dehortabar validas, ni fallor, ob cauſas. Primo, quod hujus Arteriæ interceptionem *primi* non tentaremus. Secundo, quod Anatome abunde nos convincat pluribus in locis, ligata Arteria ſuperioribus, laterales arterias dari

dari, quæ *anaſtomizando*, cum arteriis lateralibus, infra ligatam arteriam oriundis, ita ſenſim cum illis dilatantur, ut defectum intercepti trunci ſuppleant abunde, quemadmodum ſola contemplatio Tab. 23. *Euſtachii* docet. Tandem, quod in ægro hoc amputatio non niſi ſummo in femore inſtitui poſſet, ubi paſſim letalis; eoque magis hic, quod quatuor ſeptimanarum ſpatio res neglecta vires ægri, ſanguinemque, dilapidaſſet; ut haud inanis ille metus eſſet ne inevitabili inter amputandum hæmorrhagia, noſtris ſub manibus expiraret. Amputationem autem rebar, ſi reparatis viribus propter enarratam cauſam adhuc indicaretur, tutius deinceps poſſe inſtitui.

Sed alter ſcrupulus mentes aliorum invaſit, ſcilicet ne ſanguis, qui inter operandum multus effluxerat, adeo-

que in tam magno vulnere, inter muſculos, dudum ante a ſe mutuo disjunctos, copioſus hærebat, nec propter hominis, ſub operatione fere deficientis, languorem, eximi vix poterat, ne, inquam, ille putrefactionem ſummam excitaret, reſorptusque mortem; dum non niſi pluribus poſthac diebus prima deligatio fieret: adeoque prudentiæ eſſe, ut quiete aliquot horarum conceſſa, vulnus circumſpecte aperiretur, & grumoſus educeretur cruor. Nimis forte facilis, conceſſi. Verum enormis adeo hæmorrhagia aderat, ut veriti ne, non modo ex lateralibus vaſis diſciſſis, ſed etiam forte ex vaſis lateralibus integris, communicantibus anaſtomoſi cum trunco ſub ejusdem ligatura, de vulnere arteriæ efflueret, (neque enim ligaturam, niſi ſupra ejusdem vulnus unicam, fecerant,) ut, in-

quam,

quam, binas Agarici lamellas vulneratæ arteriæ adplicuerimus, linteo carpto cuncta repleverimus, & firmiſſima ligatura muniverimus univerſam plagam.

Facile hanc hiſtoriam, quippe ad rem ipſam nihil facientem, omiſiſſe potuiſſem, ni nonnullæ rationes candidam ejusdem relationem poſtulaſſent. 1mo Ut pateat in morbis Indicantia & Contra-indicantia nonnunquam ita urgere utrinque, ut, utra ſequaris, plane ambigas. 2do Ut mature examinemus an illorum methodus, qui tam infra, quam ſupra vulnus, arteriam intercipiunt, præ ſimplici ligatura non præſtet: ne id, quod noſtro in caſu verebamur, aliis in caſibus re vera contingens, operationem redderet infelicem; cum vel hinc, vel tam forti e contrario arteriæ con-

ſtrictione, ut gangræna inferiorum ſequeretur, homo periret?

Atque hæc de ipſa operatione dicta ſunto. Emulſionis Libræ 4. cum unc. ij. Syr. Diac. dabantur ſpatio 24. horarum, intermedioque tempore ſæpius juris carnis pauxillum. Integro hoc die pectoris anxietas, tuſſis, ſitis, parvus idemque frequens pulſus, agrypnia, obſervabantur; & ut pridie operationis, ita jam, prodiit urina jumentoſa, niſi quod exactis 24. horis nonnihil deponeret incraſſamenti.

Cruri porro univerſo, œdematoſo eidem ac frigido, mox ab operatione calidum fomentum circumdedimus, compoſitum ex Scordio, Abſinthio, Alliaria, Abrotano, Floribus Chamom. & Samb. aqua, vinoque incoctis, quavis hora, &, ſi opus, quavis dimidia hora renovandum:

dum: cum autem ad frigidiorem partem fomenta mox frigeant, calefactum eidem ex Lana Stragulum circumvolvimus. Effectum hinc, ut femur, crus, ac pes, modice calerent perpetuo.

Dec. 13. Sudor mane, pleniore paulo cum pulſu. Jus, & Emulſio, ut die prima. Aqua hordei ſitim ſedavit. Jus ipſi placuit præprimis. Lingua humida & alba. Urina poſt meridiem naturalis. Poſt ſudorem pulſus melior, anxietas tolerabilior. Nunquid ſecundum egregium *La Motte* poſt puerperium, nunquid poſt magnas cruoris evacuationes, ſudor laudandus? Laudandusque veluti indicium retuſi ad apertas arterias impetus ſanguinis, ejusdemque ad Cutem derivati?

Dec. 14. ab hora poſt mediam noctem tertia, ad decimam, breves habuit,

buit, bonosque ſomnos. Pes probe calet, etiamſi ſomentum ad horam renovetur duntaxat, ubi heri vix ſufſecerat ejusdem ad mediam horam renovatio. Pauca febris, exigua anxietas, pulſus non parvus, appetitus. Fœtor ad vulneris adparatum multus, cui forte ſymbolam contulit ſanguis, qui brevi poſt deligationem transſudando univerſum maculaverat adparatum.

Dec. 15. ſomni mediæ horæ, iique frequentes, adfuere, dummodo Machina tortilis pauxillum relaxaretur. Appetitus. Deligatio prima, aut ſi mavis altera, facta eſt; ea tamen cautione, ut & lintea carpta verſus arteriam, & Agaricus, loco linquerentur ſuo. Planta pedis, quod ſomento eſſet corrugata, magno gaudio noſtro dolebat.

Dec.

Dec. 16. in deligatione ob fœtorem iterata, pus comparuit. Somni meliores. Pedis naturalis calor.

Dec. 17. fœtor immanis matutinam ſuaſit, veſpertinamque deligationem. Veſpere quid ſanguinis prodiit, binæque cecidere Agarici lamellæ. Fluor autem cruoris lentus erat, isque omni vulneris in ambitu. Qui porro, ſive venoſus, ſive etiam arterioſus, ſufficienter docuit ab inſtrumento tortili haud ita comprimi arteriam, quin tranſitus ſanguini concederetur. Docuit præterea anaſtomoſes a longo forte tempore, (dum & copioſo, eoque coagulato cruore, & valido Balneatoris apparatu, compreſſa arteria eſſet,) fieri ceptas, officio jam fungi ſuo: vel ſi quis id eo tempore necdum concedere vellet, ſaltem ſanguinem ad femur advehi per alias arterias, quam quæ ab inter-

tercepta, interceptæve ramis: *Euſtach. Alb.* Tab. 24. Lit. A.D.E. Dolor cum in pede, tum in vulnere; in vulnere autem nunc magis. Hac veſpera primam alvum reddidit ſponte. Nocte utcumque dormivit.

Decembris 18. deligatio utraque quid ſanguinis oſtendit, per lintea carpta transſudantis, nonnihilque puris. Vix ultra febrilis pulſus, ac cætera bonus. Hucuſque Urinæ, unica ea 13. Dec. excepta, vel jumentoſæ redditæ, vel, quæ limpidæ redditæ, hæ tum rubicundiores fuere, tum cito factæ jumentoſæ. Sedimen. porro poſuere tarde, imo ſæpe altero modo die.

Dec. 19. omnia ut heri, ſed ſordidius vulnus.

Dec. 20. univerſa vulneris facies gangrænoſa. Unde ad externum Corticis Peruviani uſum, internumque de-

deventum eſt. Aſſumſit quotidie Extr. Cort. unciam mediam, miſtam cum unc. iv. Aq. Samb. & unc. ij. Mellis. Fomentum parabatur ex unc. iv. pulv. Cort. bihorio cum aqua coctis, ita ut ſupereſſent modo Libræ duæ. Hinc involvebatur femur univerſum, interea dum crus & pes ſolito tegerentur fomento. Decoctum idem corticis, cui inditum tantillum ſpiritus thereb., vulneri imponebatur plumaceolis exceptum. Senſim hinc omne gangrænoſum, factis hinc inde ſcarificationibus levioribus, ſeparabatur, partim emendabatur, mutabaturque in ſanum.

Urinas ad uſque nonum diem deſcripſi: ab illo vero die hæ minus jumentoſæ prodiere, citiusque deponentes, omnes vero naturali rubicundiores. Neque febrilis pulſus ab 8. vel 9. die obſervatus amplius eſt.

Emul-

Emulſio cum cortice, de nocte potiſſimum, ſemper aſſumta eſt. Spiritum thereb. nunc parciorem Fomento, nunc copioſiorem addidimus, prout major, minorve eſſet gangrænæ metus, aut prout nonnulla vulneris vaſcula plus minus ſanguinis funderent. Reſiſtit enim potenter hic ſpiritus putredini, & oſcula vaſorum conſtringit. Cum doſis corticis extracti ſufficere non videbatur, cumque alias experientia nos docuerat ejusmodi dari hominum, morborumque naturas, quibus ille in decocto, quam in extracto aut pulvere, efficacior eſſet, curavi ejusdem triti uncias ij. bihorio cum aqua coqui, atque colati liquidi libris duabus uncias mellis tres admiſceri, ſinguloque abſumi nycthemeri ſpatio.

Atque ſic ſat proſpere peracta res eſt ad uſque 26. Decembris. Hoc

vero

vero die æger denuo conqueſtus eſt anxietates, proſtratum penitus appetitum, vehementem a cortice horrorem. Vulnus quod purum eſſet, corticis uſui 24. horis ſuperſedi. Inde nunc minui anxietates, reddique ſibi appetitum teſtabatur æger. Monitus autem, convictus immo de corticis peruviani neceſſitate, denuo aſſumſit illum, vique ſe cogens, eidem aſſumendo aſſuevit tandem.

28. Dec. moderatior hucusque tuſſis, atque notabilem tenacis glutinis copiam quotidie ejiciens, nunc laborioſior fiebat, acriorque. Lenivit autem eandem oleoſus, idemque paregoricus, linctus. Digitos pedis belle movit.

1762. Jan. 2. & 3. urinæ naturales; at vero Jan. 4. 5. 6. 7. eædem quæ priores, pag. 31. deſcriptæ. Ab 8. Jan. rubicundiores cum craſſo, eo-

demque ſubalbido, citoque adparente, ſedimento; cum tenuioribus per univerſam urinam furfuribus ad ſuperficiem usque diſperſis, cumque pellicula in ſuperficie, ad certos luminis adſpectus varios referente colores, & pingui quidem adparente, ſed examine inſtituto pingui non reperta. Microſcopio enim pellicula hæc exhibebat nihil, niſi opacam hinc inde, informemque maſſam, nullibi pellucidam, nulla ſpicula ſalina gerentem. Combuſta vero in carbonem mutabatur, qui microſcopio conſpectus longa gerebat, eademque alba, atque ſplendentia corpuſcula: hæc examine chemico ulterius explorare me tunc neglexiſſe, eſt quod nunc doleam. Singulo biduo, triduove, alvus commode ſoluta eſt.

Pus interim ad ſingulam duodecimam deligationis horam bonam quidem,

dem, at vero ſuperans vulneris rationem. Tandem 11. Jan. comperiimus, ad variam partium preſſionem pus fœtidum, & a profundiore plaga ea, in qua filum hærebat, & ab inferiore vulneris angulo, in cavum vulnus effluere; ſpecillo interim magnam utriusque hujus loci altitudinem non monſtrante. Poſthac preſſum internum externumque femur vulneris cavum pure replevit, quod ſanguine miſtum perquam fœtebat. Neque id mirabamur valdopere: etenim ingens effuſi, ejusdemque congrumati ſanguinis, copia, longiore ante operationem tempore, varios inter muſculos ſibi ſinus foderat; unde a ſemiconſumta celluloſitate, ipſoque corrupto cruore, pus hoc ſanioſum, ac fœtidum, oriri neceſſum fuit.

Notandum eſt urinas mox deſcriptas, cum puris primo copioſioris, deinde ſanioſi, in vulnus affluxu, una comparuiſſe. An ab ejusdem portione intra ſanguinem reſorpta?

His igitur ita viſis, vulnus perluimus, & in omnes ejusdem ſinus, anfractusque, injecimus decoctum ſaturatum corticis ſpiritu therebinthinæ miſtum.

Jan. 15. & 16. pure & modico, & vix fœtido, in vulnus affluente, urinæ vix ultra id craſſum ſedimen habuere, vix in ſuperficie pellem, vix præternaturalem ultra colorem.

Necdum ligatæ filum arteriæ vacillat, licet jam ſit dies ab operatione peracta quintus & trigeſimus. Egregius *Monroo* Tom. 2. *Act. Edimb.* narrat in Arteriæ Brachialis interceptione, poſt elapſos demum binos cum dimidio menſes, filum cecidiſſe: in

no-

noſtro igitur homine, conſiderato craſſo illo, quod involvit Arteriam, corpore, tarditatem ſolutionis fili non mirabamur.

Feliciter aliquantiſper progreſſi, 8. Febr. iterum vidimus, quid in vulnere ſubnaſci gangrænoſi, indiesque idem augeri, nec non vagam oriri ſebriculam, cum horrore ingenti. Patiens percepit horrorem febrilem de ipſo vulneris ſuboriri cavo, inde ad dorſum, univerſumque tandem corpus invadere; durare autem illum uno tempore per bihorium, per horam alio, nonnunquam media hora, vel & horæ quadrante, aut & minus. Longiores principio horrores inſequutus calor eſt; horrores vero illi, qui multo breviores, nec cavo de vulnere oriebantur, nec excipientem ſeſe habuere calorem.

Cortex igitur hucusque quamvis maxime indicatus, ſcopo non ſatisfaciebat tamen: doſi proinde, eadem indicatione non manente duntaxat, ſed multum aucta, augendus erat. Dedimus quotidie decoctum 3. unciarum, triduoque poſt unc. 4. idque, ut patebit, tempore longiſſimo.

Urinas durante gangræna denuo tum craſſas vidimus, ſive jumentoſas, tum oleoſa tectas craſſaque pelle, tum tandem craſſum ſedimen ponentes.

Ad 16. Febr. liquefacto omni gangrænoſo, vulnus adparuit triplo amplius. In eoque ſinum verſus locum ſuſceptionis ampliorem deprehendentes, & exacte ibidem omnia perquirentes, anſam fili deteximus laxam circum arteriam, mobilemque, ac proinde inutilem; imo mole & irritatione noxiam. Docebatque ampli-

tu-

tudo anſæ conſumtum jam eſſe, quod arteriæ circumcretum fuerat, corpus informe; nec non arteriam ipſam dudum in ligamentum converſam eſſe, cum alioqui hæmorrhagiæ exortæ fuiſſent: confirmabat idem defectus eo in loco pulſationis, confirmabat etiam Machinæ tortilis citra vel minimam ſanguinis guttulam integra relaxatio. Filum igitur hoc craſſum, quippe octuplex, pure putrido turgens, ob idque noxium, abſcidimus.

Ab hoc die obſervata multa emendatio eſt. Febr. 17. vagi horrores ceſſarunt, gangrænaque victa ſic, ut ad 21. Februar. vix ſupereſſet quidquam. Ceſſante gangræna, Urinæ per aliquot horas jumentoſæ, brevi craſſum depoſuere ac farinaceum ſedimen, cum pellicula leviore, vixque pingui viſa: a 25. vero Febr. colore naturales vix ultra ſedimen po-

nebant. Purum jam vulnus, ſuperſtite tamen ſinu, quo in loco filum hæſerat, cujus in fundum ſtylus ad $\frac{2}{3}$ pollicis intrabat: cæterum bonus adpetitus, ſomnus, alvus. Aeger in lecto ſæpius ſedet.

28. Febr. veſpertina ſeptima horruit valde, ac deſuper incaluit; Martii 1. ad 8. matutinam pariter. In vulnere tamen eouſque nil obſervabamus ſiniſtri. Hora nona febris cum horrore modico. Siccius veſpere vulnus, novusque horror. Vulneris majores de nocte dolores. Martii 2. bis & horruit, & caluit. Craſſa eſt urina, & cum pellis variegato, ut olim, colore.

Die demum 3. Martii gangræna iterum in vulnere viſa. Die 4. magis, & quidem ſic, ut undique ſtigmata nigra conſpicerentur, ut fundus verſus arteriam totus eſſet, pro-

ſun-

ſundeque, ſphacelatus, & ut ſanies fœtida cavum repleret univerſum. Inutilisne hinc cortex? An copioſior dandus? Utique ejusdem indicatio, ſi unquam, ſi ullibi, hic ſaltem maxima. Igitur cum dec. Cort. unc. iv. quotidie evacuando unciam pulveris ejusdem commiſcui; ſextoque exin die uncias pulveris duas. Etiam digeſtivo plurimum ſpiritus Therebinthinæ adjectum eſt.

Mirabamur toto Octiduo hoc urinas, non ut olim, ſed naturales præter propter prodire. Copioſiorne corticis hic quid contulit uſus?

Interim ſuperandæ gangrænæ non eramus. Doctiſſ. *Schreibers* narrabat egregios in bello ſe vidiſſe effectus in ſimilibus a Theriaca Andromachi, cum æquali copia ſpiritus therebintinæ miſta. Quo remedio non, niſi in principio, ſatisfaciente, im-

poſuit Cl. Chirurgiæ Profeſſor Unguentum de ſtyrace cum $\frac{1}{4}$ ung. ægyptiaci. Juvante neque illo, imo ſequente deligatione cuncta ſphacelata exhibente, ſuaſi corticem peruv. primum toti inſpergere vulneri, deinde cum digeſtivo eundem miſceri; hinc tridui ſpatio elapſo mirum quam purum vulnus adpareret.

Oportet autem exacte nihil non notare. Cum æger a vulneris mundatione doleret, ſolatio ipſi magno fuit pus, vel ſaniem, ſiphonis ope educi. Gangræna igitur toties redeunte, ſubdubitare cepimus an ſuctio ſiphonis, auferendo toties, ac valide, athmoſphæræ compreſſionem, has carnes fungioſiores non redderet, adeoque in gangrænam proniores? Imo, quandoquidem adverſis in rebus undecumque petatur nocumentorum ſuſpicio, etiam ab injectione ad vul-

vulneris depurationem, ſiphone facienda, abſtinendum eſſe decrevimus, ne aër cum injecta materie ad nudas has fungoſasque ac ſemimortuas carnes vi repetita adpreſſus, noceret iisdem. Saltem ex quo ad 22. Martii plumaceolæ molliſſimæ vulnus expurgarunt, ſimilesque injectionis materia madentes cuncta perluere, gangræna ſiſti, pedetentimque minui viſa eſt, amplius non reditura.

Quo toto porro tempore cum eadem hucuſque pugnaveramus, urinæ fere naturales fuere, unico eo ab ea ſanorum diſcrepantes, quod nubeculam paululo craſſiorem, ac veluti farina craſſiuscula refertam, gererent: ex quo vero malum ſuperari ceptum, urinæ tum parciores ſuere, tum ſuſcorubræ, tum etiam per integras 12. horas aliquoties jumentoſæ, idque craſſiore, partim oroboidæo, partim

furfu-

furfureo, cum ſedimento. Horrores autem cum, vel absque, inſequente calore, quales ante anteriores gangrænas, æger ante hanc poſtremam, eamque vehementem, perpeſſus non eſt. An quod plus nunc aſſumſerit Corticis?

Hac igitur methodo Corticem tum aſſumendi, tum adplicandi, citra vel minimam adverſitatem, Aprilem, Majumque menſem, transegit æger. Majo finiente vulnus penitus clauſum fuit, vires auctæ, cruris immanis tumor ſenſim concidit, ejusdemque ſic eſt reſtitutus uſus, ut binis primo ſcipionibus, poſtmodum unico, demum ſine ullius ope, ambulare diſceret. Cum vero toto flacceſſeret corpore, ac crure penitus non detumeſceret, Corticis uſum ſenſim quidem parciorem, integrum autem non detraxi, niſi Auguſto menſe finiente;

cru-

crure interea probe fricto, & genu curvi immobilitate unguentis molliſſimis, frictionibusque, emendata.

Sumtuum, quos Noſocomium pro homine, ſeptem cum dimidio menſium ſpatio, profudit, rationem ineuntes, comperiimus eum aſſumſiſſe in Extracto uncias Corticis 7. in pulvere Libras $6\frac{1}{2}$ in Decoctis Libras $34\frac{1}{2}$ præter Libras 11. in fomentis. Ita ut ſolvere debuerimus, pro Libris Corticis 52. & 7. unc. Extracti ejusdem, Aureos præterpropter quadraginta.

Rariora exempla, arbitror, ſunt dàti, adplicitique, enormi hac quantitate, Corticis; unde expediet ſuper eodem paucis diſſerere: ſepoſitis tamen, & intactis perpetuo iis obſervationibus, quas a *Revelatione* habemus, in tot SS. Scripturarum locis docente DEUM, quas ſive nutri-

cias

cias vires, ſive medicatas, creatis inſeverit rebus, ſæpe easdem illis auferre, & e contrario ipſas illas vires hisce infundere, quæ prius inde deſtituerentur. Hisce, inquam, ſepoſitis, ſic ratiocinor: Corticem peruvianum, ut anti-gangrænoſum, practici multis ab annis, quidquid contra muſſitarent nonnulli, ſalutarunt. Haud raro tamen aut vis morbi ſuperior, aut alia cauſa quæcumque, omnem ejusdem eluſit efficaciam. Sed hoc etiam quævis cum Specifica habent, tum Methodica remedia. Hinc fauſtorum eventuum inquirendæ nobis ſunt, infauſtorumque cauſæ.

Harum prima in ipſo remedio invenitur, quod circumſcriptum limitibus eſt, quos ultra citraque progredi nefas.

Secundo, in corpore aſſumentis latere illa poteſt. Ut ab una parte

Ali-

Alimenta, inſtituto CREATORIS, corpora nutriunt, longosque ſuſtentant in annos; utque ab altera parte ejusmodi homines dari advertimus, qui ſive a morbo noto, ſive a nulla nobis manifeſta cauſa, minime inde nutriantur, imo debita cum alimentorum copia decreſcant; contabeſcantque, & pereant; ita Medicamenta ſæpius quidem organa corporis aſſumentis apta inveniunt, a quibus per quoscumque corporis anfractus, per genus humorum omne, adeoque per locos quoscumque, ubi latet origo mali, circumferantur, viresque ſic ſuas exerceant; attamen diffiteri non poſſumus ſelectiſſima Medicamina aliquando ejusmodi adplicari corporibus, quorum organicæ partes prorſum ineptæ ſint, quæ illud circumducant, præparent, ſubigant, cauſisque admoveant morboſis. Itaque

in-

iners hac lege cum ſit, ut in nutritione inepta alimenta conſiderabamus, morbus pergit, donec vita in auras fatiſcat.

Tertio erit & aliunde derivanda cauſa. Poteſt ad agendum quam optimum cum Alimentum, tum Medicamentum eſſe; poteſt etiam ad circumferendum, ad ſubigendum, ad adplicandum, corpus Aſſumentis validum eſſe; dum interea nec illo corpus reficiatur, neque hoc tollatur morbus. Cuivis id manifeſtum puto Quicumque Medici Legis Hippocraticæ de nutriendis ægris ignari, diætam tenuiſſimam a primordiis, perque omnem decurſum Acutorum, obſervant, neque fere mutant reconvaleſcentibus, hi neque morbum integre debellant, nec firmam revocant ſanitatem: nocentque eo magis, quo pleniore diæta homo uſus in ſanitate fuerat.

Ut

Ut hic alimenta, ita ſæpe ſe medicamenta habent. Bona hæc quidem, & ſelecta, haud magis emendabunt morbum, debito parcius ſi exhibueris, quam alimenta parcius data non reſtituunt vires reconvaleſcentium: tum quod ad morbi magnitudinem, ac violentiam, exhibendi auxilii juſta requiritur proportio, tum quod medicamentorum multorum ea ſæpe natura ſit, ut parcius data plus noceant, quam proſint. Nonne purgans pharmacum, perparce datum, ſæpe torminum atque anxietatum autor, cum alvo clauſa? Et reſtrictius exhibita Nepenthe, an non ſæpe inſomnia pro ſomnis, pro dolorum lenimine anxietates, caloresque conciliet? Nunquid, *Sydenhamo* autore, præſtat quibusdam ſanguinem non, quam haud ſufficienter, miſiſſe?

Tandem quarto, inertiæ ſive alimenti, ſive medelæ, ea merito cauſa eſt, quod, viribus illa mutandi dudum dilapidatis, exhibeantur, provecto ſcilicet ſic morbo, ut homo certa & inevitabili lege in mortem tendat.

Porro ſi quatuor has conſiderationes ad energiam Medicamentorum adplicuerimus, &, de quo potiſſimum agitur, ad Corticem peruvianum, mox manifeſtam, cur ſæpe hic nil operetur, rationem capiemus. Ponatur ille, ubi non indicetur, datus, fruſtra expectabitur ab eo morbi ſanatio. Detur rite indicatus, ſed inepto ad cooperandum corpori, ſed ægro irreparabiliter exhauſto, neque vires exſeret ſuas. Dederis optima cum indicatione corpori aptiſſimo, haud id, quod intenderis, obtinebis, apta ni dederis doſi. At vero aptam quam demum vocabimus doſin?

Qui

Qui rite indicatum Corticem noverit, rite inventurus doſin ejusdem eſt, prudenter augendo, donec cernat agentem. Neque pondus hic quidquam, aut menſura, determinat, ſed morbi levamen. Nunquid eandem obſervationem alia quæcumque medicamenta non demonſtrent? Corpora dantur, quæ alvo purgare difficillimum; ne dicam impoſſibile: purgans ſextuplo fortius ſolito, ſed forma liquida, ſed per epicraſin datum donec operetur, optatum ferit ſcopum. Admirandus per omnia *Sydenham* inanem excuſſit nobis de Opio formidinem, tum univerſis in morbis, tum in Variolis. An non aucta vehementer opii doſi letalem alioqui Ileum ſolutum vidimus, *Rat. Med. Tom. III. pag.* 104. 105. 106.? Quindecim forte anni ſunt, cum feminæ, intolerabilibus uterini cancri

doloribus deſperabundæ ac furibundæ, unicum poſſem ab opio afferre ſolamen. Granis paucioribus deluſus, adſcendi ſenſim, donec ſeptuaginta ac duobus granis ſpatio 24. hor. datis, ſedamen dolorum, virium refectionem, citra vel minimum tamen ſomnum, aliquot horarum ſpatio, cernerem.

Quæ ſi ita ſe habent, nonne audacioris doſis Corticis adornata Apologia eſt? Effectusque egregius, ab interno ejusdem externoque uſu obſervatus, an hanc non approbet, non tueatur, non laudet audaciam? Nunquid etiam tum hoc notabile exemplum, tum complura alia, non demonſtrent inanem eorum metum prorſum ridiculum eſſe, qui vel a mediocri Corticis uſu meticuloſi, vel cum purgantibus illum ſocient, vel purgantia exhibeant poſt eundem; quibus demum innocui remedii

ima-

imaginariam malignitatem, obſtructionum genitricem, ſe eliminare arbitrentur?

Novi equidem, audioque, optimos hos viros ad experientiam provocare, qua a peruviano Cortice Lienis, Hepatis, Meſenterii, &c. obſtructiones, & cum maxime Hydropem ac Scorbutum, innuente jam dudum *Sydenhamo*, productos fuiſſe, evincere conentur. Sed pace horum, quos veneror, Virorum, parumper ſubdubitare fas ſit, an experientia decantata illa rite capta, adeoque an valida ſit? Quid enim? Febres intermittentes, dimiſſæ ſibi, generant obſtructiones Viſcerum, & Icterum, & Cachexiam, & Scorbutum, & Hydropa: quique letalis per ſe morbus non eſt, hoc demum modo homini letalis fit. Fiunt porro hæc Febre penitus ſibi, etiam citra ullam medi-

cinam, dimiſſa; omnium ſæculorum experientiam, id teſtantem, magno *Boerhaavio* colligente & deſcribente *Cap. de Febr. in gen. & de Febr. Interm.*

Si proinde ejusmodi eſſe queat febrium ſibi dimiſſarum funeſtus effectus, quo demum jure effectus dicatur Corticis? Opponentes quidem expecto autoritatem *Sydenhami, Boerhaavii*, Illuſtriſſimique noſtri Præſidis *B. van Zwieten*, uno id ore affirmantium; fateorque lubens tres hosce Celeberrimos Autores ita ſcripſiſſe; verum ſimul reperio ita mitigatam a poſteriore priorum binorum ſententiam fuiſſe, ut deeſſe non potuerit quin *Comm. Tom. III. pag. 599.* hæc ſcriberet: „ Antea - - - notatum „ fuit quod poſt has (intermittentes) „ Febres, imprimis ſi diuturnæ & „ validæ fuerint, humores craſſi & „ acres reddantur, ſimulque ſolidæ

„ par-

„ partes corporis debilitentur ; unde
„ ob laxa vaſa, & liquida craſſa, at-
„ que acria ſimul, Febres intermit-
„ tentes aliquando terminarentur in
„ Scorbutum, & alios morbos Chro-
„ nicos. *Ubi autem pertinacibus tali-*
„ *bus Febribus curandis adhibetur Cor-*
„ *tex Peruvianus, tunc mutationes hu-*
„ *morum & ſolidarum partium corporis,*
„ *per ipſam Febrim prægreſſam factæ,*
„ *male adſcribuntur uſui Corticis Peru-*
„ *viani.*

Et quantum ad noſtros ægros, qui per octo annos in noſocomio noſtro copioſiſſimo uſi Cortice fuerint, nondum ulla Chronica inde mala notare potuimus : neque in Viro, quo de agitur, nulla ſcorbuti ſigna nobis aut oculi exhibent, aut gingivæ, aut artus ; imo cachecticum habitum, inchoantemque hydropem, largo Corticis uſu ſublatum eſſe læti conſpicimus.

Ut proinde rariores videantur, qui id innuant, arguantve, caſus.

Imo ſi vera promere datur, Chronica mala inde orta experti in Noſomio fuimus, quod vel meticuloſiores Medici, vel præparci, aut egeni ægri, Corticem nec ſat magna doſi, nec ſufficiente poſt morbum devictum tempore, aſſumerent. Unde nos neutiquam contenti quod ægri quovis 14. die a curata Febre doſin Corticis ſumerent, ſemper binarum, trium, pluriumque ſeptimanarum ſpatio, continuavimus ejusdem uſum, donec integram reſtitutam cerneremus ſtabilemque ſanitatem.

Interim vix poſſibile creditu, quantum detrimenti humano generi afferat præjudicata hæc opinio. Utique centenos ægros perdit quotannis. Neque juvat quidquam aliorum experimentis convinci, ſiquidem præjudici-

ci-

cium, alta mente repoſitum, contraria experimenta admittit quidem, laudatque, non ſequitur tamen. Clarorum Virorum Epiſtolas poſſideo, qui ad lecta mea opuſcula me laudibus accumulantes, curam Febrium malignarum abundantiore Cortice peractam, vehementer quidem admirabantur, atque laudabant, at vero nunquam imitaturos ſeſe profitebantur, eo quod Hydropem, aliaque infortunia, a Corticis liberaliore exhibitione obſervaſſe ſe autumarent. Feminam a frequentiore abortu, atque enormibus Hæmorrhagiis ferme enectam, frequentiore Corticis uſu reviviſcentem ſalutaveram; at vero brevi in veteres ærumnas relapſam dolui, poſtquam cum medentium, tum matronarum turba, lamentabili voce pernicioſos diuturnioris Corticis peruviani effectus enarrarent, auribus-

que ejusdem tandiu obſtreperent, ut tandem ipſis infelix auſcultaret.

Verum demus tandem id contingere nonnunquam, quod magni in Arte viri tantopere formidarint, ego vero necdum potuerim obſervare. An ergo, quod Scorbutus, quod Hydrops, quod Obſtructiones, liberaliori Corticis doſi naſcantur nonnunquam, eo demum adigere nos debeat, ut miſeros Mortales, aut ſine Cortice, aut ſine eodem copioſiſſimo, certiſſime perituros, cumque eodem largiſſimo ſervandos, iniquæ ipſorum ſorti dimittamus potius, quam ut concedamus illos in vitam Cortice revocatos diſcrimen ſubire Scorbuti, Hydropis, aliusve cujuscumque morbi chronici? Profecto aut nihil in Medicis intelligo, aut ſententia hæc mea veris ac genuinis Artis præceptis innititur, qua ſtatuo vitali indicatione

me-

merito nos urgeri, ut vitam ſervemus præprimis, proſpecturi poſtliminio ſymptomatibus pravis, hic, ut creditur, inevitabilibus, mox ubi vel leviſſima eorundem primordia advertemus.

Atque hæc de Cortice dicta ſunto. Verbo nunc urinas commemorem, quarum varia phænomena in univerſo morbi decurſu exacte, ſæpiusque de die, in chartas conjeci. Craſſas eas, inque craſſitudine perſeverantes, & pridie operationis, & ſpatio 10. dierum poſt illam, conſpeximus. Dein a principio dati, doſi moderata, Corticis, minus jumentoſas, citiusque deponentes, quasvis autem naturali urina tinctiores.

Januarii 2. & 3. rebus bene ſatis ſe habentibus urinæ fere naturales; quatuor vero deinde ſubſequis diebus, prioribus iterum ſimiles. Demum

vero

vero ab 8. Jan. rubicundiores cum craſſo, ſubalbido, eoque cito apparente, ſedimento, cum furfuribus tenuioribus, ad ſuperficiem uſque disperſis, cumque pellicula pingui, eademque craſſa, in ſuperficie, ad varios luminis adſpectus rubellis, flavis, purpureis, viridibus, donata coloribus. Quo porro tempore ejusmodi urina erat, pus ratione vulneris copioſius fuit, ſimulque quod in ſinubus deliteſcebat, fœtidum. Januarii 14. & 15. pure modico iterum, vixque fœtido, urina pariter vix ultra ſedimen habuit, vix pelliculam, vix alium a naturali colorem. Gangræna poſthac adparente cum Febribus horrificis, craſſæ iterum urinæ, jumentoſæ, eadem, qua antea, pelle tectæ, craſſum, poſtquam diutius ſtetiſſent, deponentes ſedimen: Gangræna devicta, jumentoſæ quidem, aſt brevi ſub-

ſubſidentes, pelle tenuiore vix tectæ, tandem fere naturales. Febre vaga horrifica magnam gangrænam 28. Febr. denunciante, urinæ craſſæ iterum ac returbatæ, furfureæ, pelle eadem, qua olim, tectæ. Sub hac gangræna, quacum diu incaſſum luctabamur, aucta multum Corticis doſi, mirabamur urinas prope naturales eſſe, exceptis toto hoc 3. ſeptimanarum tempore binis tantummodo vicibus. Prope naturales eas ideo voco, quia eo ſolo a naturalibus differebant, quod nubeculam paulo craſſiorem, in eaque pauxillum craſſioris gererent farinæ.

Sphacelo ſtante, imminuente, ſuperato, urinæ tum parciores fuerunt, tum fuſco rubræ, per ſemidiem nonnunquam turbatæ, cum ſedimine partim furfureo, partim oroboïdeo. Tandem poſt ſuperatum morbum coëunte ſenſim

vul-

vulnere, varietatem multam exhibuerunt, aliquando penitus naturales, alio tempore fere naturales, haud raro etiam cum oroboïdeo, craſſoque ſedimento.

Doctrina implicata ſatis de urinis num forſean hinc illuſtraretur, hujus excurſionis cauſa eſt. Sed quam obſcura ſæpe, quam abdita, quam inexplicabilis illa! Ordinem ſervabant urinæ aliquem, ad explicationem aptum, uſque ad poſterioris gangrænæ finem; nullum vero obſervarunt poſtea. Corticis ope videbantur in prioribus gangrænis in melius mutatæ; poſt gangrænam ultimam, Corticis doſi eadem data, miras continuo exhibuere varietates. Et cur urinæ hic toties turbatæ ac jumentoſæ? In Acutis adparentes notant pertinacem fere cruditatem cum inchoante, ſed inani ad coctionem niſu; hic vero gangrænam imo ſphacelum: „ pellicula, qualis

„ hic,

„ hic, notant in morbis Acutis abun-
„ dantiam terræ & ſalis hebetioris in
„ ſanguine, hinc ſcorbuti, calculi-
„ que præſaga; hi morbi poſt cu-
ram obſervati non ſunt, & pellis hæc
comitata perpetuo gangrænam fuit.
Habuimus ſæpius urinas fere rubras,
cum ſedimine aut ruffo, aut furfura-
ceo, aut orobo toſto, tritoque ſimi-
li, aut ſquamoſo: deſignat illa „ 1.
„ antegreſſum eſſe motum attritus ve-
„ hementem. 2. Vaſa laxa. 3.
„ Cruorem acrem, ſalinum, ſolu-
„ tum, nutritioni ineptum. 4. Fe-
„ bres intermittentes valido paroxyſ-
„ mo defunctas. 5. In oris ſepten-
„ trionalibus his ſcorbutum. Præ-
„ ſagit 1. longitudinem morbi. 2.
„ Vaſculorum attritionem, debilita-
„ tionem, deſtructionem. 3. Su-
„ dores, urinas, ſalivam, diarrhœas,
„ colliquativas. 4. Atrophiam. 5.
„ Hy-

„ Hydropes quoscumque. Ita magnus *Boerhaave* in incomparabili capite *de Urinis*. Attamen urinæ ejusmodi neque in Diagnoſi, neque in Prognoſi, horum vix quidquam habuere, quin contraria potius. Quid enim attritui valido magis contrarium languore perpetuo?

Non ea porro mente hæc ſcribo, ut doctrinæ de urinis detraham quidquam. Magnifacio quippe eandem, & in Noſocomio, ad Diagnoſin atque Prognoſin inſtruendam, oportunam judico, doceoque. Nihilominus hanc ipſam doctrinam necdum eſſe ad perfectionem deductam, tum me præſens caſus, tum aliæ multæ obſervationes, convincunt. Interim hæc nos, quo certiorem illam reddamus, potenter exſtimulant.

Super Fungo Agarici quæſtionem proponendo, hoc Caput terminabo.

Rat.

Rat. Med. Tom. IV. pag. 48. & in præſentis Capitis *caſu priore*, enarravi nos & Agarici lamellas vulneri ſolius Arteriæ, & pulverem ejusdem toti quanto vulneri admoviſſe; hosque tres homines, SUMMO NUMINE AUSPICANTE, integræ reddidiſſe ſanitati. At vero cum idem fecerimus in homine de quo *Tom. IV. pag.* 205. & in femina, de qua *Tom. VI. pag.* 106. eosque morte amiſerimus ambos; quæritur, Laudandane ſit Agarici pulveris inſperſio, an vituperanda?

Reſpondeo 1mo Hominem *Tom. IV. pag.* 205., hæmorrhagia haud compeſcenda poſt crus amputatum periiſſe, mortis proinde cauſam citra Agaricum manifeſtam eſſe.

2do Feminæ, de qua *Tom. VI. pag.* 106. adeo eſſe miram hiſtoriam, adeo quasvis Phyſiologiæ regulas ex-

cedentem, ut plane inexplicabilis cunctis ſuis in partibus adpareat, utque hinc examen Agarici pulveris faciat nihil.

3^tio^ Tres noſtras fortunatas curas id manifeſto docuiſſe, quod aut vulneri, aut vulneratis, ſiniſtri nihil inde contigerit: imo in duobus viris, toto curæ tempore, ſanitatem ejusmodi adfuiſſe, ut, niſi oculis contuiti, vix credere potuiſſemus.

4to Neque me capere, cur noceret, rationem. Ignoramus forte veram ejusdem agendi rationem: ſed ſive agat vulnus arteriæ conſtringendo; ſive cruorem de vulnere proſilientem mox condenſando, ſolidumque in trumbum, qui vaſis aperturam indiſſolubiliter conſolidet, coagmentetque, cogendo; ſive denique utroque modo; utique alios ab his effectus in aperta reliquorum vulneris

va-

vaſorum oſcula, inque illum, qui vel in his vaſis continetur, vel ex vaſis profluit, ſanguinem, non producet. Hoc ſi verum, tunc hæmorrhagiam impediet cunctorum in toto vulnere vaſorum; quæ alioquin vaſa ipſa, quandiu Machina tortilis aliquem admittit, quem admittere debet, circulum ſanguinis, fundere cruorem poſſunt, effuſo cruore Agaricum ab arteriæ vulnere ſolvere, generare in vulnere putredinem, purisque impedire generationem. Unde jure concludere videor hanc pulveris inſperſionem omnibus de cauſis utilem, neceſſariamque eſſe.

At vero reſorbeaturne Agaricus? Reſorptusque ſitne ſanguini, ceterisque Venenum humoribus?

Qualitatem venenatam Agaricum, qua Agaricum, poſſidere, necdum demonſtratum eſt: nihilominus mechanice

id forte verum erit, quod tenuis ejusdem pulvis, qua pulvis, reſorptus, cum humoribus circumductus, minimisque vaſis impulſus, generare obſtructiones poſſit, easdemque in Corticis cerebri, cerebellique vaſis pernicioſas & letales. Quæritur proinde num reſorbetur? Minime, neque etiam reſorberi videtur poſſe. Conſtringendo enim coagulandoque, prohibet toto vulneris in ambitu reſorptionem; id quod cum ceteris tum adſtringentibus, tum coagulantibus, commune habet. Quid enim? An pulveres ad hæmorrhagias ſive compeſcendas, ſive averruncandas; pulveres, inquam, rebus compoſitis ejusmodi, quæ tam qualitate propria, quam mechanica rigiditate, venena ſunt, vulneribus inculpate non inſperguntur? Vitriola puta, Alumen, Aeruginem Aeris? An decoctum Colcotharis Vitrioli, quod, quam-

vis

vis colatum, millenas in ſe continet venenatas particulas, tuto non applicatur crudis tum vulneribus, tum ulceribus? Et ſpiritum Therebinthinæ, præſentaneum, ſi humoribus noſtris admiſceatur, venenum, nonne citra metum reſorptionis adplicamus audacter? Quantumne emolumenti vulnera & ulcera ab unguento ægyptiaco non capiunt, quod ejusmodi tamen continet, quæ miſta humoribus, veneno ſint? Unde in femoris gangræna ac Sphacelo, prout in hac ipſa morbi hiſtoria patuit, ſine ullo reſorptionis metu tum ſpiritum Therebinthinæ, tum unguentum ægyptiacum, Chirurgi adplicuerunt.

CAPUT II.

DE ANEURYSMATE VERO.

§. I. *Reſumitur Hiſtoria mulieris data* Tomo V. pag. 193. *eo quod nunc Cadavere ſuo præteriti noſtri erroris nos convicerit. Conjectura ſuper cauſis, quæ Aneuryſmatis veri ideam nobis olim creaverant, & Confirmatio repetitæ toties difficultatis dijudicandorum Aneuryſmatum.* §. II. *Aneuryſma ſpatio 40. annorum citra noxam, citraque incrementum, geſtatum.* §. III. *Aneuryſmatis veri, nec non Aſthmatis, ceterorumque Chronicorum pectoris morborum, Apoplexiæ præterea, ac variarum capitis ægritudinum, cauſas ſufficientes, easdemque ſuperabundantes, in ſe homo, dum viveret, geſſit, citra effectum, inde phyſice expectandum.* §. IV. *Alia Hiſtoria priori perquam ſimilis.* §. V. *Degreſſio occaſione hac facta, circa cauſam morborum*

borum petendam aut non petendam, a pulmonum cum vicinis ſibi partibus coalitu.

§. I. DE Aneuryſmate interno novas, quas adjiciam, obſervationes habeo. Feminæ binæ, de quibus *Tom. V. & VI.* eadem methodo, quam ibidem deſcripſi, vitam miſeram pergunt tolerabiliter agere, licet in una Aneuryſma ſupra claviculam jam extet binorum pollicum diametro, quod ipſum forte non niſi continuatio ſit illius, quod dudum intra pectus geſſit. Verum ea femina, cujus ampla hiſtoria data eſt *Tomo V. pag.* 193. §. 2. poſt abceſſum in externo pectore apertum aneuryſmatica viſa nobis, ſic quidem ut internum pectoris aneuryſma nunc inter cartilagines coſtarum extrorſum verti crederetur, hæc, inquam, femina, cum morte ſua veram mali na-

turam exhibuerit nobis, Lectorum poſcit attentionem.

Miſeranda hæc femina, poſtquam ea contigerant, quæ relata *Tomo V.*, vitam perpetuo ærumnoſam duxit, tum Aneuryſmatis, tum pulmonis partim obſtructi, partimque nonnihil ſuppurati, ſymptomatibus; ſic nihilominus, ut alio atque alio tempore tolerabiliora hæcce, vehementiorave, eſſent. Qui in pectore apertus a nobis tumor fuerat, vehementerque pulſans in fundo ſuo tuberculum exhibuerat, ad finem Octobris 1760. haud pulſavit amplius; at vero ejusdem viciniæ toto in ambitu pulſatio talis, ut viderentur inde attolli coſtæ. Ineunte Decembri ne veſtigium quidem tumoris ſuperſuit, at vero toto ſcrobis cordis in ambitu perennis pulſatio; quo autem loco inſederat tumor, perpetua obſervabatur

Lym-

Lymphæ ſtillicidium, conſolidationem aperturæ prohibens; nec exſiccatum, niſi cum Hydrops intercus ante mortem medio præterpropter anno, corpore inferiore oboriretur. Sputa pauca ejecit mucoſa, aut perulenta, aut ſanguine tincta, purum imo ſanguinem nonnunquam. Quæ aberat nunquam anxietas, ſic demum crevit, ut tribus ultimis vitæ menſibus ſedere erecta dies debuerit noctesque, idque in ſedili duntaxat, pendulis perpetuo cruribus, ob idque etiam indies tumidioribus. Decimo quarto die ante mortem, crura ſponte aperta copioſo ſero fluxere, nec ſine ingenti labore, ſaturatoque Corticis Peruviani fomento, præſervari a Sphacelo potuere. Animi deliquia leviora a dimidio ante mortem anno pati ceperat; pulſationes autem conſueto in loco per totum id tempus nullas, ſed

internas tam validas, ut haud ipſa tantummodo, verum & adſtantes easdem oculis, auribusque perciperent. Ita demum 23. Febr. 1762. vita miſerrima functa eſt.

In Cadaveris luſtratione prima noſtra ſollicitudo erat illius plagæ in thorace examinandæ, quam olim abſceſſum, poſtmodum Aneuryſma, idque evanidum tandem, arbitrati eramus. Rimati hunc locum, & ſupra coſtas, & poſt illas, intraque easdem, Aneuryſmatis, aliusve tumoris veſtigium, fruſtra quæſivimus. Unde ad alia converſi, Pericardium univerſum tenue quidem vidimus, at verſus baſin Cordis præ tenuitate omnino pellucidum. Cor totum tactu durum, ac dextrum quidem cum duritie depreſſum, ſiniſtrum autem rotundius. Auricula dextra cum ſinu diſtentiſſima erat a polypoſo corpore, quod ultra duos

in

in diametro pollices habens, conſtansque idem externa alba, neutiquam vaſculoſa, membrana, interne copioſo coagulato ſanguine, tandem utroque ſuo latere quædam veluti ligamenta craſſa, albaque emittebat, quibuscum ſeſe columnis plicisque auriculæ, ut & inter columnas, affigebat. Erant porro columnæ ac plicæ auriculæ hujus eadem proportione quoad molem auctæ, qua moles totius aucta auriculæ eſſet. Polypoſo hoc corpore in ſinum dextrum maxime extenſo ſinus hic ampliſſimus ita replebatur, ut ſanguis non niſi furtim poſt polypum in cor dextrum potuerit illabi. Arteria pulmonalis longum habuit fortemque polypum, accretum uni Mitralium valvularum. Cor dextrum conſuetæ quidem in pariete craſſitudinis fuit, columnas muſculoſas autem tum numeroſas valde,

tum

tum craſſas adeo duraſque, ut nulla earum carnem, veram omnes cartilaginem, referrent. Adeo ampla hujus cavitas, ut junctos meos tres digitos commode caperet. Lævus vero Ventriculus & durus erat, & digitum pariete craſſius, anguſtus autem ita, ut indicem digitum meum vix locaret, pauciſſimis demum columnis inſtructus, hisque non liberis, ſed ipſo cum pariete intime nexis. Liberi in thorace pulmones, excepta levi cum jugulo, & utrinque cum Diaphragmate cohæſione, pleni utrique plurimis, iisdemque duris, ac ſanioſo pure refertis, tuberculis. Tuberculorumque diverſa moles; ſic, ut majora ſemicochleare puris continerent. In Abdomine nihil inventum, quod ad morbum referri poſſet. Coli enim ac Ventriculi forma, & decurſus præternaturales hujus ſubſellii

ſellii non ſunt, ſed ad alia reſervandi.

Sub Anatome, poſtque eandem, alii alios intuebamur, hæſitabundi quærebamus num olim decepti eſſemus? Et ſi decepti, quamnam ob cauſam? Equidem Aneuryſma verum adeſſe poſſe, idemque manifeſto deprehenſum eſſe, poſteaque prorſum evanuiſſe, notabili exemplo in *Tomo IV. Cap.* 2. *pag.* 15. & 23. conſtiterat. Verumtamen id ipſum Aneuryſma a coſtis quidem, quas inter ſe penetraverat olim, remotius, & ad coſtas ſuperiores nunc proximius, nihilominus a morte inveniebatur, loco mutatum duntaxat; hic vero nullum Aneurysmatis tota in Vicinia veſtigium. Undenam ergo perceptio manifeſtiſſima pulſantis tumoris? Eaque integro percepta biennio? Deinde tumor cur evanidus? Et cui cauſæ adſcribun-

bunda eſt totius circa ſcrobem cordis plagæ pulſatio? Quid, quod internæ pulſationis violentia tanta fuerit, ut viſu, audituque etiam ab Adſtantibus perciperetur?

Tuberculorum pulmonis ſigna, ordine priora, Hiſtoria morbi notavit, & ſigna Aneuryſmatis illis poſteriora. Igitur a natis, ſenſimque creſcentibus, hisce tuberculis, capimus facile cordi dextro naſci demum reſiſtentiam, augerique, quo ſuum ſanguinem difficilius transmittere potuerit per pulmonem. Utique ſubito hujus reſiſtentiæ incremento cor brevi ſuffocatum, eneƈtaque femina fuiſſet; ſed malorum lento adeo, ut vix advertatur, incremento, Vitalia aſſueſcere, ex tot exemplis in variis *Rat. Med.* Tomis allatis concluſimus, ut hic faciles idem admittamus. Cor igitur dextrum tota fabrica ſua, cum

ſinu

ſinu atque auricula extenſum, columnis craſſioribus, durioribus, numeroſioribusque inſtructum; cor ſiniſtrum, forte quod minus ſanguinis a pulmone reciperet. anguſtum, liberis columnis muſculoſis deſtitutum, in parietibus vehementer incraſſatum, rigidumque, nec ultra fere contractile; cor, inquam, hoc non niſi vitioſiſſimas actiones edere debuit, & baſi ſua, auricula, ſinuque vario tempore variis impleri, deplerique, modis. Adeone inepte ſuſpicaremur hoc mirabile cor degeneraſcentes ſuas, extentasque partes, certo quodam tempore ad coſtas ac latera ſterni admoviſſe; alioque tempore ab illis removiſſe, quemadmodum *Tomo IV. pag. 15. & 23.* totum Aneuryſma & coſtis admoverat ſeſe, & removerat?

Hæc porro ſi probabilia videantur, ponatur tandem, quo tempore hoc

cor

cor cum ſuis tumidis appendicibus hærebat coſtis proximius, ponatur, inquam, a communi quacumque alia cauſa tumorum, natus hoc eodem loco tumor quisquam, qui primo durus, dein pro parte purulentus, effuſoque pure fundum adhuc durum, ſuppurari necdum aptum, habens; numquid ille a pulſu vehementi Cartilaginum coſtarum etiam pulſare non debuerit? & ſi ſub illo tumore veluti centrum pulſationis hujus degeneraſcentis, coſtisque admoti cordis fuit, an ſimilitudo cum vero Aneuryſmate magna non fuerit?

Interim jure merito videor jam toties monuiſſe quam incerta ſæpe erroneave ſit vera Aneuryſmatum Diagnoſis! Quamque ridiculum ſit in hisce incertitudinibus, & errorum diſcrimine, Medicorum ac Chirurgorum chorum inter ſeſe mutuo alter-

cari;

cari; dum ſæpe Anatome neminem rem acu tetigiſſe, manifeſtat! Juvat proinde noſſe varios Naturæ errores, ut ſæpius, quid eſſe dato in caſu poſſit, quam quid ſit, ſententiam ſuper eo rogati, reſpondere queamus. Quæ ſequuntur proxime, hoc meum monitum confirmabunt.

§. II. Quantumvis periculo plena res Aneuryſma, inculpate poteſt 30. 40. annorum ſpatio Aneuryſma externum geri. Femina quadragenaria habet a quo tempore meminit, & ut putat, a nativitate, parvum Aneuryſma ad ſuperiorem, eamque lateralem cartilaginis Thyroidææ partem dextram, piſi magnitudine, nec majus unquam, nec minus; nunc magis conſpicuum, quod ex biennio, cum primum me adiret, a diuturniore lactatione vehementer emacruerit. Videtur Aneuryſma Carotidis exter-

næ rami primi ; quem *Winslow* anteriorem, ſive internum Carotidis externæ ramum, vocat.

§. III. Dantur in corpore humano cauſæ Aneuryſmatum validæ, imo Aneuryſmata ipſa interna valida, citra ſui indicia, alios potius morbos, quam hæc, mentita.

Homo ille, qui *Tom. VI. cap. ult.* foliis Aurantiorum a terrificis ſuis convulſionibus liberatus; ac ſaneſcere inde viſus erat, perfectam non recuperavit ſanitatem, aut ſaltem non conſtantem, ex quo ejus hiſtoriam dedi. Cum ſanitatem anni abhinc ſpatio recuperaſſe videbatur, ſervavit ſemper pulſum, qui ipſi a triennio perpetuus fuerat, tum naturali omnium hominum pulſu, tum ſuo ipſius priſtino, celeriorem, fortiorem; &, quotiescumque per diem explorabatur, ſemper miram exhibentem in ipſa illa celerita-

ritate, ac fortitudine varietatem, imo remiſſiones quandoque & duritiem. Hic, inquam, pulſus, ipſi a triennio ante morbum familiaris, eundem a morbo perpetuo concomitatus eſt. Deinde quæ a biennio eum vexaverat moleſta tuſſis, a morbo rediit, ſputa educens aut ſeroſa, aut glutinoſa, nunquam vero, niſi ſub vitæ finem, idque tum raro, tum parce, puru-lenta. Hæc igitur bina, quorum alterum a triennio, alterum a biennio, affuerat, ſanus nunc iterum viſus æger, pati denuo cepit.

Reſolventia, attenuantia, humectantia, emollientia, cujusvis generis longe tempore ipſi præſcripta ſunt, nonnihilque profuerunt: at vero ſive morbus arte ſuperior, ſive negligentia in aſſumendo, ſive notabiles in uſu VI. rer. non nat. exceſſus, emendationem nec nota-

bilem ægro produxerunt, nec conſtantem.

Senſim ſymptomata acceſſere, quæ vias dictas primas affectas eſſe innuerent. Flatuum quippe incredibile prorſum quantam vim maxime ore, nonnunquam etiam ano, redderet. Vix unquam ſimile vidi. Equidem ipſi id fuerat ab adoleſcentia familiare, ut ſi quis ipſi, ſcienti quantumvis, ac videnti, manum brachiumve rudius attingebat, copioſos mox ore dimitteret flatus; ita ut miris nervorum affectionibus obnoxius jam tum haberetur: at vero nunc citra ejusmodi cauſas, flatus aut erupere, aut ſi non erumperent, continuo anxietates in ventre vel ad præcordia, ipſosve colicos generarunt dolores; evanida mox iterum ſymptomata, dum frequentes, fortes, ac ſonori ructus, flatusque, explodebantur.

Do-

Docebant hæc, inquam, primarum viarum affectionem. Verum a quibusnam affectis partibus? Sane totius abdominis externe tacti naturalis mollitudo, optima alvus, bilis præſentia laudabilis, appetitus egregius, ſumma viarum primarum, dum flatus non urgerent, libertas atque integritas; notabile viarum primarum vitium non admittebant.

Hiſtoria morbi, præcedenti tomo relata, veroſimile id ponebat, quod convulſionum ſedes in capite eſſet. Dolor ſiquidem capitis ſupra oculum fixus, vertigo, tinnitus aurium, ſæpius longe ante convulſiones, interque easdem percepti, id inſinuabant: at vero ne illis viæ primæ ſymbolam conferrent, flatus poſt ſingulam convulſionem emiſſi, eandemque terminantes, haud levem dabant ſuſpicionem.

Quin & aliud quid confuſionem formandæ diagnoſeos peperit. Febris ante natas convulſiones Tomo VI. deſcriptas, quatuor menſium ſpatio ægrum tenuerat. Eodemque tempore pulſus de die fortis, ac frequens, ſæpiusque durus, obſervabatur ad veſperas debilis, ac celer; cum frigore non horrifico, trihorii, aut quadrihorii ſpatio, durante: Aegro interim nec ſitiente veſpere, nec lectum petente, imo exeunte, ſpectaculis ſe recreante, hominumque domi, foriſque, frequentante ſocietatem. Convulſionibus porro curatis, continuatoque poſt easdem curatas Aurantiorum foliorum ultra menſem decocto, exulavit penitus hæc Febris, nec niſi ultimo vitæ menſe poſt quartam pomeridianam frigore ac calore conſpicua, 10. 12. horarum ſpatio ægrum vexavit: ſed de iis, quæ pro-

pe

pe mortem contigere, mox acturus, ea, quæ diu antea obſervata, modo proſequar.

Igitur dum tuſſis pluribus ſilebat horis, dum incommodo flatus non erant, dum Febris vel penitus aberat, vel veſpere vexabat duntaxat, dum denique frequens, ac fortis, ſæpeque durus pulſus, in ceteris hominibus febrilis vocandus, homini perſeverabat; nemo ſane, qui multi affuere, Medicorum toto ejus in corpore accuſare aut culpare quidquam potuit. Caput ſerenum; Reſpiratio, etiam valido in motu, fortis, conſtans, profunda; validus appetitus; naturalis, debitoque tempore reddita alvus; lingua perpetuo pura; molle abdomen; videbantur iterum omnem viarum primarum affectarum, affectorum primario Thoracis viſcerum, ſuſpicionem abegere.

Hæc cum ſic ſe haberent, frequenter convocata Medicorum conſilia non niſi palliative, ut vocant, agendum eſſe concluſerunt; notabile quid latere ſeſe conſtanter faſſi. Remedia igitur hoc ſcopo data, etiam poſthac ſumta, quam olim, accuratius, nunquam emendationem genuere conſtantem. Quæ glutini ac tuſſi dicata, nullius erant frugis. Quæ ad flatus diſſipandos laudamus, apta, multa, ac varia, & efficaciſſima, uſu paſſim caſſa fuere. Ipſeque Peruvianus Cortex imminuit quidem, ſed non ſuſtulit Febrem; isque alias & debilioris pulſus animator, & frequentioris moderator, nnllam unquam in conſueto ægri pulſu mutationem produxit. Egregius *Boerhaave* cenſebat in ejusmodi pulſu Acre adeſſe, quod moveret validius, & craſſum quod minora vaſa obſtrueret. Acrimoniæ ſin-

ſingularis ſpecies nullis unquam ſignis determinanda fuit, ſed ſuſpicionem ejusdem latentis nonnulli tum juvenilis vitæ, tum virilis, formabant errores: Verum nec Mercurius, nec ſaturata Sarſæ parillæ decocta, quidquam profuerunt.

Atque ita ad vitæ terminum properabatur. Crurum tumor ſenſim ad genua, femoraque conſcendens, prioribus ſe junxit ærumnis. Sponte ſæpe ſua, Medicorum hortatu nonnunquam, Sedlicenſibus aquis abundanter ſe purgantibus, depellere has aquas, ſed fruſtra, anniſus eſt. Demum ultimo vitæ menſe anxietates, interno in pectore dolores, reſpiratio nonnihil debilis, appetitus proſtratus, exploſio flatuum continua; dolor brachiorum vagus, ac tumor; tuſſis per ſemihoram & ultra continuans, cum ſputis aut ſeroſis, aut mucoſis, aut,

quod rarius tamen, purulentis; decumbendi impoſſibilitas, inſomnia, vitam fere intolerabilem reddiderunt, metumque, ne forſitan Hydrops pectoris, aut tetrius quid in thorace generaretur, incuſſerunt. Gravis per ultimum octiduum Peripneumonia denſum ac phlogiſticum ſanguinem iterato pertuſa vena oſtendit. Tandem anxietatibus auctis, jamque perpetuis, expiravit.

Invenimus in Cadavere cranium craſſum cum copioſa diploë; ſinum longitudinalem vacuum fere; in cranio, ſupra orbitam dextram, plagam denarii magnitudine carioſam, cui meninges accretæ, ipſumque eodem in loco cerebrum leviter inde mutatum. Sub pia Matre toto quidem in cerebro, ſed in ſiniſtro hemisphærio plus, effuſum ſerum. Piæ Matris vaſa turgidiora ſanguine, in hemisphærio dex-

dextro. Ventriculi ſuperiores fere vacui; plexus choroidæi exſangues, ac veluti repleti muco. Aëris nonnihil cum pauco admodum cruore in Arteria Cervicali *Williſii*. Et quos in ventriculo quarto plexus choroidæos ſolemus invenire, horum hic ne reliquias quidem. Nervos opticos ante coalitum quidem æquales, poſt eundem vero ita inæquales reperiimus, ut ſiniſter ab ipſo coalitu, ad uſque orbitam, craſſitudine dextrum longe ſuperaret. In thorace nullus hydrops, neque pus; pulmones obſcure rubri, hinc inde lividi, flaccidi ita, ut hinc inde inter attactum diffluerent fere, at vero nihil omnino purulenti. Aſperæ arteriæ annuli cartilaginei plane oſſei erant; oſſei & illi Bronchiorum: horum priores ad Bronchiorum initia, diviſionesque, ſua oſſea extremitate, ſed interna

Bron-

Bronchiorum membrana tecta, intra cavum aereum, idque pluribus in locis, utrinque prominebant. Cor magnum, ſed flaccidum, coagulato cruore utroque in cavo plenum, parietibus ſuis, ac potiſſimum ſiniſtris, extenuatum valde, columnis carneis in utraque civitate inſtructum exilibus, debilibusque. Valvularum mitralium margines ſiniſtri cordis duræ, fereque oſſeæ, ex ſeſe genuerunt quandam penitus oſſeam ſubſtantiam, oblongamque eandem, & phalangi primæ digiti minimi magnitudine parem, in cor ipſum ſua pendulam gravitate. In Abdomine Ventriculus decem librarum, capta menſura, capax, non craſſus. Magnum Omentum. Jecur, Splen, Pancreas, Renes, maxime dexter, debito longe flaccidiores. Copioſa, fuſco-flava, Bilis. Ad Genitalia nihil repertum vitioſi.

Oſten-

Oſtendit hæc, ni fallor, Hiſtoria anatomica abunde id, quod dixeram, poſſe ſcilicet eſſe præſentes in corpore Aneuryſmatum cauſas, citra eorundem ſymptomata. Cor utroque in cavo flaccidum, extenuatum, extenuatius in ſiniſtro, oportuiſſet aneuryſmaticum fieri. Corpus oſſeum mole adeo magnum ad mitrales Venæ pulmonalis valvulas intime, lataque baſi, nexum, cum ſanguine a pulmonibus omni momento in ſiniſtrum cor pulſum, ac proinde hoc cor præternaturaliter irritans, viciſſimque contrahente ſe corde ad valvulas repulſum; corpus, inquam hoc, & cor, & venam pulmonalem, perpetuo irritans, ſanguinisque tranſitum turbans, debuiſſet neceſſario hoc cor extenuatum reddere aneuryſmaticum, & Venarum pulmonalium communem alveum vehementer varicoſum.

Ut cauſa Aneuryſmatis ſine effectu, ita Aſthmatis, Dyſpnœæ, Orthopnœæ, manifeſtiſſimas cauſas, citra horum morborum in vita præſentiam in cadavere experti ſumus. Non enim annuli Aſperæ arteriæ tantummodo, verum & Bronchiorum, vel, ſi mavis, intimorum Bronchiorum fruſtra cartilaginea, plane oſſea erant, quæ ad majorum Bronchiorum diviſiones intra cavum aëreum notabiliter prominula, cum inſpirato, tum expirato aëri, impedimento & offendiculo eſſe eminentia ſua, & cavi coarctatione, debuerunt. Attamen non niſi brevi ante mortem, ab hisce cauſis, quas longa modo dies generat, quidquam Aſthmati, affinibusque illi ſymptomatibus ſimile pertulit æger. Interim non advertimus in quinquagenario homine cartilagineorum horum annulorum naturam in oſſeam mutari,

ri, ſed ſolummodo, & nonnunquam, in decrepito ſenio ; ut bene notat incomparabilis *Morgagni lib.* 2. *Epiſt. Anat. Med.* 15. *Artic.* 18. *pag.* 133. Nihilominus obſervavimus in ægro noſtro Reſpirationem illibatam, profundam, fortem, lentam, non mutatam a motu & loquela, conſtantem; verbo talem, qua meliorem habere nemo mortalium poſſit. Ergone oſſea hæc degeneratio ſolius invincibilis tuſſis, non aliorum morborum cauſa fuit ? In hoc homine ſic videtur ſaltem.

Verum & Apoplexiæ variorumque capitis morborum cauſſas idem geſſit, quos habuit nunquam. Pauculum ſeri ſupra cerebrum effuſum, quod integris ejus membranis & craſſum eſſe, & pelluciditate vitreum, videtur ; quodque perfectis membranis, tenuis modo lympha eſt ; Apoplexiam,

xiam, Mortes ſubitaneas, Paralyſes, Convulſiones, ſæpe producit, ut me toties Anatome docuit, ut caſuum anatomicorum Collectores referunt, ut evidentiſſimis exemplis, tum *Valſalvæ*, tum ſuis, *Morgagni* demonſtravit, *Lib.* 1. *Epiſt. Anat. Med.* 4. Equidem affuere ex hisce Convulſiones; ſed an hæ inde? Dubitatum fuiſſe, innui ſupra, num a viis primis haud oriundæ, quod flatus, ore pulſi, harum paroxyſmos conſtanti lege terminarent. Sed demus neque hinc easdem ortas eſſe; demus à cauſis in encephalo agentibus, id quod tam ſæpe obſervamus, Ventriculum fuiſſe ſpasmodice affectum; nonne ex Anatome conſtitit binas notabiles cauſas, convulſionibus generandis aptas natas, in cranio repertas eſſe? Serum ſcilicet effuſum pauculum, & caries cranii cum concretione membrana-

narum, & cerebri degeneratione, ad locum carioſum: quarum poſterior ad id longe potentior priore adparet.

Interim utravis harum ortas convulſiones credideris, mirari mecum debebis, quod cauſæ hæ mechanicæ ultimis octo vitæ menſibus integre ſiluerint. Nunquid vis Fol. Aurant. adeo energica, ut cauſas tales mechanicas liget, ne queant ultra effectus producere ſuos?

Quam ardua aliquando res, morborum diagnoſis! Quam indignum honori artis, velle in ejusmodi conſultationibus ob fallaces ſimilitudines aliquid ita propugnare, ut haud ita ſentientium famæ inde detrahatur! Mortui ſæpe veriora, quam vivi, loquuntur.

§. IV. Sed en haud abſimilem caſum! Juvenis 28. annorum ſicci, &, ut videbatur, ſpasmodici Aſthmatis,

paroxyſmis a biennio affligebatur, cauſæ, præter nimias forte Lucubrationes, ignarus. Conſuluerat me morbum per annum paſſus, dein alios, tandem me convenit iterum die 17. Septembris proxime elapſi. Contigit porro ut eo tempore coram me, pluribusque Studioſis, paroxyſmo invaderetur. Sederet ſuaſi; renuit, mitius ſibi eſſe, citiusque ſtanti paroxyſmum terminari, ratus. Reſpiratio anheloſa, cita, brevis; niſi ipſo eam ita cohibente, & retinente, ut cuncti horreremus. Unicum in reſpiratione cohibenda ſolatium ſitum eſſe teſtabatur. Pulſus eodem tempore parvus, tempore rythmoque inæqualis. Spatio 5. aut 6. minutorum terminabatur acceſſus; poſt quem rite valentem ſe ſemper ajebat. Quandoquidem ſelectiſſimis remediis a variis Medicis præſcriptis tanto tem-

pore

pore fruſtra uſus eſſet, autor fui, ut quovis trihorio aut etiam bihorio ſumeret guttulas 5. 6. 7. cum aqua ſpiritus ſalis ammon. cui ad perfectam ſaturationem additus eſſet ſal ſuccini volatilis; ſumeret autem ſpiritum hunc ſine calce viva paratum, ſiquidem paratus cum illa, non efferveſceret, adeoque perfectum non indicaret ſaturationis punctum; notante ita in Chemia ſua *Hofmanno*. Bene inde habuit, uſque ad 21. Sept. cum perfecte ſanum ſe perhibens, circa horam 10. veſpertinam paroxyſmo correptus, ad horam dimidiam poſt mediam noctem expiraret.

Die 24. Sept. Anatomen feci, præſente Viro Illuſtriſſimo *Mac-neven ô Kelli*, inclytæ Facultatis Medicæ *Pragenſis* Directore per univerſum *Bohemiæ* Regnum, ac Profeſſore, Clariſſimo Domino *Pachner*, Fundationis

UNIVERSITY OF MARYLAND
LIBRARY
SCHOOL OF MEDICINE

Windhagianæ Phyſico laudatiſſimo & circumſtante magna Studioſorum corona.

Pulmo dexter univerſus pleuræ, diaphragmati, ac jugulo accretus; anterius ad Sternum quidem levius, ad poſteriorem autem inferioremque thoracis partem firmius, indiſſolubiliter vero ad jugulum; quin & ipſi inter ſe mutuo coaluerant lobi. Notabamus autem qua parte lobus ſuperior jugulo cohærebat, inæqualem duritiem, ac tubercula fere cartilaginea, continentia partim pus ſanioſum, partim duram ac ferme caſeoſam materiem. Pulmo ſiniſter perfecte ſanus, undique liber.

Annuli aſperæ arteriæ, Bronchiorumque tum annuli, tum fruſta cartilaginea, rigiditate oſſeam æmulabantur naturam; ut mecum clari, qui adſtabant, Viri, ſtudioſorumque ſeniores, judicabant.

Cor

Cor magnum valde. In pericardio aqua modica. In corde utroque, inque vaſis majoribus, imo & perſciſſis multis minoribus, fluidiſſimus, absque vel minima alicubi concretione polypoſa, ſanguis; contra quam in iteratis toties luctis, & animæ retentionibus, expectari poterat. Cor dextrum tenue valde in parietibus, ſiniſtrum valde craſſum, durum, ac rigidum. Capax ſatis cor dextrum, ut tres digitos junctos, eosdemque fere medios, capere poſſet; capaciſſimum adeo ſiniſtrum, ut totus pugnus in eo absconderetur, verteretur que. Copia in utroque fluidi ſanguinis, in dextro major.

Aorta arteria ampla valde a baſi cordis uſque ultra ſuum ita vocatum angulum; inde parum anguſtior, ſenſim denuo dilatabatur in amplitudinem duplo majorem, ad iliacas fere uſ-

que; ita quidem, ut ibidem primo longitudine ſex latorum digitorum dilatata, tandem ſolitam capacitatem, Iliacas datura, affectaret.

Ventriculus magnus, altitudinis quidem ſolitæ, ſed duplo majoris latitudinis. Ingens hepar, ponderoſum, compactum, lobo ſiniſtro ſuo magnam ſiniſtri Epigaſtrii plagam explens. In veſicula fellea bilis tenuiſſima, colore ichoris, aut loturæ carnium rubicundioris. Splen durus admodum, figuræ triangularis, angulo acutiore ventriculum contegens. Colon totum contractiſſimum & vacuum.

Igitur cor dextrum, ratione ſiniſtri, parvum, ac debile; cor ſiniſtrum duritie ac denſitate non modo robuſtum, ſed non ſufficienter flexile atque obſequioſum, capacitate autem aneuryſmaticum. Aneuryſmatica magna

gna ſui portione Aorta. Pulmo in toto latere dextro vicinis partibus concretus, in lobo ſuperiore intime connatus, & tuberculis duriſſimis ultra medium obſeſſus. Hæc, inquam, & multa, & capitalia, vitia deteximus, interea dum nulla in vita ſigna Aneuryſmatis ſive cordis, ſive Aortæ; nulla ſigna affecti primario a cohæſione, a corruptione, ab annulorum cartilagineorum rigiditate, pulmonis, comparerent. Et cum cauſis adeo valentibus morborum tum graviſſimorum, tum perpetuorum, non adfuit integro biennio niſi periodicus morbus cum intermedia ſanitate, qui ſimilitudinem geſſit affectionis ſpasmodicæ meſochondriacorum forte muſculorum; quam detento, dilatato, calefacto, rarefactoque aëre, ſolvere conabatur.

§. V. Terminarem hanc hiſtoriam, niſi obviam eundem foret iis, qui forte mirabuntur, minus verſati in Anatomicis, quod inter cauſas majorum morborum hic videar cohæſionem cum pleura pulmonum collocare. Imitatus fui varios *Sepulcreti anatomici*, ac *Medicinæ ſeptentrionalis* Autores; imitatus etiam *Boerhavium Inſtit. §. 835.* Sano autem ſenſu hæc intelligenda ſunt.

In cadaveribus ſecandis raro deprehendimus liberos ab omni cohæſione pulmones; ut haud inepte *Diemerbroeckius* tertiam aut quartam mortalium partem, hac cohæſione minore majoreve laborantem, ſuſpicatus fuerit; idque ſæpenumero ſic, ut nulla ejusdem in vita ſigna, aut ſuſpicio, affuerint. E contrario, in graviſſimis, iisdemque annoſis pectoris, pulmonisque morbis, nullam,

aut

aut vix memorabilem adhæſionem detegimus, ut hoc ipſo capite bina obſervatione conſtitit. An nihilominus his poſitis nulli ab hac cauſa aut poſſibiles morbi, aut invitabiles? Difficilius admittunt, qui pulmones pleuræ perpetuo contiguos eſſe ſtatuunt. Demus autem verius hoc ſyſtema eſſe eo, quod id neget, an ideo cohæſio hæc nunquam morbifica eſt? An ſufficienter conſiderant illi, quanta interſit differentia inter pulmones pleuræ, exhalante rore intermedio, ſemper admotos, liberos tamen ſanosque; & pulmones ſive totos, ſive medios, cum pleura unitos, & non raro, eodem rore deficiente, induratos? Equidem ad experimentum provocant, quo toties a morte inventa cohæſio integra, ſine ejusdem in vita notato indicio. Sed quærant primo hi diligentius apud caſuum collectores num

vera narrent? Examinent, num frequentes ſint caſus connatorum undique pulmonum, cum reſpiratione in viventibus illibata? Aſſerere auſim vix paucos inveniendos fore. Hinc 2do dico unico pulmone connato, altero libero; vel datis minoribus utriusque, alterutriusve pulmonis adhæſionibus, videri nonnunquam ſic aſſueſcere naturam, ut homines quidem initio male habeant, quales utique novi, deinceps vero aſſueſcant, nec multò ante obitum tempore notas ejusdem exhibeant. Verum an ideo nulli, qui inde male habeant? Et cognoviſſe me tales puto; & deſcriptos ab obſervatoribus ejusmodi caſus lego, qui nullam aliam notam læſæ reſpirationis cauſam, præter hanc, notent; & magnum *Boerhaavium* hanc etiam morbi recenſentem cauſam deprehendo. Sed tertio, demus tandem inventos in cada-

daveribus pulmones undique connatos utroſque, reſpiratione in vita neutiquam læſa, qualem unum, alterumve caſum ipſe deſcripſi, an ideo integra hæc concretio ex morborum erit expungenda cauſis? Anatome detexit cerebrum cum membranis ſuis æque exacte implere calvariam, quam pulmones, ſecundum multorum ſententiam, exacte ſemper repleant thoracem: Ergone connata pia meninx cum dura, arctiusque hæc cum illa concreta, nunquam venient inter cauſas recenſendæ morborum? Præſertim cum ex Anatomicis conſtet hæc ſic geſta in vita fuiſſe, nullis comparentibus ſignis? Certe & inculpate hæc tolerata fuiſſe novi; ſed ſimul, aut Apoplexiæ, aut Epilepſiæ, aut Convulſionis, aut Maniæ, aliorumve Capitis Nervorumque morborum, unicam extitiſſe detexi a morte cauſam.

Pe-

Pericardium ſecundum *Halleri* in *Addendis* ad *Tom. I. Elem. Phyſ.* ſententiam, exacte tegitur perpetuo a ſuperficie cordis, „ niſi quantum te- „ nuis aquula intercedat; an ideo pericardium cum corde concretum nunquam extiterit cordis palpitantis, aliorumve morborum, origo? Experientia mea in cadaveribus propria, notisque a Scriptoribus caſibus, novi & inculpate quandoque hunc cordis cum pericardio coalitum toleratum, at ſæpius non, niſi cum vita penitus miſeranda, geſtum.

Si tamen quis a me petierit quid cauſæ credam, cur hos pulmonum, cerebri meningum, pericardii, coalitus, hi inculpate ferant, graviter illi? reſpondeo quidem in genere, ut ſupra, videri nonnullos ſic ærumnarum aſſueſcere cauſis, ut validis vitæ viribus easdem ſuperent: alios vero

eſſe

eſſe, quibus vita imbecillior nequeat earundem cauſarum ſuffocare activitatem; attamen inſufficientem ad plures caſus ſolvendos hanc reſponſionem eſſe facile quisque perſpicit, qui mecum conſiderat Hiſtorias ab Autoribus, & etiam a me *Tom. II. & VI.* hujus operis, communicatas, quæ pro omni reſponſione doceant noſtram craſſam vitæ humanæ, ejusdemque latitudinis, ignorantiam. Videantur in hanc rem *Vindiciæ* meæ contra *Hallerum*, a pag. 232. ad 236.

Tandem ex hisce & innumeris tum in Tomis prioribus, tum a caſuum Collectoribus recenſitis, ſectionibus anatomicis, evidenter capimus cauſas mechanicas, fixas, validas, diuturnas, perennium morborum, in corpore humano latere, quæ vel nunquam in actum ducantur, vel per paroxysmos duntaxat, vel etiam perpetuos

ge-

generent morbos : unde qui malo non perpetuo perpetuas negaret cauſas, ſæpe vehementer falleretur. Cauſæ hæ perpetuæ, ſi morbum continuant, proœgumenæ ſimul & procatarcticæ cauſæ vicem gerunt ; ſin vero intermittentem, videntur proœgumenæ præſentibus ſæpe carere procatarcticis. Cur autem cauſæ completæ & proximæ, vere exiſtentes, morbum non generent, ad hoc ſupra reſpondi.

CAPUT III.

DE HYDROPE CYSTICO, ET HYDATIDIBUS.

§. I. *Repetitur mirus feminæ morbus, qui longe lateque deſcriptus* Tomo IV. cap. 3. pag. 67. & Tomo V. cap. 2. §. 4. *ac tandem ejusdem additur per mortem finis. Stupenda Anatome, doctrinam illuſtrans de*

de Hydatibus. Quæſtio de uſu ac natura Ventriculorum ſuperiorum Cerebri. §. II. *Jecur ſcirrhoſum in vita viſum, a morte inventum eſt mirifice hydaticum.* §. III. *Binæ Hydatides Mammarum, quas ſcirrhi in cancrum vergentis larva nobis impoſuiſſe, ipſa chirurgica enucleatio nos docuit.* §. IV. *Glandula ingens Thyroidæa, præter quodcumque fere genus tumorum, exhibuit nobis quoque ingentes Hydatidas, aquoſas, ichoroſas, ſanioſas, ſanguineas.* §. V. *Induratos glandularum, partiumque glanduloſarum, tumores, haud raro mentiri naturam ſcrophuloſam, ſcirrhoſamve, variis exemplis, tum a Clariſſimo* Morgagni, *tum a propria experientia petitis, demonſtratur.* §. VI. *Miranda origo Hydatidum in Viro, quæ ſpecie Herniæ inguinalis incompletæ, ſcirrhoſorumve in ventre tumorum, nos luſerat, Anatome detecta.* §. VII. *Examen univerſæ de Hydatidibus doctrinæ, quæ tandem apparet potius quid non ſit Hydatis, quam quid ſit, expoſuiſſe.* §. VIII. *Cuduntur ex cunctis hucusque enarratis Theoremata decem pathologica, & practica.*

§. I.

§. I. IN variis hujus operis tomis multus fui, longusque, in hoc articulo; talis denuo futurus, eo quod ſimilium obſervationum finis nunquam detur.

Inchoabo a retexendo filo, quod abruptum fuit *Tomo V. cap. 2. §. 4.* quandoquidem feminæ hujus calamitatibus mors finem impoſuit, adeoque cauſas morbi obſcurioris rimandi fecit copiam.

Anni 1760. autumnum, maximamque hyemis partem, incommode ac miſere citra auxilium transegit, quia auxilium noluit. Anno 1761. Febr. 3. me iterum convenit, monſtroſo plane, ac veluti in acumen prominulo ventre, citra vel minimam, excepta exigua ſiniſtri Epigaſtrii plaga, fluctuationem.

Tertiam Paracenteſin petivit. Diu ſuper illa inter nos deliberantes, du-

bii

bii pependimus. Conſtabat enim ex prioribus & Abdominis laborare, & Cyſtidis hydrope. Hydrops Abdominis autem nunc, ut dixi, fluctuatione vix percipiendus erat. Interim urſit adeo vitalis indicatio, adeo proxime ſuffocanda mulier nobis viſa eſt, adeo anxietates arcebant ſomnum, ut integris ſeptem ſeptimanis oculis non vidiſſet illum, adeo denique citam operationem a nobis per DEUM flagitabat, ut paracenteſin demum eo epigaſtrii a latere umbilici loco, in quo levem fluctuationem nos percepiſſe ſupra monui, inſtituerimus; ea videlicet ſpe, ut aquæ hydropicæ abdominis certo quodam corporis poſitu, lenique abdominis ab inferioribus eo ducta directaque preſſione, hinc totæ effluerent.

Spes autem hæc fefellit nos. Qui locus fluctuare nobis viſus, is verus

ſaccus fuit, plenus humore glutinoſo, tres pollices profundus, nec fere quidquam, præ tenacitate effundens.

Porro infelix noſtrum conamen incuſſit nobis metum, ne ad aperturam, id quod in ſimilibus ſolemne, Gangræna fieret. Hinc tuſſi quidem miſtura cum Oxym. ſq. proſpexi, Gangrænæ autem Cortice. Unde ſola Gangræna averruncabatur, cetera vero ſymptomata increvere, nauſeæque ac vomitus frequentiſſimi, pertinaciſſimique, una cum deleto penitus appetitu, ſe prioribus adjunxerunt.

Quod hanc calamitatem unice moderabatur, vinum fuit. Unde per aliquot dies nihil ipſi dedi, quam ovorum vitellos cum vino & aqua conquaſſatos, pauxilloque toſti panis. Præterea Enema injectum quotidie

eſt.

eſt. Mirum ſane quantopere hinc refocillaretur mulier, quam blando ſomno inde recrearetur, quamque bonum appetitum, ac digeſtionem etiam aliorum ciborum inde nanciſceretur! Unde lares ſuos repetere avida, noſocomio dimitti petivit. Abiit 5. Martii.

Tandem, ultimoque, ad 10. Junii reducebatur, ventre tumidiſſimo, cum ejusdem leviore fluctuantis liquidi veriſimilitudine, cum vaginæ prolapſu, oculis ac facie collapſis, pulſu vix percipiundo, jamque in tertium diem continuato vomitu. Vomitu ad ſextum diem ſuperato, calamitates reliquæ auctæ ſunt; ipſaque inſomnis, delira, & integro triduo cum morte luctata, expiravit Junii 17.

Factu difficilis anatome fuit, eademque adhuc difficilior explicatu. Ita ut qui præſens eandem non vide-

rit, ejusdem legitimam ideam vix formare ſibi poſſit.

Ut in vita, ita in cadavere nihil non extenuatiſſimum, ſolo ventre excepto. Animus erat, ablatis integumentis ac muſculis, Peritonæum prudentiſſime aperire; quo in ſitu immutato & acuminatum tumorem, & totum contemplaremur abdomen. Conamen vero hoc noſtrum eluſit idem Peritonæum, indiſſolubiliter, ac frequentiſſime, cum contentis in ventre partibus, connatum. Pertundendum ergo ubique fuit, eoque facto Gelatum flavum, ſeparatis in loculis incluſum, prodiit undecumque. Digitus ſingulos intruſus in loculos, aliorum loculorum ſepimenta detexit; e quibus pertuſis, preſſisque, liquor priori ſimilis, præ tenacitate vix fluens, prodiit.

Lento demum, ac tædioſo, ſordidoque plane examine, conſtitit degeneraſcentem uterum non eſſe, qui corpus adeo prominens in abdomine produceret, ut forte ſuſpicati *Tom. V. pag. 65.* eramus. Uterum enim invenimus mole naturali minorem, vaginam autem ejus elongatam & productam ad altitudinem illam, quæ quatuor digitis latis altior pelvi eſſet. In latere ſiniſtro Ovarium durius quidem, ſed mole non majus, parvaque cum tuba. Uterus apertus facultatem dabat ſtylo prudenter ſubeundi orificium Tubæ dextræ, atque ita docuit hanc tubam ad latum ab utero digitum mox abire in ſaccum ingentem ſic, ut totum hoc monſtroſum abdomen tam in ſiniſtro hypogaſtrio, ac ventre, quam in dextro, expleret. Craſſus præterea hic ſaccus erat, informis, inter-

 ne

ne politus, ac glutinoſiſſima ſanie repletus.

Deprehendebatur autem idem duos includere tumores; alterum ſuo in fundo prope uterum, ovalem, depreſſum, palmæ manus magnitudine parem, polita membrana veſtitum, aſt loculis ſimili glutinoſa ſanie refertis diviſum; alterum in ſuo dextro latere, rotundum, rubrum, tuberoſum, biennis pueri pugnum æquantem.

Cum Ovarium dextrum non inveniremus, alterutrum horum tumorum ſuſpicabamur Ovarium eſſe, veroſimilius autem eum, qui utero propior; idque ita contigiſſe, ut tuba primo Ovario extenſo accreviſſet, ac poſtmodum inferiora Ovarii præternaturaliter circumplexa, idem demum intra ſuum cavum locaſſet.

At-

Atque hi quidem tumores ii erant, qui in cavo ſacco prominebant: ceterum plures cernere erat, minores, majores, unum pugno majorem, intra craſſam ſacci ſubſtantiam locatos, ob idque internam ejusdem externamque ſuperficiem inæqualem admodum ac tuberoſam efficientes. Erant & hi, haud ſecus, quam priores, ſanioſo glutine repleti.

Porro in Epigaſtrio erat ſacci fundus. Dixeram ſaccum replere cum dextrum ſiniſtrumque hypogaſtrium, tum ventrem: non replebat tamen ſpatium anterius circa umbilicum, infraque eundem; ſpatium, inquam, illud, in quo venter quondam adparens acuminatus, graviditatem mentitus erat, ut *pag. 65. Tomi V.* relatum eſt. Erat igitur in ſpatio deſcripto alius peculiaris tumor, magno ſacco anterius adnatus, capitis

humani magnitudinem æquans, poſterius planus, anterius protuberans, compoſitus quoque numeroſiſſimis Hydatidibus, per ſua latera mutuo accretis, hincque referens totidem ſeparatos loculos, hic tenues, ibi denſos, membranis tuberoſos, omnes autem tenaciſſimo glutine, in alio fuſceſcente, in alio flaveſcente, alio iterum virideſcente, repletos.

Jamque Peritonæum aliud ſpectaculum dabat. Concreverat ſiquidem id cum ſacco magno, in toto ejusdem ambitu, quo contiguum illi erat; verum ita, ut Peritonæum eſſe crederet nemo noſtrum. Etenim, & qua parte ſaccum magnum contingebat, & qua reliquum cingebat abdomen, & qua viſcera abdominis includebat, gerebat ubique tubercula plurima, quæ in loculos diviſa, eandem glutinoſam materiem continebant:

bant: corundemque loculorum ope etiam Hydatidibus cum magno illo ac glomerato ad umbilicum tumore intime & commiſtum, & confuſum, deprehendimus.

Vix Inteſtina cognovimus. Ea quippe, tam craſſa, quam tenuia, adeo inter ſeſe commiſta erant, adeo concreta & connata, ut primo intuitu nihil minus quam inteſtina referrent. Vera horum ratio erat quod Hydatides in univerſo Inteſtinorum ambitu, & in utraque Meſenterii ac Meſocoli ſuperficie excreviſſent, inter ſeſe coiviſſent, ob idque ita omnia inteſtina inter ſe mutuo adunaſſent, conglomeraſſent, contraxiſſentque, ut nihil inteſtinis ſimile referrent. Sed & Hydatidas easdem glutinoſiſſimus ichor, ſaniesve, expleverat. Interea mirabamur veſicam urinariam loco locatam ſuo, ita ut a

peritonæo ſuo in loco ſervata illa, vagina & ſurſum excreviſſet, uti antea dictum, & deorſum relaxata eſſet, cum prolapſum formaſſet; ſuo tamen cum veſica nexu manſiſſet immobilis. Forte pondus incumbentis ſacci impedivit veſicam ſurſum pergere, & vaginam ſequi: dum e contrario in hiſtoria relata *Tomo VI. cap. 4. pag. 138.* degeneraſcens teſticulus dexter, recto inteſtino immoto, veſicam urinariam viri in criſtam Ilei ſiniſtri usque dimoviſſet, adeoque urethram elongaſſet.

Thoracis anguſta valde capacitas. In dextra Camera Gibbum Diaphragmatis diſtabat a ſummo jugulo digitis latis quatuor, quinque digitis in ſiniſtra. Pulmones nec mali, nec compacti, nec ullibi pleuræ, niſi verſus jugulum, accreti. Cor in dextro ventriculo Polypum gerebat magnum,

at-

atque album, adſcendentem in Arteriam Pulmonalem; in ſiniſtro ſuo ventriculo duplo minorem, eumque cum alio, qui in Auricula, polypo, connatum.

Vaſa Piæ Matris ſanguine turgida. Ventriculi laterales, ſive ſuperiores cerebri, vix guttulas lymphæ paucas gerebant; egregie licet diſtenti, magni, fornicati. Quid cauſæ, cur, ubi omnia in cranio tam plena, ut mox a compreſſione externa ablata cerebrum excreſcat in fungos, tamen vacuos toties a nobis repertos hos ventriculos non comprimat, non deleat, vis reliqua molis cerebri, ſanguinisque appellentis? Cur in vacuis ventriculis Plexus Choroidæus non perpetuo aneuryſmaticus, varicoſus, hydaticus?

Si totam anatomen reſpiciamus, quid monſtri Mortales ſæpe ſinu alunt ſuo!

ſuo! Quam frequens mutatio exiguæ tubæ fallopianæ in maſſam enormem, informem, ac prope incognitam! Sed cauſa, origoque, tot millenarum in quovis viſcere, in quavis membranacea parte, Hydatidum, quæ aſſignanda demum? Confer cum hisce Hiſtoriam Hydatidum in ventre feminæ, *Tomo IV. cap. 3. pag. 98.* Obſcuram totam hanc Medicinæ partem eſſe ſequentes confirmabunt Hiſtoriæ.

§. II. Eruditiſſimus Medicus, Noſocomii Hiſpanici vigilantiſſimus Phyſicus, *Hazenohrl*, ejusque ſolertiſſimus Aſſiſtens *Laſcowitz*, 14. Febr. hujus anni, copiam mihi fecere hepatis hominis, pridie ibidem denati, una cum morbi hiſtoria.

Juvenis 24. annorum, tumido Epigaſtrio quidem toto, in medio autem ac dextro longe tumidiore, a quadriennio laboraverat. Impedimento

to id tamen non erat, quo minus Chirurgiam addiſceret, jamque in Noſocomio Hiſpanico Aſſiſtentis Chirurgiæ munere fungeretur, donec 4. Febr. acute decumbere ceperit. Die febris quinto delirare cepit, inque nonum delirans, obiit.

Nihil lymphæ in tumido ventre, ſed jecur monſtroſæ molis, ac pluribus veluti ſcirrhis videbatur obſeſſum. Horum unum Vir præſtantiſſimus cum ſuo Aſſiſtente aperuerat, cumque inſoliti quid ibidem detegeret, Hepar cum reliquis tumoribus intactum ad me mittere decrevit. Igitur ille aperto iſto tumore magno, in viſceris hujus Lobi dextri anteriore parte, utcumque verſum lobum minorem ſito, mox erumpentem, inque ſeſe inſilientem Lympham ad plures, ut putat, menſuras, (inopinato quippe in caſu vas ad manum haud erat) ſtupens

vidit. Elapſa autem Lympha, invenit membranam albam, craſſam, multis in plagis diaphanam, excavatum in jecinore locum exacte quidem contingentem, verum nullibi adhærentem illi, cum eove connexam. Hanc loco repoſitam, una cum Hepate toto ad me miſit.

Membranam dixi, quod, qua alia eam voce nominem, non habeo; verum quo ſenſu alias membranam vocamus, eo ſane membrana vocanda non erat. Alba quidem craſſaque erat; ſed ſive bono nudoque oculo, ſive microſcopio intuebaris, nullis omnino ſive vaſis, ſive fibris apparebat compoſita; ovi albumini ad latam patinam effuſo, atque coagulato, quam ſimillima; lacerabilis ita, ac ſi cultro quis eam perſcidiſſet. Erat etiam lævis, politiſſimaque excavati jecoris ſuperficies.

Jam-

Jamque alterum eodem in lobo tumorem aperiens, deprehendi Hydatidas, non, ut in priore, quæ totum cavum exacte expleret, unicam, ſed numeroſas, libere fluctuantes, citra vel minimam alicubi adhæſionem, citra ullius pedunculi veſtigia, ejus molis inter ſeſe differentiæ, ut minimæ vix lineam in diametro haberent, deinde creſcente ordine majores pollicis eſſent, imo & ſesquipollicis diametri.

Cavum tertium in lobo ſiniſtro ſimiles omnino Hydatidas gerebat.

Deinde quarto ſimiles reperii non in cavo hepatis, ſed in magno eoque oblongo corpore, quod ad lateris extremi ſiniſtri lobi ſuperiora accretum, figura Lienem referret, quodque tamen Lien non eſſet; eo quod is, in cadavere, ſeparatus ab illo tumore, inventus fuiſſet. Aquam

con-

continuit cum omnis generis Hydatidibus.

Quintus locus erat a latere dextro prioris maximique cavi, hepar tam profunde excavans, ut pugnus in eo locari poſſet; isque non, quemadmodum omnes præcedentes, aqua limpida, verum amurca nigra, tactuque arenacea, repletus: membrana porro unica, explens totum cavum, hanc amurcam continebat, lacera hinc inde ac complicata, & ab aſpera amurca adhærente valde indurata.

Pars dextra ſuperiorque lobi dextri continebat *Sextum* cavum, priore majus, biloculare, craſſa itidem ac pingui amurca plenum.

Veſicula fellea paucam quidem, attamen flavam bilem habuit. Pararuntne Hepatis non excavati portiones hanc bilem? An vero ipſius Cyſtidis felleæ parata fabrica fuit?

In

In altero, tertioque, ac quarto cavo, multas hydatidas confractas reperire fuit, unde forte aqua illa, in qua reliquæ integræ libere fluctuarunt. In quinto & ſexto nulla aqua, ſed amurca.

§. III. Scirrhum in Cancrum vergentem olim cum dexterrimo Chirurgo in *Hollandia* enucleaturus, obſtupui, ablatis integumentis, inchoatoque enucleationis opere, tumorem ſubito frangi, & effluente aqua copioſa, totam concidere mammam. Curato vulnere recrevit tumor, qui magnos excitans dolores, ablatus non fuit; femina, neſcio a quo morbo, brevi extincta.

Contigit mihi idem *Viennæ*. Doctiſſimus Chirurgiæ Profeſſor *Leber*, egoque, certo ſtatuebamus verum in Mamma ſcirrhum adeſſe, liberumque eundem, & enucleandum. Sub ope-

ratione conſtitit pugni magnitudinis Hydatida eſſe, quæ a circumcreta, compreſſuque indurata cellulofitate inæquali, ſcirrhi inæqualitatem referret. Habebat pellem externam albam craſſam, lacerabilem, nihil omnino aut fibroſam, aut vaſculoſam; ea de cauſa non fractam duntaxat, quantumvis debilem, quod ab integumentis & circumcreta indurataque celluloſitate æqualiter premeretur. Præter Lympham, qua turgebat, continuit quatuor exiguas hydatidas, liberrimas, pedunculi veſtigio omnino carentes.

§. IV. Glandulam Thyroidæam tumentem nonnulli *Auſtriacorum* habent, plus *Styri*, his magis *Carinthi*, omnium autem minime *Tyrolenſes*, ampliſſimæ, ſalubrisque Provinciæ incolæ; quibus tamen ab Autoribus familiariſſima dici ſolet: hos, inquam,

om-

omnium minime eidem obnoxios eſſe, bis beatam hanc provinciam peragratus, attentus in rem, expertus ſum.

In cadavere horrendam mole Thyrodæam glandulam nactus, publice diſſecui. Mecum Auditores mirabantur nullum fere genus tumorum dari, quin in hac ſola Thyroidæa inveniretur. Hic enim Steatoma, ibi Atheroma, alio in loco Purulentus tumor, in alio Hydaticus, in alio erat coagulatus ſanguis, fluidus fere in alio, imo hinc glutine loculus plenus erat, alibi calce cum ſebo miſta, &c. Hæc autem omnia in una eademque Thyroidæa glandula.

§. V. Anno 1757. in *Tomo II. Rat. Med. cap. 11.* varia exempla attuli ſimilium tumorum, maxime in cadavere pueri decennis *pag. ibid. 178. — 182.* addidique *pag. 178. & 191.*

 quos-

quosdam ſimilium tumorum plane incurabiles eſſe; alios curari quidem, ſed redire; nonnullos vero perfecte curari, non redituros. Curabiliores profecto hydaticos tumores pronuntiabimus, cum fracta aut conſumta pellicula, reſorberi lympha poſſit, & membrana hydatica fundi, indurataque celluloſitas inflammando, ſuppurandoque conſumi. Sed & omnis ſorbilis materia, ut puta ſanguis, ichor, pus, ſanies, aqua, ſerum, cum ſorberi a maſſa humorum poſſit, collabentes ſuos tumores exhibere ſæpe debet. Unde hi vel ſponte, vel poſt data remedia non raro evaneſcunt, iterum, vel minime, redituri.

Uxori optimi *Morgagni*, *Epiſt.* 50. tumor nuci avellanæ par, forma, duritie, magnitudine, ſubito de nocte evaneſcit; redit; repente iterum diſparet, non rediturus.

Et

Et ejusd. *Epiſt. n.* 27. „ Ipſam
„ vero glandulam, Febri nulla præ-
„ via, ſenſim intumeſcere, & du-
„ ram fieri, non ſecus, ac alias in
„ collo ſubjectas, cum in ſtrumas
„ grandeſcunt, nimis omnibus no-
„ tum eſt, quibus magnum plerum-
„ que negotium faceſſunt, Medicis
„ & Chirurgis. Nonnunquam tamen
„ longe facilius, quam ſperari poſ-
„ ſet, reſolvuntur. Sic in ſeptenni
„ Puella *Veneta* Parotidem memini
„ duram factam, ac valde tumen-
„ tem, nec ſine dolore jam tangen-
„ dam, omni quæ ſubſtiterat, pau-
„ latim quidem, ſed penitus, diſcuſ-
„ ſa materie, ad naturæ modum re-
„ diiſſe, uno, ut vidi, inunctionis
„ ex *Oleo Philoſophorum* auxilio.

Pergit ille porro: „ De Strumis
„ autem *Valisnerium* noſtrum audivi
„ haud ſemel teſtantem, cum ruſti-

„ ca mulier filiolam ad ipſum addu-
„ xiſſet ſtrumoſam, ipſe autem ut
„ pauperculæ, & puellulæ, nihil niſi
„ vinum tenue ſumendum imperaſ-
„ ſet, in quo inſecta, quæ Aſellos
„ vocant, eſſent macerata, mulier-
„ que ex iisdem vel plura, quam
„ ipſe dixerat, in vinum ſemper in-
„ jeciſſet, plurimasque urinas ſic mo-
„ viſſet, exacto menſe cum filia re-
„ diiſſe, non ſine ſui admiratione
„ perſanata.

Idem *Morgagni Epiſt. 50. a n. 31. ad 36.* plura exempla habet durorum tumorum, a ſola materie liquida eosdem extendente. Omnium vero notabiliſſimum *Epiſt. 29. n. 12.*

Similem & nos, hoc ipſo ineunte anno, in Noſocomio habuimus. Mulier quadragenaria, biennio antea enixa, ſuum primo infantem, deinde cum eodem & alium lactat. Viſa

ali-

aliquantiſper id ferre inculpate, demum medio Martio 1761. dolore lateris affici cepit, idque in æſtatem usque. Ablactato tunc infante utroque, venaque tunſa, ſenſim quidem lateris dolorem abiviſſe ajebat, ambas vero mammas in tumores duros, a ſe mutuo ſeparatos, mammamque vehementer extendentes, ac valide demum dolentes, permutatas eſſe.

Conſilium empiricum adplicandi ad dorſum Nuciſtæ folia, ea ſpe, fore ut indè mammæ emolleſcerent, ſcrupuloſe ſequitur; ita ut trium ſeptimanarum ſpatio, quinquies die, integrum horum foliorum manipulum dorſo admoveat. Ceſſanti demum ab hac adplicatione, tumor in dorſo obſervatur Avellanæ magnitudine, quo mole ſenſim aucto, dolentes tumidæque mammæ pedetentim minuebantur; dorſique tumore, binos vi-

riles pugnos exſuperante, ita conciciſſe mammas, ut quæ toroſas easdem, formoſasque habere ſolebat, vix nunc earum exhibere nobis reliquias poſſet.

Pauperrima cum eſſet, & publicæ inſtructioni apta cenſeretur, a Viro Exp. & Practico feliciſſimo *J. Schreibers* ad Noſocomium noſtrum miſſa eſt, 9. Jan. hujus quem vivimus anni. Acceſſerat prioribus ærumnis, quod a 14. diebus ſingultu, tuſſi, ac meri cruoris ſputo frequenter laboraret. Igitur capitis inſtar tumorem video, eumque a metaſtatica mammarum materie natum ratus, fluctuantemque in eo deprehendens materiem, pertundi curavi. Copioſo pure cum ſanguine effluente, vix imminuta apparebat tumoris moles. Plurima celluloſitas ſemilacera indies magnis ſolvebatur laciniis, concidebatque

que ſic demum tumor, ut ſesquimenſis ſpatio curaretur.

Quæſtio eſt utrum ſponte Naturæ facta ſit materiæ ad dorſum transmigratio, an vi foliorum Nuciſtæ? Vis aromatica, ac proinde ſtimulans, his foliis ineſt: vim ſolventem, diſſipantem, roborantem, legimus iisdem adſcriptam eſſe. Et egregius *Fr. Hoffman* laudat oleum Nuciſtæ ut paregoricum; & *Eſſentiam Nuciſtæ*, cum ea *Croci*, & *Aqua Anhaltina*, pro linimento loci ſpaſmo affecti.

Experimentis iteratis quæſtio hæc determinanda eſt. Interim quod ſupra relatum, & a *Morgagni* obſervatum, denuo hic confirmatur: materiem liquidam duras reddentem tumidasque partes, poſſe vel integre, vel pro parte; ad tempus, vel perpetuo; deſerere has partes, & vel novas ſibi vias tumoresve forma-

 re,

re, vel conſuetis corporis viis eliminari.

§. VI. Anno 1744. ineunte, Vir procerus, euſarcos, tenebricoſa nocte cadit de Promontorio *Delphenſi* in flumen præceps, undaque ægre ereptus, & per ſumma frigora iter plurium dierum, publicus Reipublicæ Nuntius, proſequutus, tumorem percepit in inguine lævo: quem, quod moleſtus non eſſet, celavit integro anni ſpatio. Anno 1745. inchoante, tumor pollices fere quatuor in majore diametro, duos in minore, habens, levem ſiniſtri cruris cum ſtuporem creare, tum dolorem, cepit. Cumque jam prava, ut mox patebit, ſymptomata ſe jungerent, me cum binis Chirurgis in Conſilium vocavit. Tumor ipſe inveniebatur durus, inæqualis, indolens, ſub expanſione Aponeurotica obliqui externi muſculi

ve-

veluti ex Abdomine natus, ac partim ſurſum, partimque deorſum ſeſe extendens. Attactu tumoris vix doluit homo, ſed vagas imo in ventre anxietates, (ſic enim ajebat) paſſus ſæpius eſt, easque nocte adeo moleſtas, ut lectum relinquere pluries cogeretur: Alvus vix, niſi vi, mota unquam, urina parca, nauſea frequens, vomitus ſed parcus idem rarusque; una cum cruris ſiniſtri œdemate. Ambigua primum Herniæ femoralis ſigna, ambigua deinde ſigna tumoris ſcirrhoſæ prope duritiei; tumoris, qui longa radice intra pelvim productus, Inteſtinum Rectum, & Veſicam urinariam premere videbatur, animos noſtros in varia auxilia fruſtra convertiſſe facile quisque per ſe videt. Levia denique animi deliquia acceſſere, quæ ægrum 25. die, ex quo affueram ipſi, ſuſtulerunt.

In

In Cadavere invenimus tumorem illum intus cavum, plenum ichore, muco, & puriformi quadam materia, ex inguine continuatum per ſiniſtram pelvis partem, rectumque inter ac veſicam interponentem ſe; & , ut in inguine, ita quoque in pelvi, tumoribus cavis muco, ichore, pure, repletis, conſtantem. Hydatides præterea duas in ſiniſtro, eodemque admodum magno, Rene, alteram diametri ſemipollicis, alteram pollicis integri; ambas autem non ad Renem, ſed intra ipſius magni Renis corticalem ſubſtantiam reconditas. Cætera omnia in corpore bona.

Igitur terror, violentia præcipitis caſus, frigusque & tunc, & in itinere deinceps perceptum, Hydatidas in Peritonæo generarunt, quæ ſenſim durioribus calloſisque involucris inſtru-

ſtructæ, nervos, & inguinalia vaſa, inteſtinum rectum, veſicam, ſuis in functionibus turbarunt; quæque, lege conſueta, anxietates, nauſeas, vomitus, vigilias, leipothymias, ipſamque mortem, demum genuerunt.

Multis igitur obſervationibus ſic collectis atque enarratis, operæ pretium fore videtur in naturam tumorum Cyſticorum, præprimis autem Hydatidum, pathologice inquirere.

§. VII. De Hydatidum, non quo ſenſu *Hippocrates* veterumque plures, ſed quo nos eas intelligimus, origine, fabrica, progreſſu, fuit dudum ab Anatomicis, Medicisque diſceptatum; certi tamen quid nunquam adhuc prolatum. Scripſere de Hydatide in *Sepulcreti* Tom. II. *Spigelius*, *Th. Bartholinus*, *Diemerbroeck*, *Etmuller*: in *Actis Acad. Reg. Sc. Paris*, Viri egregii *Maloet*, & *Morand*;

in

in *Actis Edimb.* egregius *Monroo* ; Comment. Literaria *Norimbergenſia* ; & ſparſim plures, ut *Warthon*, peculiari tractatu *Bidloo, Hofmannus* quoque, & egregius *Boerhaave* in *Epiſt. de Glandulis* ad *Ruiſchium*, ut etiam diſſertatione peculiari doctiſſimus *Grasbuis*: præterquam quod nonnulli Græcorum Medicinæ parentum earundem meminerint.

Collectis horum omnium ſententiis, fuere I^mo, qui a degeneraſcentibus ipſis glandulis Hydatidum deduxerint originem. Non ſufficienter hæc ſententia experimentis fulcitur. Dum in glanduloſa fabrica humor contentus eſt, degenerem fabricam glandulæ detegimus, & in cadavere maxime : in plerisque autem Hydatidibus, quarum data hiſtoria a nobis fuit, nihil ſimilis fabricæ detectum eſt, imo prorſus contrarium. Id

por-

porro huic ſententiæ concedemus, quod glandulæ ſæpius inventæ fuerunt a materia aquoſa, ichoroſa, ſanguinea, purulenta, ſanioſa, diſtentæ, atque induratæ; haud vero id, quod omnis tumor, quem aqua, aliusve enarratorum humorum implet, distenditque, glandula ſit.

II[da] Sententia illorum eſt, qui naſci hydatidas in vaſis Lymphaticis credant ſic generari, ut tale vas inter ſingulas quasque, quibus ſcatet, valvulas, in globum extendatur; dum nempe ab obſtaculo quocumque Lympha oppoſito motu remeat, ſicque ipſa ſibi viam claudit. Cenſeo hoc modo non niſi unicam poſſe Hydatidem naſci, & non ingentes illos, ſive Hydatidum racemos, quales uterus non raro format, emittitque, ſive innumeras illas ſolitarias Hydatidas. Etenim reflua contrario ſenſu Lym-

Lympha, dum unam erigit valvulam, ſimul ſibi viam ad reliquas valvulas præcludit.

III[tia] Sententia Vermes ad Hydatidas fabricandas neceſſarios credit. Verminoſa Pathologia, luxuriantis ingenii fætus, Hypotheſibus innumeris nixa, probata nunquam, niſi paucis experimentis, quæ, ut recte monet *Morgagni*, ad caſus peculiares, haud vero ad univerſam Pathologiam ſpectent; hæc, inquam, toties reſuſcitata, & ſponte corruens, etiam hic ejusmodi ſortem nacta eſt, ut fere nemo poſthac fuerit, qui Hypotheſin hanc, de origine Hydatidum ab uno, alterove aut fictam, aut reſuſcitatam, tueri auſus fuerit.

IV[ta] Sententia fert valvulas Lymphaticorum vaſorum, dum Lympha contrario niſu per illa fluere cogitur, impleri ab eadem, & turgere: Lympham

pham hanc ſtagnantem lentiores, tenacioresque partes, a ſuo centro ad circumferentiam pellere; naſci ſic membranam externam illam: præterea vero ab inteſtino motu ejusdem Lymphæ, in hoc ſemel formato cavo, produci a loco quopiam, ceu centro, quemdam motum, qui motus, dum ab illo, ceu centro, ducit craſſiora, ſimul ad aliquam ab illo centro diſtantiam format novam rotundamque pellem; adeoque ſic rationem ſe dare credunt Hydatidum minorum, in majore libere fluctuantium.

Ingenioſe ſane hi: utinam tam vere! Ac primo quidem tria, quatuorve, ſimul ſupponunt, absque ullo argumento, quo vel unum ſuppoſitum firment. Deinde Hydatidas credunt inter quasque Lymphaticorum vaſorum valvulas, eo, quo ex-

plicuere modo, formari. Ergo haberent ſemper degeneraſcentem membranam, in eaque fibras, vaſaque, pro extremo involucro. Cur ergo toties & libere fluctantes Hydatidas, & Hydatidas majores, in quibus cæteræ innatent, invenimus haud alio involucro donatas, quam illi ſimili, quod a coagulante ſe ovi albumine, album, ſciſſile, minime vaſculoſum, fibroſumve, formatur? Si hoc pro ſe aſſumſerint, aſſeruerintque id inde probari, quod ſupra de generatione mira involucrorum Hydatidum dixerant; unicum modo, quod regeram, habeo: Demus paulisper illis hanc involucri nativitatem; vel ipſum vas lymphaticum, in quo hydatis eo modo formatur, conſtanti lege involucrum hydaticum circumdabit; vel hydatis formata findet ſuum vas lymphaticum, & cadet: Si hoc ulti-

ultimum ſtatuunt, rogo 1. cur nunquam ibidem, ubi hydatides in viſcere excavato invenimus, ſimul invenimus, vaſorum Lyphaticorum, præternaturaliter & extenſorum, & diffractorum, exuvias? reliquias? veſtigia aliqua? Rogo 2. ſi hydatis frangendo vas ſuum lymphaticum ſe liberat, quomodo demum millenos hydatidum explicabunt racemos? Et tandem quod ad 2. ſententiam dixi, id hic convenit: ſi a retrogrado Lymphæ motu, preſſaque valvula, hydatis fit, non fiet unquam in toto illo vaſe niſi unica: via ad cæteras valvulas præcluſa, erecta una.

V^{ta} Sententia, ob ineluctabiles priorum Sententiarum difficultates, in cellulis membranæ adipoſæ aut celluloſæ hydatidum ponit originem. Et graves quidem in arte Viri hanc ſententiam amplectuntur. Tum quod cel-

lulaſitas major minorve ubique reperiatur, ubi inventæ hydatides. Tum quod videantur in celluloſa ſubſtantia nonnunquam cellulæ, quarum aliæ pus, aliæ aquam, aliæ ſebum, gelatum, &c. gerunt, ſicque hydatidum intellectum facilitare videntur. Tum denique, quod cellulæ adipoſæ videantur habere in ſeſe minores cellulas, ac veluti ſepimenta, ad explicandas hydatidas, in hydatide inventas, apta nata.

Verum & maximis hæc ſententia eſt implicita difficultatibus. Sumamus generata in hac membrana Hordeola dicta, ſumamus Atheromata, Steatomata, Meliceriides, &c. an unquam quis vidit involucra horum, quemadmodum ea, quæ deſcripſi, Hydatidum, cocto albumini ovi ſimilia colore, conſiſtentia, craſſitie, dilacerabilitate facili & abrupta?

Quam-

Quamvis igitur a ſex mille ferme annis occaſiones videndi Hydatidas mortales habuerint; & quidem primo in pecore, quod ab origine mundi DEO offerendum, primo, num quid morboſi non haberet, luſtrandum eſſet; deinde tum in pecore ad uſus philoſophicos adhibito; tum in hominibus, qui vel ad durabilem conditu-ram poſt mortem præbarabantur, vel ad uſus anatomicos, pathologicosque luſtrabantur: quamvis, inquam, gens humana per numeroſa adeo ſæcula Hydatidas frequentiſſimas viderit, nihil tamen certi, quam certas obſervationes, habet; meliusque, quid non ſint, quam quid ſint, docere poteſt. Ita ut in Theoretica contemplatione Hydatidum nos doctiores non reperiamus, quam ante mille pluresque præterea centenos annos ſe fatebatur *Aretæus Cappadox Lib.* 2. *de*

cauſ. diut. morb. Cap. 1. ubi hiſtoria Hydatidum in abdomine repertarum relata. „ Unde, inquit, id genus „ veſiculæ eruperint, via haud faci- „ le reperitur - - - & qualis ſit „ ipſarum generationis modus, quid „ dicam, nihil certi habeo.

§. VIII. Nihilominus ea quæ certa obſervando novimus, hæc Pathologicos in uſus nos multa docent.

Ac primo quidem Hydatidas plerumque ab ejusmodi continente materia formari, quæ ni undique partibus ſive ſolidis, ſive fluidis, fulciretur æqualiter, diſſiliret, contentumque effunderet humorem.

2do Generari ſic in corpore humano corpora organica morboſa, quæ ſive fibroſæ, ſive vaſculoſæ naturæ, ne vel minimam quidem umbram habent. Bis modo *Morgagni* vaſa videre ſibi viſus eſt; raro & in paucis, vaſa de-

texi

texi ego : in centenis millenisque nulla vidi. Vicina celluloſitas degeneraſcens, atque adhærens, imponere poteſt, ut falſo habeatur pro vero Hydatidis involucro.

3^{tio} Non ſemper pellucidam in hydatide inveniri materiem, ſed quoque haud raro glutinoſam, vix fluidam, vix ductilem, deinde ichoroſam, ſanioſam, purulentam, imo terreſtrem, ut continentem ſuam tunicam incruſtet, induret; colore denique albam aut flavam, aut fuſcam, aut plane viridem, aut etiam nigram.

4to Hydatidas vel racematim inter ſeſe, diviſim tamen, cohærere, pedunculo pendulas, haud raro oblongas, atque pyriformes; vel ſolitarias, liberasque hærentes, ſive in majori Hydatide in viſcere aliquo, ſive in cavo abdominis; vel denique complures Hydatidas mutuis concreſcere

lateribus, ut favo apum, quam Hydatidibus, ſimiliores ſint.

5to Inertem bullam aquoſam, levi digiti attactu deſtruendam, ejus eſſe potentiæ, ut, creſcendo, a ſeſe removeat compactam viſcerum maſſam, & quidem duram adeo, ut illa Hepatis eſt. An pro dilatatrice cauſa neceſſariam fingemus animam, quemadmodum eam neceſſariam eſſe, ut uterus, ovulo in eodem hærente, diſtendatur, *Stahlianorum* quibusdam placuit? Utique noſtro in caſu petulans hæc anima condemnanda valde, & caſtiganda foret. Sufficiat nobis obſervata phyſica alia haberi, quæ a *Mariotte*, *Boerhaave*, *S' Gravezande*, *Muſſchenbroek*, exculta, a nonnullis vero male intellecta, pejusque adplicata, egregiam ſuppeditent hujus phænomeni explicationem.

6to Nullam omnino noſtro in corpore partem, plagamve, dari, quæ ab hoc morbo immunis præſtari queat. In Utero, in Ovario, in Tuba, in Inteſtinis, in Hepate, in Renibus, in Peritonæo, in Omento, in Pulmonibus, in Plexu Choroideo, in Mammis, in Genu, in Glandula thyroidæa, in Glandulis colli, vidi ipſe: in longe numeroſioribus partibus, imo in ipſa cordis ſubſtantia, optimus vidit *Morgagni*.

7mo Non modo in partibus cæterum naturaliter conſtitutis, verum etiam ita degeneraſcentibus, ut monſtra potius, quam partem corporis referant, Hydatidas inveniri, ut abunde docuit hujus capitis §. I.

8vo Sponte ſæpe easdem rumpi, ruptasque demum in viſcerum ſuperficie cicatricem adeo naturalem relinquere, ut quisque facile juraret vul-

nere olim ibidem inflicto natam hanc cicatricem eſſe : quemadmodum in cadaveribus rem invenit *Morgagni.* Unde ſerio animadvertit in Medicos & Chirurgos, qui, inventa cicatricula, publice teſtati ſint cor gravi vulnere quondam laboraſſe, aut Uterum, aut Jecur, &c. Hinc prudentiæ eſſe, ſi quis ſimile quidpiam in *contenta* parte deprehendat, ut ſimul cicatricis veſtigia quærat in parte *continente*, antequam contentam illam partem vulnere quondam affectam fuiſſe aſſeveret.

9no Cum ſimilitudo tanta ſit inter Hydatidas, Atheromata, Steatomata, Scirrhos, & Cancros, tum quod durities ſæpe æqualis ſit ; tum quod degeneraſcens celluloſitas inæqualitate & duritie tumores duros & inæquales, & aſperos referat, qui tamen minime ſcirhoſi ſint ; tum denique

quod

quod tumor quiscumque, premendo nervos, dolores excitet: hinc ab una parte prudenter & caute procedendum eſſe in definienda, determinandaque natura tumoris, ab altera parte nihil certius eſſe, quam quod vel errantem noſtram vel dubiam ſententiam, dies corrigat vivo adhuc homine, qui tumorem habet, aut denato ſaltem.

10mo Hydropas, cum multis hydatidibus junctos, ſi ex caſuum, morte alias detectorum, ſimilitudine, ſuſpicamur adeſſe, nec remediis internis, nec paracenteſi, curabiles eſſe; excepto forte uno alterove, qui narratur, caſu: hinc cum vitalis indicatio præprimis hic urgeat, cavendum eſſe a remediis draſticis, ne vires concidant; & evacuantibus paucis, maximeque Regimine roborante, vitam quoad ejus fieri poſſit, pro-

protrahendam eſſe. Hinc forte haud penitus ineptam hanc Regulam eſſe: ,, Is Hydrops omnium maxime curabilis eſt, qui omnibus ſuis ſignis manifeſtus ab *Hippocrate Libro 2. Prorrhetic. Edit. Foës. pag. 89.* deſcribitur: ſignis, inquam, perfectæ atque illibatæ ſanitatis, excepto ſolo Hydrope. Novi equidem durum, quinimo ridiculum nonnullis videri *Hippocratem*, ſibi tot illæſas functiones reſervantem, ad bonam formandam in Hydrope prognoſin, ut rari profecto dentur, de quibus bene augurari liceret, Hydropici: neque me latet vel ideo pluribus *Hippocratem* vituperari, quod ipſi horum complures vel tuto, jucunde, brevique, vel etiam nonnullos laborioſe, ab hoc morbo reſtituerint, quibus vix media affuiſſet pars earum, quas requiſiverat Cous, conditionum: novi, inquam, hæc

om-

omnia; nihilominus velint, nolintque illi, tandem mecum fateantur neceſſe eſt, nunquam fere turpius auguria noſtra ab eventu derideri, quam in Hydrope: adeoque nihil eo eſſe certius, quam Hydropicos eo eſſe curabiliores, quo pluribus functionibus gaudeant illibatis; & vice verſa, eosdem eo plus ſubire diſcriminis, quo illarum plures læſas habeant. Atque hoc totum, hoc unicum, quod magnus ſibi voluerit *Hippocrates*. Quapropter ſi Hydrops hominem multum lædat; ſi neque remediis, neque auxilio paracenteſeos obaudiat; ſi redeat, curatus quantumvis viſus; ſi poſt punctionem æger ventrem tumidulum ſervet, idque maxime inæqualiter; ſi vires haud conſtanter emendentur; &c. juſtus Medicorum metus eſt, ne palliativa tota fuerit, quæ facta ſit, cura; ne

vi-

viſcera ſive valdopere, ſive irreparabiliter, obſtructa, indurata, ſcirrhoſave ſint; ne ſaccati tumores, ne præprimis legio adſit Hydatidum. Cumque in his omnibus aut magnum in curando laborem in nonnullis, aut curam abſolutam in pluribus nullam, Medici experiantur, jure utique merito *Hippocrates*, quo fauſta caneret, tot requiſivit conditiones.

Proderit profecto hæc nobis obſervatio, ut haud illos imitemur, qui continuo in Hydrope pertinaciore nihil non tentantes, debiles aliunde ægrorum vires ultra projiciant, atque eosdem, ut ita dicam, ante fata necent; ſed meliora ab *Hippocrate*, Viriſque *Hippocraticis*, edocti, eam in dandis, adplicandiſque auxiliis prudentiam adhibeamus, qua viribus, præprimiſque Vitalibus, religioſiſſime parcamus.

CA-

CAPUT IV.

DE INTESTINO IN INGUINE PERFORATO, ET EXCREMENTIS INDE FORAS EXPULSIS.

§. I. *Vulnera aut Sphaceli Inteſtinorum tam ſimplicia, qaum cum jactura ſubſtantiæ, ſæpe letalia, non raro curabilia, ſive cum labefactata deinceps ſanitate, ſive cum eadem præterpropter integra. Caſus enarratur feminæ, quæ inflammatione, dein Sphacelo Inguinis laborans, omnia Ilei morbi ſymptomata patitur; apertoque deinde Inguine fæces, ac ſemicocta alimenta, inde emiſit. Circa triborium a comeſtione elapſum, ſolidiora alimenta colore ac conſiſtentia ſua ad ulcus manifeſtant ſe. Ipſum inteſtinum Ileum apertum eſſe veroſimile eſt. Demonſtratur Ileum ad magnam a* Co-

Colo diſtantiam ſtercora gerere, ita quidem, ut Libram Mercurii vivi, pridie epoti, ſtercorum ſuſtineat obſtaculo. Vis valvulæ Tulpianæ *aboletur nonnunquam ſic, ut ſtercora & clyſmata ore expellantur, & ut nihilominus in vivis maneat homo, integreque convaleſcat. Diagnoſis morbi. Prognoſis ſequitur; ſed ad eandem formandam* Hippocrates *conſulitur. Ad* Hippocratis *ſententiam examinandam, in opem vocatur experientia Medicorum.* §. II. *Unde primum referuntur ex* Vatero *tres caſus, quorum unum Coli, duos Ilei eſſe, ſuſpicio eſt, integra tribus redeunte ſanitate.* §. III. *Deinde caſus* Faſchii *apud* Juch *in Colo obtinens, cum curatione imperfecta.* §. IV. Malavallus *binos refert caſus, alterum affecti inteſtini tenuis, alterum craſſi, cum perfecta cura: meminitque audacis Agyrtæ, ad faciliorem herniæ introductionem inteſtina incidentis.* §. V. Seidelius *a* Schenckio *laudatur, ut morbi ſimilis, Ileum forte occupantis, curam integram referens.* §. VI. Ramdohr *apud* Heiſterum *hominem integre curat, latam portionem Gangrænoſi Inteſtini abſcindendo, & abſciſſas utrimque oras ad*

ſe mutuo adducendo, uniendoque. §. VII. Albini *miles 20. annis a vulnerato Colo elapſis, apertum id in Epigaſtrio ſiniſtro exhibet.* §. VIII. *Idemque monſtrat miles* Bouchardi, *tertio anno a ſuſcepto vulnere.* §. IX. Kalſchmidii *homo a gangræna Ilei curatur cum ano adſcititia.* §. X. *Notabilis per omnia caſus* Pfaſſii, *cum integra cura, quamvis Ileum variis vicibus peſſime affectum viſum.* §. XI. Maichanquez *ſingulari arte curat Ilei vulnus.* §. XII. Mangetus *integram curam deſcribit Inteſtini ſclopeti majoris globo perfoſſi.* §. XIII. *Idem* N. C. *referunt a globis tribus.* §. XIV. Mangetus *narrat ex Ileo hernioſo,* pro Bubonocele *aperto, alterum periiſſe, alterum integre curatum fuiſſe.* §. XV. Wagnerus *quadruplicem curam refert, Ileo inteſtino in 2. vel 3. vulnerato viſo.* §. XVI. Roſen *ſimiliter.* §. XVII. *In* Acad. Reg. Sc. Par. *integra cura fit, partim exciſſo, partim a natura ſeparato Inteſtino tenui, ad* octo *latos digitos.* §. XVIII. *Mira hiſtoria ſeparatæ magnæ Coli portionis, valetudine integra ſuccedente, Autore Magnifico* Keſtler. §. XIX. *Ex neglecta Hernia inguinali per-*

ſoratio, & tranſſudatio fæcalis, vita ſalva, ſed imperfecta. §. XX. *Modus exponitur, quo ejusmodi aperturæ ſolent in inguine naſci.* §. XXI. *Dilata hucuſque prognoſis ægræ noſtræ tandem fit, &* Hippocrates *vindicatur.* §. XXII. *Indicatio, & cura.* §. XXIII. *Mira circa tuſſim.* §. XXIV. *Multi ægri in Noſocomio pingueſcunt.*

§. I. VUlnera Inteſtinorum ſimplicia perſæpe letalia eſſe, certiſſimis conſtat omnium ſæculorum teſtimoniis : at vero eadem hæc, ſimplicia non modo, verum etiam cum notabiliore eorundem portionis jactura, ſive integre curabilia eſſe, ſive cum labefactata plus minus ſanitate, experimentis comperimus.

Latus differendi ſe hic nobis aperit, ſpatioſusque campus ! Porro ut commode atque utiliter ſpatiemur, Duce utamur notabili caſu, quem noſtrum nobis Noſocomium ſuppeditavit.

Femi-

Femina 37. annorum, rarioribus, hisque levioribus, hyſtericis paſſionibus exceptis, illibata valetudine perpetuo uſa, beato partu ter felix, & a quinquennio, ex quo non peperit, rite menſtruans, ſecundo die Februarii, ultimo elapſi, enarrando nunc morbo corripitur.

Scilicet ſana ſurrexit, elapſa autem una alterave hora ſubito Hypogaſtrii dolore corripitur; cujus cauſam errore quopiam ſe poſuiſſe negat: neque enim ſuillas carnes, pridie moderate captas, una cum ſale conditis Rapis, edulii genus utique haud inſuetum ſibi, tanti cauſam doloris credere ſe poſſe. Dolori ſe calor junxit, clauſaque integro quatriduo alvus. Quarto morbi die vomitus, isque aſſumtorum, acceſſit. Vocatus tunc demum Medicus, venam illico jubet in pede tundi, potumque

purgantem, tribus vicibus exhauriendum, præſcripſit: at vero hunc revomuit actutum; moxque dein ſtercorea vomuit. Interim cum tempus menſtruum adeſſet, menſes ſuos ſolitis ſuis ſex diebus hoc tempore paſſa eſt.

Vomitum ſtercoris deteſtabilem, tum ore percepit continuo ægra, tum horruit in excipulo ſæpius evacuando maritus. Porro nunc primum advertit parvum inguinis dextri tumorem.

Febr. 8. alvus pauca, exhibito pulvere, ſucceſſit; & bis iterum ſecta vena auctus in inguine tumor eſt, quem herniam eſſe Medicus cenſet. Vocati autem duo Balneatores herniam eſſe negant, ſed alius, incerti ſcilicet, generis, tumorem declarantes, emolliens cataplaſma, ſæpe renovandum, ſuadent.

Cum

Cum a ſecundo cataplaſmate, nimium calente, inguen veluti ureretur, credit in pejus actum cum tumore eſſe. Saltem pergentibus cunctis ſymptomatibus, ipſoque vomitu ſtercoreo, tumor inguinis 14. Febr. nocte ruptus eſt, ſuditque primo oleum lini, quod enemate injectum ad unc. iv. fuerat, deinde materiem fœtore ſtercoream. Atque ab hoc tempore vomitus penitus ceſſavit. Conati ſunt injectis enematibus materiem tam ſtercoream, quam ſemicoctam, alimentoſamque, ad alvum determinare, ſed incaſſo ſæpe labore. Tandem 25. Febr. alvus ſponte prodiit, quemadmodum & 26. & 28. Febr.

Hucuſque res, me inſcio, perrexerat, quando egregius Medicus *Schreibers* miſerrimam hanc primum inviſens, ejusdemque miſertus, tum

& de publica Studioſorum utilitate ſollicitus, me convenerit, num intra Noſocomium ſuſcipere illam vellem, proponens? Extemplo afferendam juſſi; ita ut 28. Febr. ante veſperas allatam jam examinarem, deprehenderemque viribus ac pulſu debilem, cætera bene valentem, & appetitu gaudentem. Aderantque ad vulneris labia cibi ſemicocti. Digiti porro a vulnere ſpatio, vulvam verſus, aliud vulnus detego, quod ipſa mulier ignorabat adeſſe. Explorando detego hoc vulnus ſub muſculis communicare cum vulnere primario, haud vero in cavum ſe penetrare abdominis: vulnus autem primarium, externe pollicis latitudine, oblongum, ſenſim brevius, anguſtiusque, in cavum Inteſtini penetrare; ſtylumque ab ejusdem externo latere, longitudine digiti, & ultra, ad extremam

oſſis

oſſis Ilei criſtam pergere, ita ut inter expanſionem tendineam, & peritonæum fiſtula ibidem formata eſſet.

Vidimus 1. Martii trihorio poſtquam jus cum farinaceis coctum comediſſet, totam vulneris aperturam oppletam his farinaceis; ita tamen, ut pars hæc eſſet aſſumtorum exigua, & alvus prodiret naturalis, bene compacta, fæcalis, colore utcumque griſea.

2. Martii dura copioſaque alvus. Quæ brevi poſt undecimam comeſta Braſſica fuerat, in vulnere primum adparuit ad horam pomeridianam ſecundam. Ita & Radices Dauci 3. Martii. Defuit hoc die alvus. Ad 4. Martii immiſſum enema, inincredibilem produxit copiam fæcum, colore griſeam, partim pultis inſtar, partim ingentes compactam in maſſas. Martii 5. & 7. alvus nulla.

Ad 6. & 8. clyſma immiſſum eduxit copioſam.

Braſſicam, & Daucum, & Farinacea juri incocta, vidimus intra trihorium ad vulnus adparere, nunquam autem maturius, quantumvis ſæpius vulnus intra id tempus detegeremus. Dubitamus tamen aliquando an non nonnihil prius? Dubio eximendus, dedi ipſi ruberrime tingentem miſturam; verum nihil inde ad vulnus. An quod ſaliva, ſuccis gaſtrico & enterico, jure carnium, epota aqua, diluta nimis? Hinc alio die poſt Braſſicam dedi elixa Ceraſa. Verum & hoc die exacto fere trihorio, non prius, primum Braſſica, & elapſo præter propter ab aſſumtione quadrihorio, una cum Braſſica exuviæ Ceraſorum. Sex ab aſſumtione elapſis horis denuo pelles Ceraſorum.

Quæ-

Quærebatur nunc, quodnam Inteſtinum vulneratum eſſet? Tenuene, an Craſſum? Ab una parte, Colum perforatum eſſe excrementa ſuadebant, quæ a principio de vulnere copioſa, parciora dein, prodierant: ſuadebat præterea olei lini, in anum injecti, per inguen elapſus.

Verum ab altera parte, breve illud trihorii tempus, quo aſſumta in vulnere comparebant, Ileum penetratum eſſe videbatur innuere. Objici poteſt continua ad vulnus irritatione, eademque forſitan per Inteſtinorum tractum continuata, res deglutitas veluti ſollicitari, quo maturius deſcenderent. Reſpondeo me negare minime ab irritamento hoc deglutita citius forte ad hunc locum adparere, adeoque me nihil inde ad phyſiologiam in ſano corpore concludere: ſed ſimul adverto præter cele-

ritatem, etiam deglutitorum immutatam naturam Ilei vulnus potius indicare, idque a Bauhiniana Valvula remotius: præſertim quod ea, quæ alvo reddebantur, bene cocta eſſent. Etenim demonſtravi *Tomo II. pag.* 9 1. & 9 2. nonnunquam Inteſtinum Ileum, ad 2. ad 3. imo fere ad 4. pedum a valvula Coli diſtantiam, fæcalem colligere materiem. Igitur non repugnat vomitui ſtercoreo probabilis alias Ilei perforatio: potuit enim is ex materia in Ileo contenta exortus fuiſſe. Similisque omnino noſtra doctiſſimi *Kalſchmidii* ægroto eſſe videtur, qui in 15. diem Ilei morbi ſymptomata paſſus, demum periit, atque a morte exhibuit Inteſtinum Ileum, ulnæ a Colo diſtantia, ſtercore repletum, ſic quidem, ut integram Mercurii vivi libram, pridie hauſtam, exacte ſuſtineret.

Si

Si quis opponat veroſimile non videri, ut noſtræ feminæ in caſu, quæ fæcalis materies in Ileo adfuiſſe ſupponitur, copioſum vomitum ſtercoreum per integros novem dies continuaſſet; tum quod ſtercoris in Ileo præſentia rarior ſit, tum quod inveniatur, ſi adſit, parcius: reſpondeo primo ad caſum præſentem exponendum ſufficere, ut ejusmodi materies nonnunquam in Ileo adſit; ſecundo ignorare nos quamnam fæcum copiam Ileum quandoque poſſit continere. Inveni aliquoties ſcybala pauca, alia vice ſtercus liquidum copioſius: *Kalſchmidius* vero ad ulnæ a colo diſtantiam usque repletum Ileum; quæ profecto quantitas vomitum fæcalem pluribus continuare diebus poſſet.

Sed contra; ſi cum quantitate & diuturnitate vomitus ſtercoracei, junga-

gamus olei Lini, enemate injecti, per Vulnus exitum, videmur vix poſſe, niſi in Colo, vulnus locare.

Imo videmur poſſe. Demonſtravi enim Tom. II. III. IV. in morbis Iliacis Coli valvulam enormi Inteſtini dilatatione ſic aboleri, ut vix reliquias ſui ſuperſtites exhibeat; quemadmodum in conſervatis Tympanitici inteſtinis ſæpe ſoleo Medicinæ Studioſis demonſtrare. Hinc ſi habeamus exempla deletæ ita valvulæ, ut e Colo patula in Ileum via ſit; ſi deinde habeamus exempla reſtitutæ ſanitatis etiam poſt certiſſimum argumentum deletæ vis valvulæ, quemadmodum Hiſtoria pueri *Tomo III. pag. 95.* ſuppeditat, nulla eſt in caſu præſenti explicando difficultas, ſi ſtatuamus inchoante morbo viam hanc præternaturaliter patulam fuiſſe, per eandemque oleum Lini vulnere effluxiſſe.

DIA-

Diagnosis proinde patet. Inflammatio valida Inteſtini Ilei, Peritonæi, Aponeuroſeos Muſculorum obliqui interni, obliqui externi, forſitan etiam Transverſalis,. peſſimum Ileum genuit; Inflammatione autem in ſphacelum verſa, portio inteſtini Ilei, Peritonæi, Aponeuroſeos, Integumentorum, corrupta excidit, reliquitque hoc foramen.

Dubia Prognosis, imo valde prava; tum propter graviſſimam in Medicina autoritatem, tum propter evidentiſſimam experientiam.

Ac primum quidem magni *Hippocratis* autoritas prognoſin admodum pravam dare jubet. Sed mitigant hanc Autores quamplurimi, eosque inter haud pauci, qui *Hippocratem* hic, ſi ullibi, inſimulent falſi. Neque defendam *Hippocratem* ego, neque condemnabo. Hiſtoria medica candide

tra-

tradita num forſitam quod in Illo obſcurum, quod dubium, quod contrarium, adparet, illuſtratura ſit, legitimumque converſura in ſenſum, ſequentia docebunt.

Hippocratis igitur *Aphoriſmus* 18. & 21. *Sect.* 6. ſic habent: „ Cui perſecta eſt Veſica, aut Cerebrum, „ aut Cor, aut Septum transverſum, „ aut aliquod ex Inteſtinis tenuibus, „ aut Ventriculus, aut Hepar, letale. Si ex Inteſtinis tenuibus aliquod diſſectum fuerit, non coaleſcit.

Lindenianam interpretationem ſequutus, monendum habeo *Perſectionem*, Διακοπὴν, hic *Hippocrati* ſignificare, interprete in hunc locum *Galeno*, Inteſtini tenuis magnum vulnus, id ad extrema usque dividens, abſcindens, integram ejusdem continuitatis ſolutionem faciens, ἐς τὸ πέρας, ad ex-

extremum usque: & quemadmodum *Philothæus*, autor, ut *Lindanus* cenſet, ſecundi ſæculi, in Comm. ad hunc locum, *διὰ βάθος τομὴν*, ſectionem ad profunda, aut per fundum, penetrantem. 2do *Θανατῶδες*, & *θανάσιμον*, haud innuere ſemper abſolutam morbi, vulneriſque, letalitatem, ſed etiam non raro eorum aut pravitatem, aut majus minusve periculum. Confer *Aph.* 4. *N.* 16. cum 5. *N.* 1. & 4. & 2. *N.* 1. *cum* 4. *N.* 67. Cui lubet multos Aphoriſmos conferre cum variis *Coacarum*, *Prorrheticorum*, *Epidemicorum*, aliorumque *Hippocratis* operum textibus, is de eo, quod hic aſſero, brevi convincetur.

Ne longus ſim, ob idque tædioſus, referendis iis, quæ multi Interpretes, alios alii transſcribentes, in hos textus commentati ſunt, facta producam duntaxat, quæ Prognoſin longe firmiorem formabunt, quam

om-

omnia illa Opinionum commenta; quæque forſan veritatem, *Hippocratis* ſtantem a parte, demonſtrabunt. Nec referam, quippe ad rem nihil facientia, quæ multiplices enarrantur, Cultrivororum, Inſectivororumque hiſtorias; cum ſuſpecta ſit fides multorum: uti neque caſus illos, qui numeroſi & apud Autores extant, & quotidiana experientia confirmantur, mortis poſt vulnerata inteſtina, maxime tenuia, obſervatæ; ſiquidem id genus vulnera periculi plena eſſe apud omnes in confeſſo eſt.

§. II. Eximius *Vaterus*, merito ab incomparabili *Morgagni* in hanc rem laudatus, refert 28. annorum hominem, qui & multa ſæpe devoraſſet, & æſtuante corpore gelidam bibere copioſam ſolitus eſſet, inguinis tumorem advertiſſe, quem Medicus & Chirurgus Herniam rati, Brachie-

chierio atque Emplaſtris curare anniterentur. Aucto cum peſſimis Ilei ſymptomatibus tumore, *Vaterus*, in opem vocatus, abſceſſum deprehendit, qui, adhibitis biduo maturantibus, ruptus, primo copioſum pus ingenti cum levamine fudit, ſequentibus vero diebus cubitum longos lumbricos, & ſemicocta alimenta. Spem tamen haud abjiciens *Vaterus*, datis remediis traumaticis, balſamicis, ac roborantibus, vidit demum hominem integræ redditum, conſtantique ſanitati.

Ob rationes antea datas Inteſtinum Ileum apertum fuiſſe ſit veriſimile: addit *Vaterus* integre a ſe curatam mulierem, cui Colon in inguine apertum eſſe arbitrabatur: itidem ſanatum virum a ſe fuiſſe, cui Hernia ſuppurata, extrorſumque rupta eſſet.

§. III. In Diſſertatione, qua D. *Juch* haſce *Vateri* obſervationes propugnavit, obſervatio ex *Cl. Faſchio* habetur hominis, qui, in Bubonocele ſphacelata, excrementa alvina, una cum inteſtini Coli portione, per inguen excrevit, in vivisque, licet imperfectius, manſit. An cum Ano factitia?

§. IV. Diſſertationum inauguralium de Chirurgia, a ſolertiſſimo *Hallero* collectarum, Tomo V. ea *Adriani Malaval* ob binos eſt memoranda caſus.

1mo Feminæ, in Bubonoceles operatione, *Inteſtinum tenue* de Gangræna ſuſpectum, vino, ejusque ſpiritu, calefactis irroratur, reponitur. Primo ſedantur, tandem ſilent prorſum prava quæque ſymptomata, proditque alvus. Decimo vero die, inguine rupto, exeunt continuis 6. vel

7. ſeptimanis excrementa. Attamen conſolidatum vulnus eſt, poſtque menſes binos ſat firma reſtituta valetudo.

2do Mulieri in eadem operatione, eodem cum felici in principio eventu, rumpitur ad 7. diem Inteſtinum foras, & continuis 15. diebus ſtercora fudit. Die 20. alvus prodiit, & *Octidui* ſpatio conſolidata apertura ſanitatem optimam adduxit. Cum nulla ante diem 20. alvus, totoque illo tempore excrementa inguine proflua, perforatum videtur Colon fuiſſe.

Ad confirmandam ejusmodi vulneris letalitatis negationem, herniaria methodus cujusquam *Circulatoris* enarratur, qua ille ad faciliorem Inteſtini elapſi introductionem, illud larga inciſione aperire ſolebat.

§. V. Affertur etiam ex *Schenckii* Libro tertio *Seidelius*, feminam producens, quæ octavo tumoris ingui-

nalis die primum potum, idque intra *horæ ſpatium ab eodem aſſumto*; deinde etiam portiones carnium, ac panis, aliasque alimenti ſolidioris reliquias, aperto de inguine miſit: aſſumtis autem medicamentis adſtringentibus, conſolidantibusque, nec non adhibitis vulneri Sarcoticis, primo cibos, tandem & potus, retinuit, *ſexque hebdomadum ſpatio elapſo* penitus conſolidata apertura, convaluit. *Ileum* penetratum fuiſſe videtur.

§. VI. Celeberrimus *Heiſterus*, ut rem certiſſimam, narrat in Chirurgiæ Cap. 116. *Guelpherbyti* contigiſſe, ut in incarcerata Hernia Chirurgus Ducalis *Ramdohr* partem notabilem Gangrænoſi Inteſtini exſcinderet, utraque extrema ad ſe adduceret, quo exciperent ſe mutuo, eaque tunc leviter circumligaret: effectum hinc, ut bina hæc extrema coïrent,

alvus-

alvusque deinceps naturaliter ſemper flueret.

§. VII. Celeberrimi ac nobiliſſimi *Albini* miles, *Adn. Acad. Libr.* 2. *cap. 8. pag. 31.* cui *Colon* in prælio *Ramelienſi* vulneratum, manſit quidem vivus, verum elapſis deinceps 20. annis *Albino* adhuc oſtendit in ſiniſtra Epigaſtrii Regione ſuam factitiam alvum, cum tunicæ villoſæ prolapſu tam ſuperioris quam inferioris vulnerati Inteſtini portionis.

§. VIII. Similem prorſus Hiſtoriam *Mangetus* in *Bibl. Med. Tom. II. pag. 1156.* ex *Bouchardo* refert, ea differentia, ut poſt tres annos ab inflicto vulnere ſuum virum is viderit; ſuum vero militem poſt 20. annos *Albinus*.

§. IX. Doctiſſimus *Kalſchmidius* in *Act. N. C. Vol. 9. N. 4.* Vetulam profert, quæ antiquæ Herniæ incar-

cerationem paſſa, ejusdem operationem octavo demum die ſubiret; Inteſtino, (& ut ipſe dicit, Ileo,) ita corrupto, ut intolerabili cum fœtore proſilirent fæces. Ubi alvus diu nunc podice, nunc inguine prodiiſſet, demum poſt bimeſtre ſpatium elapſum, tantummodo quid ſanguinis ulcere exiviſſe; at vero utrum perfecte conſolidatum inguen fuerit, an manſerit in inguine anus, ex enarratione colligi certo non poteſt.

§. X. Doctiſſimus *Pfaffius Nov. Act. N. C. Vol.* 2. *Obſ.* 12. hunc notabilem caſum refert. Homo 28. annorum biennis herniæ oſcheoceles incarcerationem præ nimio meſſis labore patitur. Binorum Balneatorum laboribus Hernia, quo die morbi non additur, reponitur quidem, verum non ceſſant Ilei morbi ſymptomata, atque tunc primum accedens Autor,

ſter-

ſtercora reperit vomentem. Petitis auxiliis undecumque, mitigat quidem ſymptomata, alvumque copioſam ſolvit, verum adeo non tollit morbum, ut tumor, dolorque ſcroti, & redeuns intolerabilis abdominis cruciatus, quo morbi die non adjungit, oriatur. Gangræna nata, jubet, aperiant tumidum ſcrotum; e quo mox flatus & excrementa prorumpunt. Balneator altera die plura in parte foraminula per ſondam explorans, invenit in Inteſtino prope teſtem nucleos Ceraſorum, quorum quadraginta eduxit, ſequenti autem die multo plures. Notat porro Hiſtoria ægrum, repoſita primum hernia, copioſa Ceraſa una cum nucleis deglutiiſſe; notat quoque violentam adeo tuſſim adfuiſſe, ut prodirent cruenta ſputa. Cognito Inteſtini vulnere, enemata ultra non injecit, omnibus Chirurgis,

ut ipſe putat, ea tunc condemnantibus, ſed Suppoſitorium immiſit, advertitque craſſiora alvo, inguine vero tenuiora, prodire. Jamque, neſcimus quo die, novus in inguine tumor natus, ſuppuratus, & arte apertus, tum pus dedit, tum fæces liquidiores: inguine nunc hæc ejiciente, ſcroti apertura ſenſim coivit. Novus tandem, isque priore altior, abſceſſus in inguine obſervatur, qui apertus, pus, non fæces, fudit: tandem & hoc, & illo, ſenſim conſolidatis, ſanitas completa ſucceſſit.

§. XI. Apud *Mangetum Bibl. Med. Tom. II. pag.* 524. 525. *D. Maichanquez* narrat ex vulnere anguſtiore, quod uxori inflixerat maritus, demum excrementa prodiiſſe „ dilatato parumper vulnere adparet *Inteſtinum* „ *Ileum læſum.* (Digito forte explorando deprehendere potuit canalem

lem anguſtiorem, Cellulis carentem,)
„ placuit in caſu deſperato periculum
„ facere, nec ægra 25. annorum
„ dolores recuſabat, modo vita do-
„ naretur. Inteſtinum caute acu al-
„ ligari curo cuti, recentisque lari-
„ di lamella interpoſita, ut fæcibus
„ alvinis pateret transitus, cutem
„ jungere jubeo; quod & factum;
„ potiones præſcribo vulnerarias, qui-
„ bus ad ſtuporem curata eſt, bi-
„ nosque enixa eſt liberos annis ſe-
„ quentibus.

§. XII. *Mangetus* ibid. pag. 523. ex *Carolo Patino* refert fuiſſe hominem, cui globo ſclopeti majoris abdomine perfoſſo, prope umbilicum, demum die quinto globus ano ejectus fuerit, & perfecta cura, *exacto menſis ſpatio*, ſucceſſerit.

§. XIII. *N. C. Decad. 3. ann. 4.* referunt curam ſimilem globis tribus

ano ejectis; aliamque Ruſtici, poſtquam una cum fæcibus nucleos Ceraſorum foramine inguinis, ſponte aperto, ejeciſſet.

§. XIV. Et de duobus, quibus Chirurgi pro Bubone aperuerant ipſam Bubonocelem, unus quidem intra paucos dies obiit, alter autem, cui per 14. dies excrementa exierant, *ſex ſeptimanarum ſpatio* integram vulneris conſolidationem nactus eſt: tandemque & tertius, cui ex *cæſo punctim Ileo* chylus effluxerat, curatus integre fuit; referente *Hardero* apud *Mang.* ibid.

§. XV. Idemque pag. 530. ex *Wagnero*, qui ex variis id refert autoribus, narrat *Ileum transverſim perſciſſum*, & extra vulnus prolapſum, ſutura cum vulnere intercedente, penitus coiviſſe: in alio integram curam obſervatam eſſe, poſt aperturam ver-

mi-

mibus erodentibus factam ; tandem *Haſniæ* quemdam, eroſione etiam a vermibus facta, integre eſſe curatum; alterumque cui ex ſphacelata hernia umbil. nuclei prunorum, jam carioſi exiviſſent.

§. XVI. In *Actis Suecicis Stockh. an. 1746.* notiſſima mulieris hiſtoria eſt, cui venter rodente & erumpente Tenia ſæpius apertus, iterumque ad tempus conſolidatus fuerit.

§. XVII. In Hiſt. *Acad. Reg. Sc. Par. anni* 1723. ex ſuppurata Hernia Chirurgus ſuſcepit oſſa pedis ovilli N. 16. exciditque gangrænoſi inteſtini portionem latorum quatuor digitorum; ſimilemque circiter portionem, poſthac a natura ſeparatam, invenit. Expectabat porro, ni moreretur homo, anum factitiam ; verumtamen obſervans ſenſim minus inde exire, dedit ipſi alimenta ſolidiora, & vidit *ſpatio 33. dierum* inguen clauſum.

§. XVIII.

§. XVIII. Et quid demum de caſu cogitandum, obſervato a Magnifico Archiatro *de Keſtler*, anno hujus ſæculi 1729. feminæ ſcilicet, cui in incarcerata Hernia viſa eſſet periiſſe integra portio, ſemipedem longa, Inteſtini Coli: claudente nihilominus accurate ſe apertura, alvoque totis, quibus deinceps vixit, annis naturaliter fluente? Profecto totam a ſphacelo ſeparatam Coli portionem, cum exſiccatam eandem, intusque linteo carpto infarctam, ſollicite Vir magnificus reſervaſſet, ad me examinandi, ac Studioſis demonſtrandi, cauſa miſerat. Ipſum Colon eſſe, & tota ejusdem ſubſtantia, & Ligamenti veſtigia, ſaltem illius Tertii, a *Morgagni* & *Winslow* deſcripti, Meſocolo tecti, & quæ aderat adhuc Meſocoli portio, evidenter docebant. Igitur ſollicite ſcrutabamur

mur qua demum lege notabilis adeo Inteſtini portio ſphacelo ſolvi, apertoque excidere inguine potuiſſet, intereaque temporis, non adductis ad ſe mutuo, ut alibi factum notavimus, utrisque extremis, excrementa a Cœco ſic perveniſſent ad anum, ut neque anus naſceretur in inguine, neque intra cavum abdomen decideret quidquam?

Res ſane nobis incomprehenſibilis viſa eſt, niſi concederetur, quæ exciderit, Inteſtini partem, ejusdem vel tunicam externam eſſe, remanente interna; vel tunicam eſſe internam, ſuperſtite externa: ut ſic, reſervata quadam tubi continuitate, excrementa tuto verſus anum devolverentur. Verum mox hujus Dilemmatis falſitas apparebat, cum ſola interna pars Inteſtini non habeat ad ſe accreta ligamenta, nec connatum

Me-

Meſocolon ; cumque externa Inteſtini portio integra ſolvi minime potuiſſe, manente continuitate Coli ope tunicæ internæ : neque enim portio hæc ſeparata lata & per medium fiſſa membrana erat, ſed clauſum inteſtinum ; quod utique hac forma minime ſeparari potuiſſet, continuitate tubi inteſtinalis permanente ope tunicæ internæ.

Tandem veram totius phenomeni rationem & cauſam ſic videbamur intelligere : Inteſtinum inflammatum, qua parte Meſocolo hæret, accubuit Peritonæo in inguine, eidemque accrevit : gangræna incipiente, tunicæ Inteſtini variæ a ſe mutuo disſolvebantur : gangræna pergente, lata in inguine facta apertura eſt : ita ſoluta interna pars inteſtini, cum *totius* inteſtini anterioris parte, cum peritonæo, cum expanſione tendinea, & in-

integumentis, foras prolapſa eſt. Habet ergo prolapſa portio cavum integrum, a cujus anteriore parte hæret Meſocolon, ligamentum tertium, omniumque Inteſtini tunicarum portio, & cujus reliqua pars interioribus Inteſtini tunicis tantummodo componitur.

Sed ſtatuimus antea tempore inflammationis diræ Inteſtinum Colon, qua parte Meſocolon habet, accubuiſſe & late concreviſſe, cum peritonæo. Neceſſe igitur fuit ut, prolabente extra inguen interna Inteſtini parte, cum omnibus concretis partibus a facie ejusdem anteriore, ut, inquam, Colon externa ſua parte in ventre integrum, ſirmiter ſuæ aperturæ oris cum peritonæo cohæſerit, ita ut nihil in cavum ventrem dilabi potuerit eorum, quæ a Cæci ſacco aut Inteſtinis tenuibus deorſum, anum verſus, deſcendunt.

§. XIX.

§. XIX. Sub finem anni 1745. negligens herniam femina, incidit in ſymptomata morbi Ilei, quæ demum aperta alvo brevi evanuerunt. Attamen dum morbum curaſſe videbamur, aperuit ſe inguen, fuditque paucam, ſeroſam, flavam, ac ſubinde vere ſtercoream materiem. Capto Clariſſ. *Albini* conſilio, laboravi cum Chirurgo novem menſium ſpatio antequam locus clauſus eſſet; optima interea vigente ſanitate. Locus molliore quidem, ſed apto admodum Brachierio firmabatur, ne rediret malum. Attamen ſex cum dimidio elapſis annis, denuo aperitur, citra ſymptomata ulla prava, citra ſtercoream materiem. Neſcio, quem finem res habuerit, quum ad ultimam aperturam, illam, cum Patria, reliquerim.

§. XX. Docent omnia hæc exempla ſiccatis ab inflammatione partibus,

alte-

alterius cum altera cohæſionem fieri, antequam inguen aperiatur : ſic quidem ſæpe ut nihil in cavum ventrem, ſed per inguinis aperturam ; eave clauſa, per podicem ; cuncta exeant.

Haud tamen eodem ubique modo. Vulnera inſtrumento in Abdomen inflicta, plus periculi habent effundendi cavum in ventrem ſtercoris, & ſemicocti chyli. Docet id notabile exemplum a *Mangeto*, ut teſte autopte, relatum hominis, qui ſic triangulari inſtrumento ſauciatus, ut vermes excrementaque ſiniſtro inguine exirent, ſexto demum poſt decimum die moriebatur ; idque exhibebat præprimis memorandum, quod Inteſtini Coli labia jam tum undique, firmiterque, & exacte, cum vulneris labiis coïviſſent : unde mors unice inde ipſi contigerat, quod fæces intra ventrem pulſæ eſſent, priusquam

perficeretur expoſitus mox coalitus, ſæpe ſat cito, ut datis exemplis conſtitit, contingens.

§. XXI. Atque ita Prognoſis, pagina 173. petita, & dilata hucusque, formari demum potuit.

Prognoſis igitur primo fert ſummo ſemper in periculo eos verſari, quibus inteſtina, potiſſimumque tenuia, aut vulnerentur, aut gangræna aperiantur: cum, vel integra aperti Inteſtini cohæſione cum Peritonæo nondum facta, fæces, crudusve chylus, intra cavum abdomen dilabi, certumque proinde efficere interitum queant; vel etiam, fæcibus quidem extra Inguinis aperturam prorumpentibus, gangræna vero in ſphacelum jam converſa, late nimis diffuſa per Inteſtinum corruptio ſit. Hacque lege veridicus agnoſcitur *Hippocrates*, qui morbum non indiſcrimina-

na-

natim Inteſtini cujusque, ſed Inteſtini *tenuis*, ut determinate utroque in Aphoriſmo loquitur, θανάσιμον, vel θανατῶδεν, appellans, eum valde periculoſum eſſe indicavit. Confirmant hanc Strages, quas adeo multiplices omni tempore ſolet deſcriptus hucusque morbus edere. Et ſi per Διακοπὴν intelligere debemus vulnus uſque ad fundum omnia penetrans, & dividens, ut ſupra conſtitit, etiam vere pronuntiavit Inteſtinum ipſum poſt διακοπὴν non coaleſcere libero, ut antea, modo; cum illud facie anteriore uniri cum Peritonæo, & reliquis læſis in vulnere partibus, iisdemque firmari, obturari, ſupplerique, ex obſervatis chirurgicis & anatomicis conſtet. Ut profecto inique admodum in *Hippocratem* ii Autores declamarint, qui numeroſi, illum hac aſſertione vehementer erraſſe, aſſeverarint.

2do Eorum, qui inde non pereunt, multos dari, quibus ſanitas omnino integra non redeat, aperta manente inguinis, ventrisve, alicubi apertura, per quam, ceu anum, natura ſuas ſpurcities, fœtore abominabiles, hominemque per omnem vitam humana ſocietate fere privantes, de corpore eliminet.

3tio Horum nonnullis alvum nunquam ultra per anum emitti, imo in Inteſtinum Rectum & Colum, utpote collapſum, enemata immitti amplius non poſſe; ut *Vaterus*, *Bleigni*, &c. habent: nonnullis vero manere aliquam ſive fœcum, ſive materiæ mucoſæ, tenacisve, per Inteſtinum Rectum excretionem; ut *Acad. Reg. Sc. anni* 1701. *Platerus*, *Hildanus*, *Bleigni*, *Palſinus*, *Cheſeldenus*, *Albinus*, viderunt.

4to

4to Reperiri etiam, quos Artifices peritiſſimi, adductis ad aperturam vulneris ambabus ſeparati Inteſtini oris, invicemque unitis, atque ad vulnus alligatis, ita percurarunt, ut continuaretur canalis inteſtinalis a ſummis ad infima uſque, & alvus lege naturali deinceps ſemper proceſſerit.

5to Paſſim his, qui integre curati, adeoque ad perfectam ſanitatem rediiſſe perhibentur, Inteſtinum manere loco læſionis anguſtius, præterea que ad locum vulneris adfixum & connatum, ob idque cauſam pravorum quandoque ſymptomatum, imo leti ipſius exiſtere: conſtare quippe ex Hiſtoria Medica, & confirmari notabiliſſimis exemplis, anatome demonſtratis, ab egregio *De la Peyronie Tom. I. Act. Acad. Chir. Par.* truculentiſſimos dolores Colicos hinc naſci, dum Inteſtina materie aut fla-

tibus nimium turgeant, ſpasmisque torqueantur; imo vi ſpasmorum, aut impletione nimia rerum indigeſtilium, Inteſtinum ad locum adhæſionis dilacerari, & abdomen fæcum impletione letali turgere. Accretionem hanc Inteſtini cum abdominis partibus confirmatam *Heiſter* vidit, in femina eadem, quæ integre ſana ab operatione *Ramdhorii*, (vid. pag. 180.) anno poſthac pleuritide occubuit. Unde id hominum genus ſemper de hisce præmonendum eſt. Atque hisce omnibus ita conſideratis, clare patebat in femina noſtra Prognoſis. Vel enim morituram gangræna partis affectæ; vel gangræna abdominis, ſi forte inteſtinum in toto vulneris ambitu necdum hæreret exacte cum Peritonæo, ita ut in cavum ventrem fœces a ſuperioribus deſcendentes, facile & ſubdole dilaberentur: vel victuram

qui-

quidem, ſed cum moleſta in inguine ano: vel curandam integre quidem, attamen cum proœgumena permanente cauſſa variorum morborum, ni caveret ſibi, imo & mortis. Videatur ſuper his omnibus Ill. Præſes, *Cap. de Vuln. Abd.*

§. XXII. Indicatio fuit vires conſervare, auferre impedimenta conſolidationis, vulnus purum, atque ab aëre tutum, molle & humidum conſervando, alimenta eligendo ea, quæ quotidiana experientia docebat omnium minime per aperturam exire, & alvum propterea liberam clyſmatum ope perpetuo ſervare. Enemata enim, formidanda, ut ſupra vidimus, quando Colum apertum, necdum agglutinatum eſt, ne in cavum abdominis cadant, hic tuto injecimus, eo, quod Ileum læſum crederemus.

Vidimus his ſcopis conferre alimenta facilis digeſtionis, & cum conſuetudine plebejorum convenientia. Jus carnium præprimis indicatum, omnium maxime vulnere diffluebat; uti &, quæ ſiti ſedandæ neceſſaria, aqua. Hinc Cerealia, ac Farinacea varia, incocta juribus proderant, & aquæ potus ita moderatus, ut parva admodum copia ſumeretur, & ſitis potius emulſis ſedaretur ſpiſſioribus. Uſus demum docuit alimenta ſolidiora, pauca quidem copia ſimul, ſed repetita, omnium maxime ad conſolidationem facere. Præſertim ſi jaceret mulier tota fere die in lecto. Ulcus interea tectum primo fuit Cataplaſmate emolliente; deinde Emplaſtro Diachyli cum gummi, ſuperpoſito Cataplaſmate, poſtea Emplaſtro defenſivo rubro, tandem eo, quod dicitur *Fernelii ad rupturas*. Tertio

tio menſe potuit ſine nocumento aliquantum ſedere, tandem & ſurgere, ambulare, operari, ſine incommodo. Advertimus porro haud ſimul & ſemel ulcus clauſum; ſed ita, ut primo per 1. 2. dies, dein per 4. vel 7. clauſum eſſe videretur, ac poſthac denuo aliquot extillantibus guttulis humeſceret. Contigit ſic, ut mulier hæc intra binos menſes curata dici potuerit, excepto hoc repetente aliquoties ſtillicidio; curata vero integre perhiberi non potuerit niſi menſe inchoante ſexto, quando levis hæc ulceris veluti ſudatiuncula ceſſavit, non reditura. Juvit ad integram conſolidationem vinum marte & cortice peruviano medicatum.

§. XXIII. Symptomata aliena nulla ſe junxerunt morbo, toto curæ tempore, niſi tuſſis, cujus nulla indagari cauſa potuit, morigera tamen

demulcentibus ac paregoricis. In homine *Pfaſſi* pag. 183. notavimus tuſſim moleſtam atque violentam. Et *Albini* miles pag. 181. tuſſi vexabatur, quotiescumque aërem frigidiuſculum ad nudum Inteſtinum admiſiſſet, nec antequam recaluiſſet ſedanda. Obſervando potius hæc diſcimus, quam Phyſiologice explicamus. Neque Inteſtina, Meſenterium, ac variæ abdominis partes duntaxat, hanc obſervationem ſuppeditant, verum & aliæ plures. Ventriculi morbi dantur, quos pertinax tuſſis comitetur; mox his curatis evanida. Et quisnam ſubinde, meatum auditorium ſcalpendo, haud tuſſiat? Acriorem, pertinaciorem, & ad omnia rebelliorem tuſſim obſervavi nunquam, quam in Puerpera olim; attamen, ejecto pudendis corpore oblongo, calloſo, veluti incantamento curatam. In diagno-

gnoſi, prognoſi, ac cura morborum, obſervationes ejusmodi uſum habent. Bis diarrhæam paſſa eſt, Rheo, & Lyſimachia victam.

§. XXIV. Egreſſa demum noſocomio eſt, pinguis & toroſa; id quod in ægris noſtris toties obſervantes, minus remediorum vi tribuimus, quam vitæ, ab omni cura & ſollicitudine vacuæ, ſomno pleniori, quieti, optimo alimento.

CAPUT V.

VARIA.

§. I *Puellæ, Atreſia laborantis, de qua anno 1761. cap. 2. a pag. 52. ad 60. Hiſtoria completa.* §. II. *Quædam de utero gravido.* §. III. *De Calorem generantibus cauſis aliis præter attritum, imo abſente attritu.* §. IV. *De Obſervationibus Clinicis Noſocomii.* §. V. *De* Febre Hæmor-

morrhoidali, *deque Obſervationibus Noſocomii circa* Hæmorrhoidas. §. VI. *Ad Quæſtionem de Bezoardicis remediis, toties a graviſſimis Practicis exploſam, jamque nihilominus renovatam, Reſponſio.* §. VII. *Nonnulla de Miſtura* Viennenſibus *dicta* Hoffmanniana. §. VIII. *Quædam, quæ ad* C. II. §. V. *omiſſa fuere.* §. IX. *In quosdam Criticos.*

§. I. QUæ *Atreſia* laboraverat puellæ Hiſtoria anno ſuperiore data eſt, ſed incompleta, felici exitu terminata fuit. Tumores in abdomine varii, copioſaque in Vagina calloſitas, methodo interna, externaque ibidem enarrata, atque ad Octobris circiter exitum continuata, ſenſim fuſa ſunt, menſesque rite fluere interea ceperunt: ita ut perfecte ſana die 5. Nov. 1761. domum perrexerit, & hoc menſe Septembri proxime elapſo ob ventriculi vitium me conveniens, teſtata ſit menſes ſibi copia ac tempore debitos adeſſe, nul-

los-

losque aut in ventre tumores, aut nullam ad pudenda ſupereſſe calloſitatem. Novo ſane argumento Corticis peruviani præſtantiæ; licet enim alia remedia præter hunc dederimus, prout ſuperiore tomo deſcripſi, tamen juſto cuique rerum æſtimatori evidenter adparebit Cortici potiſſimum adſcribendam Victoriam eſſe.

§. II. Cum anno ſuperiore de Viſcerum Cavorum dilatatione agerem, eademque nunc incraſſari, nunc extenuari, nunc ejusdem manere craſſitiei in dilatatione, oſtenderem, evitari non poterat quin ſermo incideret in uterum, veluti cavorum viſcerum fere principem, propriaque obſervatione typis necdum edita, quod de eo demonſtratum eſſet, confirmantem. Addam propterea, quam præſens annus academicus ſuppeditarit, novam confirmationem.

In

In tertium menſem gravida vapulat a marito, pedibusque ad hypogaſtrium conculcatur. Venter poſthac ratione graviditatis crevit quidem, ſed admodum inæqualiter: ita ut dextro hypogaſtrio ille ſenſim tumidior, ac tandem ſub menſes ultimos admodum turgens obſervaretur, ſuſpicioque Gemellorum, quorum in medio alter, alter ſiniſtrorſum, locatus eſſet, animis innaſceretur Obſtetricantium. Denique 31. Jan. hujus, quem vivimus, anni, partus ingruere dolores. Recte tum uterum ſitum, tum fœtum, arbitrata obſtetrix, prægnans ſerio cooperaretur, adhortata eſt. Cum autem minime promoveretur partus, alia obſtetrix, & tertia, & quarta, atque ordine hoc & octava vocatæ, ſocordem eſſe, quod cum natura fœtuque haud cooperaretur, parturientem clamarunt.

runt. Unde tandem inhumanus maritus, duplex, ut patebit, homicida, verberibus illam, quo cooperaretur, adegit. Illuceſcente inanium partus dolorum ſeptimo, eidemque fatali die, optimæ ſpei Studioſus, inque arte obſtetricia magnæ dexteritatis D. *Hopf*, invenit in ore uteri humerum infantis, & ſecus illum funiculi partem, portionemque placentæ. Cum educturus infantem, hæc omnia loco movere deberet, ac ferme removiſſet, ſubita ingensque hæmorrhagia feminam ſuſtulit.

Adductum mox ad me uterum examinavi. Facie anteriore ſectus ille, infantem eximendi gratia, diſtentus manſit, ubique fere pollicis habens craſſitiem. In perſciſſa transverſim hac craſſa ſubſtantia vaſa inventa numeroſa ſunt, anguſtiora, ampliora, & quæ calamum ſcriptorium

ſa-

facile caperent, nonnulla, omnia autem fere vacua. Neceſſe porro fuit ut hæc ipſa vacuitas, & tempeſtatis frigus ingens, horum vaſorum lumen, uterique craſſitudinem, multum imminuerint. Quo loco placenta fuerat, cernere erat veſtigia multa lacunarum. Idque notabile præprimis, quod uterus in ambitu placentæ fibras muſculares referret bene multas; cujusmodi fibræ *Ruiſchio* ideam muſculi fætum pellentis, placentamve, generare quondam potuere. Portionem craſſi hujus uteri, demonſtrationis ergo, ſervo in liquore.

Quod vero partum adeo difficilem reddiderat, ac crudele mariti facinus arguebat, erat uteri ſubſtantia, dextera ſui parte abeuns in Steatoma figuræ fere rotundæ, pendensque pondere medico Libras tredecim & quatuor uncias. Ovarium utrumque

natu-

naturaliter ſeſe, una cum tubis, habebat. Præ enormi igitur hoc Steatomate neceſſe eſt uterus & rigidus, & pro parte repletus fuerit, adeoque dolores partus in fœtum directe agere non valuerint; imo potius ipſum Steatoma, urgentibus hisce doloribus, corpus infantis compreſſerit, neve rite exiret, impediverit.

§. III. Obſervationes Thermometricas noſtras, circa varium gradum Caloris, in varia ſanorum ægrorumque corporum conditione, ac ſtatu, nec non circa ipſarum calorem gignentium cauſarum diverſitatem, multis hujus anni academici experimentis ita reperiimus confirmatas, ut data dudum de iis ſententia undique ſarta tectaque videatur. Inter multas obſervationes, cum prioribus noſtris easdem, referenda hiſtoria videtur, quæ hac æſtate, in Acu-

tis morbis publice tractandis, obſervata eſt.

Femina 37. annorum Febre continua putrida laborans, (quæ nobis obſervata immortalis Coï de fallacia judiciorum in diebus non bonis, cum materia haud rite cocta, veridica omnino eſſe, uſque in quartam hebdomadam, demonſtravit,) die morbi 4. 5. & 6. perpetuo conquerebatur de interno calore urente, caloremque 6. 8. 10. 12. gradibus naturali intenſiorem in Thermometro notabat; interea dum ego, dum nonnulli Medici adſtantes, dum tota Studioſorum cohors, vix unquam in pulſu motum febrilem notabilem palpabilemve, imo potius pulſum bonum, plenum, æquabilem, deprehenderimus; dein die 7. 8. 9. 10. & Thermometrum, & ſenſus ægræ, & attactus noſter, & febrilis admo-

dum

dum pulſus, calorem magnum una demonſtrarunt. Ut merito putem nihil certius, demonſtratiusque eſſe hac propoſitione: Caloris cauſam indubitato eſſe mutuum vaſorum humorumque inter ſeſe, nec non ipſarum humorum noſtrorum particularum attritum; at vero neceſſario caloris cauſas longe alias, quam hunc attritum, in rerum natura exiſtere; quandoquidem calor tum ad ſenſum, tum ad thermometron, isque & intenſus admodum & diuturnus, toties in homine reperiatur, penitus abſente, omnium votis, attritu. Miror ab iis, qui hujus veritatis teſtes oculati aut fuerunt, aut eſſe potuerunt, haud ita pridem in publica Theſi indirecte eandem oppugnatam eſſe.

Conſtitit quoque, experimentis infinities repetitis, medium horæ quadrantem ſufficere, ad hominis explo-

randum cum thermometro calorem, additis ad notatum tunc gradum gradibus binis. Solet quippe 1mo calor verus, isque haud ultra augendus, quadrantis horæ ſpatio notari, 2do a ſemiquadrante ad quadrantem binis tantummodo gradibus augeri. Unde liquet ſemiquadrantis ſpatio haberi determinatum caloris gradum, additis duobus. Vix enim ex quinquaginta vicibus ſemel continget, ut hæc regula fallat; &, ſi rariore caſu, ſaltem haud ultra dimidium, integrumve gradum, fallit. Sed hæc ea conditione dicta ſunto, ut thermometrum & bonum ſit, & bene ab initio veſtibus ac ſtragulis tectum, dum ſub axilla ponitur.

§. IV. Obſervationes Clinicæ de Acut. morborum cruditate, de coctione perfecta & imperfecta, de eadem inchoata & completa, de ſtatu morborum,

de

de diebus indicatoriis & criticis, de Metaſtaſi varia, de morbis novis ex præcedente acuto natis, de urina, de pulſu, de reſpiratione, de varia Hypochondriorum in Acutis conditione, de ſignis ex habitu corporis petendis, eque variis functionum læſionibus; hæ, inquam, obſervationes nos demum omnes convicerunt veraciorem in tota Bibliotheca, Scholave medidica, Autorem *Hippocrate* non dari. Quod cum ita ſe habeat, merebitur ſane hæc materies, ut DEO vitam largiente viresque, Tomus hujus operis octavus integrum *Hippocratem*, ad lectos ægrorum demonſtratum, & confirmatum, compendio exhibeat; quo demum omnes ad *Hippocratem*, Virosque Hippocraticos, & admirandos, & ſequendos, incitemur.

§. V. Doleo ex male intellecta doctrina mea Theſes quodammodo

erroneas ſæpius a Medicinæ Candidatis proferri publice. Amans illos, perpetuoque amaturus, & jam ſæpius hoc ipſo Tomo ſeptimo veram meam ſententiam paucis elucidavi, & circa quasdam nondum recenſitas Theſes ſequentibus elucidabo.

Propoſitum iterata Theſi fuit, *Dari Febrim Hæmorrhoidalem*: poſtremaque vice defendenda ſimul propoſita fuit Hæmorrhoidalis fluxus crebritas, Viennenſibus, quam cæteris omnibus, notabilior.

Quid illi nomine *Febris Hæmorrhoidalis* intelligant, id plane ignorare me fateor; ignorabunt forte quoque Theſium autores. Oportet enim hoc nomine intelligant Febrim, vel quæ ab Hæmorrhoidum affectione, obſtructione, inflammatione, ſuam ducat originem, vel quæ Hæmorrhoidum fluxum pro criſi habeat. Porro neutro

tro modo hanc ſebrim licebit hæmorrhoidalem vocare.

Non priore modo; nam in Libro unde hoc nomen mutuati ſunt, ſigna nulla enarrantur prægreſſæ alicujus Affectionis hæmorrhoidalis: e contrario verbis notatur diſertis poſt febrim jam natam, nec raro alterum, tertiumve diem jam numerantem, tumentes demum adparuiſſe Hæmorrhoidas.

Neque etiam poſteriore modo. Narrat enim morbi hiſtoria admodum frequentem hanc febrim fuiſſe, attamen vix eſſe inventos paucos, quibus aut a natura, aut ab arte, promotus hic fluxus fuerit: multos vero niſus duntaxat hæmorrhoidales, citra fluxum earundem, perpeſſos eſſe; irritoque hoc nixu, citra alias ſubſtitutas, ſive a natura, ſive ab arte, evacuationes, cito, integreque convaluiſſe.

Demus autem, quod dari non poteſt, a pauco eorum numero, qui in frequenti admodum febre hac fluxum hæmorrhoidalem a natura, arteve, paſſi ſint, totam febris naturam deſumi oportere, ideone *Febris Hæmorrhoidalis* appellanda eſt? Eodem ſane jure inflammatoriam aut acutam quamcumque febrim, vocares Alvinam, vel Meſentericam, quæ alvo judicetur; Renalem, quæ per urinas; quæ emeſi, Vomitoriam; quæ ſputis, Sputatoriam; quæ catameniis, Menſtrualem; quæ poſt aurem tumoribus, Paroticam; & ſic porro. Eſt igitur loquendi modus, qui e ſcholis medicis petitus non eſt: quemque Autores harum Theſium ad lectos ægrorum, me demonſtrante, non didicerunt.

Qualisnam ergo eſt, de qua hæ Theſes, febris? Febris eſt talis indolis, ut ſimilem ſui in tota Hiſtoria me-

medica non habeat: quippe quæ in ſumma, imo in increſcente Cruditate, bonis jam gauderet perturbationibus criticis; quæ irritis, nec per alias excretiones ſuppletis, ad evacuandum niſibus, brevi tutoque judicata eſſet: cum e contrario perpetua atque æterna Naturæ Lex ſit, ut Criticæ perturbationes, ſi profuturæ ſint, cocta materie, bonoque die compareant; utque morbi minime judicentur ab irrito ad evacuandum conamine, niſi eidem alia evacuatio conveniens, atque ſufficiens ſuccedat; aut niſi, defectu etiam hujus, vagi materiæ morboſæ errores homines diu torſerint, &, multis occiſis, demum quosdam poſt diuturnas ærumnas in vita ſervent. Quemadmodum in illa Epidemia apud *Hipp.* Epid. Lib. I. pag. 941. 945. *Foës.* in qua nullæ omnino criſes obſervabantur, aut nul-

læ ſaltem, quæ id, quod inceperant, perficerent.

Objiciet mihi forte quisquam benigna Reſolutione eos fuiſſe curatos, quibus irrito naturæ conamine, nec aliunde ſuppleto, cita contigerit perfectaque ſalus; adeoque famoſam hanc febrim, veluti ſui ſimilem in Medicina non habentem, a me deſcribi non oportere.

Verum qui ſic cenſeret, is leges & conditiones benignæ Reſolutionis, ad gravem, ad periculoſam, ad inflammatoriam hanc febrim, contra omnem Medicinæ legem, experientiamque, adplicaret. Secundo non adverteret idem, hac ſua prolata ſententia, illico rationem concidere totam, ob quam vocetur febris hæc Hæmorrhoidalis.

Atque hæc de nomine hujus Febris ſufficiant. Supereſt additamen-

tum

tum videre ad Theſin de febre hæmorrhoidali, ultimo defenſam, adjectum: „ Et Hæmorrhoides Viennenſibus, quam aliis Nationibus, „ magis familiares ſunt: ut merito „ de his ſuſpicentur ſæpe Medici.

Paucis Lectorem hic volo. Nonus jam annus eſt, quod & in ipſis ægrotantibus, & in ſcriptis Tyronum in gratiam typo editis, & in Cathedra, genuinam *Hippocratis*, id eſt Naturæ, tradiderim de Hæmorrhoidibus doctrinam; qua conſtitit vere Criticas dari Hæmorrhoidas, tum in Chronicis, tum nonnunquam Acutis in morbis, hasque a Medicis attente obſervandas eſſe, juvandas, ac promovendas: dari præterea Hæmorrhoidas ſymptomaticas: dari etiam noxias plane, & perniciosas: tandem autoritate & experientia eos damnandos eſſe cum Medicos, tum Plebejos, qui omnium

fere

fere morborum curam ab Hæmorrhoidibus, vi promotis, expectarent. Hanc meam ſententiam Theſibus de hac re publice editis cognitam, Clari Viri, quorum alii calidis in Regionibus, alii in frigidis, Medicinam faciunt, literis ad me datis confirmarunt.

Quod autem maxime Medicinæ Studioſos de Hæmorrhoidum apud *Viennenſes*, univerſosque *Auſtriacos*, natura convincere debuit, numerus eſt bis mille & ultra hominum, quorum exactiſſima Hiſtoria adhuc proſtat, qui, ipſis circumſtantibus, examinabantur, & quos inter vix quatuor extitere, in quibus ipſa Natura hæmorrhoidum fluxum indicaret. Igiturne, poſt tantam experientiam, ipſis adſtantibus captam, *Viennenſibus, Auſtriacisque*, Hæmorrhoides præ aliis familiariores? Hæmorrhoides ſaltem

tem illæ, quæ ſe aperiundas clament? Minime; niſi velint eas frequentes hic eſſe, atque pro criſi notandas, quas, natura non indicante, Medici & Chirurgi hominibus ſponte crearunt: verum tunc nullatenus intellexere me in *Tractatu de Hæmorrhoidibus* docentem, atque omnium ſæculorum autoritate demonſtrantem, qua demum ratione Medici has conſiderare, & circa easdem gerere ſe debeant. Doleo profecto has Theſes ipſis inconſideranter elapſas eſſe, id præprimis veritus, ne qui alibi gentium easdem legant, vel animum in ſtudendo ſocordem, vel in proferendo aut obſtinatum, aut malèvolum fuiſſe, ſuſpicentur.

§. VI. Eodem prope modo res habet erga *Febres malignas* dictas, quibus Petechiæ, Miliares, aliave exanthemata, ſe jungere ſolent. Pro-

priis

priis ad lectos ægrorum experimentis, numeroſa Tyronum ſemper cingente Corona, petitis ac repetitis ; Libro meo de *Febrium Diviſionibus*, (in quo præcipuorum cujusque Nationis, præſertim Germanæ, Medicorum, ſuffragiis luculentiſſimis, ſuffultus fui ;) nec non *Tomis Rat. Med. 3. 4. & 5.* demonſtratis, Medicinæ Studioſi convicti fuerint oportet de veritate Aſſerti, ſtatuentis malignitatem morborum ſæpe a Methodo medendi unice gigni ; petechiales autem & miliares efflorefcentias perquam raro naturæ curantis eſſe opus : præcipue dum hæc invictis experimentis confirmata viderunt in ſpatioſiſſimo Noſocomio Hiſpanico, ab eruditiſſimo, ſagaciſſimoque ibidem Medico, Diſcipulo quondam meo laudatiſſimo, *G. Hazenorhl*, edito tractatu anno 1761. An igitur mirari me non oportuit, quod

quod e ſchola Viennenſi Pathologica prodierint, qui publice edidere hanc Theſin : „ Sed etiam absque calido regimine erumpunt exanthemata, non igitur aut febris miliaris, „ aut alia, a calido ſemper oritur „ regimine, aut bezoardico medica- „ mento. *Praxis*. Et dubitari po- „ teſt an unquam a bezoardico me- „ dicamento exanthema enaſci vi- „ ſum ? Profecto cum ejusmodi opinione in ægrorum perniciem nonnulli abuti poſſent, cogor paucis eandem examinare.

Vera in eo dixere a calido regimine, aut bezoardicis, *haud ſemper* exanthemata naſci ; neque unquam id aſſerueram, ſed *ſæpe* : & ſi non exanthemata, ſaltem alia frequentia mala. Potuerant, debuerantque meam circa hæc mentem clare percepiſſe, in *Vindiciis* meis contra Apolo-

logiam *Ill. Halleri* ; quas *Vindicias*, ut verbo hic moneam, Vir quiſpiam, æque in Theoreticis, quam in Practicis, præcellentiſſimus, confirmaturus eſt, numeroſo plane experimento & vivis in brutis, & potiſſimum in vivis hominibus, multis coram teſtibus, magnisque ſuis ſumtibus, capto. Hinc hisce non immoror ; quæ vero ad Bezoardica, & ad regimen calidum ſpectant, hæc paucis tangam.

Varii generis Bezoardica ſunt. 1mo Bezoardicum *Animale*, confectum ex Hepate & Corde Viperarum, ſiccatis in ſole, inque pulverem redactis. *Lemmery* pharm. univ. pag. 130. Ratione ſalis alcalini & obeſſe in febribus putridis poteſt, augendo, quæ ad putredinem adeſt, diſpoſitionem ; & nocere poteſt movendo ſudorem eo morbi in ſtadio, in quo aut nihil movere licet, aut ſaltem non ſudores.

2do

2do Bezoardicum animale aliud eſt *Lapis Bezoar*, præſertim Orientalis. Pluries hunc ad experimentum in Noſocomio revocavi, ſiquidem AUGUSTISSIMA, pro munificentia ſua, promovendarumque ſcientiarum amore, copiam hujus lapidis mihi fecerit. Præter alia experimenta quondam publice capta, hæc 13. & 14. Julii hujus anni cepimus. Lapis nucis moſchatæ minoris magnitudine, per horam in unc. iv. aquæ frigidæ immiſſa, dabat aquam grate amaram. Relicta per 10. horas amarorem eidem aquæ copiæ conciliavit nauſeoſum, & omnibus nobis, quotquot guſtaverimus, abominabilem. Unde merito concluſiſſe videmur infuſionem ita dictam Lapidis Bezoar, cum aqua aliqua aromatica, aut cum vino, uti plurimum fit, remedium movens eſſe, ſtimulansque ad ſudores.

Referri huc & Bezoar Occidentalis, Pedra del Porco, Factitius Lapis de *Goa*, &c. &c. ſolent.

3^{tio} Bezoardicum *minerale* vocant Antimonium fixatum cum ſpiritu nitri; id quod parum calcinatum, corroſivum; quod multum calcinatum, iners; quod juſto modo calcinatum, prodeſſe in morbis poteſt. Bezoardica varia mineralia ab aliis metallis parantur.

4to Remedia elapſo ſæculo, prioreque hujus, quod agimus, ſæculi parte, titulo Bezoardicorum famoſa varii generis erant, quemadmodum apud *Michaëlem*, *Ludovicum*, *Schröderum*, *Herculem a Saxonia*, *Techmeyerum*, *Barbette*, *Etmullerum*, innumerosque alios Scriptores medicos, præſertim *Germanos*, legimus. Sic erat v. g. Miſtura contracta Bezoardica, ſic vocata, binis aſſumenda

do-

doſibus compoſita ex dr. 1. Miſt. ſimpl. Ludovici, & dr. ſemis Liq. c.c. ſuccinati. Hæc autem Miſtura ſimplex Ludovici ſic parabatur : ℞ ſpir. tart. rectificatiſſimi p. III. ſpir. urinoſi volatilis, & ſpir. vitrioli novies ſublimati, ā p. I. Totum hoc, ceſſante effervefcentia, miſceatur cum ſpiritus Theriacalis V. partibus, & per retortam deſtilletur. Si nunc huic ſimplici dictæ miſturæ Camphora, Opium, & Santalum, addebantur, vocabatur Tinctura Bezoardica. Alia quoque Miſtura Bezoardica celebris erat hæc : ℞ Aq. Rutæ, Scorzoneræ, ā unc. ij. Miſt. ſimpl. Ludovici dr. 1. Spir.fulig. rect. gr. XXX. Syr. Scordii dr. IV. m. pro binis doſibus. Ubi vero poſt hæc data ad ſudores delirium imminebat, dabant ſequens : ℞ Aq. Cord. Herc. a Saxonia unc. 1. Aq. cinamomi dr. IV.

Aq. Theriac. camph. dr. ij. c.c. eſſentificati, vel, loco ejus, Sal. Vol. c.c. Scrup. 1. Salis vol. ſucc. Grana X. Syr. Flor. Tunicæ dr. IV. Ad ſudorem vero una doſi tunc eliciendum dabant Tinc. Bezoard. Ludovici dr. 1. cum Scrup. 1. ſpir. c. c. Ad normam porro hanc innumeras invenire eſt formulas apud Autores ſupra laudatos, aliosque.

Porro quod omnia hæc Bezoardica in morborum principio data, repetitaque, calorem jam nimium augerent, non movenda moverent, turbarentque coctiones, flos Hippocraticorum virorum, *Sydenham*, *Baglivus*, *Boerhaave*, *De Gorter*, *Ill. Præſes*, ipſeque etiam Clariſſ. *Fridericus Hoffmannus*, unanimiter ſeſe horum uſui oppoſuerant; veluti malignitatem ita dictam in morbis, ac varii generis efflorescentias, petechias maxime

ac

ac miliares producentium, foventiumque: quemadmodum videri compendio poteſt *Tract. de Febr. divis.*

Quod *Hoffmannum* hic cum cæteris laudem, perverſe concepta de egregio hoc Viro opinio me cogit: ubique enim condemnat Regimen calidum, & Alexipharmacorum, Bezoardicorumque uſum; compendio autem Capite *de Febre purpurata* §. II.
„ Quam graviter, inquit, dein calida
„ & alexipharmaca medicamenta no-
„ ceant, docuit ſane uberius expe-
„ rientia, qua conſtat *eadem, cum*
„ *æſtuoſo Regimine*, in cauſa eſſe, quod
„ ingruente primum novo hoc mor-
„ bo (miliari) omnes fere perierint,
„ quum jam ſub temperata methodo
„ plurimi evadant. Quin liberalior
„ tantum infuſorum, & decoctorum
„ calidorum potus, ſudorem nimium
„ movendo, & ſerum plus juſto ex-

„ hauriendo, officit. „ Equidem ſuaſit nonnunquam *Bezoardica*: ſed qualia? Scilicet *ſua*; ex c.c. non uſto, Lap. Cancr. Antim. diaph. & Cinnabari. Non ſunt hæc communi notione *Bezoardica*.

Et in *Cap. de Febr. epid. exanth. ſive petechizante*: „ Ex medicamen-„ tis, inquit, Alexipharmaca, ſalia „ volatilia, Bezoardica calida & ſpi-„ rituoſa, licet ceu efficaciſſima vul-„ go commendentur, plus damni, „ quam emolumenti, attulerunt, præ-„ ſertim liberalius, & cum calido re-„ gimine exhibita. Diſſolutionem „ enim ſanguinis elementorum pro-„ moverunt, & ob id majorem pe-„ techiarum fecerunt copiam; vel „ Cephalalgias etiam, anxietates, in-„ flammationes, vel etiam ſudores „ copioſos, ſuſcitarunt. Quin no-„ vimus his ad præſervationem cum

„ re-

„ regimine aſſumtis, MOX IPSO „ CONTAGIO CORPUS fuiſſe affe- „ ctum.

Et ut innumeros ſimiles locos prætercam, inſtar omnium ille eſt, quem habet *Cap. de Febr. ard.* „ Notan- „ dus vulgaris, admodum tamen „ pernicioſus ERROR PRACTICUS, „ quo primis ſtatim diebus, liberali „ manu, eſſentias Bezoardicas, & „ Alexipharmacas porrigere ſueſcunt „ MORBORUM ARTIFICES, AD „ MALIGNITATEM, UTI STOLI- „ DI PUTANT, A CORDE PELLEN- „ DAM. Hæc enim, ſi ſanguis re- „ dundat, æſtum inflammatorium ma- „ gis augent, & febrem graviorem, „ & diuturniorem, reddunt; quin „ ſi alvus ſimul diutius clauſa, SAN- „ GUINEM NIMIUM RESOLVEN- „ DO, EXANTHEMA PARIUNT.

Ut & *Cap. de Purpura Chronica*:
„ Multo vero minus . . . eſſentias
„ & tincturas Bezoardicas, hic mor-
„ bus ferre poteſt, ſed potius ex il-
„ lorum uſu ſemper augetur, magis-
„ que accenditur. Vidimus certe
„ mitioris alias genii purpuram Chro-
„ nicam, febris & vehementiæ ſym-
„ ptomatum prorſus expertem, . .
„ horum, & regiminis uſu IN MA-
„ LIGNAM FUISSE CONVERSAM.
„ . . . . Et in genere id quo-
„ que pro comperto eſt Purpu-
„ ram, quo citius, & impetuoſius,
„ per medicamenta, & calidum re-
„ gimen expellitur, EO FACILIUS
„ & LEVISSIMA DE CAUSA EVA-
„ NESCERE, & INTERIORA RE-
„ PETERE.

Magnorum igitur horum Virorum exempla ſemper in praxi ſequutus, ea nunc in nonum annum Medicinæ Stu-

dio-

dioſis ita demonſtro, ut de veritate moniti clarorum horum Virorum nullum dubium ſupereſſe poſſit. Et nihilominus, quis credere poſſit! ejusmodi reperiuntur, qui ſchola mea vix egreſſi, publice ſuſtineant dubitari poſſe num a Bezoardico medicamento natum unquam exanthema ſit? Erubeſco dum Viennæ ejusmodi proponi video, & me ideo circa hæc explico, ut dum boni practici alibi hæc legent, noſcant ſaltem ex me non hauſta, ex mea ſchola petita non eſſe.

§. VII. Ejusdem propemodum farinæ eſt, quod in alia Theſi inaugurali circa Miſturam ita dictam *Hoffmannianam* eſt prolatum: „ Miſtura Hoffmanniana haud recte *criminatur* in febribus, non tantopere ſtimulat, ac dragma nitri in Libra una vehiculi. „ Nihil hic, niſi vitioſum, profertur. Etenim 1mo

non determinatur copia Miſturæ, quam Celeberr. *Hoffmannuum* ipſum, varia copia, varia ingredientium proportione, dediſſe, ex lectione omnium ejusdem operum conſtat. Oportuiſſet profecto prius exacte determinare vehiculi, contentique in eodem doſin, antequam minus ſtimulans, quam dr. 1. nitri in Libr. 1. vehiculi, ſtatueretur. 2do Autores ejusmodi Theſium in Noſocomio non didicerunt Nitrum ſemper hac proportione ad vehiculum dari oportere ægris. Vix quatuor Libræ dragmam nitri capiunt, quando a ſtimulo vel minimum metuimus, præſertim dum ægri copioſe bibunt. Sed 3 ſi miſtura hæc, ante natum *Hoffmannum* jam obſoleta, *Hoffmanniana* debeat vocari, per me licet, nam & ſic cum cæteris ipſe ſoleo; modo *Hoffmanni* prudentia, & circumſpectione, adhi-

hibeamus eandem. Optimus enim ille Vir curam tradens *Febrium continuarum putridarum*, curam *Febris ardentis*, curam *Inflammatoriorum quorumcumque morborum*, vix hujus miſturæ, eive ſimilis, meminit; longe alia, eaque ſæpe adpoſita ſatis, præſcribens: interea dum quamplurimi Medici, contra mentem, conſuetudinemque *Hoffmanni*, Acutos ſuos ægros ab ipſo morborum principio, perque totum eorumdem decurſum, hac miſtura infarciunt totos. Tandem 4to quandoquidem Abſorbentia acidis ſaturata, adeoque etiam Miſt. *Hoffmanniana*, auxilii aliquando præſtantis ſint in morbis, quos diureſi curari Natura docuerit, ut nonnullæ ſunt Dyſuriæ, & quidam cum valido pruritu cutanei morbi, quales eorundem Vires in ægris Noſocomii demonſtravi; facile per ſe quisque percipit remedium hoc diureti-

reticum iis in morbis & damnoſum eſſe poſſe, & damnoſum ſæpe eſſe, in quibus tota Schola Hippocratica cane pejus & angue vetat, quidquid, Natura non indicante, imo repugnante, crudos, ob idque ad motum bonum ac ſalutarem ineptos, movere poſſit humores: in eo occupata unice, ut coctionem promoveat, viasque excretorias omnes expediat ſic, ut paratas easdem, aptasque omnes, inveniat poſt coctionem Natura, perque harum unam, pluresve, morboſam eliminet materiem.

§. VIII. Ad male intellectam meam de lata pulmonum cohæſione cum pleura ſententiam, utrum ſcilicet morbifera dicenda illa eſſet, an non; *Cap. II. §. V.* reſpondi: neglecta tamen neceſſaria animadverſione in citationem plurimorum Autorum, qui apud Ill. *Hallerum Elem. Phyſiol. Tom. III.*

pag.

pag. 122. vel Lobi, vel Alterutrius, vel Pulmonis utriusque omnino concreti, in genere; & *pag.* 133. veluti *integræ cum integerrima reſpiratione cohæſionis*, teſtes fuiſſe perhibentur.

Itaque regero 1mo Cunctorum, qui hic laudantur, Autorum numerum valde exiguum eſſe, præ numero illorum, qui hanc adhæſionem ſive aliquam, ſive integram, morboſam notaverint.

2do Haud vero omnes illos Scriptores id teſtari, quod teſtati eſſe Ill. Viro *Hallero* videantur.

Primo enim Juvenis apud *Ill. B. van Zwieten, Comm. Tom. I. pag.* 510. non habuit adhæſionem dimidii pulmonis, ut *Hallerus* ſcribit, ſed dextri pulmonis tantummodo *medii lobi*. Addere neceſſario hic debeo, Ill. Præſide notante, juvenem, ante fatalem Apoplexiam, Hæmoptoïcum fuiſſe.

Se-

Secundo, quæ ex *Actis Haarlemenſibus* notatur cohæſio, *ſiniſtri* quidem totius pulmonis fuit, ſed non geſta inculpate. Additur enim reſpirationem fuiſſe a novem & ultra menſium ſpatio *valde impeditam*.

Tertio inter illos, qui integram cohæſionem cum integerrima reſpiratione obſervaverunt, recenſeor & ego, *Rat. Med. Tom. II. Cap. 8.* minus æque tamen. Sic namque ſcripſi ibidem pag. 136. „ Nec vitioſe reſpiravit quatuor primis diebus, uti neque poſt peripneumoniam curatam, niſi ſub mortem. „ Reſpiratio tantum fuit naturali brevior, pulſusque naturali paulo celerior ac debilior, vix tamen inæqualis. „ Præterea operam navaturus omnem, qua juxta Leges phyſiologicas vitæ modum explicarem hominis, qui totum thoracem, pleuram,

ram, diaphragma, pulmonem, pericardium, cor, vaſa majora, mediaſtinum, in unum ſolidum ſic concretum habuerat, ut harum partium nulla potuiſſet ſeorſim moveri; amplectabar, ut longe commodiorem, illorum ſententiam, qui pulmones perpetuo ſtatuunt contiguos pleuræ; & nihilominus rem hanc totam, ut mihi inexplicabilem, cogebar dimittere. Unde profecto qui hac mea hiſtoria uti vult, ad probandam integerrimam cum univerſo accreto pulmone reſpirationem, tum plus dicit, imo utcumque contrarium potius, quam ego; tum ſi quid illud prius probaret, conſequeretur quoque neceſſario id, quod omnia mox enumerata viſcera parteſque, in unum ſolidum perfecte concretæ, integerrimam & circulationem, & reſpirationem, non læderent. Quia igitur quod

quod nimis probat, probat nihil, mentio non fuiſſet hujus caſus facienda.

Quarto *Boyleus* inter eosdem numeratur. Verum nec ille *integrum* Pulmonem adhærentem vidit, nec cum illo integre adhærente *integerrimam* notavit *reſpirationem*. Ait quippe ſe vidiſſe Pulmonem *multis in locis* adnatum, qualisnam vero reſpiratio fuerit, ne meminit quidem.

Quinto idem teſtari narrantur *Acta Edimburgenſia*, *Act. Tom. II.* Acta quidem hæc nonnullos incompletos coalitus notant, ſed egregii Viri *Waugh*, & *Lowis*, reſpirationis notabiliter in vita læſæ meminerunt; & ad adhæſionem completam, cujus *Hallerus* mentionem facit, doctiſſ. *Andrew St. Clair*, reſpirationem, quamvis æſtate mortem præcedente emendatam notet, eandem ſaltem antea ad-

admodum difficilem, atque cum tuſſi pertinaci, nocturnisque ſociatam deſcribit ſudoribus: præterquam quod, ſi quid probaret hæc hiſtoria, una probaret, quod abſonum, pulmones, ut pleuræ undique adnatos, ſic eosdem TOTOS tuberculis caſeoſis, vomicisque purulentis PLENOS, reſpirationem integerrimam non lædere. Typographo metam urgente, deficit tempus reliquos laudatos in *Elem. Phyſ.* Autores conſulendi.

3^tio^ Demum aſſero multorum in Anatome minus verſatorum Sectionibus diffidere, prudentiæ ſæpe eſſe; cum in caſuum Collectoribus haud deſint, qui inter cohæſionem fibroſam, & aliam ſive mucoſam, ſive inflammatoriam, ſive ſeroſam nuncupandam, de qua toties Tomis prioribus egi, quæque brevi ante mor-

tem ſit, haud ſufficienter interſtinxiſſe videantur. Quos porro ſi expunxerimus, numerus tandem illorum, qui notabilem integrumve pulmonum ad vicina coalitum, cum illibata reſpiratione, obſervaverint, exiguus omnino adparebit.

§. IX. Refutatio a me expectabitur forſitan iniquarum Quorundam animadverſionum, publicis Novellis inſertarum, in *Tomum VI. Rat. Med.* & in meas contra Ill. *Hallerum* editas *Difficultates* ac *Vindicias*. Verum cum ab una parte harum animadverſionum Autores ſeipſos refutarint, ineptiſſimos ſe demonſtrando, qui de rebus Medicis tolerabile quid proferant; cum ab altera parte, quemadmodum paulo ante monui, eximium opus, meris, iisdemque numeroſis experimentis, Halleriana refutaturum,

rum, ad Typum paretur, aliusque Vir in Italia Celeberrimus ſimile contra *Hallerum* opus paret; æquitas a me hac vice poſcit, ut hos Scriptores publice non proſtituam, ſed ipſis potius ſuam ipſorum craſſam & ineruditam Criticem condonem.

ERRATA AUT OMISSA.

Pag.	Lin.		Lege :
11	ult.	rachio	brachio
13	6.	undecima	undecimo
16	4.	diutius decumbentibus	mature cunctis decumbentibus
34	ult.	bonam	bonum
38	7.	3. unciarum	3.unciarum ejusdem
49	9.	requiritur	requiratur
63	4.	præſaga	præſagæ
66	13.	rationem	cauſam
70	11.	III-	III.
71	16.	abceſſum	abſceſſum
72	ult.	perpetua	perpetuum
73	6.	perulenta	purulenta
75	19.	mitralium	ſemilunarium
79	5.	reciperet.	reciperet,
87	ult.	abegere	abigere
92	8.	civitate	cavitate
105	5.	invitabilis	inevitábilis
133	12.	*Vencta*	*Veneta*
146	10.	vaſcoloſum	vaſculoſum
147	4.	Lyphaticorum	Lymphaticorum
148	1.	cellulaſitas	celluloſitas
159	8.	qaum	quam
161	20.	*Roſen*	*Spöring*
174	1.	forſitam	forſitan
176	4.	facientia	facientes
	8.	multorum	multarum
190	2.	potuiſſe	potuiſſet

* * * * * * * * *

ANTONII DE HAEN
S. C. R. A. MAJESTATIS CONSILIARII
ET ARCHIATRI,
NEC NON MEDICINÆ IN HAC ALMA ET ANTIQUISSIMA
UNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII,
SOCIETATIS SCIENTIARUM HAARLEMENSIS,
ET PHYSICO - BOTANICÆ FLORENTINÆ
SOCII,

PARS OCTAVA
RATIONIS MEDENDI
IN NOSOCOMIO PRACTICO;
QUOD IN GRATIAM ET EMOLUMENTUM
MEDICINÆ STUDIOSORUM
CONDIDIT
MARIA THERESIA,
AUGUSTISSIMA ROMANORUM
IMPERATRIX,
HUNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

VIENNÆ AUSTRIÆ,
SUMPTIBUS HERMANNI JOSEPHI KRÜCHTEN.

M. DCC. LXIII.

ELENCHUS CAPITUM.

CAPUT I.

Varia de Sudoribus in morbis acutis. Pag. 1.

CAPUT II.

Varia de Criſi morborum. Pag. 20.

CAPUT III.

De Morbis acutis cum Petechiis & Miliaribus. Pag. 103.

CAPUT IV.

Problemata de Scorbuto. Pag. 196.

CAPUT V.

De Machina ad curandum Ileum deſperatum. Pag. 240.

CAPUT I.

VARIA DE SUDORIBUS IN MORBIS ACUTIS.

§. I. Hippocratica *tota noſtra Methodus eſt.* §. II. *Longus* Hippocratis *textus ex* Progn. *limitatur, & ſuis exceptionibus traditur, ex ipſo* Hipp. §. III. *Morbi nomina exemplo* Hipp. *quærenda.* §. IV. *Quæſtio an ſudor in ægra noſtra 7. die contingens, Criticus eſſet, nec ne, utrinque agitatur. Quandonam ante ſudorem criticum rigor præcedat oportet, quandonam non? Licet ſudores optimi ſint prægreſſi, nihilominus in alios morbos incidere ægri, imo & in mortem, poſſunt. Ea occaſione exponuntur quidam textus* Hipp. & Gal. §. V. *Multi iterum textus* Hipp. *de ſudoribus continuis aut frequentibus explicantur, triſtique confirmantur exemplo.*

§. I. Hippocratis Methodus ea noſtri Noſocomii eſt; Hippocratis eſt, quam ad Lectos ægrorum ſequimur, norma: non proprie quia Ejus, ſed quia purum eſt Naturæ ſtudium, nullis aut innixum, aut ſociatum Hypotheſibus. Uti ad hoc demonſtrandum plura ſpecimina toties dedi, ſic etiamnum, quo Medicinæ Studioſis hæc norma maneat alta mente repoſta, & quo promiſſis, Tomo ſeptimo de totius doctrinæ Hippocraticæ adornando compendio datis, ſtare incipiam, notabiliora quædam referam.

§. II. De ſudoribus ad Lectos ægrorum frequens ſermo eſt; qui, ut Hippocraticæ doctrinæ accommodandus, textum Prognoſt. Libri ut baſin agnoſcit. „ Sudores optimi quidem „ per omnes morbos acutos, qui diebus judicatoriis contingunt, & pe-

„ ni-

„ nitus febre liberant. Boni vero
„ quicumque toto corpore orti, oſten-
„ dunt ægrum facilius ægritudinem
„ ferre. Peſſimi autem frigidi, qui-
„ que circa caput tantummodo, fa-
„ ciemque, & cervicem, oriuntur.
„ Ii namque cum acuta febre mor-
„ tem, cum mitiore vero morbi lon-
„ gitudinem, præſignificant: qui &
„ per totum corpus eodem modo,
„ quam ſecundum caput, fluunt.
„ Qui vero Milii formam referunt,
„ & circa Cervicem tantum pravi,
„ boni autem qui guttatim, & exha-
„ lantes, contingunt. Atque hoc
„ in totum de ſudoribus animadver-
„ tendum eſt, quod nonnulli ex diſ-
„ ſolutione corporum, alii vero ex
„ vehementia inflammationis orian-
„ tur. „ Et Coac. n° 572. „ Su-
„ dor optimus ſane, qui febrem die
„ judicatorio tollit; utilis autem &

„ qui allevat; malus vero frigidus,
„ & ubi caput duntaxat, & cervix
„ inſudat. Nam & temporis diutur-
„ nitatem & periculum denuntiat. „

Dum ad hunc textum doctrinam Clinicam accommodamus, ſemper memores ſumus Legis ejusdem noſtri in Arte Dictatoris, qua Naturæ aberrationes & exceptiones attendere caute jubeat, doceatque etiam bonis cum ſudoribus morbos nonnunquam aut letales, aut longos, fieri; tum & defectum ſudorum bonorum ita aliunde ſuppleri, ut & citum ſequatur, & tutum judicium. His cautelis progreſſi, quousque Artis præcepta indubitata, quousque dubia *Hippocrates* eadem tradiderit, intelleximus. En porro exemplum.

Femina 26. annorum, febre continua acuta, una cum repetentibus ſæpe doloribus capitis, atque pectoris,

ris, decumbens, die morbi quinto ad Noſocomium noſtrum adducta eſt. Maculas ſubpurpureas paucas in pectore mox in illa deteximus, ad dorſum, in ventre. Subdubitantibus Medicinæ Studioſis num forte Pulicum morſus non forent, paulatim conſtitit ejuscemodi non eſſe: 1mo Quia ſæpiſſime in morſu pulicum punctulum diſtinctum rubicundius reperitur, lætior in ambitu rubedo. 2do Quia ſenſim loca palleſcunt, ut paucis poſtmodum horis, ſaltem die altera, aut vix, aut nulla, reperias veſtigia. Nihil tale in hac ægra; nam & maculæ hæ integra, quam occupabant, plaga rubræ æquabiliter, & centro conſpicuo carentes, nec ante diem morbi 12. evanidæ; an ad Petechias ergo referendæ?

§. III. Quærebatur morbi nomen? Acuta febris cum cephalalgia ad Phre-

nitidem ſæpe referenda eſt, præſagitve ſaltem illam; eadem cum laterum dolore, ad Pleuritidem. At vero utriusque loci dolor, nec perſeverans, neque explens Pleuritidis aut Phrenitidis definitionem, relinquebat nobis acuti ſolam febris ideam. Igitur morbum vocavimus Febrim continuam putridam, imitati Magiſtrum, qui Epid. 1. hiſtoriam *Cleonactidis* ſic infit: „ *Cleonactidem*, qui ſupra *He-* „ *raclium* decumbebat, ignis, id eſt „ febris ardens, vehemens ordine „ vago prehendit: dolebat autem ab „ initio capite & ſiniſtro latere. „ Quemadmodum igitur ille morbo, quem vagi capitis laterisque dolores ab initio concomitabantur, nomen Febris ardentis ſervaverat, ita & nos nomen ſynochi putridæ.

Secundum indicationem, in ſimili morbo formandam, bis ipſi Vena ſe-

ta

ƈa eſt, data alimenta, potulenta, medicamenta, qualia ejusmodi ægris *Tomo I. Rat. Med.* nos dare ſolere deſcripſi. Sudor eam die ſeptima prehendit, isque calidus, univerſus, copioſus, ſex horarum ſpatio, tam inſigni cum morbi levamine, ut poſt placidam noƈtem, ſola ſupereſſet capitis gravitas die oƈtavo; febre prorſum cum cæteris exulante ſymptomatibus.

§. IV. Quærebatur eſſetne judicata ægra *διὰ τέλεος*?

Utique dies criticus erat, & qui pro criſi ſudor optimus. Aphor. 4 — 36. Morbi autem conditio hæc erat: Cruditatis ſigna urina habebat, alvusque, usque ad initium ſudoris: interim ipſa Febris poſt ultimam miſſionem ſanguinis cujusdam coƈtionis ſigna tulerat, perque illud ipſum remiſſionis tempus ſomnus inquietior,

ſubdelirium, levis nauſea, criticam quandam perturbationem ſubinſinuare potuerant, maxume cum brevi poſt ſudor tantus, tantoque cum levamine, ſequeretur.

Verum defuerat rigor ante ſudorem. Rigorem autem ſudores criticos præcedere oportere, *Hippocrates* Lib. I. Epid. in *Cleonactidis* hiſtoria, in qua admirando Laconiſmo ſuo ſylvam obſervationum integram comprehendit, nos docuit. Simulque retulit, eo quod rigor ante ſudorem defuiſſet *Mulieri, quæ in Littore habitabat*, licet ipſa poſt ſudorem febre omnino vacaret, tamen quinto febris ardentis die ſymptomata rediiſſe cruditatis, nec ſanatam ægram, niſi ad undecimam obrigeſcens, nova febre corriperetur, ab eaque tandem die decimo quarto judicaretur vomendo, ſudando. Quare eodem Libro I. Epid.

pag.

pag. 915. Edit. Foëſ. „ Plerique „ ægrotantium circa Criſin rigebant; „ ac præcipue ii, quibus non fiue- „ bat de naribus ſanguis : rigebant „ autem hi, & ſudabant.

Hinc in *Zoïli* Hiſtoria pag. 1023. „ Neſcio, inquit, quomodo ille ſi- „ ne Rigore judicaretur. „ Et dein ſudores non decernentes enarrans, ſubjungit : „ Absque Rigore eſt die „ 14. judicatus. „ Oſtendit tamen poſtea, quam imperfecta ejusdem judicatio fuerit.

Itaque defectus rigoris de ſudoris jubebat dubitare bonitate, ad criſin ſufficiente; ab altera parte conſulenda erat, quam de ſua ipſa regula fecerat *Hippocrates*, exceptio. Quippe refert Epid. 4. pag. 1131. „ *Menandri Vinitorem*, non eſſe, ut quidem ſororem *Timenæi*, rigores paſ- „ ſum, quamvis judicatione abſol-

„ veretur, eo quod alvum perturba„ tam, ac liquidam, ab initio mor„ bi habuiſſet.

Ad hanc exceptionem explicandam juvat decimus, isque obſcurior, textus Libri VI. Epid. cum *Galeni* explicatione. Textus ſic habet: „ Ante rigorem Urinarum ſuppreſſiones; ſi cum bonis ſignis proceſſerint, & alvus dejecerit, ſomnique affuerint. „ In quem *Galenus* dum Hiſtoriam *Menandri* elucidat: „ Igitur ſi alvus plura dejecerit, Urinæ ſuppreſſæ fidere non convenit ad futurum rigorem præſentiendum: at ſi alvus fluxa non ſit, proximamque eſſe morbi judicationem prænoveris, ægrotum rigere, ſudareque, neceſſe eſt.

Cum igitur ægra noſtra, quemadmodum Vinitor *Menandri*, perturbatam aliquomodo ac liquidam habuiſ-

buiſſet ab initio alvum, judicatio æque bona & perfecta, quam illa *Vinitoris*, cenſeri poterat. Verum ita cenſendo non fuiſſemus mentem *Hippocratis* rite aſſequuti. Crebritate enim obſervationum ille didicerat haud modo, qui horrore præcedente caruiſſent, verum etiam qui illum præcedentem habuiſſent, ſudores, incertæ prognoſeos eſſe, donec ſtatus inſequens judicationis confirmaret certitudinem : quippe integre judicari quandoque ægros ſudorum horum alterutro, unicâ ; ſæpe alios repetitâ vice ; imo non ſemper inde ne a morte quidem ægrum præſervari : Ita *Charion*, ex potus abuſu in febrem ardentem lapſus, licet die 7. poſt rigorem acute febricitans, diffuſoque per totum corpus ſudore manans, certo quodam modo judicatus videretur, nihilominus die nono novum inſultum paſ-

paſſus eſt; & graviorem die 14. cum ſudore; aliumque die 17. novo cum rigore, febre, ſudore; ac tamen non niſi 20. die (quo demum modo non narrat,) abſolute judicatus eſt. Et *Dromeadæ* uxor, licet ter ſudorem cum rigore experta, nihilominus 6. die periit.

Igitur toties horum omnium exempla Auditoribus in Noſocomio demonſtrata, in pronuncianda ſententia cunctari omnino jubebat. Docuitque eventus haud inanem fuiſſe cautelam. Ægra noſtra die 8. 9. 10. calido balneo crurum inſidens, vomuit. Urinam hypoſtaticam die nono miſerat. Die undecimo alvum coctam, bilioſam. Die 13. vix veſtigia macularum. Die 14. optime ac blande purgabatur ab unciis quatuor Aq. Lax. Vienn. noctemque dato paregorico tranſegit tranquilliſſimam. At vero

die

die 15. febre invadebatur tanti caloris, ut 104. gradum Therm. Fahrenh. æquaret; qualem febris in illa necdum attigerat. Die 16. mane calor 106. veſpere 109. gradus notabat. Vomitus interea, dura alvus, urina jumentoſa. Die 17. febris cum cephalalgia, vomitu flavo, flava alvo, ac pultacea, quater miſſa. An tandem vomitu judicata alvoque? Fere quidem; integre autem nondum. Etenim diebus inſequentibus cum urina hypoſtatica vires rediere, pulcreque reſtitutæ ſunt functiones; caput autem vertiginoſum manſit, & hebes, & grave. Unde purgans cum paregorico repetitum: nihilominus a die 23. vagi obſervabantur colici dolores, noctu quam diu graviores, vomitusque frequentes. Et hinc, & quod oculorum album id innueret, & quod brevi ante ægritudinem ver-

mes

mes bis ore expulſiſſet, haud immerito vermium nata ſuſpicio eſt. Datis ideo cum antihelminticis, tum purgantibus, demum ſanitatem integram 34. die adepta eſt.

§. V. Atque hæc de ſudore critico; de eodem vero aut continuo, aut frequenti, paucis videamus. Sudores frequentes aut continuos, vi productos morbi, nunquam in Noſocomio ſalutavimus ſalutares, ſed vel in mortem, aliosve in morbos tendentes, vel demum, hiſce ceſſantibus ſudoribus, animadvertimus aut per alias vias, aut per bonum ſudorem, febres judicatas.

Confirmatam proinde ubique Hippocraticam veritatem conſpeximus. Epid. 1. *Eraſino*, qui 5. die morbi ſui periit, febres aderant ad mortem uſque cum ſudoribus. Et Epid. 3. ægr. 4. *Phreniticus homo* primo die habuit

buit ſudorem copioſum, aſſiduum, toto corpore dimanantem; ita & die altero, & tertio, cum ſymptomatibus gravibus, quarto vero periit. Cur *Euxeni* uxor, Epid. 7. pag. 1224. ſeptimo poſt remiſſionem die obiit? Sudores affuerant ab initio per totum corpus; iterumque morbo medium agente curſum. Cur *Nicolai* filius die 7. mortuus? Quia præter alia ſymptomata prava notat Hippocrates Epid. 7. pag. 1234. illum per morbi crudum ſtatum bis ſudaſſe. Cur *Philiſcus* Epid. 1. pag. 966. die 6. cum ſudoribus frigidis extinctus? primo ac tertio crudi morbi die ſudaverat.

Sic viri immortalis doctrinam intelligimus, quam diverſis operum ſuorum docuit locis. Prorrh. 1. text. 58. „ Sudor in febribus acutis copioſus „ malus eſt. „ Et mox initio 2. Epid.

„ In

„ In ſiccis caloribus magnis, febres „ ut plurimum citra ſudorem; ſin „ vero ipſis durantibus leviter ac gut„ tatim pluere ceperit, febres eæ„ dem jam ab initio ſudores copio„ ſiores, difficilioremque criſin, quam „ alias, habent: licet tamen haud „ ita difficilem, quam ſi a morbi „ ipſius ratione, aut natura, proflue„ rent. „ In *Phrenitico*, in *Euxeni* conjuge, in filio *Nicolai*, in *Philiſco*, veritas conſtitit effati Hippocratici Coacar. nº 574. „ Qui una cum fe„ bre incidit ſudor, malus eſt. „ Et quidni? Τὰ κρίσιμα ἐς βέλτιον μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω, dixerat Epid. 2. ſect. 2. „ Haud ilico cum morbo appareant „ ea, quæ in melius judicent. „ Et quare non debent hæc ab initio apparere? Reſpondet ibidem pag. 999. Τὰ προκρινόμενα ἢν ὠμῶς κριθῇ. „ Quæ „ in cruditate præmature judicant, „ mor-

„ morborum recidivas faciunt, & ſi
„ non has, tunc Criſes aut malas,
„ aut nullas: quin & ſi copioſiora,
„ pernicioſa ſunt.

Ex quibus liquet quantopere & *Hippocratis*, & noſtræ Experientiæ, illorum Medicorum adverſetur methodus, quæ ab initio ad excretiones quascumque, potiſſimumque ſudoris, vires intendat omneis; Methodus, inquam, quam optimus *Boerhaave* adeo damnavit Aph. §. 715. 716. „ Sudor, inquit, *in initio* acutæ febris
„ cujus cauſa paullo pertinacior. . . . .
„ ſi perennat, orbat ſanguinem liquido diluente, reliquum inſpiſſat,
„ obſtructiones facit letales; ſanguine poſtea vix diluentibus, vel reſolventibus auſcultante; unde omne fere acutorum genus produci
„ poteſt. „ Longus forem omnia, quæ in hosce binos textus *Boerhaavii*,

ut & in 610. ac 698. *Illuſtriſſimus Commentator* habet, referendo: ſufficiat monuiſſe cuncta eo collineare, ut penitus condemnet cum *Boerhaavio* Lecti, Conclavis, Aëris, Medicamenti, calorem, in communibus, quorum cauſa pertinacior eſt, Acutis; & ut multis, potiſſimumque tribus diverſis in locis, reſumat æternas *Sydenhami* laudes „quem, ait, genero-„ſe, animoſe, auſu generoſo, ſe ſo-„lum fere, primumque, communi „torrenti oppoſuiſſe.

Triſte hujus exemplum vidit Noſocomium quondam. Italus homo a primo, ad quintum diem febris putridæ acutæ, potu Theano copioſiſſimo, lectoque ac cubiculo calido, profuſiſſimos ſibi elicuerat ſudores, a quibus vehementer debilitatus, meam demum implorabat opem. Pergente ſudore die 6. & 7. nauſeas paſſus

eſt,

eſt, ventriſque dolores, die octavo copioſiſſimam alvum, ab 8. die ad 10. qua mortuus eſt, perpetuos ſudores. Mala utique arte infelix homo per primos quinque morbi dies crudam moverat materiem, ſanguinemque exſiccarat; unde die 6to, criticorum infidiſſimo, ad Ventriculum & Inteſtina materiæ morboſæ perturbatio nata; octavo die, non critico, evacuatio quidem alvi flava ac copioſa, ſed ceterum ſanguis adeo ſpiſſus, ut tranare per minima non potuerit, debilitasque obſervaretur tanta, ut nec movere artus, nec in lecto ſe erigere, citra animi deliquium, poſſet; ac præterea, ab octavo die ad mortem usque, ſudor a ſanguine ſic condenſato, ut aquoſa epota haud ultra ſecum commiſcere poſſet, perpetuus manaret. An palpabiliore teſtimonio doctrinam datam poſſumus confirma-

tam videre ? Caput tertium funeſta exempla plura ſuppeditabit.

CAPUT II.
VARIA DE CRISI MORBORUM.

§. I. *Obſervationes* Hipp. *de morbis ſine Criſi terminantibus; ad Reſol. benignam minime referendis.* §. II. *Ejusdem Obſervationes de Criſi perfecta.* §. III. *De Criſi imperfecta cum Recidiva.* §. IV. *Ejus mos agnoſcendi Criſes, quæ alios in morbos tendant, imo quæ in mortem: Regulæ ejus de Criſeos bonitate & perfectione judicandi.* §. V. *Perfectæ Criſes, quæ imperfectæ videbantur, & verſa vice. Criſes cum pernicioſis ſymptomatibus bonæ. Ea occaſione diſſeritur de Urinis nigris, quæ per ſe letales, nonnunquam tamen cum bona Criſi apparuere. Attamen, una ægra excepta, quotquot poſt urinas nigras convaluere, non niſi poſt plures ærumnas convaluere.* Galeni, & *multorum cum*

illo,

illo, de urina nigra errores hypothetici. Et in Chronicis urinam nigram laudamus, factâ bonâ Criſi, formidamus faciendâ. Piſonis *textus & caſus non docent contrarium.* §. VI. *Criſes bonæ & perfectæ cum pravis, alio modo, urinis, pravis ſputis, &c. Criſes malæ, imo mortes, bonis cum ſudoribus, cum bona, imo hypoſtatica urina.* §. VII. *Ad firmam prognoſin tamen urinæ bonæ paſſim requiruntur, ad easque* Hipp. *attendit cum maxume.* §. VIII. *Bonæ ac pravæ urinæ ſolæ prognoſin non formant: jungenda illis ſemper ſigna reliqua. Bonæ, inſolitæ licet, Criſes. Ad generalium regularum exceptiones perpetuo attendendum; ea vero lege, ut haud ita exceptiones conſideremus, ac ſi regulam generalem aufferrent. Pulcerrimum* Hipp. *in hisce exemplum.* §. IX. *Solæne urinæ morbos judicent? Probatur.* §. X. *Difficile ſæpe exordium determinare Acutorum: qui hic ſe geſſerit* Hippocrates? §. XI. *Agitatur quæſtio num, Criſi bona contingente, prædici poſſit fore eam perfectam, aut non perfectam? Regulæ* Hipp. *omnem hic nobis prudentiam ſuadent. Morbi ſive letales, ſive periculoſi,*

 non-

nonnunquam formantur inſciis ægris, inſcio medico. Hiſtoria ægrotantis adjungitur, quæ multa confirmat dictorum.

§. I. Ex *Hipp. Gal. Aretæo Capp.* ceteriſque ſubſequentium Medicinæ Corryphæis, ſummus in Arte *Boerhaavius* dedit nobis ſuccinctam deſcriptionem Cruditatis, Coctionis, Criſeos, Evacuationiſque criticæ, in Morbis acutis, Inſt. §. 922. 925. 926. 928. & a 931. ad 940. His, ut per ſe perſpicuis, non immorabor, recenſurus duntaxat quas ipſe *Hippocrates*, quas nos poſt illum, exceptiones in norma generali obſervandas deteximus.

Atque ut ab *Hippocrate* ordiar, obſervavit ille 1° Morborum finem citra Criſin. Libr. I. Epid. pag. 944. tradens illam, quam in *Thaſo* obſervaverat, Conſtitutionem morborum, 20. 40. 80. die judicatorum, „ Erant

„ etiam,

„ etiam, ſubjungit, quibus ne qui-
„ dem ſic, ſed errabunde, & nulla
„ obſervata judicatione, febres de-
„ ſinerent. „ Eademque in urbe
graſſantibus poſtmodum febribus con-
tinuis remittentibus, Tritaiophyis di-
ctis, notat „ ægrotantium pleriſque
„ febres absque judicatione deſiiſſe. „
Praxi Medica in 29. annum occupa-
tus, necdum potui caſum aut obſer-
vare talem, aut demonſtrare.

Cum ſimile quid, raro tamen, poſt *Hippocratem* unus notare alterve potuerit, *Boerhaave* prudenter Inſt. §. 913. „ In morbis acutis, ait, qui
„ in humoribus conſiſtunt, diſponi-
„ tur, *ut plurimum*, certo tempo-
„ re, materies morbi ita, ut fiat ſu-
„ bita mutatio morbi in ſanitatem,
„ vel &c. „ Quæri poteſt num morbi, qui citra Criſin finiebantur apud *Hipp.*, ad ſanationem per *Benignam*

reſolutionem referendi ſint ? Verum cum in Reſolutione benigna inter cætera requiratur benigna morbi materies, & in Hiſtoria data ab *Hipp.* materiei perquam malignæ ſigna obtinuerint, ἀκρίσιμοι illi *Hippocratis morbi* per Benignam Reſolutionem non explicantur. Eſſetne hæc variarum rationum una, cur *Hipp.* dixerit Aph. 2 — 19. „ Acutorum morborum „ ὂ παμπαν, non omnino, non abſo- „ lute, non citra ullam exceptionem, „ tutæ ſunt prædictiones ſive mortis, „ ſive ſanitatis? „ Etenim ſi nihil critici in morbi ſanatione obſervatur, etiam nihil certi Medicus ad præſentem futurumve morbi ſtatum, pronunciare poteſt.

§. II. Ut morbos deſcripſerat ἀκρίσιμȣς, ita deſcripſit multos διὰ τέλεος, δι ὅλȣ, integre, judicatos. Sæpe adhuc addit: „ Neque morbi eſt facta Rever-

„ ſio,

„ ſio. „ Fatendum tamen eſt neque unum neque alterum ſæpe adjunxiſſe morbis, quos ſimpliciter judicatos tradidit, licet & perfecte, integreque, & citra morbi reverſionem, eſſent judicati. Criſes tales perfectas Noſocomium exhibuit multas.

§. III. Deſcripſit judicationes cum Reverſionibus, quæ frequentes admodum ipſi viſæ; ita quidem ut Epid. 1. pag. 956. 957. integram viderit conſtitutionem, in qua nullus ſervaretur, niſi poſt recidivam, reconvaleſcerentque quotquot relapſum paſſi eſſent. Ut *Hipp.*, ut omnes Medici, ita & in Noſocomio nos frequentes relapſus cernimus. Eſt alia ratio cur *Hippocrates* in laudato mox Aphoriſmo faſſus ſit, Acutorum morborum haud eſſe tutas citra ullam exceptionem prædictiones. Sæpe ſæpius cernimus Criſin omnibus numeris abſolutam,

integramque poſt eandem brevi redeuntem ſanitatem, dum interea primo, altero, tertio, quaternario dierum elapſo, morbus idem, aut ſimilis, aut prorſum alienus, redeat. Contingitque ſubinde, ut de qua Criſi, num perfectam dicas, valde dubitares, eandem perfectiſſimam ſalutes; quamque arbitratus perfectiſſimam eſſes, hanc doleas fallentem. Ad talia in Noſocomio data exempla ipſum hunc Aphoriſmum adplicare ſoleo, & una cum Medicinæ Auditoribus prudentiam diſco in danda Prognoſi.

§. IV. Judicatos *Hipp.* vocat, quibus varia tamen incommoda, eademque ſæpe gravia, poſt Criſin acciderint, imo quorum nonnullos mors abſtulerit. Libr. 1. Epid. pag. 956. judicatos appellat, quibus parotides poſtliminio ſuboriebantur; iisque nec dimittentibus, nec ſuppurantibus, vel

Diar-

Diarrhœa bilioſa naſcebatur, vel Dyſenteria, vel craſſarum Hypoſtaſis urinarum. *Metonem* Epid. 1. pag. 983. judicatum die 5. pronuntiat, cui nihilominus poſt judicationem Pervigilium ac Delirium leve nonnunquam affuit, a quibus non niſi crebriore narium hæmorrhagia eſt liberatus. Ibidem pag. 986. *Clazomenium* nobis refert die 20. judicio liberatum, qui tamen ad diem 40. multa paſſus, demum manſit Amblyops. Pag. 958. inter judicatione abſolutos retulerat *Scymni Fullonis ancillam*, & *Cratiſtonactam*, quos, licet Parotidibus ſuis critice ſuppuratos, mors dira abſtulit. Sic etiam videmus apud ipſum morbi criſin in mortem deſcribi. Et Epid. 3. pag. 1073. *Euryanactis* filiam narrat 6. die judicatam, quæ poſtea, & ut videtur circa 19. diem, legitur obiiſſe. Sane ſi ad conſtantes Judicatio-

nes

nes perpetuo addidiſſet ſuum *per totum*, ſuum *omnino*, aut *perfecte*; ſi ad imperfectas vel nihil addidiſſet, vel, ut Epid. 1. pag. 973. Morbus judicatus quidem, ſed *intermiſit* tantum; hiſtorias morborum ſuorum accuratius traditas *forte* gauderemus.

Haud vero id *Hippocrati* ita viſum, idque merito, eſt. Exemplo hoc ipſo ſuo prudentem cautelam docuit Poſteritatem. Dixerat Aphor. 2—12. & *quinquies* in Epidemicis repetiverat: „ Quæ in morbis poſt Criſin relin- „ quuntur, recidivas facere ſolent.„ Porro recidivas aliquando letales eſſe demonſtraverat. Hinc mos illi perpetuus invigilandi poſt Criſin ægrotis. Criſin eſſe perfectam ex aliis non noverat ſignis, niſi rerum poſt eandem eventu. Hinc toties addidit ȣκ ὑπέϛρεψε. Debuit ergo ſuos in ægros perpetuo attentus fuiſſe, ut vel inte-

gra

gra vel imperfecta ægrorum in ſanitatem illibatam conſtantemque reſtitutio, vel mutatio in alium morbum, vel recidiva nonnunquam letalis, ſibi primo innoteſcerent, antequam, quam jam Criſeos nomine donaverat, vel veram, vel perſonatam duntaxat fuiſſe, aſſeveraret.

§. V. Dixeram ſuperius criſes, quæ numeris omnibus videantur abſolutæ, ſæpe minime abſolutas eſſe, & quæ imperfectæ admodum adparerent, has integras fuiſſe rerum conſtare eventu. Cum id in Noſocomio toties viſum, operæ pretium erit altius, ac præcipue ex *Hipp.* repetere.

Cum urinis plane nigris & ſubnigris, ſeu tenuibus, ſeu cum contentis quoque nigris, Criſes acutorum morborum obſervamus bonas.

At-

Attamen nihil in praxi Medica certius ac teſtatius eſt ſumma nigrarum urinarum pernicie.

Conſulamus hunc in ſcopum univerſam Medicinam.

Hipp. in progn. „ Viris, mulieri- „ busque, omnium peſſimæ urinæ ni- „ græ, ſicut pueris aquoſæ. Et Coac. n° 580. „ Peſtifera autem eſt inter „ urinas & quæ hypoſtaſin habet ni- „ gram, & quæ ipſa quoque eſt ni- „ gra: ſed pueris peſtifera eſt ma- „ gis aquoſa.

Unde *Hipp.* deſcribens febres ardentes Lib. I. Epid. 1. pag. 954. „ a quibus plerique omnes morie- „ bantur „ addit: „ Urinæ his erant „ nigræ, tenues, & paucæ. „ Exemplis præterea urinarum nigrarum pravitatem demonſtrat. *Pythio in Thaſo*, poſt urinas primo ſubnigras, deinde nigras, 10. die mortuus legitur,

Epid.

Epid. 3. pag. 1098. *Mulier in Cyzico* cum urinis nigris tenuibus, deinde oleoſis, 17. die periit, ibid. pag. 1114. *Mulier in Thaſo ad frigidam decumbens*, 80. die interiit, notante ſic *Hipp.* „ Urinæ huic perpetuo ni-„ græ, tenues, & aquoſæ fuerunt,„ ibid. pag. 1096. *Adoleſcens in Foro Mendacium* poſt urinas ſubnigras obiit 7. die, ibid. pag. 1076. *Femina in febre ardente poſt puerperium* 7. die expiravit, urinis 5. & 6. die paucis, tenuibus, ſubnigris, ibid. 1079. *Philiſcus* habet die 3. 4. & 6. urinas nigras, 6. die moritur, Epid. 1. pag. 966. *Eraſinum* mors die 5. abripit poſt urinas nigras. Epid. 1. pag. 984. Abderæ, *Apollonius* in mortem incidit 34. die cum urinis, quas *Hipp.* ſcribit, ex quo ipſum in morbo viderit, fuiſſe nigras. Epid. 3. pag. 1111. *Silenus* morbi ſui die 11. ex-

tin-

tinguitur, cum toties nigras urinas aliquando cum Hypoſtaſi nigra reddidiſſet.

Hinc *Galenus* Libr. I. de Criſ. cap. 12. *Charter.* Tom. 8. pag. 395. „Peſ-„ ſima igitur eſt omnis urina deni-„ grata, adeo ut neminem unquam „ ſervatum viderim ex iis, qui ta-„ lem urinam minxerunt:„ Exceptiones quasdam adjungit, ſed quæ ad rem non faciant; agit enim *Hippocrates* in his ægris, non de urinarum contentis, ſed de ipſa urina ſubnigra nigraque. Hinc quod Galenus, hoc textu, quod *Liber Galeno adſcriptus de urinis*, cap. 20., quod *Liber de urinis ex Hipp. Gal. aliisque* ſubjunxere: „ Minus vero pernicioſa eſt ſi „ ſolum id, quod ſubſidet, nigrum „ fuit; atque adhuc minus, ſi ſolum „ enæorema; ac multo minus etiam, „ ſi nebula:„ hæ, inquam, exceptiones

nes locum hic non habent, quandoquidem de ipſa urina nigra ſermonem facit *Hippocrates*, non de contentis.

Equidem negavit omnino *Galenus* urinam nigram exiſtere poſſe, quæ ſimul tenuis eſſet: negarunt idem cum *Galeno* Autor Libri *de urinis Galeno adſcripti*, Liber *de urina ex Hipp. Gal. aliisque*, ut & *Theophilus Jatroſophiſta Libr. de urinis*, qui omnes libri apud *Charterium* Tom. 8. inveniuntur. Et cur negarunt? Quia cauſam nigredinis urinarum Hypotheſis illorum ab atra bile deducebat; quæ cum craſſa eſſet, non poſſet urinam nigram ſimulque tenuem exhibere.

Miror *Galeni* aliorumque errorem, miror eorum erga *Hippocratem* irreverentiam. Error eſt craſſum liquorem nigrum non poſſe aquæ limpidæ copioſæ conciliare nigredinem ſic, ut

aqua hæc cum nigredine ſit tenuis: atramenti enim craſſamentum exiguum nigram reddit copioſam aquam, haud ablata ejus tenuitate. Hic tamen adeo palpabilis error ſeducere hos Autores eo potuit uſque, ut, quod tot locis vidiſſe ſe teſtetur *Hippocrates*, non ſuſpiciant, imo ſe ſimulent ignorare. Unde recte *Lud. Mercatus* Vol. 1. Lib. 2. pag. 254. aſſerit illos omnes urinam nigram poſſe tenuem eſſe *oſcitanter* negaſſe, toties nigram ac tenuem demonſtrante *Hippocrate*.

Duretus pag. 504. in Verba Hippocratis: *Peſtifera autem eſt inter urinas, quæ & Hypoſtaſin habet nigram, & ipſa quoque eſt nigra*: „ Peſtifera eſt inter
„ urinas, de qua ſperabilis nulla
„ curatio eſt febris acutæ, cujus ar-
„ dore talis mejendo emittitur.

Quam-

Quamvis igitur omnium teſtimonio urina vere nigra letalis ſit, idque tot confirmarit *Hippocrates* exemplis, videmus tamen & cum iisdem ſervatos ægros, & una cum illis criſim bonam factam.

I^{mo} *Metoni* ad 5. diem judicato urinæ ſubnigræ erant, tam ante, quam poſt Criſin. Haud omnino recte *Hippocratem* intellexiſſe *Foëſius* videtur, dum *de Metone* ſcribit: „urinæ iſtæ nigricantes, etſi taceat *Galenus*, non „ſine magnæ naturæ efficacitate, „potuerunt eſſe ſalutares, ut in acutis morbis contingit, qui per urinas judicantur, ut multas pleuritides judicatas ſcimus per urinas nigras, *craſſas tamen:* & quæ ſolent „urinæ nigræ ſalutares eſſe, fere craſſæ ſunt; *tenues* letales.„ Etenim ſubnigras urinas, earumque ſubnigrum enæorema *Hipp.* refert ante cri-

ſin fuiſſe, ergo non craſſas, utpote in quibus enæorema non apparet: poſt criſin vero urinarum cum tenuitate nigricantium diſerte meminit.

Epid. 3. pag. 1108. *Mulier in Thaſo auſtera & aſpera* habuit ad diem 3. urinas nigras ac tenues, cum enæoremate valde rotundo; eademque nocte perfecte judicata ſudoribus eſt, & catameniis.

Epid. 1. pag. 974. *Herophon*, poſt nigras tenuesque urinas, eſt judicatus imperfecte die 9. perfecte autem 17.

Epid. 3. pag. 1106. *Heropytus* urinas nigras habuit, & tandem convaluit.

Epid. 1. pag. 979. *Epicratis uxor* judicata eſt poſt urinas tenues, ac ſubnigras.

Epid. 3. pag. 1108. *Nicodemus* 24. die integra judicatione abſolutus eſt, poſt urinas tenues ac nigras.

Igi-

Igitur ſex exempla apud *Hipp.* proſtant ſervatorum ægrorum, quibus urinæ aut ſubnigræ aut nigræ fuere: & quod ipſe, idem alii magni practici obſervarunt.

Si *Galenum* per ſeipſum explicare debemus, etiam ſic cenſuiſſe reputandus eſt. Ipſus enim, qui dixerat, ut vidimus, eorum, qui in acutis nigram urinam minxiſſent, ſe ſervatum vidiſſe neminem, ille ad caſum *Mulieris auſteræ & aſperæ*, ait: „ Urina licet eſſet nigra nihil attulit „ periculoſi: quod retenti menſes „ eſſent magis melancholici. „ Imo in comm. ad *Mulierem quæ ad frig. aq. in Thaſo decumbebat.* „ Quandam „ novi, inquit, quæ talibus (nigris) „ urinis magna copia evacuatis, ἀφε- „ ληθεῖσαν, opem perceperit.

Proſper Alpinus Lib. 7. cap. 14. *de Præſag.* non malas urinas eſſe ni-

gras judicat, ſi cum copioſa hæmorrhagia narium, ut in *Metone*; aut cum largis catameniis, ut in *Muliere auſtera*, obſervantur.

Ludovicus Mercatus laudato mox loco: „Tamen ad ſalutem, inquit, „ aut ad mortem prædicendam, non „ eſt ſolum nigra urina conſideranda, „ ſed alia ſigna ſalutaria, aut deleteria, adjungere oportet, & inſpi„ cere an bene exeant, vel male. „ Namque diffidendum non eſt interim dum virtus conſtat, ut ſtatuit „ *Avincenna*; quantumvis ab omni„ bus urina nigra letalis habeatur.

Proſper Martianus in *Coac.* n° 580. commentatus, *Mercati* ſequitur ſententiam. vide pag. 606. edit. Rom. 1626.

Hinc *Cl. Rega*, *Diſſ. de urinis ut ſigno* „in æſtate anni 1727. ait, vi„ di ego hic *Lovanii* duorum ægro-

„ rum,

„ rum, qui adhuc ſuperſtites ſunt,
„ urinam per plures dies atram val-
„ de, cum ſedimento quoque nigro.„
Non addendo autem utrum acute an chronice hi laborarint, minus forte probant bina ejus exempla, ut patebit mox.

Sed *Plempius* fund. Lib. 5. ſect. cap. 5. in acutis malignis nigram urinam quandoque criticam ſalutat.

Porro inquirendum eſt, cur uno tempore omnis denigrata urina abſolute letalis habita fuerit, alio tempore minus fuerit?

Hippocrates raro ratiocinando, ſed ſimpliciter paſſim phenomena enarrando, parum quoque hic explicat; niſi quod in Febre ardente epidemica, de qua ſupra actum, narret & plerosque in ea febre urinas nigras habuiſſe, & plerosque periiſſe: tum in Hiſtoriis variorum ægrorum ſuo-

rum, qui nigra minxerint, aut Labores nimios, aut Calores ardentes, aut Victum pravum, aut Bacchum, Veneremve, Morbi inter cauſas recenſeri oportere: denique in nonnullis humores Melancholicos eſſe conſiderandos.

Numquid hinc celebris illa nata diſtinctio, quam poſt *Galenum* omnes magni ſcriptores practici foverunt, qua cauſas urinarum nigrarum partim deducerent a cruore per violentiam febrium exuſto, partim ab ipſo humore atrabiliario, qui quidem ante morbum exiſteret, vi autem morbi valida moveretur, miſcereturque humoribus? Saltem eo collineant omnes ut nigram urinam ſemper quidem periculoſam valde exiſtiment, longe vero pernicioſiorem illam, quæ a corrupto, & exaſſato per ardores ſanguine, quam quæ ab humore melan-

lancholico orta ſit, pronuntient: & cum menſtruum ſanguinem retentum ſolerent Melancholicum fieri credere, hinc *Galenus* in Comm. ad *Mulierem moroſam* ſupponit ipſi urinas nigras minus noxias fuiſſe; quale quid cum ipſo cenſet *Durctus* Edit. Leyd. pag. 498.

Attamen motu humoris atrabiliarii in acutis *Hippocrati* nihil pernicioſius viſum. Paſſim in Coacis, in Prorrh. in Aphor. id videre eſt. Vid. Aph. 4 — 22. 23. 24.

Sane ſi videamus eorum qui, narrante *Hipp.* ſervati ſunt, hiſtorias, excepta *Muliere aſpera & moroſa*, habuere omnes poſt Criſin aut perfectam aut imperfectam, prava ſymptomata varia, Criſes perfectiores, nigrarum urinarum in colorem meliorem mutationes, alias excretiones ſalutares. Unde etiam *Hipp. Coac.* 577.

& in *Progn.* vel ſolas nigras lividasque urinarum nubeculas damnavit; & *Prorrhet.* 1. n° 4. inter alia Phrenitidem ex urina decolori cum nigro enæoremate præſagiit; dein *Coac.* n. 581. letale pleuriticis dixit ſedimen nigrum in urina porracea, & demum *Coac.* 582. „ In errantibus febribus ni-
„ græ nubeculæ quartanam denun-
„ tiant; decolores urinæ enæorema
„ nigrum habentes, cum privigi-
„ lio, & perturbatione, phreniti-
„ dem; urinæ cineritiæ vero cum
„ Dyſpnœa, hydropem prænuntiant.

Unde quod *P. Alpinus*, quod *F. Plempius*, aliique, ejusmodi urinas nonnunquam Criticas appellarint, id ſecundum *Hipp.* & celeberrimos ejusdem Commentatores, haud aliter capimus, intelligimusque, quam quod in his ægris, Criſeos tempore, una cum nigris urinis, apparuerint hæmor-

morrhagiæ narium, uterive, ſudores, &c. qui morbum aut integre, aut imperfectius judicantes, ſimul indomabile illud, & vix coctile, letiferumque per ſeſe, de corpore expulerint: pari profecto ratione, qua Petechiæ & Miliaria, dum cum aliis evacuationibus prorumpunt, critica quibusdam vocantur.

Exceptionem quidem Autores petunt Chronicis in Morbis, dum Hepar, Lien, aliæve abdominis partes, ſua atra bile, Criſeos in morem, exonerent ſeſe, vel dum Melancholicorum intermittentes febres nigris judicentur urinis. Fateor & tales formidandas me Criſes vidiſſe, optaſſe vero ne viderem unquam. Qui hiſtoriam Bilis atræ ex *Hippocrate* bene poſſidet, propriaque praxi demonſtratam tenet, ille demum novit quid non timendum ſæpe ab Atra bile mota, & quod,

quod, etſi aliqui fortunatiores emergant, poſt ejusdem expulſionem validam, vomitu, alvo, urinis; ejusdem motus nihilominus ſit perpetuo formidandus. Ideo *Hippocrates*, & cum flore practicorum *Boerhaavius*, adeo anxie ac ſollicite inculcarunt nobis, ut de movenda Bile atra ne cogitaremus quidem, donec eandem ſic primo immutaſſemus, ut talis haud amplius eſſet, neve unquam prodiret foras, niſi ſic mutata, mitigata, ſoluta, attenuata, dilutaque foret, ut antiquæ naturæ plurimum depoſuiſſet. Verbo repetam, ſi in Melancholica Quartana febre urina nigra Critica dicenda ſit, Criſin hanc infidam ſic gaudent Practici prægreſſam, ut formidant futuram; eamque ob cauſam Quartanam talem cortice, cæterum contrario, moderentur ſic, ne Bilis atra in motum ducta occidat.

Dif-

Difficultatem contra hanc Sententiam movere quis poſſet ex Obſerv. *C. Piſonis* Lib. de Coll. ſer. Sect. 3. cap. 9. Agens hic autor de Colica Pictonum, & de ea Colica Nephritica, quæ Pictonicæ perquam ſimilis, bonas ſe narrat obſervaſſe urinas, quæ ſic atræ eſſent, ut ni quis attente conſpexiſſet, a nigro ſanguine tinctas credidiſſet, tumque ſubjungit : „ Ejusmodi uri-
„ næ atræ mihi ſane olim fuere in
„ autumno familiares, & per pluſcu-
„ los dies, vel etiam quindecim, aſ-
„ ſiduæ : ſed fere iis poſt aliquot
„ dies dolor Nephriticus, a me de-
„ ſcriptus, ſucceſſit. Alias cum nul-
„ lam aliam injuriam iis ſuccedentem
„ expertus eſſem, plurium ægrorum
„ deinceps poſtea querelas ſuper iis
„ compoſui, & animi anxietatem, ea-
„ rum occaſione obortam, longe fa-
„ ceſſere juſſi. „ Hinc quisquam for-

forte concluderet urinas nigras tam peſtiferæ naturæ minime eſſe, quam hucusque deſcriptæ ſint.

Sed regero 1mo ſummas easque multiplices Autoritates pro ſententia de harum pravitate urinarum laudatas, unica hac Obſervatione Piſoniana, eaque omnino extraordinaria, non elidi. 2do Ex ipſo Piſonis textu ambiguum fieri an vere nigra ejus urina fuerit? Et an non potius ſic nigredinem retulerit, qualem toties in chronice Nephriticis contuemur, quæ a ſanguine commixto penitus videatur nigreſcere, quamvis non ea, de qua hic agitur, urina nigra ſit. Calefacta urina differentiam demonſtrat. 3^{tio} In Renibus ac Veſica urinaria, ut & in omnibus ſive naturaliter cavis, ſive præternaturaliter excavatis, corporis partibus, ejusmodi humorum aut ſolidorum degeneres mutationes ut conſi-

ſiſtentia, & forma, ita & colore; nos experiri, cujusmodi Circulatio humorum non toleraret, ſed a quibus extingueretur: nihilominus degeneres has conditiones longo ſæpe tempore tolerari, quia extra circulationis veluti territorium ſunt. Hoc modi vidi in Chronica Nephritide, vidi in Duſuria, ſic alcalinam prodeuntem urinam, ut mictionis momento vehementer efferveſceret cum aceto. Sic Piſonis Nephritici urina, non atra de ſanguine ſecreta, ſed corruptum atque atrum transeuns antrum, atra reddi potuit.

Ergo, quo ad Theſin propoſitam redeamus, Criſin quandoque fieri bonam cum urinis, & *Hippocratis* & Autorum Practicorum pene univerſorum, teſtimonio, vel abſolute per ſe letalibus, vel ſaltem ſummopere periculoſis, diſcimus.

§. VI.

§. VI. Quod de urinis nigris vidimus, idem innumeris in ægris Noſocomii noſtri obſervamus de urinis tenuibus, de urinis fœtidis, de urinis bonam nunquam gerentibus hypoſtaſin. Cernere e contrario datur in ſumma Acutorum cruditate vel alvum quæ naturalis ſit, aut etiam quæ flava ac pultacea conditione critica dici queat; vel urinas perpetuo hypoſtaticas, interea dum capit morbus augmentum, immo dum tendit in mortem; vel in inflammatoriis morbis pectoris ſputa cruda, cum alvo urinaque adeo coctis, ut morbus inde judicatione integra abſolvatur; vel Reſpirationem bonam, cum perpetua morbi cruditate, viceque verſa ſigna quævis coctionis cum Reſpiratione fere deſperata.

In hisce difficultatibus pro more ad *Hippocratem*, ceu ad ſacram anchoram,

ram, confugere, antequam diagnoſin ac prognoſin formemus, ſolemus, examinaturi quid circa hæc obſervaverit ille, quî in hisce ſe geſſerit?

Epid. 7. pag. 1208. 1209. in Hiſtoria *pueri Eratolai* dyſenterici miramur terribilia tot ſymptomata, graphice ibidem deſcripta, unico in homine poſſe contingere, ab homine poſſe tolerari, poſſe poſt tot tantaque eundem ſaneſcere hominem. Aſt in media enarratione *Hippocrates*, interrumpens filum orationis, jubet attendamus ad id, quod πνεῦμα ὁποῖον ὑγιαίνοντι, reſpiratio haud aliter ipſi, quam ſano homini ſolet, contigiſſet.

Ibid. pag. 1212. 1213. *Cydis* ſive *Cydios filium* legimus morbo terrifico, diuturno, affectum, & (quia neque de morte, neque de alio morbo ulla mentio,) ſanitati reſtitutum. In tanta calamitatum pravitate unicum no-

tat memorabile: „ *πνεῦμα δὲ ἐπιείκως* „ *διὰ παντὸς μέτριον*: Reſpiratio per „ omnia, fere ſemper, erat mode- „ rata.

Dixerat in Prognoſticis, ſæpiusque repetiverat: „ Oportet conſiderare „ reſpirationem vim habere magnam „ in cunctis morbis acutis. „ Unde adeo ſollicitus fuit Reſpirationis modum plerorumque ægrorum ſuorum, ac *pravæ* maxime in letalibus, enarrare. Hinc quandiu bonam Reſpirationem cernimus ægrotantium, concludimus ſpem vitæ magnam ſupereſſe, quod aut illibata, aut perpaucum læſa tantum, innumera organa eſſe oporteat, a quibus vitæ dependeat perrennitas, quodque cruditatis etiam ſummæ coquendæ ſpes bona affulgeat. Hinc nunquam deſperabundi? Nunquamne triſtis eſt facienda prognoſis? Non triſtis, ſed ut-

cum-

cumque dubia tamen. Vel enim nobilis hæc functio perennando univerſam morbi cruditatem emendatura, coctura, expulſura eſt, ſanitatemque redditura; vel, copia ac malignitate crudorum humorum aucta, functio bonæ Reſpirationis lædetur, ac delebitur, unde mors: quandiu vero bona manet, bonam ſpem format.

Hipp. Prorrh. n° 102. „ Qui ſopore oppreſſi, circa initia tenuiter
„ exſudantes *cum urinis coctis* ὄυροισι
„ πέποσι ardentes, citra judicium per-
„ frigeſcentes, rurſum ex brevibus
„ intervallis peruruntur, torpidi, ſo-
„ poroſi, convulſi, perniciem habent.

Galenus qui bonis urinis nimium ubique fidit, voluit pro τὸ ὖρον πέπον, legere ἐπίπονον: ſed 1mo omnes fere autores hic ſe *Galeno* opponunt, dicentes lectionem eſſe genuinam τὸ πέπον; addunt quidam, ut *Jacotius*,

ſe in moribundis coctam, imo hypoſtaticam, vidiſſe. 2do Quod *Hipp.* hic, idem ſignificat *Coac.* 180. verbis iisdem, & convenit cum ſenſu *Coac.* 579.

Quod *Hipp.* in hoc loco notát de bonitate urinarum in ſumma morbi pravitate; quod *Jacotius* in peſſimo morbo de urina hypoſtatica obſervat; idem in Juvencula brevi ante mortem cum peſſimis morbi ſymptomatibus per plures dies obſervavi.

Epid. 2. pag. 1015. *Bion* eodem tempore & crudas habuit urinas multas, & criticam naris ſiniſtræ in ſplenitide hæmorrhagiam; relapſum licet deinceps paſſus, ſervatus eſt.

Vidit *Hipp.* Coac. 582. diuturno tempore crudas urinas, cum cæteris omnibus ſignis ſalutaribus, tam frequenter, ut auſus fuerit regulam inde condere criſin per abſceſſum prædicendi.

§. VII.

§. VII. Attamen ab alia parte ad firmam prognoſin, certamque ſalutem urinas cum cæteris bonis ſignis bonas paſſim requiri ab *Hippocrate* eſt certo certius.

Pro parte id jam vidimus in tot hominibus, qui poſt urinas nigras, ſubnigrasve, perierint; pro parte id docebunt ſequentia: *Coac.* n° 575. „ Urina in febribus albam, levem „ ſedimen habens, celerem libera- „ tionem denuntiat: „ proſequitur deinde reliquas bonas urinæ conditiones in acutis requiſitas; maxime vero fortunatam Acutorum curam præſagit ex varia urinarum bonitate in magno textu Libr. *progn.* pag. 40. Unde ad mortem *Hermocratis* Epid. 3. pag. 1062. addidit. „ Huic ad uſque „ finem & ſurditas permanebat, & „ urinæ prodibant vel turbidæ, ru- „ bræ, non ſubſidentes, vel albæ,

 „ non

„ non coloratæ, nec enæorema ha-
„ bentes.„ Quæ ibidem pag. 1076. mortua legitur *Iliaca mulier*, hanc notat paucas habuiſſe tenuesque urinas. Idemque pag. 1077. in *Mulieris poſt abortum febricitantis*, deindeque mortuæ, hiſtoria advertit. Epid. 3. pag. 1080. *Mulier in foro Mendacium*, quæ die 14. mortua eſt, minxit die 8. multum craſſumque inſcia, die 10. mane multum ac nihil ſubſidens. Et pag. 1083. in graſſante morbo, quæ multos ſternebat, lotium perturbatum fuit, multum atque pravum. Pag. 1085. in peſſimo genere Febris ardentis, ac Phrenitidis: „ Urinæ co-
„ pioſæ, tenues, nec critici quid,
„ aut levantis, habentes.„ Et paulo poſt: „ Vel enim denſæ erant, vel
„ nullo modo habentes aut coctiones,
„ aut utiles purgationes. Pag. 1001.
„ *Homini Calvo*, ad 4. diem mortuo,
„ Co-

„ Copia urinarum prodiit, nunquam „ bonarum. „ Pag. 1100. Illius qui 4. die *Phrenitide perierat*, „ urinæ tenues „ fuerant, parva enæoremata habentes, „ *διεσπασμένα*, divulſæ, non ſubſiden- „ tes. „ Pag. 1093. *Pario* ad 120. diem mortuo urinæ fuerant perpetuo malæ.

Memorabile quoque magnum Virum Lib. I. Epid. pag. 953. ſuſpicari ne *Bioni*, *Cratiæ*, *Aretonis puero*, & *Mneſiſtrati uxori*, ideo poſt prægreſſam judicationem Dyſenteria fuerit ſuborta, quod poſt judicationem urinas reddidiſſent dilutas multas, liquidas, ac tenues.

§. VIII. Porro hæc ita, quemadmodum jam monui ſupra, non ſunt intelligenda, ac ſi ob ſolius urinæ pravitatem, ſedimentique defectum, *Hippocrates* deſperatas credidiſſet ægrorum res; verum proprie tunc, quando, una cum urinæ vitiis, cruditatis

notabilioris indicia in excretionibus reliquis, & præprimis in Vitalibus aderant functionibus: erat enim perpetua ſibi & inviolabilis Lex haud judicandi unquam ex unico ſigno, ſed ex multorum collectione, ut patet ubique. Hanc Coï immortalis legem & nos obſervantes, nunquam boni quid ad Lectos ægrorum præſagimus, ſi multa alia prava ſigna pravas comitentur urinas: nunquam ſpem ſinu fovimus, ſi una cum optima urina, & quidem conſtanter hypoſtatica, alia ſigna pernicioſa, functionum potiſſimum vitalium læſarum, animadvertantur. Quod autem de urinis, hoc quoque de aliis quibuſcumque ſignis ſive cruditatis, ſive coctionis, dictum velim. Et e contrario quotiescumque in Laterum Pulmonumve inflammatione cum ſputis aut nullis, aut pravis, aut paucis, bona alvus ſeu ſola,

la, ſeu bonis ſociata urinis, levaret pulmonem, viresque repararet collapſas, nunquam prognoſin infauſtam formavi, lætique mecum Medicinæ Studioſi plurimos pectore inflammatos vel ſine ullis bonis ſputis, vel cum bonis duntaxat poſt criſin prodeuntibus, egregie curatos ſalutarunt. Sed bona alvus, & probe hypoſtatica urina nunquam inani ſpe animos lactaverunt noſtros, quando partes alias, easdemque nobiliores, cruditate notabiliore laborare cernebamus. Pariter egimus ad inſolita: haud parcius enim laudavimus illa, modo prodeſſent, quam ſi conſuetas ſuas obſervaret Natura leges. Præiverat exemplo *Hippocrates* ſuo. Epid. 1. pag. 951. Noverat conſueta lege Febres ardentes ſolvi ſudore, alvo, urinis, hæmorrhagiis; aſt didicit tamen poſtea eos qui urinas aut nihil aut parum

modo hypoſtaticas, & plerumque dilutas admodum reddidiſſent, modo inſolito Dyſenteria curari. Rarior ſane Pleuritidis per ſudores judicatio; *Anaxionem* tamen Libr. I. Epid. licet 27. die cocta ſputa ejiceret, legimus nihilominus perfecta judicatione non fuiſſe abſolutum, niſi largis, qui de toto corpore, ad 34. morbi diem profluerent, ſudoribus.

Equidem *Carolus Piſo* de Coll. ſer. ſect. 3. cap. 9. putavit haud inſuetum eſſe ut ſudores pleuritidem judicent, idque ſe in pleuritico cive *Pontano* obſervaſſe, quinimo *Hippocratis* id ſe autoritate confirmare poſſe. Verum legitimam hanc *Pontani* civis pleuritidem fuiſſe & ipſe poſtea pag. 254. dubitavit, & nos dubitamus cum illo; deinde quem laudat Coacarum 393. textum, is haud videtur nobis id, quod ipſi, ſignificare, niſi alio ſen-

ſenſu & modo. „ In his igitur, ait „ *Hippocrates* ibidem, & omnibus „ qui Pulmonum affliguntur morbis, „ bonum quidem eſt facile morbum „ ſuſtinere, dolore defungi, ſputum „ prompte expuere, facile ſpirare, „ ſiti eſſe vacuum, reliquum corpus „ æqualiter incaleſcere, ac molle eſ- „ ſe. Ad hæc ſomnos, *ſudores*, uri- „ næ eductionem, laudabiliter fieri; „ quibus contraria mala ſunt. Quan- „ documque ergo bona hæc omnia „ *huic ſputo* (quod mox ante deſcri- „ pſerat optimum) adfuerint, homo „ ſervabitur. „ Clarum eſt Sudo- res hic ab *Hippocrate* laudari, & al- vum bonam, bonasque urinas, ſed tamen ſic, ut ſputa morbum præci- pue judicent, id quod non ita in *Ana- xione*; licet laudabilia ſputa ad 27. diem ejeciſſet, eguit tamen ad judi- cationem abſolutam ſudore 34. diei.

Hæc

Hæc nobis animo præſentia, multa utique dubia levant, multa etiam quæ certa credideramus, dubia reddunt, Artisque genuinos obſervare terminos docent; quæ tantummodo vere certa pro certis, pro incertis ac dubiis dubia tradit. Sic ſcilicet hæc nos docent plures exceptiones, ſeu naturæ a conſueto tramite aberrationes, ut muniti quidem ſimus, dum occurrunt nobis, aſt nihilominus ad conſuetas ejusdem leges nos indeſinenter conferamus, niſi nos illa, vi phenomenon aliorum, cogat exceptionem a regula ſua generali agnoſcere.

Suo iterum exemplo id docuerat admirabilis per omnia *Hippocrates*. Ecquis Viri in Arte certitudinem & fiduciam non ſtupeat, dum animo meditantem ſuper conſuetas naturæ vias Epid. 7. pag. 1229. illum cernit! *Fullo in Syro*, præter àlia prava ſym-

ſymptomata, urinas poſuit citra ſedimen limpidas, & citra evacuationes criticas ullas; & ad diem 18. certe non criticum, judicatur. Stupefactus primo titubat *Hippoc.* & quî demum hoc portentum explicet, anxio animo volvit. Ea occaſione *Nicoxeni* recordatus, qui quoque citra ſudores aliasve evacuationes, die 7. ſic judicatus eſſet, ut belle ſumeret ſuas ſorbitiones, ſuum vinum, ſuas uvas inſolatas, ſed quem 17. die deprehenderit in peſſima poſt criſin tam infidam recidiva, ut ab ea illum non niſi magnos poſt labores die 20. ſervaſſet, & ſanaſſet; intelligit ejusmodi criſeos perfidiam, eaque probe confirmatam videt perpetuam ſuam experientiam: ſed eo minus, cur *Fullo* in ſanitate perſeveret, capit. Tandem incidit ipſi in mentem, quod *Fulloni* enema ex *Thapſia* paratum inje-

jectum ſit, rogatque num forſitan paradoxi cauſa lateat in eo, quod alvus enemate ſæpius mota, morbi eduxerit materiem? ſicque febris citra ullas evacuationes alias, rariore cæterum diëi minime critici exemplo, judicata ſit? Alvum non videtur conſpexiſſe, firmiorem ſententiam alioqui prolaturus.

Quod porro *Coiis*, non niſi ejusmodi conjectura arrepta, hoc problema ſolvere ſe credit poſſe, nos convincit de ejus obſervationum certitudine inconcuſſa, doctrinæque æternitate. Simulque fateor, inter tot Naturalium Legum exceptiones, me nunquam in Acutis, in quibus Reſolutionis benignæ ſpes nulla eſſet, neque in privata praxi, neque in publica, quemquam ſine quapiam evacuatione judicatum vidiſſe; eamque ob cauſam ſemper & prædixiſſe, &

even-

eventu confirmaſſe, aut recidivas, aut alios morbos, aut mortem, ſi caſus talis obſervaretur.

§. IX. An idem judicandum, ac metuendum, ſi morbus acutus citra ullas evacuationes, præter eam hypoſtaticarum urinarum, judicatus eſſet? An vero, etiam cæteris evacuationum criticarum feriantibus organis, ſolæ urinæ ſic omnem morbi materiem critice eliminare queant, ut tuta ſequatur integraque judicatio?

Profecto Rariores ſunt caſus, in quibus morbi acuti per unicam modo excretionis viam plane judicentur; adeoque, quemadmodum frequenter non contingit, ut cæterarum evacuationum unica duntaxat totam morbi materiem eliminet, ægrumque perfecta judicatione abſolvat; ita quoque frequens ea urinarum non erit. Veram tamen criſin Acuti morbi ut

olim

olim in praxi, ita in Noſocomio vidi; ſic quidem ut cæteræ excretiones aut naturales omnino eſſent, aut plus minus cruditatem redolerent; urinis vero hypoſtaticis conſtanter emiſſis morbus levaretur, reliquæ excretiones emendarentur, & perfecta ſequeretur judicatio.

Hoc idem *Hippocrati* ſic viſum eſſe ejus opera arguunt. Epid. 1. pag. 955. „Atque in hoc ſtatu (febris „ardentis) ex quatuor maxime ſi- „gnis ſervabantur hi, quibus *aut* „ex naribus ſanguis profluxiſſet, *aut* „copioſæ urinæ, quæ multam ean- „demque pulcram hypoſtaſin habe- „rent, per veſicam exiviſſent, *aut* „qui per alvum turbulenta bilioſa „tempeſtive demitterent, *aut* qui „fierent Dyſenterici. Multisque con- „tigit ut non ab uno horum deſcri- „ptorum ſignorum judicarentur, ſed

„ut

„ ut plurimi per omnia decurrerent,
„ graviusque habere viderentur. Sed
„ hi omnes, quibus iſta continge-
„ rent, incolumes evaſerunt. Mu-
„ lieribus etiam & Virginibus con-
„ tingebant quidem hæc præſcripta
„ ſigna omnia; *quibus autem horum*
„ *quidquam* bene fieret, vel Mulie-
„ bria liberaliter apparerent, per
„ hæc ſervabantur & hæc judicabant.
„ Nec periiſſe ullam novi, quibus
„ *horum quid* bene ſucceſſiſſet. Nam
„ *Philonis filia*, cum liberaliter ſanguis
„ de naribus fluxiſſet, ideo mortua
„ eſt, quod 7. die, (quo judicaba-
„ tur,) intempeſtive utique, cæ-
„ naſſet.

Epid. 2. pag. 1027. Metaſtaſes ex imperfecta criſi futuras expectat, niſi urinæ eruperint. Ergo credidit morbi materiem, quæ in corpore reſtitaverat, critice excerni urinis poſſe.

Ibidem in *Scopi* acuto morbo, ut etiam pag. 1085. & 1056. vocat urinæ hypoſtaſes *Corporis in morbis purgationes.* ,, *ἦρα κάθαρσις πολλὴ*, inquit ,, *και πλήθει, καὶ ὑπόςασει.* Urinarum ,, purgatio multa erat, tum copia, ,, tum ſubſidentia. ,, damnatque urinas ,, nec coctiones, nec probas purgationes habentes ,, laudat illas, ,, quæ probæ eſſent per Veſicam ex- ,, purgationes.

Epid. I. pag. 956. ,, Quibus fe- ,, bre judicatorie deſinente paroti- ,, des, in febribus cum dolore ſub- ,, ortæ, neque conquieſcunt, neque ,, ſuppurantur, eos Diarrhœa bilioſa, ,, *vel* Dyſenteria, *vel* Craſſarum uri- ,, narum hypoſtaſis liberat: quale ,, quid *Hermippo Clazomenio* evenit.,, Videmus iterum urinas hypoſtaticas dignitate & præſtantia critica certare cum alvi criticis evacuationibus.

Epid.

Epid. 4. pag. 1121. „ Hæmor-
„ rhagiæ erant, & per urinas purga-
„ tio & criſis. Αἱμόῤῥοοι, καὶ ὄυροισιν
„ ἡ κάθαρσις, καὶ ἡ κρίσις.

Ibid. pag. 1131. „ diſerte affirmat
„ *Menandri Vinitori*, cui alvus circa
„ initia liquida fluxerat, nunc vero
„ ſubſtiterat, per ſolam urinam judi-
„ cationem contigiſſe. Καὶ τὸ ὄυρον
„ ἐκρίθη.

Epid. 3. pag. 1083. deſcribens malignum in febribus Eryſipelas, in peſſimos artuum, pudendorumque abſceſſus abeuns, „ illud vero ipſis in-
„ erat, inquit, ut quæcumque ab-
„ ſceſſum facerent ad ſuppurandum,
„ ſi *vel* tempeſtiva, opportuna, alvi
„ perturbatio, *vel* probarum urina-
„ rum transmiſſio fieret, per ea ipſa
„ ſolutio procederet.

Unde & Aphor. 4—74. ſtatuit a futuris alioquin in morbo abſceſſibus

ægros Urinam, quæ craſſa reddatur albaque, liberare; liberationem vero hanc citius contingere, quando abſceſſuum futurorum materies duplici via eliminetur, narium hæmorrhagia & urina. Igitur pari paſſu urina procedit hic cum hæmorrhagia, ut paulo ante cum critica alvo.

Coacarum 575. „Urina ſubrubra, „habensque ſubrubram hypoſtaſin, „atque lævem, ſi quidem ante ſe„ptimum diem fuit hujusmodi, ſe„ptimo die (aut ſeptimam febrem) „ſolvit. ἑβδομαῖον ἀπολύει.

Aphor. 7—54. criſin iterum certam declarat urinis dicendo: „his „per venas in Veſicam pituita ver„ſa, morbi fit ſolutio:„ Hunc Aphoriſmum *Duretus* vocat graviſſimum ſuper urinæ materie, *& ſuper Criſi per eam ſuſcepta & edita.*

Coac.

Coac. n° 207. „Ex acutis morbis, „ in febribus ardentibus maxime tu- „ bercula ad aures exoriuntur, ac, „ niſi critice ſolvantur, & mature- „ ſcant, *aut* ſanguis ex naribus pro- „ fluxerit, *aut* urinæ craſſam hypo- „ ſtaſin acceperint, ægros inter- „ imunt.„ In quem textum *Proſper Martianus* advertit *Hippocratem* in Prognoſticis laudare in Acutis mitioribus urinam hypoſtaticam per omne morbi tempus, non qua ſignum coctionis, ſed qua ſignum mitiſſimi morbi, & materiei benignioris, *unde morbi ſolutio evenit per ſolam ejusdem urinæ excretionem*: Criticas deinde urinas non differre ab ea Libri prognoſticorum, nam eos referens *Hipp.* modos, per quos febres ſolvuntur, urinam concoctam appoſuit, inferens ſolam urinæ coctionem *absque alia evacuatione*, ad morbi ſolutionem facere. Et quid

clarius in hanc rem dici poteſt, quam dixit *Hollerius* Lib. 3. ſect. 3. Coac. pag. 1047. „ Atque aliquando judicari pleuritides multa urina & „ biliosa micta ſcripſit *Hippocrates*. „ Et nos vidimus pleuritides graves „ diſſolutas urinis multis, craſſis, & „ nigris; converſa, ut *ſenex* ſcripſit, „ deorſum materie: quod certe minus mirum videri debet, quam „ Peripneumonias urinis ſolvi. „ Et pag. 824. „ Pus in pulmone effuſum, „ a natura attenuatum, transmittitur in Venas, & Arterias; atque „ hinc modo ad renes, modo ad inteſtina, dimittitur: mirabili naturæ providentia, omnia moliente, „ ut ſalutem ægro quærat.

Eundemque in locum *Jacotius*: „ Ex „ quo fit, ut per urinas pulmonis „ vomicæ critice expurgari poſſint.

Et

Et *Pr. Alpinus* Lib. 6. Cap. 16. „ Per urinas plures Acutorum morborum fuiſſe judicatos & nos vidimus, & *Hippocrates* in Epid. ſe vidiſſe ſcripſit. „ Addit deinde ex *Galeno* ſigna, quibus criſis per urinam futura prænoſcatur, ſi nempe deſunt ſigna omnis cujusque aliûs evacuationis futuræ; poſtea ſigna a ſe obſervata adjungit, ubi præter ſigna *Galeni* ponit morbum non admodum eſſe vehementem, hypogaſtrium grave ac dolens, & in veſica veluti inflationis perceptionem.

Unde recte *Jacotius* in Libr. IV. Comm. Coac. pag. 240. urinam ſic Criticam conſiderat in ſua natura, ut ipſa ſputa pulmone ejecta.

Et *Boerhaave* §. 1016. Inſtit. ubi n° 1. quandam hypoſtaticam urinam toto morbi tempore emiſſam conſideraverat, veluti indicium optimumque

morbi præſagium, deinde n° 2. „urina multa, ait, alba, ſtrangurioſa, „ cum ſedimento copioſo alboque, „ critico tempore emiſſa, *ſanat*, & „ *abſceſſus tollit.* „ Etiam §. 938. omnes criticas evacuationes recenſens, ſputa, alvi fluorem, urinam, hæmorrhagias, &c. urinam iterum ut paris ad criſin efficaciæ & dignitatis, quam ſputa, quam alvi fluorem, quam hæmorrhagias, conſiderat.

Jure igitur concludere videmur, exiſtente inter ægros noſtros eo quandoque caſu, ut præter urinam criticam nulla prorſum alia evacuatio contingat, non minus fauſtam prognoſin dandam eſſe, cæteris paribus, quam ſi in aliis, aut per ſolum ſudorem, per ſolam hæmorrhagiam, aut ſola ſputa, aut alvum, morbi expellatur materies.

§. X.

§. X. Cum ex omnibus hucusque dictis pateat, quod ad criſin bonam determinandam oporteat dies morbi accurate notare, adeoque morbi principium exacte definire; haud citra difficultatem id efficere ſæpe non poſſumus. Non raro namque apud multos, potiſſimum plebejos, contingit, ut, ſeu ingenio, ſeu morbo, ſtupidi, ignorent qua die, qua diei hora, primum morbi experirentur inſultum, & ut quotiescumque de integro examinentur, vacillent. Ubì nunc ab eorum Conſanguineis, Neceſſariisve, id reſcire non datur, res dubia manet. Hi tamen numero ſunt pauciores. Dantur autem numero plures, qui initia morbi exacte teneant, ſed ubi dubites utrum cum incommodis principio perceptis acuta, qua laborent, febris una occeperit, an vero acceſſerit poſtmodum.

Laſſitudines ſpontaneæ paſſim adfuere; ſed hæ Aphor. 2—5. æque morbos futuros denuntiant, quam præſentes. Dolores Capitis, artuumque, inappetentiam, nauſeam, haud minus Acutos morbos præcedere, quam comitari, docent nos ægri, qui ab ipſo nos convocantes principio, hæc ſymptomata ſæpe ante primum febris inſultum patiuntur. Ambigui itaque ſæpe hærentes in Noſocomio, Oraculum pro more conſulimus.

Epid. 3. pag. 1106. *Herophytus* rectus incedens, ὀρθοςάδην, & obambulans, capite autem dolens, videtur jam a principio febricitans ab *Hipp.* credi, ex ſymptomatum, quæ a principio cephalalgiam concomitabantur, ſyndrome.

Sed ibidem pag. 1111. *Apollonius* videtur diutius ante febrim male habuiſſe, *erectus licet & obambulans*; acu-

tæ

tæ autem febris initium non habuiſſe, arbitro *Hippocrate*, niſi quando per intempeſtivum potum, intempeſtivumque carnis bubulæ eſum, inciperet incaleſcere.

Mulier in Thaſo moroſa & aſpera Epid. 3. pag. 1108. die prima incommodi percepti, licet *erecta & obambulans*, ejusmodi ſymptomata habuit, ex quibus *Hippocrates* febris inchoamentum cum prima ſymptomatum origine notaverit.

Qui poſt cœnam in ſomno horrore correptus, Epid. 7. pag. 1230. ſurrexit mane capite gravis, horruit, vomuit, gravitas capitis perſeveravit, ſub noctem remiſit, ad usque ſecundi diei meridiem. Rurſus inhorruit tum, noctemque tulit moleſtam. Haud tamen ante tertium diem ſymptomatum horum, cepit *Hipp.* febris acutæ notare initium, quæ demum, ut

vi-

videtur, ad 14. diem morte terminata eſt. Facile nos in Hiſtoria ægri febrim initio jam adfuiſſe ſuſpicaremur, ſed *Hippocrates* ex ſignis quæ hic non memorat, v. g. ex defectu caloris, ex pulſu, certus fuit, quod hominem non ſit, niſi tertio die, aggreſſus.

Epid. 7. pag. 1231. Anamneſin refert *Anaxenoris*, quod Lienoſus ſcilicet & pravi eſſet coloris, quodque obortus ſiniſtro in femore tumor derepente evanuiſſet. Data hac Anamneſi, morbum præſentem ſic infit:
„ Neque multis poſt diebus ad Lie-
„ nis regionem exorta eſt illi per ini-
„ tia veluti Epinyctis, inſuperque tu-
„ mor, ac dura rubedo. Poſt quar-
„ tum autem diem Febris ardens
„ ſuborta eſt, & in ambitu omnia li-
„ vida apparuere, ac veluti putri-
„ da. Mortuus eſt leviter antea pur-

„ ga-

„ gatus, mentisque compos. „ Vel ægrotum ante quartum diem vidiſſe *Hippocratem* oportuit, vel ex *Theſſalo*, *Polybio*, *Draconte*, aliisve, hiſtoriam morbi adeo accurate tenuiſſe, ut Epinyctidi, rubroque tumori febrim defuiſſe, eamque haud niſi poſt 4. diem acceſſiſſe, ſtatuerit.

Epid. VII. pag. 1238. *Epicharmi puer* primo die necdum febricitaſſe videtur, ſed apepſiam contraxiſſe, id eſt cruditatem ex deambulatione, qua excalefactus ſupponitur fuiſſe, & ex potu, quo frigido æſtuantem ex motu ſanguinem condenſaverit, omnemque perſpirationem ſuppreſſerit. Ab introverſa tranſpiratione ad Ventriculum Nauſea orta Vomitusque. Altero die anxietatem paſſus emeticum ſumſit ex aqua cum aceto & ſale. Poſt pituitæ vomitum, rigor primum ac febris acceſſit. Tertio die febris

ma-

major. Quarto die morbi totius, ſcilicet tertio die febris, mors.

Epid. 3. pag. 1070. *Philiſtes in Thaſo* diu capite doluerat, & ſoporoſus ante morbum acutum decubuerat: Morbi vero acuti, cujus die 5. obiit, initium *Hippocrates* notavit duntaxat ex quo in morbo abuſus potibus eſſet.

Hisce, ſimilibusque muniti obſervatis, dum minime ſtupidi ægri ſunt, probeque exiſtunt memores antegeſtorum, exacte, opinor, determinare novimus, utrum cum ipſis primis perceptis incommodis, an vero poſtliminio ortus ſit, quo laborant, morbus acutus. Febris enim indicia, majore calore, cæterisque ſymptomatibus ſociata, hic juvant; licet plures pauperum ſuos, quibus victum quæritent, labores, per unum, pluresve dies, adhuc continuarint. Diffitendum tamen non eſt dubium ſuper-

pereſſe nonnunquam tale, ut incertitudo per totum morbi decurſum perſeveret, nec morbus ad demonſtrationem regularum Hippocraticarum ullo modo ſit accommodandus.

Quæ ſi ita ſe habent, an non capimus, quam inique nonnulli Hippocraticarum legum de diebus criticis inconcuſſam negent veritatem & conſtantiam? Si primo non utantur prudentia *Hippocratis* in determinandis Acutorum initiis; ſi ſecundo non abſtinent ab applicandis hisce regulis ad caſus incertos; ſi tertio, ut bene notat optimus *Baglivus*, contra Leges Hippocraticas naturam præpoſtera medicatione interturbent; habebunt unde perpetuo in *Hippocratem* invehantur, dum in ſe ſolos invehi illos oporteret, dumque ſuis invectionibus falſis *Hippocratem* magis confirment, quam oppugnent.

§. XI.

§. XI. An, Criſi bona contingente, certo determinare poſſimus, utrum ægri perfecta judicatione abſoluti ſint, an vero recidivam timendam habeant, aliosve morbos?

Ne abſolute unquam hic determinent, Auditoribus meis Autor perpetuo ſum. Exceptis enim caſibus, ubi Epidemiæ natura talis eſt, ut omnes fere recidivent, qualem *Hippocrates* ſic deſcribit Epid. 1. pag. 956. 957. „ Haud ſcio an eorum cuiquam, qui ſuperfuerunt, rite factæ recidivæ non recurrerint, omnesque, quod ſciam, ſervabantur, quibus hoc recidivæ genus contigerit: „ exceptis obſervatis Epidemiæ, in qua vix recidivæ apparent, qualem *Hipp.* deſcribit Epid. 2. pag. 1020. ajendo. „ Nec niſi admodum paucis recidivæ contingebant: „ hiſce, inquam, exceptis, in-

innumeræ cauſæ exiſtunt, quæ recidivam morbi ejusdem, quæ morbos ex acuto alios, quæ demum cum optima criſi mortem inferre queant; adeoque ſummam in præſagiendo nobis inculcent prudentiam. Cauſæ hæ ab ipſo morbo petendæ ſunt, ab ægro, ab aſſiſtentibus ipſi, a Medico, ab errore Pharmacopæi &c.

1mo Ab ipſo morbo vel corpore morboſo pendere ejusmodi caſus, docent nos quotidiana obſervata. Novi ex regulis criticis requiri criticæ evacuationis eam conſtantiam, ut omnis morbi materies de corpore expellatur: Quis porro Medicum certiorem reddet fore ut, quam laudet, quam gaudeat, critica evacuatio, ejus ſit conſtantiæ? Ex cauſis nobis ignotis; ex non ſufficiente virium expultricium robore; ex facili receſſu materiæ per circulationem motæ in nobiliora lo-

ca; ex anguſtia finium minimorum canalium, quos permeare critice motus, expellendusque humor, debeat; optima criſis quæ gaudia excitaverat, in luctum vertit. Ne longus ſim, qui Hiſtorias ægrorum apud *Hippocratem* attente revolvit, pluries has ſimilesque bonæ, ſed non perennantis, criſeos, reperiet cauſas.

2do Ipſi ægri vix judicati, animi paſſionibus, errore regiminis, diætæ, imaginatione venerea &c., bonæ ſuæ perdunt judicationis effectum. Cur *Philonis filia*, quo ipſo die optime judicata erat, periit? Intempeſtive cœnando debilem obruerat naturam, vaſaque debilitata ſua copioſiore chylo inferciverat, quam illa eſſent transmittendo. Quare *Moſcho* die 14. ut debebat, bene judicato, tam peſſima recidiva? *ἁμαρτάδες ἐρωμάτων ἐγένοντο*: Die 17. errata in cibo-

borum ratione contigerant. Cur *Scopus* Epid. 2. pag. 1028. poſt criſin Synanches inciderit in alvi ſegnitiem, febrimque continuam ? *φλαύρως διαιτηθέντι* reſpondet *Hippocrates*: improba utebatur diæta. Si aëre nimis libero utantur, dum v. g. criſis per ſudores fit, continuat, imo aliquando, ut *Sydenham* in quodam morbo advertit, 24. horis perſeverare debet, aër frigidior imprudenter admiſſus omnem noſtram ſpem ilico fallit. Præterquam quod aëris mutatio ſpontanea morbos mutet, eorumque ſymptomata. Fuerat *Perinthi*, Epid. 2. pag. 1020. aër in Epidemicis morbis ſiccus diu calidusque ; aſt cito mutatur in humidum a copioſa minutiſſimaque pluvia: tanta hinc in acutis mutatio, ut qui iis non niſi ad finem contigerant, ſudores, jam ægros ab initio invaderent. Ponamus tale

 quid-

quidquam contingere dum v. g. nunc fit critica per alvum aut urinam evacuatio: mollitudo cutis aëre calido humente nata, allicit motam per circulationem morboſam materiem, quæ forte, apta quidem ut ſyſtemate meſenterico, aut renali, excerneretur, minus apta erit, quæ per cutaneos evacuetur poros, criſimque ſic turbatam monſtret.

3^{tio} Ab iis, qui ægro adſint, inſerviant, adeant, turbari critica evacuatio poteſt. In irato ob uxoris moroſitatem viro, in alio quem uxoris cum alio viro adſtantis zelotypia torquebat, viſitantium hominum importuna multitudine, vidi anxietates ortas, criſesque turbatas. Nec deſunt, qui res eo tempore haud concedendas ad manducandum aut bibendum ſuadeant, obtrudant; id quod ne Medico ſubolfiat ſæpe religioſe cavent;

vent; ſique ille quid ſuſpicatus, interrogaverit, præfracte negant, culpamque turbatæ naturæ in Medicum impudenter refundunt. Cum a tot tantisque rebus fortunata judicatio morbi turbari queat, quis non videat, quam plena dubiæ aleæ ſit, quamque circumſpectum eſſe oporteat in prognoſi?

4to Ad evacuationes criticas a Medico medicamenta, quæ eo usque data fuerant, incaute continuata, imprudenter ablata aut mutata; evacuatio critica quod nimia crederetur, ſuppreſſa, imminutave, vel quod minor falſo ſupponeretur, imperite aucta; nimia Medici in uſu alimenti aut potus, indulgentia, virium intentione reſtaurandarum, ut ad laborem ſuſtinendum æger ſufficiat; aut diæta continuata, quæ in vigore morbi bona, jam inſufficiens eſt; famu-

lorum Pharmacopolæ forte errores in paranda, apportandave, medicina, & millena id genus alia, criticam evacuationem turbare, minuere, augere, ſufflaminare poſſunt.

5to Quid quod Criſes ſint, quæ videantur perfectæ, nec tamen ſint? Quæ ſanitatem reparaſſe appareant, nec reparaverint tamen? Intereaque temporis homines quid vitii in corpore alere minime credantur, & nihilominus alant? Hoc genus vitia nonnunquam a bona natura ſic coqui, alvoque, aut urina, aut perſpirationis organis, tam blande eliminari, ut æger prorſum ignoret, credibile omnino eſt; ſed ſæpius poſt ſimulatam aliquantiſper ſanitatem, varios in morbos erumpere, teſtatiſſimum eſt. Deſumatur a Variolis exemplum. Hisce ſic defuncti, ut perfecta valetudine frui videantur, ſi vena

na tundatur, fundunt æmulum pleuriticorum ſanguinem. Cum omnibus propemodum Varioloſis meis, *Sydenhamo* docente, ſemel, bis, ter, a curatis variolis ſanguinem detraxerim, potero centenis confirmare, quod hic aſſero, exemplis. Porro ejusmodi cruor in corpore circumductus, videtur in multis ſic ſenſim ſubigi, ut attenuatus inſenſibiliter eliminetur, aut etiam ſic, ut diatheſin phlogiſticam amittat; attamen, quod dolemus toties, poteſt ſubitaneis in cute tumoribus furunculos generare, abſceſſus ad articulos, ad oculos inflammationes, ſuffuſiones, cataractam, amauroſin; ad aures baruëkoiam, ſurditatem; ad pulmones aut vomicas, aut puris continua ſputa, variaque ad viſcera & partes, alia atque alia, formidandos morbos creare. Haud eget confirmatione Theſis, quam, heu nimium!

mium! demonſtratam mecum dolent omnes practici, ſi poſt variolas venæ ſectiones negligantur. Multi quidem inter variolarum curationem & erupturos poſtea morbos, languent; verum non deſunt plures, qui, ut monebam mox, ferant hanc diatheſin inſenſiles, inſcii, uſque ad tempus, quo alius inde erumpat morbus.

Sane miri caſus, quos ſuppeditat praxis, millies mihi in memoriam revocant ſententiam *Hippocratis*, quam inexperti rident, experti mecum veriſſimam agnoſcunt. Libr. I. de Morbis pag. 456. de Abſceſſibus agens, qui multis in pulmone, ſæpe letales, naſcuntur, addidit „ eſſe, qui ob bo„ num corporis habitum eosdem in „ ſe fieri, ne ſentiant quidem.„ Binos memorabo quos hac æſtate habui caſus. Vir nobiliſſimus in Moravia, totus toroſus, ac ſanus, vomicarum in-

ingentium in thorace latitantium prorſum ignarus vixit, donec in prandio ab oſſiculo aviculæ imprudenter quidem, ſed feliciter, deglutito, maximas pateretur anguſtias, & ſub conaminibus extrahendi oſſiculum excitata tuſſicula, ſubito pus expueret, horrende fœtidum, ad plures libras; poſt aliquot dierum quietem denuo plures libras, atque ſic per 7. 8. vices, ut vix auſim deſcribere dolium, quod pure plenum eo tempore evacuaſſe ſe æger affirmet. Norunt mecum caſum bini celebrandi in arte Viri, qui ægrum tractantes, mecum ſuper eo ſæpius conſuluere, Doctiſſimus *Sagar* Phyſicus, meritiſſimus Circuli *Iglavienſis*, Botanices ſimul ac Hiſtoriæ naturalis eximius Cultor; & Doctiſſimus Dominus *Magh*, Archiater Nobiliſſimæ & Excellentiſſimæ Comitis viduæ *de Liechtenſtein*, in praxi medica co-

lenda & promovenda eminens: & quod magis mirabar, bimeſtri ſpatio vix inde exacto, vidi Nobiliſſimum Comitem in prædio meo ſuburbano me viſitantem, adeo ſanum, & toroſum, ut quid in ejus valetudine culparem, invenirem prorſus nihil. In Curatione ejus Lac, Aqua Selterana, Mel, Opium, Cortex peruvianus, primas tenuerunt.

Dixeram diatheſin phlogiſticam longo tempore in corpore circumlatam, haud raro, absque formato primum ſacco, ex ſanguine videri immediate tranſſudare, dilatata vaſa pulmonalia, aut bronchialia, atque purulentorum ſputorum forma expui, ut incautis vomicæ pulmonalis videatur evacuatio eſſe, idque ideo præcipue quod longiore ſæpe tempore hæc continuet ſputorum ejectio. Caſus plures variis in *Rat. Med. tomis*, Ana-

to-

tome demonſtratos, communicavi; dabo alium confirmatum ſanitate. Nobiliſſimus Vir ex Rheumatiſmo dimidii anni, ex Morbillis deinde, & Angina, incidit, anni abhinc ſpatio, in magnam debilitatem, & in induratum valde hepar, deinde in febrim tertianam. Solvente ac deobſtruente remedio, ſuccis herbarum potiſſimum, curata febris fuit; iisdemque remediis, aqua ſelterana, atque continuato cataplasmate ad durum epigaſtrium, hepar denuo molle factum eſt, vires rediere, ſomnus, appetitus; ut demum declinante æſtate munere ſuo publico fungi æger, itinera quotidiana curru, aut equo, ſanitatis ergo, peragere potuerit, & exceptis flatibus ſæpe torquentibus, integram videretur ſanitatem adeptus. Aſt ſubito, ineunte Septembri, raucus fit, moxque tuſſiendo pus coctum album

co-

copioſum commode, unica tuſſicula expuere cepit, & toto menſe Septembri & Octobri continuavit, ſanitate interim, liberrimoque ſemper pulmone, perſeverante. In Excellentiſſimo Comite priore latuit omnes enormis copia puris, vomicis contenta pulmonis; in Poſteriore, diatheſis purulenta ſanguinis magna & copioſa, non niſi numeroſiſſimis innotuit ſputis.

Ergo dubia prognoſis danda ſemper eſt, bona quamvis fiat evacuatio critica, & nunquam poſt eandem, dum videtur abſoluta eſſe, nimia indulgentia erga ægrum utendum: ne noſtra culpa quod forte inſenſibiliter exiviſſet, vel recidivam, vel novum morbum faciat; neve in ipſam Medicinam, aut Medicos, refundatur recidivæ, aut deterioris, cauſa.

Addere juvat hiſtoriam ægrotantis letalem, quæ tum per ſe ſingularis

eſt,

eſt, tum egregiam facit plerorumque hucusque dictorum ἀνακεφαλαίωσιν.

Femina 27. annorum, quæ veris variolis bis ſe laboraſſe aſſeverabat, levioremque dabat virulentæ gonorrhϾæ ſuſpicionem, morbos acutos pluries perpeſſa, menſes ſuos aliquando interruptos, ſemper irregulares tempore, copia autem paucos, habens, tandem 15. Auguſti proxime elapſi horrore ac frigore, ſpatio 5. horarum corripitur, magno ſuccedente calore. Triſti neceſſitate coacta, laſſum ſuum ac dedolatum corpus ad hortenſes labores iterum admovit, ſuperſtite ad prandium & cœnam aliquo appetitu. Die altera laborem hortenſem eadem difficultate proſecuta, tandem die tertio ingraveſcente morbo lecto ſurgere non potuit, æſtu laborans ingenti, ſiti intenſa, cephalalgia, apoſitia, artuum omnium dolore, vigiliis, &c.

Pul-

Pulverem quo ſudaret ſumſit, modice ſudavit. Die quarto maculis rubris ſibi cutem tingi advertit, veſpere evaneſcentibus. Die quinto maculæ renatæ; pedes, manus, venter, pauculum intumuere. Die ſexto eadem. Huc usque & alvum quotidie habuerat, & nunquam dormiverat fere. Die ſeptimo inchoante, mox ubi ad Noſocomium SS. Trinitatis adducta eſſet, ad nos adferebatur.

Femina hæc quamvis primis morbi diebus labores ſuos proſecuta eſſet, *erecta & obambulans*, ὀρθοςαδὴν, ex regulis tamen a pag. 73. ad 80. datis judicabatur a nobis acute ab ipſo initio laboraſſe, adeoque acuti ac maligni morbi diem nunc ſeptimum agere. Cum in ſummo æſtu, notante thermometro Fahren. in umbra gradum 81. caloris, febriente corpore laborans valide ſub dio, tenuiora humo-

rum

rum ſuorum diſſipaſſet, incraſſaſſet reliqua, dein ſine auxilio bono, cum intempeſtivo ſudorifero, jacuiſſet, mirum minime eſt petechias acceſſiſſe, morbumque evaſiſſe malignum.

Symptomata porro, die 7. inchoante, hæc invenimus; cephalalgiam, artuum gravitatem, vehementem ſitim, cutem aridam & urentem, aridam linguam, reſpirationem difficilem, fortem ac celerem pulſum, ventrem tumidulum, dolorem, attactu auctum, in latere dextro, eoque inferiore, thoracis, petechias tandem, & ad femora vibices, quæ tamen ex aliquot horis coloris intenſitatem multum dimiſerant.

In toto morbo, undique examinato, nihil non crudum. Petechiæ, & errore natæ, &, quod morbus indies ingraveſceret, vere ſymptomaticæ; ergo tuto, *Sorbaitii* conſilio, negli-

gligendæ, ac ſi non adeſſent; & febris acuta, tanquam plane cruda tractanda. Unde vena ſecta eſt, diluentia, nitroſa, expectorantia remedia præſcripta, cataplasma dolentibus adplicitum locis. Poſt V. S. reſpiratio paullo facilior fuit; petechiæ, quæ jam illi ad nos intranti minuebantur, plus diſparuere, veſpere vero, quamvis in parvo ſomno leviorem ſudorem, humidamque poſtea ac calidam cutem haberet, vix ultra niſi ex veſtigiis relictis cognoſcebantur.

Veſpere cum calore 102. graduum Cephalalgia ingens, & ferme ſuffocans Reſpiratio, alteram V. S. ſuaſerunt. Symptomatum inde remiſſio.

Inchoante die octavo, licet calor 100. gradum thermometri non transcenderet, febris tamen magna fuit, pulſu minus, quam pridie, ſuppreſſo.

ſo. Perſeverantibus Ventris utcumque doloribus, continuatum cataplasma eſt, & injectum emolliens enema, quod copioſa ſtercora ſolvit, eduxit.

Suffocans reſpiratio, quæ die 7. ad meridiem, & ad ſeram veſperam affuerat, hoc die octavo ad 9. matutinam minus violente, ad 2. pomeridianam poſt levem horrorem violentiſſime ingruit, ita ut, ne ſuffocaretur penitus ægra, tertiam V. S. tentaremus; verum vix fluente ſanguine, & imminente animi deliquio, ſub ſtragulis repoſita eſt, & aceti frigidi aſperſione ac frictione ſic recreata, ut facilius reſpiraret. Calorem notabat tunc eo, qui pridie, majorem; graduum ſcil. 104., percipere ſe affirmabat ſub ſterno corpus veluti durum, ac dolens, quod in paroxyſmo auctum reſpirare prohiberet.

Ex his phænomenis ſuſpicati, ne præter acutum morbum, ſpasmodici quid reſpiratorios afficeret nervos, dedimus inter remedia dicta nonnunquam lene neuroticum, ſpiritum C. C. ſuccinatum, miſtum cum tantillo Diacodii, & admovimus Veſicantia. Nihilominus ad mediam ſeptimam ſubdelirare cepit, valde febricitavit, vehementer ſitivit, & cum cute primum jam humida ſudare cepit ad octavam, ſudore per totum corpus profuſo, cum ſomno perturbato. Urinam tunc reddidit, quæ boni coloris enæorema ſuſpenſum habuit. Nox valde inquieta, quietior ad Auroram ſomnus parum modo læſam reſpirationem oſtendebat. Mane febris minor, & calor tantum 100. gr. Veſicantia operabantur.

Signa bona plura hic aderant. Sudor, poſt horrorem, univerſus, ſympto-

ptomatum emendatio, ſomnus tranquillior, febris ſedatior, calor minor, bonus Veſicantium effectus, urina bona.

Verum contigerant hæc media octava morbi die, quæ non critica: Coctionis ſigna ante ſudorem non adparuerant, & dies 9. continuis omni hora variantibus anxietatibus pectoris, & febribus, transacta eſt. Ergo nihil critici in ſudore prægreſſo. Porro hoc 9. die obſervavimus dormienti, quam vigilanti, reſpirationem liberiorem, quod acuto morbo ſpasmorum adjunctorum confirmavit ſuſpicionem. Interim hoc toto die pulcre fluxere veſicantia, bonique fuit urina coloris, calor 101. gradum tantum notavit. Nox inſequens moleſta, ſudor frequens.

Die 10. inchoante pulſus fortis ac celer, ad meridiem moderatus; ce-

phalalgia continua toto morbo, ſudor indeſinens, apoſitia. Poſt meridiem permutationes perpetuæ reſpirationis ac febris, cum ſomno, ut videbatur, placidiore, aliquoties capto. Enema alvum copioſam, ſtercoraceam, eduxit.

Subnaſcebatur interim ſuſpicio num febris hæc referenda non foret ad ſpeciem illam, quam Libro *de Febrium diviſione* Capite 9. deſcripſi, quam poſtea vidit, accuratiſſime deſcripſit, feliciter curavit, egregius *Lautter*; qualis ſi foret, cortex peruvianus ilico præſcribendus eſſet.

Verum ſpecies illa febrium ad intermittentes urinis, ac maxime pulſu, referendam ſe eſſe docet; noſtra febris erat continua remittens utroque hoc ſigno. An vero etiam in continuis remittentibus, ſi malignitatem redolerent, non dedimus ſæpius ſummo

mo cum effectu Corticem? Utique daturus fuiſſem, niſi bonæ eousque & naturales urinæ circa tertiam matutinam, mox inſtante 11. die in vere Hypoſtaticas pulcre mutatæ, juſſiſſent pauliſper expectare eventum morbi.

Die igitur 11. vere critico, poſt hypoſtaticas urinas, placidus ſomnus, facilior reſpiratio, multus, isque univerſus ſudor, ſputa pauca glutinoſa. Hocque die quinquies miſſæ urinæ, habebant omnes ſedimen album, læve, æquale, copioſum. Febris moderata ſic, ut poſt meridiem vix ultra perciperetur.

Igitur habebamus hic plurima bona ſigna, quæ bonæ Criſeos, criticæque evacuationis, certitudinem ad ſalutem indicabant; ſive evacuationes ſudorum & urinarum, primumque apparentium ſputorum indicium, ſive in-

ſignem morbi, ejusque ſymptomatum, emendationem, intuearis.

Principiis vero imbuti Hippocraticis, (vid. pag. 81. n° 1.) cavimus a certitudine prognoſeos, viſuri num bonorum ſignorum gauderemus conſtantia. Prudenter ſane: nam ad 8. veſpertinam reverſio anxietatis in reſpirando; quæ ad 10. remiſſior, tandem ad 2. adeo vehemens, ut intra horam vitam una ademerit.

An malum, poſtremos ſudores prægreſſo caruiſſe horrore? Sed alvus per totum morbum libera fuit. Vide a pag. 9. ad 12. An ſpasmi motam, & critice probe excernendam, natura tamen ſua craſſiorem, materiem morboſam, ſic in anguſtiis pulmonum compreſſerint, ut tota ſimul ſubſtiterit Circulatio? Nunquid, ſimili caſu denuo ſe offerente, cortex peruvianus non foret audacter ab initio

ex-

exhibendus, tanquam antiſpasmodicorum princeps? Si optime hypoſtaticæ urinæ formidoloſas ſe oſtendant aliquando, ut hic, ut & ex *Hipp.* pag. 48. & ſeq. patuit, an non imprudenter imitaremur *Galenum*, tantopere bonis fidentem urinis, ut ex iis ſolis prognoſin credat poſſe formari?

CAPUT III.
DE MORBIS ACUTIS CUM PETECHIIS, AUT MILIARIBUS.

§. I. *Petechiæ & Miliaria rariſſime, ſi unquam, Critica ſunt; frequentiſſime ſymptomatica; ſymptomaticorum vero plurima factitia: quod quamvis demonſtratum pluries, nec dum animis patrium evellere errorem potuit.* §. II. *Hinc natæ Tironum objectiones, & ſcrupuli, contra demonſtrata. Objectio* 1ma *de Aphthis eſt. Oſtenditur hanc ipſam objectionem evincere*

tum Miliaria factitia eſſe, tum brevi occidua fore. 2da *Objectio ponit ſi, quæ de calida Methodo, ut Miliaria generante, dixerim, vera eſſent, Miliaria & antiquiora, & univerſaliora eſſe oportere: Reſpondetur argumento a pari, quo objectio refutetur.* 3^tia^ *Objectio ſupponit, quamvis* Viennæ *calida Methodus vix in uſu ſit, tamen & in urbe, ſuburbiisque, & in omnibus Noſocomiis, etiamque in meo, Miliaria frequentiſſima eſſe: adeoque falſum eſſe, quod eadem generet calida Methodus. Reſpondetur, ſalvo honore multorum præſtantiſſimorum* Viennæ *Medicorum, multos medicos, ipſamve plebem, vel utrosque, aut calida medicamenta, aut calidum regimen, aut utrumque, vehementer amare: deinde præterquam a calida methodo, etiam pluribus aliis de cauſis illa generari: Falſo accuſari meum Noſocomium, demonſtrari Diariis hic communicatis; utpote quæ & rariſſima in illo Miliaria, & ſemper ſymptomatica fuiſſe, doceant. Animadverſio in imperitos, qui maculas rubras, & ſudamina, cum Petechiis & Miliaribus inepte confundunt.* 4ta *Objectio ſtatuens exanthema hoc, ob regularem oriun-*

oriundi, creſcendi, decreſcendique tempus, criticum dicendum eſſe, nihil probat: id textu Hippocratis, *plura alia adhuc docentis, oſtenditur.* 5ta *Objectio ſupponit ideo critica eſſe Miliaria, quod eadem moderari, mutare, minuere non liceat, ut quidem id, quod vere ſymptomaticum: Reſpondetur ſummo ægrorum emolumento, & licere, & oportere.* 6ta *Objectio comparat illa cum Variolis & Morbillis, ponitque male a me negari, quod ut hi illis, ſic illæ his, ſuperveniant: reſpondetur paucis exceptionibus regulas univerſales non deſtrui: adeoque jure me negaſſe.* 7ma *Objectio Me ipſum ut idiopathica deſcripſiſſe: reſpondetur negando.* 8va *Objectio condemnat mea in Miliari febre Methodum, V. S. Eductionem ægrorum ex lecto, Veſicantia, &c. Reſpondetur demonſtrando V. S. neceſſitatem apud* Germanos, *deinde* Sydenhami *exemplo, a* Boerhaavio *&* Illuſtriſſimo Præſide *laudato, meam methodum commendari. Veſicantia id non facere, quod ſupponit objectio, demonſtratur obſervatis; verus demum illorum uſus & effectus oſtenditur.* 9na *Objectio nititur teſtimonium* Fr. Miſericordiæ *anni-*

 bila-

bilare; probatur non modo verum fuiſſe, ſed novis conſtare & firmari experimentis. 10ma *Objectio agit de omiſſo* maximam partem *in latino* Lautteri *textu gallice reddendo. Reſpondetur quod incuria fecerim, idem vitium in eodem textu gallice reddendo paulo inferius comiſſum eſſe ab iis, qui ob id me carpant.* 11ma *Objectio ſpectat contradictiones notatas in Libro Doctiſſimi Domini* Hazenohrl: *Reſponſio demonſtrat, aut imaginarias has objectiones eſſe, aut malevolas. Objectio* 12ma *De uſu candelæ ad detegenda miliaria, & reſponſio. Objectio* 13ma *ſupponit me perperam* Hoffmannum, Fuchſium, Trumphium, *in meas partes laudaſſe; reſpondetur laudari in meam ſententiam debuiſſe, eo quo laudavi ſenſu, non vero in eo ſenſu, quo Adverſarii velint, & qui meus non fuerit.*

§. III. *Epilogus hujus capitis neceſſaria.*

EX quo Medicinam, idque *Viennæ* potiſſimum, feci, per Obſervationes, quas in Noſocomio meo, & apud Ægros in Urbe atque Suburbiis in conſilium vocatus, plurimas habui, du-

dudum didici duo hæc: 1mo Clariſſimum meum in Cathedra Viennenſi Anteceſſorem, & Auguſtiſſimæ Imperatricis ELEONORÆ Archiatrum, *Paulum de Sorbait*, ante 100. fere abhinc annos, veriſſime *de Petechiis*, extra Peſtim contingentibus, ſcripſiſſe *Univ. Med. pag.* 541. quod eſſent motus *noxius* ac *ſymptomaticus*; & pag. 545. *Expulſio ſymptomatica*, cujus tam parum noxia eſſet retardatio, ut extantibus iisdem venæ ſectio tuto inſtitueretur. 2do Incomparabilem *Sydenhamum* 80. abhinc elapſis annis in *Schedula monitoria* juſtiſſime non modo ſimilia de Petechiis, de Maculis purpureis, & de Miliaribus; teſtatum eſſe, verum etiam raro a natura, ſæpius mala arte extorqueri, luxiſſe.

Hinc elapſis propemodum quatuor annis in Dedicatione Theſium de Div. Febr. ad Auditores meos hæc dixi:

„ Dan-

„ Dantur Exanthemata Petechialia, &
„ Miliaria *Critica*; dantur mere *Sym-*
„ *ptomatica*; dantur denique *Acciden-*
„ *tia*, aut *Accidentalia*, ut vocant, pra-
„ va arte producta. Peſtilentioſis
„ temporibus Critica frequenter, fre-
„ quentius Symptomatica, deſcribun-
„ tur Autoribus: tempore autem mi-
„ nime peſtifero, Exanthemata hæc
„ tum Critica, tum Symptomatica,
„ rariora ſunt, Accidentia vero, fa-
„ tali ſcilicet arte genita, frequen-
„ tiſſima.

Poſt editum hunc librum, magis convictus fui, magisque, de tanta utriusque Exanthematis, veluti critici, raritate; ita ut vix critica dari, ſponteque generatorum Exanthematum pleraque, ac fere omnia ſymptomatica eſſe; cæterum ſymptomaticorum in *Germania* numeroſiſſimorum pleraque eſſe factitia, audacter ſtatuam.

Hinc

Hinc in omnibus fere quæ edidi opuſculis medicis, hanc veritatem propoſui, ſtatuminavi, unguibus defendi roſtrisque: ut demum omnes, qui Medicinæ addiſcendæ cauſa ad inclytam hanc Univerſitatem confluunt, dictis convicti factisque, ad extinguendum hoc peſſimum, ac ſæpe letale ſymptoma, animum admoveant, dum ipſi per ſeſe praxin exercebunt.

Sed altiores egit radices patrius error, quam ut exantlatis hucusque laboribus evellatur animo. Id me docent ipſi Medicinæ Tirones, quos converſatio cum Vetuſtioribus Medicis, quos male relata exempla, quos horror omnis ejus quod novum dicitur, licet ſit præjudicata opinione antiquius, ita præoccupavit, ut ſylvam objectionum collectam mihi ſæpe objiciant, ad quas toties reſponſa ipſis dedi, quibus videbantur convicti

re-

recedere; haud ita tamen, quin convictionis obliti, ſæpius ad me redirent, crambem recoquentes antiquam.

Cum porro ſalus publica ſuprema Lex ſit, & cum Noſocomii noſtri Diariorum collectiones, quas opuſcula *de Rat. Med.* referre ſolent, in uſum Studioſorum præcipue evulgentur; operæ pretium erit, in hoc octavo ejusdem operis Tomo, easdem tum amplius evulgare, tum elucidatius exponere, ut demum omnis de illorum animis auferatur hæſitatio. Quo autem utilius atque efficacius id exequi poſſim, putavi nihil ad id accommodatius fore, quam recenſionem earundem objectionum, quas mihi contra meam ſententiam oppoſuerunt, & ad quas reſponſa, quæ dudum dederam, nondum rite intellexiſſe eosdem deprehendo. Noſocomii obſer-

vata

vata ſimul ad objectiones easdem dirigam, & applicabo.

I. Objiciunt mihi ſæpe problema, quod Ill. Med. Præſes L. B. *van Zwieten*, capite *de Aphthis*, Medicis propoſuit illis, quibus occaſio rem propius examinandi, quam ſibi, ut Archiatrorum Comiti, liceret, frequentiſſima adeſſet; *utrum ſcilicet Miliarem morbum inter, & Aphthas, tanta intercederet affinitas, ut quod apud Belgas Aphthæ, id Miliaria apud Germanos eſſent*; unde concludunt *non poſſe Miliaria dici factitia, quia factitiæ non ſunt Aphthæ.*

Quidquid ex problemate concluditur, æque problematicum manet, quam problema ipſum. Verum demus non eſſe problema, ſed demonſtrationem; quid inde? Profecto Miliarium in *Germania* ruinam neceſſario præfatur.

Bel-

Belga natus, & ſpatio 19. annorum luculenta ibidem praxi exercitatus, certi quidquam & novi de Aphthis proferre potui; utpote qui pluribus annis poſterior magni *Boerhaavii* in Coll. Pract. Auditor fuerim, quam Ill. Præſes; & qui integris novem annis poſt Ill^mi^ Viri abitum praxim ibidem exercuerim.

Aphtharum nomine quid intelligatur proprie, ex Definitione *Boerhaavii*, & Commentario Ill. Præſidis cuique notum eſt. Antiquitus videmus eo nomine potiſſimum intelligi puerorum morbum, & etiam exedentia Adultorum ulcera, quæ cancri aquatici, vel ulceris Nomæ nomine, nunc deſcribimus; minime vero aliquod ſymptoma, vel evacuationem criticam, quæ in acutis creberrima conſpiceretur, ut quidem poſtea. *Foreſtus* in *Belgio* potiſſimum ſic de Aphthis

this agit, ut dixi: addit vero Libr. 14. in Scholio ad Obſ. 22.: „ Aſt „ Aphthæ quæ in febribus & in mor„ bis acutis, & in Peſtilentia, & quæ „ frequentius in periculoſis febribus „ apparent, ex flagrantibus exhala„ tionibus etiam in peripneumonicis, „ ut ſæpe vidimus, raro non diro „ augurio ſpectantur. „ *Sennertus* in Germania prax. Lib. 2. Part. 1. cap. 18. ut infantum morbum deſcribit; ſin vero adultos occupat, ad malignitatem morborum acutorum refert.

Ex quo vero Regimen & Medicamenta calida *Belgis* per integrum fere ſæculum acceptiſſima fuere, Aphtharum frequentia tanta ibidem fuit, ut gauderent Medici & ægri acutum morbum quandoque ſine Aphthis curari. Luxerat quidem diu infamem ob illas Patriam ſuam *Boerhaavius*; verum

triennio ante ſua fata vidi, audivique, venerabilem Senem gloriantem, & exſultantem, quod indies Aphtharum crebritas minueretur, ſpemque ſui interitus daret, ex quo Hippocraticæ Methodo, multitudine ſuorum diſcipulorum ſenſim inductæ, inciperet, pergeretque cedere error antiquus.

Hoc adeo verum, ut ipſe ego, ultimis Batavæ meæ praxeos annis, celebresque mecum in Patria Practici, teſtarentur, vix bis ter in anno Aphthas ſe in Adultorum acutis cernere morbis; læti ob id inprimis, quod inciperemus hoc modo carere ejusmodi in Acutis ſymptomate, quod criticæ evacuationis honeſta appellatione vix eſſet recenſendum. Equidem *Boerhaave* Inſtit. §. 938., & Aphoriſm. cap. *de Aphthis*, ad criſin eas retulerat; ſed ad qualem? Ad difficilem, laborioſam, periculo plenam, ac ſæ-

pe

pe letalem; raro ſcilicet ortam a natura febris, ſed, Aph. 991. probl. 3. *maxime ſi medicamenta, victus, regimen, calefacientia (aut adſtringentia) initio hujus morbi data.* Agnovit eas absque calefacientibus naſci, ſed ſimul ab iisdem naſci *maxime* aſſeverat. Ergo agnovit quoque aphthas *factitias*. Hinc minime in Collegiis mirabamur, quod magnus ille Vir, *Sydenhamum* imitatus, nobis tam ſerio inculcaret, ut in initio ejusmodi febris, quæ adjunctam Diarrhœam & Dyſenteriam haberet, & in quarum fine alioqui eſſent adparituræ Aphthæ, purgans daremus, *quo ejusmodi Aphthas præcaveremus*. ibid. probl. 4. Si autem juſſit nos Aphthas, ne naſcerentur, præcavere, agnovit Aphthas negligentia medici factitias; Aphthas, inquam, quæ in fine morbi haud affuiſſent, ſi Medici in morbi principio ſuas partes

expleviſſent. Eodem prorſus modo hic *Boerhaave* egit, quo ante 100. fere annos *Sydenhamus* agebat, dum Bubones, Parotides, Antraces, periculoſas ſæpe febris peſtilentialis criſes, tam ſalutariter ſudore 24. horarum, ac purgante, præcaveret, ut omnes inde feliciter emergerent; interea dum aliorum plurimi, quibus hæc Medici non precaviſſent, deſiderarentur. Vid. de Febr. peſtil. & peſte ann. 1665. 1666. Eodem denique modo, *Sydenhamii* ac *Boerhaavii* ſapiens exemplis, *Cl. Allionius*, Miliaria, in febre ad illa diſpoſita, ne erumperent, præcaveri docuit, bina ternaque Venæ ſectione, totidemque purgantibus; quam methodum ut ſaluberrimam toties expertus, vehementer laudat.

Itaque quo magis urgent Adverſarii problema hocce, eo magis ſtatuminant, & roborant, ſententiam noſtram.

II. *Si*

II. *Si Regimen, & calida Medicamenta, miliaribus producendis apta nata forent, utique ad 16. ſæculi initium, quo Sylviana Methodus florere incepit, neceſſe eſt tunc illa adparuiſſe, & ex eo tempore ubique, ſiquidem calida Methodus exinde univerſalis fuit.*

Tranſeundo errorem in Epocha ſylviana commiſſum, ſiquidem initium 16ti ſæculi, imo vix illud 17mi nec dum *Sylvii* videre natales, Virique opera prima ante 1664. lucem non viderunt; dicam calidam methodum dudum ante Epocham illam in Germania viguiſſe. Sed his transmiſſis argumentum argumento opponam, quo ejusdem imbecillitas pateſcat. Si congreſſus Venereus poſſet Luem veneream, ac Gonorrhœam, creare, hanc & illam creaſſet jam ante numeroſa ſæcula, ſiquidem ſemper obtinuit ejusmodi congreſſus. Atqui an-

te finem ſæculi 15. nullibi europæorum locorum morbus hic notus fuit. Ergo eundem producere congreſſus venereus non potuit. Eſt quidem ridiculum argumentum; ſed quo objectionis ridiculitatem demonſtret, neceſſarium. Utriusque autem facti, argumento utroque contenti, rationem rogatus, fateor reſponſi nihil me invenire, quam, quemadmodum finiente ſæculo 15. morbi venerei, ab impuro congreſſu contracti, primò in Regno Neapolitano apparuere, & deinde reliquos ordine Europæos invaſere, prout infectorum commercio ſuccedente ordine utebantur; a qua tamen cauſa, licet antea millioneſies & millioneſies poſita, Lues Venerea nunquam orta eſſet; ſic poſt elapſi ſæculi principium (eam enim Epocham figere Riveriana ſuadent,) nata Miliaria eſſe ex regimine calido, a ca-

lidis

lidis Medicamentis, ab aëre aut non, aut non ſufficienter, renovato, ab eodem multorum hominum exhalationibus inquinato, ab interna corruptione humorum, illi ſimili, quam calida dicta generent, & forte ab aliis nonnullis cauſis; a quibus tamen cauſis nunquam antea generata eſſent. Mera obſervatio eſt, cujus cauſam neque in Purpura, neque in Lue Venerea, ingenio aſſequimur, naturæ utriusque corruptionis ignari.

III. *Frequentiſſima ſunt Miliaria Viennæ, & in omnibus Noſocomiis, & in privatis ædibus, etiam quandoque reperiunda in meo Noſocomio. Atqui Viennenſes Medici calida methodo tam parum utuntur, ut qui eosdem de illa accuſaverit, videatur de Lana Caprina diſputaſſe, neque ego certe calidis utor in Noſocomio. Ergo non eſt verum, quod ea calida Methodus pariat.*

Reſervando mihi reſponſum ad ea, quæ de *omnibus Noſocomiis* objiciuntur, admitto Majorem, & ad Minorem, ſalvo ſemper honore plurium Vienneſium Medicorum, qui egregiam Methodum curandi adhibere ſolent, morboſque acutos, in quibus exanthema prodit, ſic curant, quaſi illud non adeſſet, id quod mihi teſtati ſunt ſæpius; reſpondeo 1mo formulas multorum Medicorum adeptum, certo me noſſe, & in Noſocomiis, & in Urbe, Suburbiiſque, plurimos reperiri Medicos, qui calidis Alexipharmacis, copioſo præprimis Croco, ipſo Acutorum principio, perque univerſum eorundem decurſum, utantur, & hanc ſuam methodum publice laudare non vereantur, ut virus, quemadmodum *Hoffmannus* Medicis pravis exprobrabat, de corde pellant. Extant innumeræ formulæ Hofmannianæ

di-

dictæ miſturæ cum bona Croci doſi; formulæ Linctuum pro tuſſi catarrhali, quibus ſuſpicione aut latentis, aut ſaltem futuræ exanthematis, Crocus eſt admiſtus. Præſens in conſultatione vidi celebrem Medicum, animadverſo, ut poſtea patuit, culicum morſu, cardiaca calida ad exanthema, ut ajebat, foras ejiciendum, jam dediſſe: methodo tamen a me, binisque aliis Collegis, in rationabilem mutata, æger absque vel minimo exanthemate brevi integreque convaluit. Advocatus ad Conſultationes, aërem nedum ægris, verum nec ſanis, calore tolerabilem, ſæpius deprehendo. Quin & animis adeo alte inſitum calidi aëris præjudicium offendi, ut hora conſultationis is, ne conquererer, moderaretur, moxque, abeunte me, incenderetur; quam fraudem, aliquando maturior inter-

pellans, detexi. Plures etiam boni Medici apud me conqueſti ſunt, quod, quantacumque diligentia aëris commendarent, curarentque temperaturam, tamen Vulgus æque nobile, quam ignobile, calidum perpetuo aëra, ſe abeuntibus, concilient ægris. An ergo falſum non eſt, quod, qui de hisce conqueratur, de lana cavillet caprina? An miremur, quod exanthemate infamem ſe Regia *Vienna* lugeat?

Reſp. 2do ut prava arte Miliaria, alioqui defutura produci, ſæpe conqueſtus ſum, ita luce clarius evici aliis occaſionibus, haud ſic calida medicamenta requiri, ac ſi, citra illa, Petechia aut Purpura gigneretur nunquam. Equidem etiam ſine Medicamentis calidis aptum aëra eſſe, qui illa producat, calidiorem: adeoque a Medicis, temperatam Medelam

dan-

dantibus, Miliaria millies creari, dum aut ſtudio imperent, aut conniventia tolerent, acute laborantes calido in aëre foveri perpetuo. Demonſtravi pluries quoque Purpuram eorum ſub cura produci, qui calidi remedii, calidique aëris oſores, vano interim metu ægros lecto ſæpius eximere, eorundemque propriis inquinamentis in lecto fœdatam athmospheram ſufficienter mutare, ac luſtrare, religioni habeant. Generari forſitan eadem facilius dum in ægris, lecto vix mutatis, venæ ſectiones fuerint omiſſæ; ſive præ defectu neceſſariæ diſtinctionis veram inter imaginariamque debilitatem, ſive præ generaliore, quam par eſt, perſuaſione inſequuturi cujusquam nocumenti, ſi ægris Acutorum principio vena ſecetur, quando aut impetus humorum vehemens non ſit, aut cutaneæ ſpe-

ren-

rentur, expectenturve, eruptiones. Præterea docuit experientia toties, absque calidis remediis, abs calido aëre, Miliaria & Petechias produci, quando plures ægri, eodem in loco collocati, athmosphæra mutua, aut non mutata, aut ſaltem haud ſufficienter, ut in Bellis toties viſum, veſci cogantur. Quin etiam omnibus ſic a Medico directis, ut nullatenus exanthema gigni debeat, gigni nihilominus idem, dum qui jam prius iſtud vel in miasmate alibi concepiſſent, vel aliis explicitis de cauſis ſibi comparaſſent, curandi ſuſciperentur. Tandem ſpontaneam acutis in ægris humorum corruptionem, ſpontanea exanthemata, penitus tamen ſymptomatica, & pernicioſa, generare nonnunquam.

Cum ergo tot exiſtant cauſæ, a quarum vel unica hæc exanthemata ci-

citra naturæ operam produci queant, nonne iniqua prorſum argumentatione concludere velint, exanthema ideo datis de cauſis non gigni, ſi earum vel unica deſit ? Eodem plane modo concluderet quis Febrim ardentem gigni poſſe nunquam. Optimus *Boerhaave* Aphor. 740. „ Cauſa, inquit, (febris ardentis) labor nimius, iter longum, æſtus ſolis, ſitis diu tolerata, uſus calefacientium, fermentatorum, aromaticorum, acrium, veneris nimiæ, delaſſatio immodica, maxime æſtate, &c. „ Sex igitur ſeptemve varias, ſeorſimque ſubſiſtentes, febris ardentis cauſas enumerante *Boerhaavio*, licebitne negare hujus febris præſentiam, eoquod ad eandem præſentem ſiſtendam ex his ſeptem defuerit una, duæ, tres ? Ut febris ardens non gigneretur, deeſſe oportuiſ-

tuiſſet cauſſas omnes: data autem earum vel unica, generari potuit.

Sic unà reſponſum habetur ad objectionem, petitam a viſo quoque Exanthemate in noſocomio noſtro. Nunquid ideo apud nos, citra bonæ naturæ operam comparere haud potis eſt, non porrectis licet medicamentis calidis? Ordine adplicentur exanthematum recenſitæ cauſæ omnes ad ægros, qui eadem apud nos acquiſiverint, & capiet facile quisque, quod aut a degeneribus prorſum humoribus, aut proprio neglectu, aut ſuſcepto antea contagio, ſubinde debuerint naſci.

Dedi in variis *Rat. Med.* Tomis catalogum horum, & omnium, qui unquam exanthematibus apud nos laborarunt; ex quibus antequam demonſtrationem formem, recentiora nonnulla prius enarrabo. Anno 1762.

fe-

feminam cum Miliaribus in noſtro Noſocomio acquiſitis ægram habui, idque hunc in modum: Per decem dies acutæ febris labore agitata femina, demum ad nos confertur. Die 15., non critico, Miliaria prodeunt notabili cum incremento morbi. Die 19. non critico, abundantior purpura. Die 21. non critico, poſt ingentem horrorem calor, ſudor, copioſiora Miliaria; quæ & pauciora ante, & copioſiora poſt, Auditoribus demonſtravi; eaque demum ſic, ut die 24. moriente ægra, tum eſſent copioſiſſima, tum aliquantiſper a morte, adhuc bene proſtarent.

Anno currente, ad 8. Aug. juvenculam ſuſcepimus, quæ cum continua febre ædibus expulſa, ad feminam pauperrimam ſibi notam ſe contulerat, ibidemque citra ullum auxilium ad medium tertium diem jacue-

rat.

rat. Inde in quoddam Noſocomium, in quo Exanthematicorum legio, delata, ſex horis citra auxilium, tantummodo plurimum tecta, ac probe ſudans, manſit; inde ad nos ſella portatili bene clauſa conducta eſt, maculis petechialibus hinc inde jam conſpicuis, pectore anxia & tuſſiculoſa. Die 4. & 5. morbi alvus cocta bilioſa, naturalis urina, ſudor levis, febris pauca. Ad meridiem diei quinti febris admodum magna, valido cum ſiniſtri lateris ventrisque dolore. Poſt factam ſanguinis miſſionem obdormivit, ac ſudore toto pomeridiano tempore diffluxit, maculis petechialibus inde non promotis, ſed ita ſenſim obſcurantibus ſeſe, ut ad 9. morbi diem ulla vix relinquerentur veſtigia. Quod autem notandum, poſt Venæ ſectionem die morbi 5. factam, Criſis facta videbatur ſudori-

bus

bus & alvo, ita quidem, ut bona indies perſeverante alvo, cum urina exiſtente paſſim naturali, ſemelque hypoſtatica, ad 10. diem inchoantem nullam prorſus febrem ultra deprehenderemus.

At vero 16. die menſis, Morbi die 12., non critica, notavimus alba quædam, eademque parva admodum Miliaria in pectore, at ita inconſtantia, ut nunc conſpicua, hora vix elapſa, evanida, pauloque poſt iterum viſibilia eſſent. Idem morbi 13. die; perſeverante interim, quæ ante Miliaria affuerat, ſanitate. Die morbi 14. & 15. bene conſpicua, ſed minutiſſima. Die 16. 17. 18. 19. 20. mane quidem pauca, poſt meridiem vero plura. Die 21. mane plura, poſt meridiem pauciora. Die 22. vix viſibilia. 23. nulla. Cum puella hæc poſt Criſin ſana vixiſſet,

ita ut quovis die ambulans, & ſedens extra lectum, nec ante eruptionem, nec ſub, nec poſt illam, vel minimum ægrotaſſet, Templum 1. Sept. adivit, ſilentio ſupprimens levem ventris dolorem. E templo redux, vomuit, quæ comederat, fere tam integra, quam in menſa fuerant. Levem inde experta febrim, ſudavit nocte multum, & ſana ſurrexit, manſitque.

Dedi jam Cap. I. hujus Tomi hiſtoriam feminæ, quæ ſub idem tempus, ad diem ſui morbi 5. purpureis maculis extantibus, ad nos allata fuerat; ſeptimoque die judicari viſa, ingens poſthac negotium nobis faceſſerat; & Cap. 2. aliûs, quæ a triduo Petechiis tincta, ad 7. diem ad nos conducta, & ad 11. mortua eſt.

Ex cunctorum recenſione decem homines, ſpatio decem fere annorum nu-

numeramus, qui alterutrum Exanthema, aut utrumque, in noſtro Noſocomio acquiſiverunt. Horum porro decem, tres in Noſocomiis, exanthemate infectis, aliquantiſper decubuerant; unus negligentia petechias ſibi comparavit. Quinta ad peripneumoniam neglectam, extra ædes noſtras, habuit Scarlatinam ac Miliaria, in Noſocomio vero variolas & petechias, a degeneratione humorum ſubtiliſſimorum ſumma. Sexta ex morbo maxime maligno, cum mictu cruento, fere deſperato, petechias contraxit. In Reliquis, morbus acutus per 4. 6. 8. 10. dies neglectus, jam motu, calore, labore, ſudore, in multos loci verſus errores, malignitatem jam contraxerat.

Cum exanthematibus jam conſpicuis quatuordecim ad nos allati ſunt ex Noſocomiis aliis, privatisve ædibus.

Igitur ſpatio decem fere annorum 24. homines exanthematici in Noſocomio noſtro fuere: Octo ſcilicet exanthemate petechiali, quos inter cum variolis una; undecim ſolo miliari: quinque utroque, eosque inter una cum peſſimis variolis, affecti.

Horum quatuor diem eruptionis reliquere incertum; novem quidem die aliquo critico habuere eruptionem, novem vero die non critico, duo in reſtituta poſt morbum ſanitate: verum in horum nemine criticæ evacuationis notam ſuſtinuerunt: aut enim in morborum acutorum incremento prodiere; aut ſi in ſtatu, decrementove, cum ſymptomatibus pravis; ita ut inde perierint nonnulli, copioſo licet exanthemate tecti, pluresque ſive Cortice Peruviano, ſive Criticis evacuationibus aliis, ſive utrisque, ſervati fuerint: aut judicato,

to, curatoque jam morbo, ſupervenere Miliaria, absque ullo præeunte, concomitante, ſubſequente, Symptomate.

Hisce igitur mature conſideratis, capient facile Studioſi noſtri cur morbus hic a natura raro, ab arte vel caſu ut plurimum genitus, etiam noſtro in Noſocomio compareat? compareat autem adeo rariſſimus, ut utroque exanthemate ſimul ſumpto, vix quinquies inibi biennali advertatur ſpatio? &, ſi numeremus eos modo, qui illud in Noſocomio acquiſiverint, unicus modo ſingulo detur anno? Præterquam quod in hac enumeratione liberalem juniorum quorundam Medicorum in numerando modum de induſtria imitati ſimus, ne quid cavillent; haud vero, ut eandem approbemus. Si enim pauculas illas maculas rubras, vel purpureas, quas

Sydenham paſſim, quas *Boerhaave* pluribus in locis, a petechiis diſtinguendo ad peſſimam humorum corruptionem referunt; ſi præterea quasvis puſtulas miliaceas, ſudore genitas, quas Patres Græci ἵδρωα vocarunt, Latini *ſudamina, papulas ſudorum*, quales ut ſano in æſtivis ſudoribus, ſic ſudantibus ægrotis ſæpe obveniunt; ſi, inquam, hæc omnia ad Petechias, & Miliaria relegemus, tunc ab Orbe condito, per univerſas mundi plagas, petechiæ & Miliaria ſunt ἐνδημικώτατα. Hoc autem negatur ab omnibus. Quam incongrue ergo miliaciis illis ſudaminibus, in ſudore critico nonnunquam prodeuntibus, criſin morbi clamitent per Miliaria fieri! ſed *nova* data occaſione, de hiſce latius: Dives enim diſſerendi Seges mihi adeſt. Capient quoque quantopere præter veritatem mihi objecerint, quod Miliaria ſoleant,

etiam

etiam ſatentibus nobis , & diebus prodire criticis, & morbi afferre, omniumque ſymptomatum, inſigne levamen. Contrarium prorſus ex allatis vident exemplis. Si præterea videant, quæ in hoc ipſum notarint Viri, eruditione aut praxi aut utroque clari, *Pourchon*, *Trumphius*, *Fuchſius*, *Kleinius*, *Hazenöhrl*, *Lautter*, erunt de iis, quæ profero, convicti. Et qui multitudine obſervationum cæteros antecellit *Cl. Allionius*, qui ipſus ex profeſſo de Miliaribus, tanquam naturaliter genitis, diſſeruerat, nonne diſertis ſcripſit verbis hæc: „ Tertio
„ aut quarto die, (ambobus criticis)
„ exeunt puſtulæ, ſeptimo, & octavo,
„ plerumque letales: minus funeſtæ,
„ quas dies ſexta (Criticorum infidiſ-
„ ſima) affert. Et per manipulos
„ & cohortes, incerta die ac hora,
„ fit hujus exanthematis expulſio.

Jurene ergo, an injuria, Diſcipuli mei ex pag. 70. *Theſ. de febr. Diviſ.* colligant Criticum me pronuntiaſſe miliare exanthema ? Conqueror pluries objectiones, quas refutandas ſuſceperam, aut jam refutaveram, nihilominus tamen veluti meam propriam ſententiam laudari; pari, ni fallor, injuſtitia, qua quis *Sydenhamum*, toties calidam methodum refutandam aſſumentem, veluti calidæ Methodi celebraret Patronum: aut qua quis aſſereret *Davidem* Regem in Pſalmis 13. & 52. Dei negare exiſtentiam, quando Impiorum ſententiam oppugnaturus, referret quid ipſi in corde ſuo dicerent.

IV. *Criſin Miliaria referunt*, inquiunt mihi Studioſorum nonnulli, *regulariter procedendo, certamque efflореſcentiæ, exſiccationis, ac deſquammationis ſervando periodum.*

Sat

Sat ſuperque reſponſum, quod ad tertiam Objectionem dedi, hanc quartam diluit, ut inſalutatam hanc præterire poſſim. Verum cum Diſcipulis meis nihil non debeo, dabo illis & aliquam hujus objectionis refutationem peculiariorem. Neſcire me fateor quid in mentem venerit ipſis, quod allatis de cauſis Miliaria critica vocent? *Hippocrates* ſaltem tale quid, propter has cauſas, Criticum non vocaſſet. Graſſabatur populariter *Perinthi*, Epid. 2. pag. 1020. Febris ardens, quæ ut plurimum die 14. judicabatur ſudoribus, at vero in ipſa æſtate ſudores jam a principio comites habebat; prætereaque die 7. (critico) die 8. (non critico) die 9. (critico.) „Τρηχύσματα ἐν τῷ χρῶτι „ κεγχρώδεα, τοῖσιν ὑπὸ κωνώπων γινο„μένοις μάλιστα ἴκελα ἀνκαδήγμασιν, οὐ „ πανὺ κνεσμώδεα. Aſpredines in cu-

„ te miliaceæ, culicum morſibus ma-
„ xime ſimiles, oboriebantur, haud
„ multum tamen prurientes. *Ταῦτα*
„ *διετέλει μεχρὶ κρίσεος*, hæc ad us-
„ que criſin perſeverabant.„ Ergo erat ſymptoma peculiare in hac febre ardente, quod & diebus criticis, & non criticis efflореſcens, perdurans diu, & periodum diſparendi ſervans, morbum nedum judicabat, verum ad morbi criſin, nempe ſudorem, diſparebat. Ergo Exanthemata regulariter procedentia, certamque efflоreſcentiæ, exſiccationis, deſquamationis, periodum obſervantia, nec *Hipp.* nec ulli in hunc *Hipp.* locum commentatores, ad criſeos naturam & genium ea de cauſa retulere.

Plura ſane hoc in textu nos *Hippocrates* docet. Ac primo quidem, ut jam dictum, regulas creſcendi evaneſcendique ſervantem efflоreſcentiam,

tiam, minime tanquam criticam, ſed tanquam mere ſymptomaticam, conſideravit. Secundo Criſin neutiquam huic tribuit, aſt ſudoribus diei 14. Tertio, in hac ardente febre, quæ tam benigna, ut ipſe teſtetur illam nihil habuiſſe maligni; & ut, licet ab initio ſudores perperam adeſſent, tamen pauci inde morerentur; in hac, inquam, febre, adeo benigna, agnovit excretiones dari ſymptomaticas; contra illorum ſententiam, qui ideo negent ſymptomatica poſſe Miliaria haberi, quod ſæpe in benignis acutis contingant, in quibus illi credunt tantam humorum non dari degenerationem. Et morbum benignum ſalutavit *Hippocrates*, & in benigno morbo Exanthemata deſcripſit ſymptomatica.

Dum igitur accuſamur quod Criſin acutæ febris non Miliaribus, ſed

aliis,

aliis, aut ſimul, aut poſtmodum contingentibus evacuationibus adſcribimus, autore id facimus *Hippocrate*. Ut enim ille agebat in deſcripto exanthemate, ita nos Symptomaticam Petechiam ac Purpuram habemus, eo quod utraque die erumpat & critico, & non critico; quod eruptio in die critico pejus ſæpe demonſtretur, quam in non critico; quod cum eruptione, poſtque eandem, morbus ſæpe ingraveſcat, morbique ſymptomata; quodque, etiamſi morbus in melius vertatur, tamen ea in meliorem converſio minime exanthemati ſymptomatico, ſed aliis criticis perturbationibus & evacuationibus potius adſcribunda ſit, quæ morboſam eliminantes materiem, ſimul illud ſymptomaticum crudumque exanthema, quod ſecundum *Allionium* pag. 44. coctionem non patitur, pellant foras.

V. At-

V. Attamen inſtant : *Symptomatica dici hæc exanthemata nequeunt, eo quod Symptomatica, ſi modum excedant, ſupprimere, minuere ſaltem, liceat, oporteatque : nunquam vero Miliaria ; ni mortem velis, pejorave morte creare Symptomata.*

Profecto ut Symptomaticos in acutis ſudores, ut *Sydenham* Collegæ ſui Petechias, ita *Allionius*, nosque cum ipſo, ægrorum e lecto exemtione, Venæ Sectione, Enematibus, Cortice peruviano, Symptomaticos hosce motus moderamur cum bonis ægri rebus, totosque auferimus. Ergo ſunt Symptomatica exanthemata.

VI. Comparant Medicinæ Tirones *Miliaria ac Petechias cum Variolis & Morbillis, naturali ortu, progreſſu, effectu ; id me perperam negaſſe arbitrati, quando ſcripſi Variolas & Morbillos non ſupervenire Miliaribus ac Petechiis, ſic*

ut

ut penitus prodeant, creſcantque, quemadmodum quidem hæc illis; contrarium nempe ex Camerario, & Albrechto, N. C. Sodalibus, demonſtrari.

Cum Tironibus multæ ineptiæ condonandæ ſint, & ad has reſpondebo. Primo ex quinque rationibus, ob quas hanc comparationem, Libr. de Febr. Diviſ., negaveram, quatuor ſuppreſſere, ac, veluti illas quatuor non adduxiſſem, unicam quintam arripuerunt. Attamen arripiundæ erant omnes quinque, ut ſtringeret cauſa negati. Secundo etiam hanc, quam memorantur unicam, mutilarunt. In Febr. Div. pag. 70. ſic ſcripſeram:
„ Variolæ & Morbilli non ſuperve-
„ niunt Miliaribus & Petechiis, ſic
„ ut penitus prodeant, & creſcant,
„ ſicut quidem hæ illis, ſed tantum
„ eo, quo pag. 32. dictum eſt, mo-
„ do. „ Porro pag. illa 32. dixeram:

ram: „ Miliaribus enim, aut Vario-
„ lis, aut Morbillis, aut Scarlatinis,
„ Petechiæ ſuperveniunt; & vice
„ verſa Variolæ, Morbilli, Miliares,
„ ad Petechias accedunt, vix elevan-
„ tes ſe, mortemque denunciantes
„ propinquam. „ Communem ob-
ſervationem ſic me expoſuiſſe credi-
derim. Rogo enim Practicos quos-
vis, num eandem utrimque conſuetu-
dinem obſervent ſic, ut eo modo Va-
riolæ Miliaribus & Petechiis ſuperve-
niant, quemadmodum hæ ambæ il-
lis? Num, quo in loco Miliares & Pe-
techiæ frequentiſſimæ ſunt, ſic in il-
lis Medici expectant Variolas & Mor-
billos, quemadmodum in Variolis ac
Morbillis, Petechias aut Miliares? Si
igitur nudo, quo ſcripſi, ſenſu ver-
ba mea intelligantur, eam referre
ſententiam cenſeo, quam tenent me-
cum Medici omnes. Verumtamen

exem-

exempla proſtant Variolarum Petechiis ac Miliaribus ſupervenientium. Admitto utique illa; utpote qui ſimile elapſo jam ſexennio protulerim. Sed num rariores exceptiones ſubvertant communes naturæ leges? Tunc nullas leges Medicina haberet, nullas Phyſica tota, nullas alia quælibet Ars; ſemper enim aliquid eſt, quod extra easdem divaget.

VII. *Sed ipſemet ego*, pergunt, *in Febr. Div. pag. 39. Miliarem morbum velut idiopathicum, & graviſſimum quidem, deſcripſi, cujus illa eſſet proprietas, ut morboſam materiem ad corporis deferret ſuperficiem.*

Nunquid, qui ſic fantur, mea volverunt attente? Videant ergo revolvendo me morbum nunquam idiopathicum vocaſſe, ſed deſcripſiſſe talem, qualem Natura rariſſime, cauſæ aliæ numeroſæ paſſim, generent. Minusne

ne factitia Lues Venerea eſt, quod Autores Syphilici eam deſcribant tanquam morbum graviſſimum, cujus illa proprietas ſit, ut ſolida æque quam fluida corrumpat? An inde ſequitur Luem Veneream morbum eſſe, in quem unusquisque ex communibus vulgarium morborum cauſis incidere queat?

VIII. Ajunt mihi Medicinæ Tirones ſe Medicos, veteris opinionis tenaces, advertere *acriter invectos, & quotidie invehi, in methodum, quam in Exanthematicis tractandis obſervem: ægre illos ferre me Venam ſecare, me ægros lecto eximere quotidie, &, ſi ferant, per aliquot horas in ſedili collocare erectos: me Veſicantia admovere, quæ longe acrius ſolida fluidaque humani corporis agitent, ſtimulentque, quam, de quibus conquerar, calida ſtimulantia: interea Medicos ſe frequentare, quibus*

quotannis innumeri exanthematici curandi committantur, qui tamen in Febre ſimpliciter Miliari Venam non tundant, qui Ethmulleri conſilio ægros hosce compluribus diebus lecto haud eximant, qui Veſicantia nunquam, niſi efflorеſcentia retrocedente, ac debilitato vehementer inde ægro, admoveant.

Medicinæ Tirones, qui his viſis auditisque in data ipſis doctrina vacillant, manifeſte docent ſe nec ad ea, quæ apud alios viderint, nec ad illa quæ in Noſocomio noſtro ſibi demonſtrata ſint, accurate ſatis attendiſſe; nec ſufficienter ſe utriusque methodi conſequentias & effectus ponderaſſe.

Profecto in initiis Acutorum Venam ſecantem non viderunt me unquam, quando vires vera debilitate proſternebantur, neque in Schola Medica didicerunt. At vero obſervare potuerunt in Natione Germanica, quæ flu-

fluxui hæmorrhoidum ſive naturali ſive factitio, quæ frequenti admodum Venæ ſectioni, plus juſto aſſueta eſt, quæ vorax præterea, vinoque indulgens ac cereviſiæ eſt, Venæ ſectionem in Acutorum principio, ſi nihil vetat, egregie conducere: neglectu V. S. ex benignis malignos, eosdemque Exanthematicos morbos, eſſe exortos; ſic quidem ut notare potuerint ægros, neglectu jam Exanthematicos, inſtituta ac repetita ſanguinis non diſſoluti, ſed vere pleuritici, miſſione, e mortis ereptos fuiſſe faucibus. Obliti penitus videntur confirmatæ toties apud nos obſervationis *Sydenhamianæ*, de ea apparente debilitate in Febribus, cujus Cardiacum Venæ ſectio eſſet. Ut dubio procul inter cauſas frequentioris alibi Exanthematis Miſſio ſanguinis, Acutorum principio neglecta, recenſenda veniat.

Deinde cauſam, cur rarius apud nos Exanthema, evidentem ſemper habui, & indefeſſus docui, eſſe quotidianam Lecti refectionem: intra quod tempus ægri debiliores alium in lectum transferuntur; qui minus debiles per horæ quadrantem, horam, horasve complures, &, ſi ferunt, bis die, in majore ac commodiore Sedili collocantur. Hinc toties videre mecum Auditores plures ægros, quibus omnia Symptomata, futuri Exanthematis præſaga, adeſſent, febrim duntaxat acutam, minime Exanthematicam, ſed ſæpe benignam, eſſe perpeſſos. Viderunt mecum alios, erumpente exanthemate ad nos allatos, tolerabiliter valde morbum hac methodo tuliſſe, nec quenquam quid detrimenti inde unquam paſſum eſſe. Ita ut longe alia & penitus contraria a noſtra methodo

do obſervaverimus, quam apud alios divulgetur.

Nec inſolita hæc noſtra ratio, nec nova eſt. Summorum in Medicina Virorum eſt celebratiſſima. Docuerat nos eandem dictis factisque immortalis *Sydenhamus*. Tempore febris contagioſæ varioloſæ adeo abhorrebat ab ægris ſuis lecto addicendis, *ut ejusdem addictionis effectus compararet cum intempeſtiva Cardiacorum eodem in ſtadio exhibitione.* Sufficiebat ipſi, nec, ubi rerum arbiter erat, unquam aliter conceſſit, ut ægri cubiculi ambitu ſe continerent, *a lectulo, æque quam a Cardiacis, abſtinentes:* quarto vero die lecto adjudicabat: porro ſi benignæ ac diſcretæ eſſent Variolæ, & calida tempeſtas, *quotidie per aliquot horas lecto exemtos detineri curabat.* Quo demum effectum, ut feliciter morbi progreſſus ac matu-

ratio fieret, ægrique longe minore cum toedio morbum perſerrent. Sin vero aut frigidior anni tempeſtas, aut eruptio copioſior id minus concederet, lecto quidem eosdem detinebat, verum & moderate tectos, &, foco in Camino mediocriter, bisque die duntaxat, accenſo, quando hyems ſcilicet ingrueret, locum in lecto ſæpe mutare jubebat, ne ad pernicioſos hic ſemper ſudores cogerentur.

Sed *Sydenhamo* objiciebant, quod nunc mihi; multos methodo prorſum contraria tractatos nihilominus convaleſcere. Reſpondebat vir candidus negari tamen non poſſe, quin quoque plurimi illa contraria methodo interirent, pluresque adhuc interituros, niſi vel a frigidiore tempeſtate, in quam fors inciderit Morbus, vel a Phlebotomia, ſervarentur: tumque notabile hoc addit: „ Ex dictis,

„ ut

„ ut obiter attingam, facile erit vul-
„ gare illud problema ſolvere, quî
„ fiat ſcilicet, ut perpauci adeo e
„ plebe hoc morbo pereant, ſi ad
„ eos comparentur, qui inter divites
„ eodem *trucidantur*? Quod quidem
„ vix ad aliam cauſam poteſt referri,
„ quam quod ob rem domi angu-
„ ſtiorem, & agreſte vivendi genus,
„ vix fiat illis copia ſibi nocendi, Re-
„ gimine magis accurato, ac deli-
„ catiore.

Quando nunc *Sydenham* in valde confluentibus ægros lecto addicebat, veniam concedebat ab hac in illam lecti partem corpus pro arbitrio ſuo transferendi, eosque, febre maturatoria adpetente, ad id ſerio monebat, imo per alios curabat illos in lecto verſari. Si autem facies in diſcretis ad 8. diem flacceſſeret, ac palleſceret, ſudorque bonus eo tempore

ceſſaret, & phrenitis oriretur, præter Venæ ſectionem, & paregorica, aſſeverat ſæpe ſe ægros ab imminente morte præſervaſſe liberiorem auram illis conciliando; quo ut rite fruerentur illos lecto aliquantiſper ſurgere jubebat. Confirmat autem experientiam ſuam exemplis Phreniticorum, qui poſt ſedulitatem irriſam cuſtodum externo aëri frigido, eique nocturno, ſe exponendo, ſervati ſint; & exemplo juvenis, quem in Variolis mortuum nunc a Phrenitide habitum, lectoque exemtum, & in menſa, ut cadavera ſolent, poſitum, aër frigidior in vitam quaſi revocaret. Coma Varioloſum eadem ratione tractans, *eadem ſanguinis contemperatione* inquit, *& maculas purpureas vidi ſublatas.* Urinæ ſuppreſſionem in Variolis, Acutisque aliis, ægrum lecto eximendo melius, quam per omnia alia re-

remedia, curabat. Conqueritur alio loco Vir præſtantiſſimus, Incautioribus quibusdam neceſſe videri, ut ægri in variolis lecto affigantur, eo quod ſudores, in quos illi proclives, cum facilius inde manarent, tum æſtum moderarentur febrilem; ubi tamen ſole evidentius eſſet, quod exſiccato hinc corpore ad diem undecimam quamplurimi vitam cum morte transmutarent. In malignis Variolis, non ductus opinione, ſed experientia firmatus, aſſerebat „ nec
„ Venæ ſectionem, nec medicamen-
„ ta diluentia, & refrigerantia, per
„ ſe periculum auferre; plus vero
„ expectari oportere ab aere mode-
„ rato ac renovato: ſic quidem ut
„ non, niſi nocte, Lecto commit-
„ tendi eſſent, quibus confluentes il-
„ læ anomalæ variolæ erupturæ præ
„ viderentur. Et in genere con-

K 5 fluen-

„ fluentium ſemper usque in tertium
„ & quartum eruptionis diem vix,
„ niſi nocte, lectum ægris conceſſit.
„ ſexto autem morbi die, ſcil. ter-
„ tio aut quarto eruptionis, cum
„ ægri præ debilitate abſtinere le-
„ cto de die vix poterant, eosdem,
„ & ob virium defectum, & ob ſuf-
„ ficientem puſtularum copiam, lecto
„ addicebat; ea tamen lege, ut non
„ plus tegerentur, quam ſani con-
„ ſueverant, & in lecto ſe verterent
„ ſæpius, verterenturque, ne ſudo-
„ res, hic adeo noxii, proliceren-
„ tur. Quare & ipſos infantes cu-
„ nis ſæpe eximi curabat.

Patet igitur evidenter *Sydenhamum* haud ſolos eos condemnaſſe, qui aëre ac ſtragulis in lecto calefacerent, verum etiam hos, qui ægros in lecto ſimpliciter detinerent: Hoc porro inculcavit, ac repetivit, urſitque, ſin-

ce-

cerus ille & candidus vir, toties, ut hujus articuli neceſſitatis ipſum oportuerit penitus convictum fuiſſe. Hoc ipſum tanti fecit, ut judicaverit non modo fruſtraneam ſine eo eſſe reliquam antiphlogiſticam curam, verum etiam ut deſcripturus in *Schedula monitoria* ſingularem epidemicam febrim, in qua *mala paſſim arte* gigni obſervabantur Petechiæ, Maculæ purpureæ, Miliaria rubra ,, quæ licet ſponte ſua ,, *nonnunquam* ingruant, *ſæpius* tamen Lecti calore & Cardiacis *ex*-,, *torquentur*,, hæc ſumme notanda verba adjungat: *Æger jugem in lecto decubitum, quantumvis leviſſimis ſtragulis coopertus ſit, non ſine magno ſuo periculo experitur.*

Hæc porro incomparabilis ille Veteranus multiplici annorum ſerie, non ex ludicra Cerebri Phantaſia, ſed Natura duce, didicerat, innumerabili-

literque viderat confirmata. Quicumque deinceps naturam imitati in medendo, *Sydenhamiana* veriſſima invenerunt. Et quod luculentius teſtimonium *Boerhaaviano*? *Variolarum adeo accurata Sydenhami deſcriptio, ut decies legi merenti, pauca modo addenda habeam.* Aphor. 1379. Quicumque Medici in Schola Boerhaaviana Medicinam edocti, & cum *Boerhaavio Sydenhamum* ſecuti, nihil non exacte verum ibidem deprehenderunt. *Boerhaavii* jam ſeneſcentis diſcipulus, cum publico communicavi in Tomo 2. *Rat. Med.* Cap. 3. & in Tractatibus quos de Variolarum inſitione conſcripſi, propriam meam annorum multorum in Variolis praxin, quæ Sydenhamianis, & ad hæc adjectis *Boerhaavianis*, ad utraque autem additis propriis obſervatis innixa, felicitate curandi demonſtrat, quam tuto ac pro-

proficuè hac via eatur. Pediluvia bis die per univerſum morbi tempus a *Boerhaavio* ad methodum *Sydenhami* addita, quum eo tempore ægri in Lecti crepidine, ſi debiliores; in ſedili, ſi firmiores, erecti collocentur, adeoque atmoſphæram adhuc frequentius mutent, hæc, inquam, utilitate ſua magnopere ſe commendaverunt.

Quid quod etiam hæc praxis a multis illorum confirmetur, ac laudetur, qui oppugnent eandem? Obruta Europa fuit Diſſertationibus de inoculandi Variolas præſtantia, eo præter alios fine ſummopere commendanda, & ubique introducenda, quod ſedeant, quod ambulent, quod ludant, quod curſitent ſuo in cubiculo inoculati, tam in febre contagioſa, quam poſt plenam eruptionem; ſic ut ne ægrotare quidem videantur, neve metus

re-

retropulſionis adſit ullus. Provoco ad complures Scriptores, qui hujusmodi narratiunculis ſuos delectarint Lectores. Quid igitur metuatur ne benigna miliaria, quibuscum ægri, ut ajunt, vix ægrotent ſæpe, retrocedant, retrocedendoque necent? quid metuant ne erupturum quod creditur exanthema, extra lectum haud ſatis pellatur foras? An quod, ut ſuo jam tempore dolebat & conquerebatur *Hoffmannus*, exanthema miliare *factitium* ex facili retrocedat & necet? hoc aliquando contingere cum *Hoffmanno* & *Sydenhamo* arbitror in Petechiis ac Miliaribus factitiis, nec non in Variolis atque Morbillis, quos copia ac malignitate methodus prava auxerit; cæterum quod *Sydenham* teſtatur, id plures mecum videre Medici, Variolas, Petechias, Miliaria, copioſiſſima in denatis confertiſſimaque extare;

ſic

ſic ut mors eorum retropulſioni tribuenda non eſſet.

Dolendum interea eſt, quod exultans olim de excuſſo hoc pulvere Medicina, *Sydenhami* potiſſimum ac *Boerhaavii* laboribus, nunc denuo eodem conſpergi contegique ſic videatur, ac ſi nunquam fuiſſet excuſſus. Olim honori ducebatur magnorum horum virorum inhærere veſtigiis; ab illis vero diſcrepare in gravioribus rebus, dedecori. Summa cum voluptate horum vituperia, illorum encomia, legimus apud Ill. *Hallerum* in Comm. ſuper *Meth. Stud. Boerh.* Nec horum ſolummodo, ſed & illorum, qui antequam Medicina hoc inclytum Virorum par venerabunda ſuſpiceret, vel ob communem cum iisdem ſententiam humano generi profuerant, vel ob contrariam nocuerant. „ Ab „ eo Viro, (*Helmontio*) in Sylvium,
„ alios-

„ aliosque Medicos, amor tranſiit an-
„ tacidorum, quibus innumeræ ma-
„ læ, in Germania inprimis, cura-
„ tiones peractæ ſunt. „ Hall. pag.
888. De *J. D. Horſtio* Prof. Magdenb.
„ Extant etiam practica, & non ma-
„ la aliqua, ut calidæ curationis in
„ Variolis Refutatio. „ Pag. 891.
Et „ *Franciſcus de le Boe Sylvius, Ha-*
„ *novienſis* . . . . egregius . . . .
„ autor, tot laudes corrupit nova ad
„ Helmontianam nata Theoria, qua
„ omnes fere morbos, & acutos
„ omnes inprimis, ab acido dedu-
„ xit, alcalinis vero, & quidem vo-
„ latilibus, ſanare voluit; neglecta
„ interim, aut non ſatis laudata V.
„ S. atque refrigerante Diæta. „ Pag.
894. „ *Thomas Sydenham* meruit
„ poſt *Hippocratem* primo loco recen-
„ ſeri, *non a grata ſola poſteritate*, ſed
„ dum inter vivos fuit. Eam lau-
„ dem

„ dem ſibi peperit, quod *ab omni*
„ *Hypotheſi purus*, omnem laborem
„ ſuum unice obſervandis morbis im-
„ penderit, eorumque curationem ab
„ ipſa per felices eventus, inprimis
„ præeunte natura edoctus, propoſue-
„ rit; febres autem, rejecta inani
„ Veneni ſpecifici, aut Acidi hoſtilis
„ theoria, in univerſum per acida
„ atque refrigerantia expugnare do-
„ cuerit. „ Pag. 895. „ *G. H.*
„ *Welſch* . . . . . in praxi ſecutus
„ eſt vulgarem ſui ævi methodum.
„ Calida & Bezoardica dedit in febri-
„ bus. „ Pag. 897. „ *J. Michaëlis*,
„ Profeſſor Lipſienſis de Chemica ſe-
„ cta, magnus medicamentorum com-
„ poſitorum calidorum & ſudorife-
„ rorum inventor, & ex eo ipſo Pa-
„ triæ non utiliſſimus, quæ his alio-
„ quin nimis indulget. „ Pag. 897.
„ *Caſp. Theophilus Bierling*, parum la-

„ tinus homo, & deditus formulis, „ quarum vim non mediocrem ſub „ finem ſubjecit, *non tamen absque* „ *judicio fuit, qui præter ſæculi morem,* „ *in Germania inprimis* raro exemplo „ Venam in Variolis ſecuerit, cali„ dam curationem rejecerit. „ Pag. 901.

Et quid volupe magis, quam ea encomia legere, quibus *Sydenhamum* ſequacesque ejus, inſatiabiliter extulit Ill. noſter Præſes? Videatur ad §. 715. & 716. Aph. Boerh. ubi, poſtquam in ſudorum in Acutis expulſionem, uſumque Croci, aliorumque calidorum remediorum, acriter animadvertiſſet, hæc demum addidit: „ Le„ gi merentur de hac re illa, quæ „ paſſim in ſuis Operibus habet *Sy*„ *denhamus*, qui generoſo auſu pri„ mus, & ſolus fere, ſe huic tor„ renti oppoſuit, & PERNICIOSAM

„ HANC

„ HANC MEDENDI METHODUM
„ GRAVISSIMIS ARGUMENTIS
„ DEBELLAVIT, ILLIQUE CON-
„ TRARIAM FELICI, IN PERI-
„ CULOSISSIMIS ETIAM MOR-
„ BIS, EVENTU STABILIVIT. „
Et ad problema *Boerhaavii* §. 698. *Cur lecti, aëris clauſi, victus, Medicamentorum calor, adeo hic noceat?* „ Per-
„ verſa hæc methodus, inquit Præ-
„ ſes, inprimis invaluit, quia Medi-
„ ci quondam fuerunt in hac opinio-
„ ne, per ſudores tutiſſime febrilem
„ materiem de corpore eliminari poſ-
„ ſe; atque ideo tepore lecti corpo-
„ ris omnem ſuperficiem fovendam
„ ſemper voluerunt. Verum uti opti-
„ me demonſtravit *Sydenhamus*, in
„ fine morbi cocta & ſubacta morbi
„ materies ſic quandoque expellitur;
„ in morborum vero initiis, impor-
„ tuna arte ſic expreſſis ſudoribus,

„ liquidiſſima pars ſanguinis diffla-
„ tur, & MORBI SEMPER IN PE-
„ JUS RUUNT. Unde huic tor-
„ renti ſe generoſe oppoſuit magnus
„ ille Vir, ſolus tunc fere. „ Et ad
§. 610. ubi Boerhaave ſcribit : *Si itaque exorbitare deprehenditur Circulatio, moderamen fit abſtinentia, victu tenui, potu aquæ, aëre frigidiuſculo .... medicamentis blandis refrigerantibus*; ſic Ill. Commentator habet : „ Elapſo
„ ſæculo Medici fere omnes erant in
„ illa opinione omnes febres tutiſſi-
„ me & citiſſime ſanari poſſe per Dia-
„ phoreſin. Hinc in calidiſſimo aë-
„ re ægros detinebant, ſtragulis te-
„ gebant, imo obruebant, ut nem-
„ pe fota corporis ſuperficies hoc ca-
„ lore, ſudoribus emittendis foret
„ aptior. Verum magno ægrorum
„ damno ſic ignes ignibus addeban-
„ tur, & enormiter exacerbabatur

„ fe-

„ ſebrium impetus. Omnium ma-
„ xime vero huic methodo inſiſte-
„ bant in illis morbis, quos cutaneæ
„ eruptiones comitabantur, quales
„ ſunt Variolæ, Morbilli, &c. Pri-
„ mus fere ſe huic torrenti animoſe
„ oppoſuit *Sydenhamus*, atque paſſim
„ in ſuis Operibus indicavit nihil per-
„ niciosius eſſe.

Et quid miremur Ill^mos Viros *B. van Zwieten*, & *Hallerum*, in *Sydenhamo* celebrando adeo fuiſſe profuſos? Laudes Viri antea paucis verbis omnes inclytus comprehenderat *Boerhaavius*, in Orat. *de Commend. Stud. Hipp.* dum primum conqueſtus quod inter recentiores de *Medicinæ uſu* ſcriptores, pauci, ſi ulli eſſent, veterum perfectionem attigiſſent, cum tamen Priſcos in cæteris artis noſtræ partibus longe ſuperaſſent, in hæc verba erumpit: „ Unum eximium habeo, *Tho-*

„ *mam Sydenham*, Angliæ lumen, Artis Phœbum, cujus ego nomen ſine honorifica præfatione memorare erubeſcerem: quem quoties contemplatur, occurrit animo vera Hippocratici viri ſpecies; de cujus erga Rempublicam Medicam meritis nunquam ita magnifice dicam, quin ejus id ſit ſuperatura dignitas.

At quorſum hæc, forte inquient, de *Sydenhami* laudibus aberratio! Ut miremur hodiernam praxin eo iterum ruere præcipitem, unde *Sydenhamus*, Virique poſt illum in praxi ſummi, eandem tam fortunate eripuiſſent; hodiernam, inquam, praxin ſic tradi, colique, ac ſi ingentes illi, quos laudavi, Viri, ejusdem regulas, natura duce inventas, nunquam poſteris tradidiſſent; venerandaque eorum nomina in tradenda praxi vix amplius re-

reſonare. Doleo Artis fata! Interim probe noſcant genuini omnes Artis filii, dum alienam a laudatiſſimis his viris praxin coli cernant, ex mea ſaltem ſchola petitam non eſſe; ut qui primum in Mandatis habeam Boerhaavianum, id eſt Sydenhamianum, id eſt Hippocraticum puræ naturæ ſtudium, unice tradere cum theoretice, tum practice; ſecundo, ut qui, etiam citra tale mandatum, nunquam aliam doctrinam traditurus eſſem, quam eam, de cujus uſu & certitudine tantorum annorum praxis certiſſimum me reddiderit. Unde etiam nunquam me defuturum polliceor, quin maſculam hanc medicinam tuear voce, & calamo, contra quoscumque.

Ut autem difficultatem hanc VIII. demum abſolvam, debeo adhuc *Veſicantia* tueri in Acutis. Poſtquam *Aretæus Cappadox* forte primus iisdem Me-

dicus uſus eſt, Medici plerique eadem magni fecerunt; cum vero, quemadmodum cum cunctis medicamentis comparatum eſt, haud omnibus ex æquo prodeſſent, *Caji*, *Maſſariæ*, *H. de Saxonia*, *Terilli*, *Baglivii*, *Hoffmanni*, *Veratti*, operâ, uſum abuſumque illorum rite intelleximus. Obſervatione practica propria ad eas Cl. horum virorum adjecta, conſtat mihi evidenter, Veſicantia prodeſſe, ubi vis vitæ debilior, quam ut morbum coquat; deinde, quando intentio eſt certam corporis partem irritare ſic, ut in eandem major calor, rubor, dolor, humorumque advocetur, & acceleretur, affluxus; quo demum quæ pars a morbo præcipue afficiebatur, ea minus humorum accipiat, multaque vis morbi ex reliquis corporis partibus in unam veluti derivetur: præterea quando topicus dolor,

cæ-

cæteris immoriger auxiliis, irritandus eo ſine eſt, ut, qua doleat, materies attenuetur, diſcutiatur, pellaturve foras: forſitan quoque quando in Nervis aut motus tumultuarius, attenuata ac diſpulſa agitante eosdem materie, moderandus; aut ſufflaminatus, ſtimulo agitandus eſt. An evacuationibus aliis ſufficienter inſtitutis, diſſolvant quoque cruorem phlogiſticum? Sapientioribus hoc determinandum relinquo, id modo teſtatus, quotiescumque dolorem pleuriticum, ad Phlebotomias iteratas, cæteraque auxilia immorigerum, Veſicante brevi ſuſtulimus; quando veſicans mihi in Pleuroperipneumonia omnem brevi ſedavit dolorem, febrim non modo non intenſiorem, ſed moderatiorem fuiſſe, multoque faciliora ſputa prodiiſſe. Proxime autem ad Veſicantia qui accedant, Dropaces, Phœnigmi,

Sinapiſmi, huc quoque referendi ſunt. Veſicantia præprimis in parte quam rubefaciunt, ſolutis Epidermidis cum Dermate Vinculis, Veſiculas excitant, quæ, maligniores ſi exceperis acutos, laticem, qui ad ignem concreſcit, continent.

Ex phænomenis enarratis deſtruuntur ratiocinia praxeos vacua, quaſi calorem in corpore præparato excitarent, eo, qui a calidis Alexipharmacis excitatur, formidabiliorem. Unde in præparatis, ut ſemper requiro, corporibus, ad intolerabiles capitis dolores, ad coma utrumque, ad deliria, ad pungentes dolores pleuriticos, iſchiadicos, &c. ſalubriter adhibentur, humorum minime inde aucto motu. Et dum *Sydenham* in variolis conſueſceret Allium pedibus adhibere, dum nos aut idem, aut ſimile admovemus, ſic calorem,

do-

dolorem, & metuendam adeo in Variolis Phrenitidem, minui obſervamus, ut eandem ob cauſam febris ipſa adpareat moderatior. Quare & per totum Variolarum decurſum hæc ſalubriter adhibentur. Itaque ſi quis rogaſſet *Sydenhamum*, quid ſibi vellet *execrationibus* ſuis in Alexipharmaca, quæ tam parce dentur, ut qui in eadem invehatur de lana diſputet caprina; ubi ordiri debuiſſet ab execratione Veſicantium? Utique ſolita modeſtia ſua vir candidus reſpondiſſet, ſe a calida methodo experiri in febribus caloris augmentum, a Veſicantibus autem & Epiſpaſticis, poſt requiſitas evacuationes admotis, haud modo non auctum, ſed imminutum calorem; hic ceſſare oportere ratiocinia; hic ſolam conſulendam eſſe, quæ jugis ac ſedula ad Lectos ægrorum, & minime in Muſæo, comparetur, experientiam.

IX.

IX. Quædam ſuperſunt minoris momenti in Diſcipulorum objectionibus, ad quæ tamen & ipſorum, & veri amore, reſpondendum eſt. Ac primo quidem referunt mihi *a multis falſam haberi, quam ad corroborandam ſententiam meam a R. R. Fratribus Miſericordiæ mutuaveram obſervationem: vigere quippe apud ipſos eodem ſemper modo ut olim, & olim ut nunc, exanthematicos morbos.*

Quæ de raritate Miliarium in Noſocomio Monaſterii horum fratrum in *Tract. de Febr. Diviſ.* cum publico communicavi, hæc ex Diariis depromſeram, quæ ſuos in uſus ſibi exaraverat Rev. Frater *Bertrandus*, noſter Collega expertiſſimus, confirmata teſtimonio reliquorum fratrum. Conſervavi hæc mihi, ut cui lubet oſtendere ea poſſim. Qui vero dubitet de Diariorum illorum fide, me imitetur,

olim

olim ſubdubitantem; & ut ego tunc, & poſtea, & haud ita pridem, ita ipſe Monaſterium intret, examinetque ægros; inter 140. 150. quorum plerique acute degunt, ſæpe 1. 2. 3. ſæpe nullum, quem Miliaria tegant, inventurus, ideinque ab expertiſſimo Viro, digniſſimo illius Noſocomii Phyſico *Guarin*, cunctisque confirmari Fratribus, auditurus: qui & id addent, quos paucos exanthematicos habeant, iis dudum domi aut neglectis, aut prave tractatis, exanthema jam paratum, expulſumve fuiſſe, antequam ad ipſorum deferrentur Noſocomium.

Ergo reſumo, quam olim feceram concluſionem: Si non a cauſis peculiaribus, quas toties jam memoravi, verum a cauſa cunctis communi, Miliaria orirentur, Fratres Miſericordiæ iisdem, æque ac alia Noſocomia quædam,

dam, ſcaterent: atqui ſæpe raros, ſæpe nullos, in tanta acutorum ægrorum turba habent eisdem affectos. Ergo.

Inquiſivi ſæpius in Methodum ipſorum, & tractatu de *Febr. Div.* plurima dixi. Id modo & Exp. Phyſicus, & Fratres, addunt, quod nulla dies ſit, in qua ægrorum Lecti non bis penitus reficiantur, niſi vires id omnino vetent. Quantum id ad avertendos cutaneos morbos in acutis conferre debeat, demonſtravit ſupra *Sydenhamus*; demonſtrat experientia quotidiana.

X. Objiciunt Studioſi *a me in Gallica ad amicum Epiſtola minus fideliter ex lingua latina in Gallicam verſum eſſe textum Lautteri; ſiquidem illo maximam partem Miliarium factitiam ſcribente, ego illud pro* maxima parte *in transferendo omiſerim.*

Fa-

Fateor illud *pro maxima parte* omiſſum eſſe, ſed negligentia, non vero peculiari intentione: cum enim tantum hoc probandum ſuſcepiſſem, quod Miliaria *pro maxima parte* factitia eſſent, non indigebam Lauteriana experientia, niſi quatenus idem, quod ego, probaret. Demonſtraturus quippe quod idem ille, quod ego, diceret, fruſtra plus dicentem induxiſſem. Sed ridiculum eſt nugis ejusmodi inhærere. Oporteret alioquin rogare num is, qui in eodem textu Lauteriano Gallice vertendo, ubi in Latino eſt, *ad incitas fere redactus*, redderet *deja reduit a l'extremité*, omittendo *presque*, an inquam, talis homo aut alia editione operis Lauteriani uſus eſſet, aut malitioſius illud *fere* omiſiſſet?

XI. Laudantem me ore ſcriptisque egregii *Hazenobrli* opus ſuper hac mate-

teria mirantur Studioſi, cum videatur ipſis hic Autor ſibi minime conſtare. *Primo quod ſcripſerit anno 1760. pauca ſibi obtigiſſe Miliaria, dum interim ipſi Studioſi Hiſpanicum Noſocomium frequentantes, copioſam inibi miliarem reperеrint.* 2do *Miliaria in Noſocomio eodem Studioſi viderunt & benigna, & morbi cum emendatione, ut capere proinde nequeant cur Medicus ille eadem critica eſſe neget.* 3[tio] *Eundem qui ſcripſerat anno 1760. pauca exanthemata ſe vidiſſe, mox aſſerere quod multoties, quod ſæpius, emicuiſſe viderit.* 4to *Illa ſaltem exanthemata factitia appellari neutiquam poſſe, quæ nec ipſi Autori ibidem Phyſico, nec ejus Chirurgo, pepercerint.*

Ut paucis multa comprehendam, an me mecum diſſentientem ſincerus homo ſuſpicabitur, dum in Cathedra v. g. dico pauca Miliaria mihi in No-

ſo-

ſocomio obtingere, & dum paulo poſt Auditoribus aſſero me in urbe, ac ſuburbiis, eadem ſæpe, multoties, pluries, emicantia obſervare? Ita nullam in Libro Egregii hujus Medici contradictionem infert, quod pauca miliaria viderit in ſuo Noſocomio, quod plura viderit alibi, ſive in altera ſui Noſocomii parte, cui non præerat ipſe, ſive in ſua privata praxi. Quin quod eadem in *multis* non critica, *multoties* cum morbi gravamine contingentia aſſerat, an id eodem ipſo anno, & non potius multorum ſerie didicerit annorum? Quod vero *ſæpius* Studioſi Miliaria apud ipſum viderint, quod viderint etiam *benigna*, nemo inficias ibit, qui noverit quoties turmatim Milites ad ipſum deferrentur, quibus exanthema jam erupiſſet, aut in procinctu ſtaret; haud vero multa ipſi apud eum videre tunc, quando pauca

 ha-

haberet. Quod Chirurgus ejus gravi exanthemate anno 1760. decubuerit, quid mirentur? Debuerat is etiam alteri Noſocomii Hiſpanici parti proſpicere, ubi Exanthema erat *epidemicum*, ut publica ſcripta teſtantur. Qui igitur inter exanthematicos diu noctuque verſabatur, nunquid eundem demum exanthematicum mirari oportet? ſed an concluſio legitima eſt; quia ille Chirurgus in parte ea Noſocomii hiſpanici, ubi exanthema epidemicum, etiam exanthema contraxit; ideo etiam exanthema plurimum fuit in qua parte Noſocomii *Dominus Hazenöbrl* Medicinam faciebat? An quod eruditiſſimus ille Noſocomii Phyſicus anno 1757. diu noctuque inter exanthemata verſatus, demum contagione iisdem quoque graviſſime corriperetur, concludere poſſint Exanthema etiam frequens apud ipſum triennio poſt ani-

animadverti oportuiſſe? Aut quod illi bini ex contagio in Exanthematicos morbos inciderint, ideo non eſſe verum quod factitia Exanthemata dentur? Neſcio demum, quid ſibi velint.

Quod autem clarus idem Vir Miliaria, una cum aliis evacuationibus coctis erumpentia, neget critica eſſe, nec his, ſed evacuationibus illis aliis, criſeos concedat prærogativam; id ideo fecit, quia aliter facere Medicus rationabilis non poteſt. Sat ſuperque probatum eſt Miliaria & Petechias nunquam Critica, ſemper vero eſſe Symptomatica: demonſtrationes pluries attuli. Quid ergo de iiſdem, una cum aliis bonis evacuationibus conſpicuis cogitandum, niſi quid pravum, quid indomabile, bonitate naturæ ſimul expelli de corpore, dum cocta expelluntur. *Hippocratis* alum-

ni, dum ad ſudores criticos, urina tenuis nigra; dum ad Hæmorrhagias criticas, gangrænoſà alvus; dum ad alvum criticam, ſputa ichoroſa ſimul compareant; criticam evacuationem ſalutamus, non peſſimam quamque crudam, ſed vere coctam; unà gaudentes naturæ robur tale, ut cum optima evacuatione ſimul corrupta & nocitura eliminentur.

Sed offendit illos hæc explicatio, eo quod apud Exp. Virum hunc viderint Miliaria admodum benigna; adeoque non ea, quæ cum urinis nigris, cum gangrænoſa alvo, cum ſputis comparentur ichoroſis.

Profecto videre benigna talia, ſed etiam viderunt, benignis copioſiora, maligna. Quid ergo ex illis paucis benignis concludant oportet, niſi, quemadmodum apud me pluries alvum criticam, cum pravo ſputo, in

pe-

pectoris inflammationibus ſic viderint, ut aliquando valde mitis morbus appareret, facileque alvo judicatus & urinis; ita Miliaria, quantumvis mala & ſymptomatica, citra ulla malignitatis indicia adeſſe poſſe, & morbum aliis criticis evacuationibus benigne ſolvi, ac judicari?

Rogant me an ſaltem illa Miliaria, quæ, criſi jam facta, & Doctiſs. *Hazenöhrl*, & ego, vidiſſe nos teſtamur, non ſint vere critica, aut metacritica; qualia plura *Hippocrates* deſcripſerit, quando a priore criſi morbi materies haud fuiſſet eliminata ſufficienter?

Quod toties demonſtratum eſt criticum dici minime poſſe, non poteſt iterum aſſumi, ut criticum: adeoque inanis tota hæc quæſtio eſt. Sed undenam ergo illa Miliaria judicato penitus morbo? Forte a contagio. Si

homo levi venereo contagio, nec dum ſe manifeſtante, affectus, in morbum acutum inciderit, morboque abſolute judicato, prodeuntem Gonorrhœam aut Bubonem percipiat; utique non vocabimus Gonorrhœam aut Bubonem morbi acuti, jam judicati, criſin, ſed effectum contagionis ante morbum contractæ.

Contagium porro miliarium in urbe, quæ iisdem adeo ſcatet, contrahere facile eſt; quandiu vero in corpore latere poſſit, antequam effectum edat, incertum. Sufficiat contagia alia noſſe, quæ diu lateant. Rabidi canis, inſitarum variolarum, veneris impuræ, contagia ſæpe brevi, aliquando multo latuiſſe tempore, antequam in nervum erumperent, practica obſervata demonſtrant.

An miliaria tamen talia prodire, poſt criſin acuti morbi abſolutam,

ſic

ſic poſſent, ut nulla ægritudo obſervaretur, nullave febris?

Profecto poſſent, cum deſcribantur apud Autores miliaria dicta chronica, quæ vel in ſanitate illibata, vel perfecta morbi criſi, homines ſic adoriantur, ut ſæpe non ægrotent. Provoco ad teſtimonia publica. Inducor fere ut credam chronica Miliaria, quæ in aliis cum nonnullis incommodis, ſine febre; in aliis ſine febre, aut ulla moleſtia, ut v. g. ſcabies, ſæpe effloreſcunt, plurimum deberi ejusmodi contagio, quod diutius breviusque latens, demum chronice effloreſcat, ut *Hazenobrlus*, ut ego, poſt abſolutam acutorum Criſin aliquoties obſervavimus.

Sed nondum finis objectionum. Vehementer Medicinæ Tironibus diſplicent hæc ejusdem Autoris verba: „ Sed vidi *multoties* illos, qui confer-

„ to exanthemate ſcatebant, gravius
„ longe ægrotaſſe iis, qui pauco ma-
„ cularentur: „ Rogant me an ejusmodi ratiocinium non ſit practicis contrarium obſervationibus? Multoties, inquiunt mihi, vidimus, qui copioſa ſputa redderent in morbis pulmonicis, gravius longe ægrotare iis, qui pauca expuerent: Vidimus, ajunt, *multoties* homines febre ardente detentos, qui die critico egregie ſudantes, gravius longe ægrotarent iis, qui parum tantum. Nunquid inde juſte quis concludat nec ſputa, nec ſudores, critice morbos judicare?

Benigne ferant Medicinæ Tirones, me reſpondentem, ſi ad Acutorum Criſes in Noſocomio meo attentiorem animum adplicuiſſent, ſi Hippocraticæ doctrinæ vel leviſſimam conſervaſſent memoriam; ſe talem objectionem mihi facturos non fuiſſe. Etenim

enim dum die critico bonæ contingunt, copioſæque evacuationes, v. g. Sputorum in inflammatione pectoris, ſudoris in febre ardente, ſolent omnes, quotquot talia fiunt, ſe melius habere iis, qui parum aut expuant, aut ſudent. Ab una enim parte evacuatio critica magnitudini morbi reſpondeat oportet; unde Priſcorum axioma: *Nihil paucum criticum*: ab altera parte emendatio morbi, ejusque ſymptomatum, in ſignis bonæ criſeos haud infimum locum tenet. Ita ut Studioſorum objectio duplex ſupponat falſum. Sin vero rariore caſu, (nequaquam autem *multoties*, id enim falſum,) poſt ejusmodi ſputa, ſudoresve copioſos, ægri gravius longe ægrotarent iis, qui modo paucos haberent, referendæ hæ evacuationes forent ad *κρίσιμα μὴ κρίνοντα*, & infidæ cum *Hippocrate*, pernicioſæque, declarandæ.

Sed ſuperfluum, & inane eſt, ad ſimilia argumenta attendere; cum enim ſat ſuperque demonſtratum ſit Petechias & Miliaria ne vel umbram criſeos habere, refutat ſe ipſum omne argumentum quod critica eadem falſa ſupponit.

XII. *Cum videant Studioſorum ſimpliciores quomodo Medici alii apud ægros ſuos accenſâ utantur candela, examinaturi num pectus, collumque exanthema ferat; dubitant an fors ideo Noſocomium noſtrum pauciora non exhibeat exanthemata, quod candela haud ſemper luſtremur.*

Crudum dubium, cruda ſolutione dignum. An quod cænaturus luce candelarum indigeam, quo ferculis patiniſque diſtinguendis ſim, etiam candelam pranſurus petam? cura noſtra eſt acutos maxime ægros iis in lectis collocare, qui, cortinis apertis, plenum lucis jubar admittant, adeo-

que

que exanthemata vel minima actutum revelent. Imo ægros lecto exemtos plena die mecum ſtudioſi ſolent, num effloreſcant, examinare. Sin vero loci anguſtia, & major ægrorum numerus, nec non ſi inſignis debilitas ægri in lucem vetat eum adducere, aut dies in hyeme tenebricoſior ſit, candela utimur accenſa. Quapropter dum dies plena plus candelula illuminet, & e contrario ægri alibi paſſim ſic locentur, ut Medicus eos luſtraturus candela egeat, arbitramur nos in exanthematum detegenda præſentia eſſe cæteris certiores. Minutulorum Artifices craſſiora opera ad candelæ lucem, ad plenam diem ſubtiliora, reſervant. Addiderim Exp. Dominum *Guarin*, & omnes Miſericordiæ Fratres, ob plerorumque ægrotantium ſitum candela uti, nec tamen ideo invenire exanthemata.

XIII.

XIII. Tandem propoſuerunt mihi Studioſi dubium circa *Cl. Hoffmanni*, *Fuchſii*, ac *Trumphii* allatam *Libr. de Febr. Div.* autoritatem; & *quidem ſic, ut Cl. Hoffmannus, ſtatuens exanthematicos hoſce morbos cum ſponte genitos, tum vere criticos eſſe; ut Fuchſius, miram de cura uterini ſphaceli per remedia externa theoriam proponendo ſuſpectus, deinde exanthema violente extortum cum euphoria procedere, quod impoſſibile, docens; ac præterea exanthemata puerperis uteri inflammatione laborantibus, ante nonum puerperii diem ſalutaria eſſe contra me ſtatuens; tandem Trumphius, qui haudquaquam de ſudoribus, ut Miliarium genitoribus, verum ut Miliarium comitibus, diſſeruerit, ac datis dedita opera calidiſſimis Bezoardicis, & Miliaria expectaverit, & eadem inde nata ſalutaria eſſe pronuntiaverit; ut hi, inquam, tres admodum ini-*

do-

doneè a me ad confirmandam meam ſententiam adhiberi ipſis videantur.

Si tres hoſce Autores ideo laudaſſem, quod mecum cenſerent raro ſponte naturæ miliaria & petechias gigni; utique male laudaſſem: ſi hoſce viros ideo celebraſſem, quod calida in exanthematicis morbis non commendarent; falſo eoſdem celebraſſem: cum vero eam ob cauſam illos laudaverim, quod amare de iis Medicis conqueſti ſint, qui vel exanthemata producerent, ubi cæteroqui futura non fuiſſent, vel qui regimine calido uterentur in morbis, quibus exanthemata ſupervenire poſſent; tunc juſto titulo hos omnes in meam ſententiam citare potui & debui. Relegant ergo Diſcipuli mei & quid probare voluerim, & quid allati dixerint Autores; pudeatque ipſos ſe, omnia tumultuariò commiſcendo, mihi inten-

tio-

tiones varias imputaſſe, quas nec cogitaverim unquam, nec cogitare quidem potuerim.

§. III. Triſte ſane ac tœdioſum eſt, temporumque notat iniquitatem, toties dicta repetere oportere, cogique ad reſpondendum objectionibus, quas, ſi non malevolus animus, ſaltem defectus attentionis in audiendo, legendo, reminiſcendoque, pepererit. Aſt vero Publici ego ſervus, publicæ amator promotorque ſalutis, elucidare hanc Diſputationem debui; qua demum a Tironum mentibus quævis hæſitationis nebulæ diſpellerentur? Intereſt *Auſtriæ*, totius intereſt *Germaniæ*, tam clara in luce Sydenhamianam collocari Boerhavianamque doctrinam, ut cujus miſerandæ peſtis, ſive indies ſævius graſſaturæ, ſive maximam partem propulſandæ, arbitri ſint, ſerio jubeant exulem de finibus

age-

agere ſuis. Eſt mihi cordi hoc negotium, nec plane ingratos meos cineres *Germanis* fore hariolor, quando ab hac funeſta plaga pene immunes, me adjuvante & urgente, ſe redditos eſſe recordabuntur. Feliciora vivimus tempora, diesque gratiores, quam ut publicam ſalutem Nationis erroribus immolaremus.

Interim animos juniorum Medicorum ad ſanam doctrinam amplectendam ea eriget experientia, quam complures, qui mecum ſentiant, frequentem habuerunt. Egregius *Klein*, cujus opus honorifica præfatione exornandum eſſe *Ill. Haller* cenſuit, ſe deprehendiſſe declarat „ Exanthemata „ ſimplex accidens eſſe, & ſympto- „ ma; nec critici quid, nec ſalutis „ ſpem facere. „ *Cl. Allionius* Taurinenſis Profeſſor eadem in Acutis, ſummo cum ægrorum emolumento, præ-

ve-

venienda eſſe, ſpeciali tractatu evicit. Celeberrimus *Valcarenghi*, in Regia *Ticinenſi* Univerſitate Prof. primarius, in *Spec. Pract. Cremonæ* 1761. edito in Quarto, aperte evicit nec ea Miliaria, quæ in Febribus ſuppuratoriis, nec ea, quæ in veris acutis adpareant, critica eſſe; hinc cum laudato *Allionio* omnem curam eo dirigi oportere, ut in hiſce dictis morbis non prodeant: meamque denique, de Miliaribus & Petechiis factitiis ſententiam, ſua confirmat experientia. Egregius *Glas*, Comm. 7. de Febr. multus eſt in demonſtranda Miliarium artificioſa generatione, & nocumento. Eximiorum Virorum *Hazenobrl & Lauter* tractatus, eadem propria experientia confirmantes, jam laudati ſunt toties. Plures Medicorum, qui in ultimo truculento bello militibus curandis operam navarunt, ſerio mihi teſtati ſunt,

Mi-

Miliaria & Petechias inveniſſe ſeſe copioſas aliquoties, quo loco alii, ſive calido regimine, ſive aëre haud ſatis renovato uſi, præceſſiſſent; pauca vero, ac ſæpe nulla in Noſocomiis, quibus præfuiſſent ab initio. Laudabiliſſimus Studii naturalis, Botanices, ac Medicinæ cultor *Cramer*, digniſſimus *Pontis ad Leytham* Phyſicus, pluries mihi narravit, dum plura millia *Boruſſorum* captivorum anno 1757. & 1758. ſuæ curæ demandati eſſent, inter 300. eodem tempore, acute ut plurimum, laborantes, vix quatuor aut quinque Exanthemata paſſos eſſe; illos vero quatuor vel quinque, aut nimium tectos, aut arcte concluſos ſe reperiſſe, antequam ſibi demandarentur: Leucâ autem a ſe diſtante Pago, ubi ab initio morbi calida methodus in uſu erat, vix ægrotaſſe quoſquam, qui exanthemate non macula-

rentur; a Militibus in incolas contagium tranſiiſſe; pluresque, una cum Medico ſuo, Exanthematum genitore, mortem occubuiſſe.

Quando igitur Medicinæ Studioſi, & Medici juniores, qui in Noſocomio meo demonſtratam veritatem viderunt, ſerio hæc dicta revolvunt animo, an non gravis moleſtia, quæ ægros ſub calido regimine premat; an non periclitans adſtantium ſanorum ſalus; an non formidabile diſcrimen, quod in calido regimine a minimo, eoque fere inevitabili, frigore exſurgat; an non tot ægrorum perditio, qui vix priori morbo ſuſtinendo pares, altero, eoque ſæpe calamitoſiore, torqueantur; an non acutorum, inflammatoriorumque morborum dubia, propter imaginariam Exanthematum curam, alea; an non præſens ipſorum Medicorum periculum

lum contagionis & mortis; an non demum omni velamento denudatus patrius error; adhortari, incitare, animare, cogereque ipſos debeant, ut in Acutis morbis curandis inclytum *Sydenhamum*, admirentur, ſequantur?

Præter inſignia hæc emolumenta, quæ, Exanthemata haud ultra faciendo, univerſo generi humano conciliabunt ilico, etiam eidem ſupremum hoc beneficium præſtabunt, ut contagio ſenſim imminuto, dira tandem plaga ceſſet, nec ultra, niſi in ſumma humorum corruptione, appareat.

CAPUT IV.

PROBLEMATA
DE
SCORBUTO.

§. I. *Cur nobis Scorbutus, quam Antiquis, notior? Quosnam potiſſimum affligit? Scorbutus alcalinus, muriaticus, acidus, differt ab acrimonia ſpontanea alcalina, muriatica, acida.* §. II. *Daturne talis triplex Scorbutus? an autem unicum modo eſſe nonnulli Recentiorum vere demonſtrarunt? Cum plura ad id obſervata requirantur, quam illi attulere, ut lis dirimatur, teſtimonia plura examinantur, & varia Diaria marina conſuluntur; ac* 1mo *quidem* Jacobi Quartier. 2do J. van Linſchoten. 3^tio^ Duodecim Nautarum, *qui ſoli de naufragio, & hybernatione in* Nova Zembla *ſuperſtites, poſt varios errores in patriam redierunt.* 4to Guill. Corn: Schouten. 5to *Claſſis* Naſſovicæ. 6to Laurentii F. Haan. 7mo Friderici Maartens.

8vo Trium navium *miſſarum ad novas terras auſtrales detegendas.* 9no *Navis dictæ* Barneveld. 10mo Guillelmi Dampier. 11mo J. Egede. §.III. *Putridus Scorbutus eſſe Marinus evincitur, idemque cum terreſtri; quæritur porro, cum terricolis mitior redditus ſit, an eædem cauſæ etiam mitificare eundem maricolis poſſint? Hinc cognoſcendæ marini ſcorbuti cauſæ forent. Cauſæ ſufficientes non ſunt aut marinus aer reſpirationi adverſus, non aer humidus, non ſal, nec vegetabilium ſucculentiorum defectus. Cur vulgus marinum frequentiſſime, rarius navium proceres, afficiuntur? Machina* Suttoni *ventilatoria aëris humiditatem noxiam ſæpe non tollit. Concluditur ex combinatis pluribus cauſis ſcorbuto Claſſiarios affici, quæ cauſæ navis proceres tangere nequeunt.* §. IV. *Scorbutus marinus & alcalinus eſſe unice adparet, & tamen remedio æque calido, quam frigido; ſed ſemper ex Vegetabilibus ſucculentis; perſanatur. Quæritur unde hoc?* Pringleana *experimenta an id explicent? Quid in nautarum ſalutem ſuadendum Supremæ Poteſtati? Curaretne morbum aër purus?* §.V. *Parcimonia noſtra in dandis medicamen-*

tis ; Nautarumque in iisdem devorandis aviditas ; efficere videntur, ut longe citius efficaciusque nobis illi curantur.

§. I. SCorbutus, morbus pro parte Antiquis notus, aſt vero, quia rarior, minus accurate, quam quidem poſterioribus ævis, deſcriptus. Cum enim in longis, tædioſisque navigationibus potiſſimum contrahatur, utique rarior fuerit morbus neceſſe eſt, quando naves littora duntaxat lambendo, novis ubique alimentis, nova ubique refocillarentur aqua; frequentior vero, ex quo ſævum mutandis mercibus æquor arando, diuturno ſæpe tempore per immenſa maria fluctuantes, commercium agunt. Ergo & in Navibus jam multo numeroſioribus, plebeque oneratioribus, dicta de cauſa ſcorbutici longe plures quam olim; & in continente quoque copioſiores, quod innu-

numeri ex navibus in terram deportentur; quo tam Scorbuticorum in Regione numerum augeant, & morbum veteribus curatius cognoſcendi occaſionem exhibeant Medico.

Obſervatur Scorbutus quoque frequentior populis Septentrionalibus, maris quippe plurimum accolis, 1mo quod ibidem Athmosphæra ſit, ob fluxum refluxumque maris, heterogenea, ac putreſcentia, in littore relinquentis, impurior. 2do Quod frigidiora incolent humidioraque loca. 3^tio Quod Borealium gentium complures magnam vitæ partem in nave tranſigant, ſcorbutoque affecti ſuos repetant lares. 4to Quod protractiore ibidem hyeme, Vegetabilibus diutius careant. Quippe generaliter loquendo (exceptiones enim res habet, ut patebit,) in Scorbutum cæteris proniores ſunt, qui Vegetabili-

bus diutius carent, ut *Bachſtrom*, ut *Anglorum* plures, demonſtrarunt: ita ut v. g. in urbe diu, arcteque obſeſſa, cives, copiæque præſidiariæ, Scorbutum patiantur; interea dum, qui obſident, Scorbuto immunes vivant Vegetabilium abundantiâ, quam liber ad exercitum aditus, ipſique horti ſuburbani, ſuppeditant.

Dum Vegetabilia dico, intelligo ſucculenta: habentibus enim urbibus obſeſſis, & navibus, abundantiam Cerealium, Piſorum, Fabarum, nihilo minus ſcorbutus in illis ſæpe ſævit. *Viennenſis* Inclyta Facultas Medica Doctiſſimo *Cramero*, ipſam de ſcorbuto hungarico peſſimo conſulenti, Antiſcorbuticas herbas ſiccatas, hyems enim erat, & Antiſcorbutica deſtillata miſerat; dolens autem reſpondet *Cramerus* nullum morbi levamen ab iis ſe conſecutum eſſe. Patebit poſtea

ſtea ſpiritus quosvis antiſcorbuticos ſemper inutiles fuiſſe Nautis.

Cauſa proxima ponitur eſſe ſanguis rubra quidem parte craſſus, ſeroſæ vero partis una portio, mucoſa; altera, acris; acris autem ſpecificè: muriatica ſcilicet, acida, alcalina.

An porro ſimilis acrimonia acida, muriatica, alcalina, in ſcorbuto, quam in humorum acrimonia ſpontanea, in qua etiam hæc triplex notatur acrimonia? Schola medica multam utriusque notat diſparitatem. In ſpontanea acrimonia cujuscumque ſpeciei ſit, haud notatur putredo, atque exulceratio; gingivarum: non illa dentium vacillatio; non dolor ille, immobilitasque in genu, ſæpe cum tendinum cruris flexorum contractione; imo ne illa quidem matutina laſſitudo: In ſola ſpontanea acrimonia

alcalina apud *Boerh. Inſt.* §. 912. notatur quidem putredo; in muriatica §. 914, rigiditas totius corporis: attamen conferenti has §. §. cum capite de ſcorbuto *Boerh.* ingens apparet inter utrumque differentia. Deſcribitur in ſpontanea acrimonia alcalina, ſanguis diſſolutus; in ſcorbutica, ſanguis parte rubra craſſius; in ſpontaneæ alcalinæ ſero, nulla mucoſitatis mentio; in ſcorbuticæ acrimoniæ alcalinæ ſero pars mucoſa una eſt, acris altera. Sed in ſingula ſpontaneæ acrimoniæ ſpecie ſanguis omnibus in partibus, pro ſpecifica acrimonia, peculiari modo peccat; ut hinc acrimoniam ab acrimonia characteriſticè diſtinguas: in ſcorbutica vero ſingulæ ſpeciëi ſanguis idem craſſius, ſerum partim craſſum partim acre: acre autem illud ſpeciem a ſpecie unice diſcriminat. Febris adeſt, abeſt, ſic ut

ut in ſcorbuti definitione non contineatur, quamvis quædam detur ſcorbuticorum nonnullorum peculiaris febris. Quam Doctiſſ. *Murray* in ſuæ navis Scorbuticis numeroſioribus epidemicam petechialem, eandemque funeſtiſſimam deſcripſit, hæc contagio maligni morbi, non ſcorbuti, tribuenda erat.

§. II. Eſtne igitur diverſa Scorbuti ſpecies? Eſtne ſingula ſpecificis ſuis curanda remediis? Graviſſimi Autores poſt *Eugalenum*, & *Sennertum*, ſic docuerunt; egregii autem Medici non defuere, qui acrimoniam quidem ſpecificam agnoverint, curam vero indiſcriminatim tentarint calidioribus dictis antiſcorbuticis, & acidis; ſæpe etiam inter ſeſe commiſtis. Videntur igitur hi ſua curandi methodo indicaſſe, quod ſpecificam hanc in ſcorbuto Acrimoniam minus admitterent.

rent. Quin etiam dum Hiſtorias navales accuratius examinemus, & conſulamus, fere in paradoxam opinionem incidimus, ac ſi unicam ſcorbuti ſpeciem duntaxat eſſe ſtupendæ arguiſſent curationes.

Sed priusquam concludamus, expediet conſuluiſſe eos, qui omnium optimam morbum noſcendi & curandi occaſionem nacti, nobis ſua reliquerint obſervata.

Occaſionem de Scholarum doctrina circa Scorbutum dubitandi, ſuppeditavit nobis opus tam utilitate, quam amœnitate, commendabile, Doctiſſimi Medici, *Richardi Walter*, quo iter præclari Architalaſſi *Anſon* per Orbis ambitum, teſtis oculatus complexus eſt. In hoc erudito opere invenimus innumeris exemplis, quorum quodque centenos homines una capit, quæ proinde ſimul plures mille-

nas

nas ſanationes referunt, hanc ſententiam, veluti Axioma poſitum, quod Scorbutus navalis ſit alcalinus, ſit putridus, ſit qui vocetur calidus; de quo innumeræ hiſtoriæ nullum dubium reliquum fecerunt: quodque hic ipſe ſcorbutus putridus tutiſſime, ac citiſſime curetur, tam copioſis antiſcorbuticis calidis, quam frigidis; ita ut nautarum ſaluti æque conduceret copioſus Cochleariæ Ceparum &c. uſus, quam immenſa Aurantiorum ac Limoniorum pomorum copia. Mox nos in limine offendit tale paradoxon axioma, cum ſcholæ ſubvertat doctrinam; unde memores Præceptoris monitûs *μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπερορᾷν*, conſulamus prius alios Scriptores marinos, examinaturi num idem, vel contrarium, illi experti ſint, antequam Walterianum axioma, aut amplectemur, aut repudiemus.

Quod

Quod mihi primum occurrit, eſt Diarium *Jacobi Quartier*, qui juſſu Regis Chriſtianiſſimi *Franciſci* I.; anno 1535. Americam Septentrionalem luſtrans, hybernare cogebatur ad ripam fluvii *Canadæ*, prope locum nunc dictum *S. Crucem*; Nautarum ingentem ſtragem hic Scorbutus fecit, univerſalem brevi facturus, niſi incolæ ipſis indicaſſent arborem *Anedda*, cujus & cortice & foliis plurimi reconvaluere. Doctus ſcriptor A. *Montanus*, qui nobis hujus Diarii copiam fecit, in ſua *Americæ Borealis Hiſtoria* nihil attulit lucis, ut cognoſcamus arborem: nec licuit apud *R. P. Hennepin*, apud *Denis*, apud *Martiniere*, alioſque, qui Regionem illam peragrarunt, aliquam ejus deſcriptionem invenire. Nec in Doctiſſimi, ac Nobiliſſimi Conſiliarii, & Profeſſoris, *Nicolai Jacquin*, *Hiſtoria Stirp. Amer.* aliquid habetur,

cum

cum ad eam in America latitudinem non pervenerit. Hinc ad alios, qui nobis nota magis antiſcorbutica ſuppeditarint, nos conferamus.

In pluribus Diariis variarum Claſſium Navalium, quas ſub finem ſæculi 16. ſive Reſpublica Batava, ſive Urbium Batavarum nonnullæ, ſive denique Cives ditiſſimi, miſerunt ad viam tentandam, juxta *Muſcovicam* ac *Tartaricam* oram, in *Chinam* ac *Japoniam*, ſtrages nobis occurrunt, quas edidit ſcorbutus miſerandas; eo quod expeditione qualibet infortunato admodum ſuccedente, vel complures Naves inter perpetuas atque inſuperabiles glacies, montesque glaciales, naufragarentur; vel Nautæ itineris tœdio, longitudine, periculo, confecti, proprios demum lares repeterent; vel in *Nova Zembla*, aut alibi, hybernare coacti, una vice ad unum usque

per-

perirent omnes, alia vice ex *Nova Zembla* in binis apertis ſcaphis, ex nave majore, glacie confracta, compoſitis, iter 400. milliarium in pelago errantes conficerent, donec demum ad extremam *Ruſſiæ* oram appellentes, inde in Patriam, ex toto numero duodeni, redirent. Non immorabor aliis Diariis, quam his, quæ ad ſcopum faciant.

J. van Linſchoten in Itinerario anni 1594. refert ſe appuliſſe in locum, quem *Waygat* appellant, alii *Naſſovicum Fretum*, menſis Junii 27. ibidemque detexiſſe inter gramina, aliasque herbas; *Cochleariam* copioſiſſimam, Scorbuticorum illuc appellentium tutiſſimam refectionem.

Diarium duodecim illorum, quos retuli, poſt hybernationem in *Nova Zembla*, in Patriam rediiſſe, refert

il-

illos anno 1597. in inſulam ignotam conſcendentes, præ gaudio exclamaſſe ad viſam primo Cochleariam, eoquod fere cunctos Scorbutus reddidiſſet pene immobiles; inde non comedendo, ſed continuo vorando, ſe percepiſſe, non modo veras eſſe, quæ Cochleariæ in Patria laudes darentur, verum etiam omni illam laude ſuperiorem; quandoquidem celerem adeo mutationem perciperent, ut, paucis poſt diebus, panem biſcoctum denuo maſticare, quod dolentes gingivæ, dentesque vacillantes, ante nequiviſſent, commode inciperent.

Data hæc exempla monſtrant Scorbutum curatum Cochlearia: unde forſan quis ſuſpicabitur Scorbutum frigidum, ſive acidum fuiſſe, hincque herba alcaleſcente & calida ſublatum; talem vero, ſi acida & aceſcentia antiſcorbutica Regio dediſſet, non mo-

do non curatum, ſed in pejus verſum, imo letalem fuiſſe redditum.

Reſpondebunt nautæ iidem. Scorbutus redierat dum promontorium *Wardhus* petituri, multum in fluctibus aberaſſent. Appulere demum ad extrema borealia *Lapponiæ* in portum *Cola* vocatum, intimiusque ſe penetrantes, Baccas *Rubi* copioſiſſimas deprehendere, quibus affatim comeſtis a Scorbuto convaluere omnes.

Fructus acido-dulces copioſiſſime comedentes, curantur a Scorbuto iidem ipſiſſimi homines, quos antea eodem in itinere, eodem in climate, eodem cum victu, Cochlearia curaverat. Quid ergo de natura Scorbuti ſtatuendum? Acida & Alcalina curarunt ſaltem eandem Scorbuti ſpeciem.

Rubi copia ingens, ingens & Cochleariæ per boreales omnes regiones:

nes: in omnibus itinerariis utrumque deſcribitur, & ad Scorbutum ex æquo laudatur. *Denis*, quo tempore in *Canada* habitabat, Rubum ubique invenit tam copioſum, ac fertilem, ut qui ſuis de pratis eradicare vellent, non poſſent.

Anno 1615. 1616. 1617. *Guillelmus Cornelii Schouten*, Hoornanus, quo novas, transvecto frecto *Magellanico*, terras detegeret, auſtralem orbi partem circum navigans, refert cum tædioſi itineris longitudine, tum diverſi generis commeatûs, aquæ bonæ potiſſimum, penuria, potiorem Nautarum partem Scorbuto affectam eſſe; tentaſſe ſe dudum hinc inde inſulam ut detegeret, & in continentem deſcenſionem faceret ægrotantium; ſed fruſtra. Scapha demum littus aliquod attingente, nautas Herbam detexiſſe *Naſturtio Hortenſi* ſimilem, eamque

dein adhuc copioſiorem in Inſula dicta *aquoſa* ad 12. gr. lat. auſt. Coctis inde pultibus abundanter comeſtis, Scorbuticum nautam adeo levatum ſe percepiſſe, ut Herbæ vires haud potuerint ſatis mirari.

In Diario Claſſis navalis dictæ *Naſſovicæ*, quæ undecim Navibus conſtans, Architalaſſo *Jacobo Eremita*, ab anno 1623. usque ad 1626. vecta circum orbem eſt, nullas in principio. detegimus Scorbuti querelas; cauſa videtur Limoniorum abundantia fuiſſe, quæ tanta nonnunquam, ut abuterentur, & ut Claſſis primo anno numeraret 42. ſuorum Dyſentericos inde periiſſe. Poſtmodum vero, ut in longis ſolet tœdioſisque itineribus, Scorbuto aliam poſt aliam navem petente, deviando continentem quærere decretum fuit in Procerum conſilio, Limoniorum quærendorum, aliusve

ve remedii antiſcorbutici gratia: at vero nulla inſula detecta, de ſervanda claſſe ob Scorbuti immanitatem deſperatum eſt. Detegunt tandem Inſulam *Annabon* ad gr. III. lat. auſtr. Nautæ & in inſula Aurantiorum pomorum copia incredibili repleverunt ſeſe, & bis centum millia eorundem ſecum in Naves induxere. Ex eo tempore nulla Scorbuti in Diario mentio fit.

Scorbutus igitur natus in plaga mundi auſtrali, curatur antiſcorbutico calido, Naſturtio Hortenſi; curatur antiſcorbutico frigido, pomis Aurantiorum & Limoniorum; eodem prorſum modo quo antea vidimus Scorbutum borealem integre curari calidis Cochleariis, & frigidis Rubis.

L. F. Haan, in Hiſtoria *Freti Davidis* plagam Occidentalem in *America Boreali* notat, ut in qua creſcat ſpe-

cies Rubi, humi repentis, fragorum ſapore grati, copioſiſſimi. Deinde totam Regionem deſcribens, arbores ferre eam nullas ait, ſed aliquas Frutices, & baccas ceruleas, ſimiles Juniperi in *Norvegia* Baccis: tum & copioſiſſimam *Lactucam*, quam ibidem *Groenlandicum acetarium*, vocant, & *Acetoſam*. Hæc Lactuca & Acetoſa pro incomparabili Antiſcorbutico habentur, ut refert; ita ut iisdem plurimum veſcentes, incredibile quam cito, & integre, convaleſcant.

F. *Maartens*, Chirurgus navis *Hamburgenſis*, in Diario ſui itineris in *Spitzbergen*, & *Groenlandiam* ſuſcepti, inter cæteras plantas meminit *Cochlcariæ* quam ibidem pro ſcorbuto, copioſiſſimam, & ſapore gratiorem, & in Acetariis vehementer amatam, notat.

Joannes Egede, Danicus per 16. annos Miſſionarius in *veteri Groenlandia,*

dia, refert cap. 3. „ præſtantiſſimam
„ viribus *Cochleariam*, incomparabile
„ adverſus ſcorbutum remedium, co-
„ pioſam ubique ad oras maritimas
„ reperiri, ſapore autem haud acrem
„ ita, amaramque, quam in regio-
„ nibus temperatioribus. Stupen-
„ das cæterum per eandem ſe curas
„ vidiſſe.

Anno 1721. a Societate Indiæ Occidentalis Batavæ miſſæ tres Naves, ut novas Regiones ad gradum Lat. Auſtr. 56. quærerent, eruditum habent hujus expeditionis diarium, cujus in capite 7. hæc de Scorbuto leguntur.
„ Aprilis 27. altitudinem attigera-
„ mus graduum 23. min. 2. Lat.
„ Auſtr. Hic demum incommoda, diu
„ obſervari cepta, quæ illos, qui
„ longa itinera mari conficiunt, in-
„ ſequi ſolent, nos gravius preme-
„ bant. Quantus enim cumque Com-

„ meatus nobis datus eſſet, minue-
„ batur tamen, ita ut quotidianæ
„ portiones, ne tandem deficerent
„ penitus, indies parcius diſpenſa-
„ rentur. Quin & Panem, cum com-
„ munem, tum biſcoctum, ſitus cor-
„ ruperat, quemadmodum & reli-
„ quum, qui inſuper vermibus ſca-
„ tebat, commeatum. Percepta quo-
„ que & aquæ ſenſim creſcens penu-
„ ria; quare & parcius illa Nautis
„ cepta dari. Tandem & ipſa fæ-
„ tida ac verminoſa, non ultra fuit
„ ad ſitim idonea, nec ad humectan-
„ da corpora, quæ enormis calor
„ exſiccaverat, apta, nec utilis ad
„ deperditas illorum vires reſtauran-
„ das.

Præter cæteros morbos, Scorbutum inde deduxit, naſci ſcilicet illum oportere ratus, eo quod ſicca eſſet ac ſuffocans in mari Atmoſphæra, quod ſa-

ſalita alimenta corrumperentur, quod potabilis lympha deficeret, noctesque præprimis gelarent. „ Signa, „ ſcribitur in Diario, morbi prima „ manifeſtantur ad Gingivas, haud „ tumidas duntaxat, ſed & nigras „ ac putridas; hinc fœtens anima, „ hinc corrupti dentes vacillantesque „ adeo, ut nedum navalem, verum „ etiam nec alium quemcumque „ cibum, manducare queant. Inde „ porro per univerſum corpus mor- „ bus vagatur. Ad crura, ad bra- „ chia, ad alias partes, maxime ve- „ ro ad genu, patellam, Maculæ vi- „ ſuntur, pulicorum morſibus ſimi- „ les, rubræ, purpureæ, lividæ, ni- „ græ, una cum articulorum dolori- „ bus. Poſthac brachia, coxæ, fe- „ mora, hinc inde tument; livida „ ſic aut nigra, quemadmodum alias „ a contuſione fit. Palata videre eſt,

„ quibus fruſta veluti craſſæ corru-
„ ptæque carnis adhæreant, die a
„ chirurgica ablatione altero rena-
„ ſcentia. Multorum cernas horri-
„ de tumidos vultus. Accedunt de-
„ mum tremor, palpitatio cordis,
„ tenſio ventris, miſeranda artuum
„ contractura, vehemens ſæpe dolor,
„ & morbo penitus irradicato, mors:
„ non ita quidem ut omnia hæc ſym-
„ ptomata eundem hominem impe-
„ tant; nam ad interimendum ſuf-
„ ficiunt pauciora.

Remedia deinde proſequutus, Cochleariam quidem præſtantem eſſe cenſet, ſed recentem tantummodo, haud vero in ſpiritum evectam; cum is, inquit, calidior exiſtens, tenuiora diſſipet, figat craſſiora. Cæterum in longis itineribus nihil reperiri præſtantius, quam in continentem deſcende-

dere, quo ægri ſereniore aura aliquantiſper veſcantur.

„ Vix fari datur, inquit, quan-
„ tum marinum hunc morbum aer
„ mutet, emendetque, campeſtris;
„ ac quantopere ſimplices *herbæ pra-*
„ *tenſes*, ipſumque vile adeo habi-
„ tum *gramen*, vires exerceant cu-
„ randi valentiores illis omnibus, quæ
„ ut decantata remedia laudentur.
„ Miror ſane Medicos illos, qui na-
„ ves, quæ ſua conſilia obſervent,
„ a ſcorbuto immunes fore obfirma-
„ ta fronte aſſeverent. Etenim quæ
„ eorum remedia ad efficaciter præ-
„ ſervandum alia, quam illa, *quæ*
„ *ipſiſſima in longis deficiant itineribus*?

Inter medias has miſerias Inſulam detegunt ad gr. 15. Lat. Auſtr. cujus nigri incolæ inſulæ afferunt producta: Nuces ſcilicet *Kokos*, & quandam herbam abundantiſſimam, ama-

re-

reſcentem, ſimilem per omnia *Naſturtio hortenſi*. Incredibile, ait, quantopere inde reficerentur omnes; ita quidem ut, licet lapidibus fere obruti ab Inſularibus fuiſſent, ni fugam capeſſiſſent, inſulam tamen *Refectionis* appellarent; quo nomine eandem poſthac in Geographicis Mappis decoratam deprehendimus. Eſt in eadem fere altitudine cum inſula ſupra dicta, ob inventas a nautis aquas *Aquoſa vocata*, in qua eadem herba & copioſiſſima deprehenſa eſt, & mirifice antiſcorbutica.

Anno 1719. Navis *Barneveld*, poſt infortunatos per immenſum pelagus errores, appellens tandem ad ampliſſimam inſulam *Madagaſcar*, ad oram *Africæ* occidentalem, Nautarum 120. ſcorbuticos in Littus duxit, ſub tentoriis locavit, & poſt 14. dies pleroſque iterum ſanos in Carinam rece-

cepit, nullo adhibito remedio præter ſpeciem *Nymphææ*, quam in aqua copioſiſſimam invenientes, tum juribus incoxere, tum more Acetariorum comederunt.

In itinere circum Orbem univerſum *Guillielmi Dampier* legimus, qua ipſe vehebatur, navem depoſuiſſe ad Promontorium *Bonæ ſpei* ſuos Scorbuticos, eo quod ibidem quocumque *fructuum olerumque* genere plerique brevi ſoleant convaleſcere. Non addidit Autor numerum ſcorbuticorum, qui in hoc promontorium depoſiti fuerant; ſed convaluiſſe refert omnes, quatuor duntaxat, qui omnium peſſime in Nave habuerant, exceptis.

Famoſiſſima Scorbuti curâ eſt Inſula *Sanctæ Helenæ*, inter 15. & 16. Lat. Auſtr. gradum. „Raro fit, inquit *Dampier*, quin ſcorbutici hic „amiſſam dudum recuperent ſanita„tem.

„ tem. Fert Inſula hæc herbas opti-
„ mas, unde balneis per Inſulanos
„ adornatis rigiditas, immobilitasve
„ cruris percuretur: a ſuo autem
„ ſcorbuto fructibus, oleribus, re-
„ centioribus alimentis, cito liberan-
„ tur; ita quidem, ut qui penſili
„ lecto ex Navi in Continentem du-
„ cti fuerant, elapſo octiduo pedibus
„ incedant, imo ſaltent: juvat vero
„ aura ſerena.

In tædioſo itinere ex *Nova Hollandia* ad idem Promontorium, homines ſcorbuticos primum 20. perdiderunt; deinde vero morbo aucto, auctis itineris tœdioſi laboribus, putridaque exiſtente ad bibendum aqua, miſere omnino cum nautis agi ceptum. Interim Navis præfectus, magnam in navi poſſidens *Tamarindorum* copiam, juſſit definitam cuique ad prandium por-

portionem cum Oryza dare; id quod omnes multum reficiebat.

„ Porro ita commune omnibus,
„ ait, malum erat, ut vix exiſteret,
„ quem immunem diceremus; ma-
„ lum ſubdolè ſic obrepens, ut ipſi
„ nos vix perciperemus ægrotantes,
„ vixque dolentes; ſed debiles qui-
„ dem & inappetentes: ſubdolè, in-
„ quam, ſic, ut plurimis eorum, qui
„ morti adpropinquarent, vix ſuade-
„ ri poſſet ſuo manerent in penſili
„ Lecto, donec demum immobiles
„ redderentur: quando vero ſe lecto
„ immobilitate affixos cernebant, con-
„ debant teſtamentum, haud ultra
„ biduum, triduumve, calamitates
„ protracturos ſe certi.

§. III. Ubique quæ de ipſa Morbi deſcriptione & ſymptomatibus Diaria habebant, in mea relatione collegi, ut conſtaret marinum illum ſcorbu-

tum,

tum, in nonnullis ſyptomatibus, alia atque alia in nave, differentem, tamen præcipuis in rebus ſic convenientem eſſe, ut ſcorbutum putridum vere referat; conveniatque omnino cum eo ſcorbuto, quem terricolæ habent: ita ut idem prorſum morbus eſſe appareat terra marique.

Subdolum hunc morbum lævius gentem borealem afficere obſervamus, ex quo tellus multis in locis ſit reddita ſiccior; aggeribus ſic adornatis, ut externæ aquæ ſecludantur, liber internis concedatur effluxus: ex quo ædes ſic ſuas conſtruxerint, ut minus humeſcant intus, ac liberiore perflentur aëre: ex quo durioribus alimentis plura ceperint molliora interponere, ſic ut dies nulla tranſeat, in qua variis lactucis, oleribus, fructibus, non veſcantur; crudis, coctis, elixis, toſtis: ex quo Aſiatici aliàs

no-

noxii, potus; ſic ſaltem *Boerhavii* ſententia erat; corpora ab acrioribus, diluendo, magis liberarint: ex quo tandem ſe contra cæli inclementiam firmioribus veſtibus muniverint. Quin & cæteris paribus, vita laborioſa admodum, in eadem regione boreali, ſub eodem victu & aëre, immunes omnino a ſcorbuto, aut levius ſaltem affectos, præſtat Aratores, Fabros ferrarios, lignarios, &c. interea dum Textores, Sartores, Sutores, Pictores, Phrigiones, Viri Litterati, graviſſime afficiuntur.

Examinandum eſt undenam ſcorbutus in navibus? ut pateat num vel hæc, quæ terricolis mitiorem reddiderint, vel adhuc alia, Maricolarum quoque mitigare tollereve ſcorbutum queant?

An igitur 1mo ab aëre marino, ita ut ex mari quidquam exhalaret, quod

aëri commiſtum, ipſum ſæpe redderet Reſpirationi ineptum, & ad ſcorbutum generandum aptum, ut quorundam opinio fert?

An 2do ab humidiore ſemper athmoſphæra?

An 3^tio^ a ſalitis?

An 4to a penuria vegetabilium?

Ut primo generalem reſponſionem ad hæc omnia, deinde ad ſingula propriam, adornem, dico has quatuor cauſas ita univerſales eſſe, ut ex æquo omnes in nave afficiant, Gubernatores majores, minores, & Claſſiarios vulgares. Conſtitit vero univerſali obſervatione claſſis *Anſonianæ*, aliorumque, nautas potiſſimum ſcorbuticos eſſe, minus eſſe præpoſitos minoris ordinis, adhuc minus præpoſitos majoris ordinis, omnino nihil fere Præfectos ſupremos. Cum igitur quatuor hæ cauſæ omnes ex

æquo

æquo afficientes, non omnibus ex æquo ſcorbutum crëent, haud videntur ejus cauſæ appellari poſſe.

Doctiſſimus *Lind*, qui de Scorbuto Tractatum Hiſtorico - dogmaticum erudite & practice ſcripſit, dum examinat an ſalita ſcorbutum crëent? egregie reſpondet non videri, quum ſal a putredine ea præſervet, quæ cæteroqui in putredinem proclivia ſint: cum 2do diuturniore tempore aqua marina, dira neceſſitate cogente, pota, ſcorbuticis haud nocuerit: quod tertio ſalita viſa ſint homines ab eodem præſervaſſe.

Obſervatum quippe fuiſſe, dum naves *Anglicanæ* cum *Batavis* conjunctæ, ſtationem diu peragerent, ne portu ſolveret *Gallica* Claſſis, *Anglos* ſcorbutum corripuiſſe, non corripuiſſe *Batavos*: cauſa quæſita, conſtitiſſe id, quod Claſſiariis *Batavis* bis in ſepti-

mana ex Braſſica ſale condita pararetur prandium, *Anglis* vero minime: cæterum in omnibus idem utrisque regimen contingere.

Pergit Doct. *Lind* docere non eſſe, qui ſcorbutum faciat, ſalem marinum. Scorbuto affici ceptis, inquit, mox omnia ſalita auferuntur; attamen morbus pergit, & furit. Præterea ſcorbutum natum oſtendit, non niſi recentibus carnibus veſcente nauta. Sic *Anſonii* claſſi, *Mexico* recedenti, inter medias recentes carnes morbum natum: *Cæſarias* Legiones, Cl. *Cramero* notante, cum Carnium recentium abundantia; *Ruſſicum* exercitum, referente *Nitſchio*, ſalitis carentem, in turpes incidiſſe ſcorbutos.

In quæſtione porro de Vegetabilibus, merito occinit Doctiſſimo *Bachſtrom*, in eo, quod & ad præveniendum, & ad curandum, ſint egregia:

id

id urbes obſeſſas, id *Hollandorum* Braſſicam confirmare lubens fatetur: attamen cenſet etiam hanc *Bachſtromii* eſſe limitandam ſententiam.

Quod enim 1mo de urbibus obſeſſis conſtitit, id in multis aliis obſidionibus, ubi ſimiles cauſæ exiſterent, non ita conſtitiſſe. 2do In media Vegetabilium abundantia ſcorbuticos effectos eſſe Claſſiarios.

Exemplum terribile affert, quod egregius *Huxham* confirmat. Dum Claſſis navalis Architalaſſi *Martin* in Freto Gallicano diu obſervabat Claſſem Gallorum, in ſumma abundantia Vegetabilium omnium & optimarum aquarum, tanto afficitur Scorbuto, ut inter 4000. Claſſiarios 400. numerarentur miſerrime affecti: ſic ut Doctiſs. *Huxham* cernens redeuntem in *Pleymuti* portum Claſſem, graphice ac lamentabiliter conditionem deſcri-

pſerit ægrorum. Unde Cl. *Lind* defectum Vegetabilium, ſcorbuti feracem, non niſi cauſæ occaſionalis vice fungi putat.

Sed ut certius, quid de Scorbuto proferatur, quid cauſæ eſt, quod plebs navalis infima hoc morbo maxime laboret? minus, aut vix Proceres? 1. Proceres navis & præpoſiti nautarum habent mutatorias veſtes, ut madefactas exuere, ſiccas induere queant. 2. Lectos ſuos pellibus animalium munitiores adverſus frigora, quam plebeii, habent. 3. Omnes ſuas veſtes habent Præpoſiti, quam Claſſiarii, craſſiores, arcendo frigori aptiores. 4. Habent Navium Gubernatores, & ſupremi Miniſtri, Tamarindos, Aurantiorum ac Limoniorum poma, horumque defectu varia Limoniorum genera muria condita, ſuccum Limoniorum qui in doliis,

&

& melius adhuc in lagenis diu ſervari poſſit, conditas ſale Braſſicas, Rapas, Phaſeolos, Endiviam &c. Vina, Cereviſias lupulatas, &c. hæc omnia ſimul ſumta & non Vegetabilia ſola, concurrere videntur, quo minus Navium Proceres hoc morbo affligantur.

Vita laborioſa nautarum an non deberet illos eximere potius a Scorbuto, ita ut minus eo, quam Proceres, laborarent?

Si ſolus labor exercitus Scorbutum præcaveret, labor neglectus conciliaret, utique nautæ eſſent ab eo Proceribus navis exemtiores; ſed ut, non obſtante ſua vita laborioſa, magis tamen Scorbutum contrahant, plures inevitabiles ipſis cauſæ, evitabiles Proceribus, efficiunt; ut jam vidimus.

An Machina *Suttoniana* apta non eſt, ad Scorbutum præcavendum in Navibus?

Juvat ad aëra puriorem reddendum, ac renovandum; in eoque ſane egregia nautis eſt: ſi autem humiditate diuturna peccet aër, nil Machina juvat; cum pluvioſa tempeſtate expulſum aëra humidum, humidus ſubſequatur. Unde graviſſimus *Anſonio* Scorbutus, *Mexico* redeunti, & omni genere abundanti Vegetabilium. Pluviis ſaturo aëre explente naves, nulla dies ſerena illuxit, qui navem permitteret ſiccari. Venti interim & procellæ ſpumantes undas in naves invehebant, nautas reddebant madidos & frigidos. Cum nunc inter cauſas occaſionales nulla ſit aëre humido ac frigido pejor, cum is diuturniore tunc obtineret tempore, Scorbutum peſſimum naſci oportuit.

Ex cunctis liquet victum corruptum, aëra humidum ac frigidum, veſtes tenues & humidas, humidos

te-

tenuesque lectos, Vegetabilium ſucculentorum defectum, animi mœrores ac tædia longi itineris, unà concurrere ad Scorbutum generandum; aëra humidum ac frigidum, cum veſtibus & lectis nautarum frigidioribus, Scorbutum creare poſſe in media Vegetabilium opulentia; Vegetabilium defectum ſolum ſine humiditate & frigore & mœroribus, vix creare Scorbutum, ut optimus *Lind* in *Scotiæ* Montanis incolis, & in *Finnis* evicit.

§. IV. Ex mirandarum curarum collectione conſtat illas peractas eſſe herbis calidis, & frigidis; alcaleſcentibus, & acidis: *Cochlearia*, *Naſturtio*, *Braſſica*, *Cæpis*, *Nymphæa*, *Lactuca*, *Acetoſa*, *Rubi baccis*, *fructibus Tamarindorum* aliisque, maxume pomis *Aurantiis*, *Citreis*, ac *Limoniis*: quovis *graminum* genere: nec non qui-

busvis ſucculentis *Vegetabilibus*: *Vino, cereviſia, aceto.*

Quamvis remedia, quæ morbum curaverint, oppoſitæ ſint Naturæ, Scorbutus tamen navalis, Symptomatibus deſcriptus ſuis, unius modo ſpeciei fuiſſe apparet; maxime id concludere licet ex curatione eorundem hominum primo per Cochleariam, deinde per Rubi baccas; ut ſupra conſtitit.

An vero Cl. Viri *Pringle* experimenta, aceſcentis Cochleariæ, dum chemicis quibusdam operationibus eandem exponebat, præcipuam difficultatem haud tollant, docendo unicum Scorbuti genus unico medicamenti genere curatum eſſe?

Si hæc experimenta aliis clarioribus elucidentur, lubens Viri Doctiſſimi ſententiam amplectar: verum ne huc usque amplexus ſim, me alia expe-

perimenta remorantur. De acore in ipſius experimentis ex Cochlearia percepto, ideo non concludo acidum in Cochlearia adeſſe, quia didici propriis experimentis, dum alcalina vegetabilia, dum ipſa jura carnium, certum quendam corruptionis gradum conſequuta, quid acidi redoleant, id fugax acidum, licet ſyrupo Violarum detectum, ideo non docere naturam rei acidam, cum brevi poſt totum abeat in alcalinum. Ergo vix video, cur, ob fugax tale acidum, credamus & alcaleſcentia vegetabilia, & jura carnium, in corpore humano ut acida agere? Equidem in experimentis clariſſimi Viri alcali volatile Cochleariæ avolavit multum, indeque natura herbæ alcalina vehementer mutata eſt; ſed an mutata tota? An mirandæ curationes putridi ſcorbuti, ægris, Armentorum inſtar, crudam

de

de pratis herbam vorantibus factæ, præſens non habuere alcali, idque copioſum? Deinde in Pringleanis ſufficiens diſtinctio inter fermentationem & putrefactionem deſiderari mihi videtur. Deſiderari etiam arbitror debitam diſtinctionem putrida inter & alcalina. Putrida multa cum acidis non efferveſcunt, donec certum adipiſcantur putredinis gradum, quo fiant alcalina. Necdum etiam mea experimenta me convicere de vera putredine, etiam nondum alcalina, in vivente corpore animali. In tot morbis putridis, etiam conclamatis, dum ſanguis vena tuſa eductus, aut aliunde effluens, examinatus eſt, nunquam, ne in peſſimis quidem variolis, putredinis ſigna vel minima mihi dedit. *Mortono* putridus ſanguis de vena exiliens deſcriptus, ob raritatem hic vix memorandus eſt. Et de-

demum non datur in tota Chemia machina, quæ utcumque Machinæ humanæ ſimilis ſit: Comparentur alimenta & potulenta cum excretis ſecretisque omnis generis, an huic ſimilem poſſideat Chemia machinam? Unde donec Clari, quem veneror, ſemperque venerabor, Autoris, experimenta elucidentur, cochleariam, naſturtium, allium, &c. vocabo calida alcaleſcentia, imo alcalina Antiſcorbutica.

Nunquid ergò in Vegetabilibus, præter prædominans acre, aliquid aliud eſt, quo ſic operentur, ut acre illud nihil obſit, & illud aliud, quidcumque demum ſit, curam ſcorbuti peragat totam? Foretne vis eorum ſaponacea? an aliquid aliud?

An non his, qui ſaluti publicæ vi muneris coguntur invigilare, incumbit ut ſupremæ poteſtati ea indicent, qui-

quibus horrendus hic morbus præveniatur? Et an inter hæc Conſilia etiam hoc ſalutare non ſuadendum, ut loco tantorum vegetabilium ſiccorum, parentur in doliis ſucculenta vegetabilia omnis fere generis ſale condita, ut nunc pauca modo parari ſolent? Si Viri Clariſſimi *Poiſſonier* aquas marinas levi negotio potabiles reddendi ſuccedat conatus, laudes merebitur æternas.

An ad ſtupendas & celeres ſcorbuti curas plurimum non contulit aura ſerena; in quam ex navi deducti ſcorbutici inducerentur, & qua compluribus fruerentur diebus?

Purus, ſiccus, tepens aer, partem medicinæ in his expleverit neceſſe eſt, dum humidus frigidusque aër ſymbolam adeo magnam morbo generando contuliſſet: ſed abſoluta talis puri ſicci tepentisque aëris neceſſitas

non

non demonſtratur ex eo, 1mo quod ægri ſæpe jacuerint in Littore ſub tentoriis, ubi certo & humidus aer, & frigidus ſæpe eſt. 2do quod plures tales celeres curæ peractæ ſint, ægris in continentem non expoſitis, verum nave detentis. Curam vero fortunatiorem ac celeriorem bono cum aëre expectare oportet.

§. V. Quid demum cauſæ, quod marini ſcorbuti, ejusque peſſimi, ſæpe tam celeris, atque perfecta cura fuerit; quodque terricolarum ſcorbutus curam noſtram toties diuturnam, laborioſam, ac ſæpe impoſſibilem arguat? An doſis eſſet Medicamentorum, quam ad guttulas, ad cochlearia, ad vaſcula aliquot Nucthemeri ſpatio evacuanda, præſcribimus; interea dum Hiſtoria marina homines curatos oſtendit illos, qui vegetabilia cruda integris manipulis, qui po-

ma

ma aurantia & limonia denario numero, qui præterea herbas & fructus, coctos, elixos, aſſos, juraque eorum, ad victum ſic adhibebant, ut nulla re alia veſcerentur?

CAPUT V.

DE MACHINA AD CURANDUM ILEUM DESPERATUM.

§. I. *Communicantur duæ Epiſtolæ agentes de Machina, nuper in* Italia *excogitata, qua tres homines, Ileo deſperato laborantes, integræ ſanitati brevi reſtituti ſunt; referentes quoque facta in canibus cum eadem experimenta.* §. II. *Traduntur novem mea experimenta cum hac Machina capta; qua occaſione etiam phænomena, quæ circa Vermium in corpore animali domicilium, & circa Vitales actiones, obſer-*

ſervabantur, noto. §. III. *Quatuordecim Corollaria tam Theoretica, quam Practica, ex dictis deducta.*

§. I. ERuditiſſimus ac ſolertiſſimus Medicus *Joannes de Videmar*, celeberrimus *Mediolanenſis* Practicus, ad promovendam Medicinam natus, jam pluries de ejusmodi Machina ad me ſcripſit, quæ excogitata in *Italia*, ad deſperatum Ileum morbum, præſente jam vomitu ſtercoreo, ſolvendum pluries admota, nonnullos homines mortis faucibus eripuiſſet, eosdemque ſpatio incredibiliter parvo reddidiſſet ſanitati.

Primæ ejusdem Literæ ad me datæ XII. Kal. Jan. 1762. ſic ſe habent: „ Machinam, de qua alias ſermo fuit, „ a Domino Phyſico *Molinari* huic noſtro Fabro *Laurentio Mazzoni* demandatam, iſtuc brevi deferendam intelligo; ita binas alias hiſto-

„ rias, ad eam ſpectantes, quæ bis
„ fortunatum obtinuere eventum, ti-
„ bi communicatas volo; eaque ſi-
„ mul in Denatis per me capta ex-
„ perimenta coram Archiatro *Van-*
„ *delli*, ejusque nepote D. *Dominico*
„ *Vandelli*, ut de ejus uſu certiores
„ apud Litteratum orbem rationem
„ reddere queamus. Et primo:

„ Ruſtica mulier toroſa, quartum
„ agens luſtrum, poſt magnam ſal-
„ ſamenti, fructuumque horæorum,
„ ingurgitationem, quatuor milia-
„ rium iter ſuſcepit. Domum re-
„ dux doloribus *ad ileum dextrum* ve-
„ xatur, cum abdominis intumeſcen-
„ tia, vomitu, anxietatibus: nihil
„ profuere Enemata ſæpius applici-
„ ta, nihil iteratæ V. S. nihilque fo-
„ tus emollientes, & oleum Lini ma-
„ gna ſatis copia epotum; ita *ut ad*
„ *octavam diem* increbeſcentes, jam-

„ jam-

„ jamque morituram proclamantes, „ ut transferretur machina, conſcii „ ſuadeant nonnulli: qua applicata „ magna tepentis aquæ copia quatuor „ dierum ſpatio, ſed per intervalla, „ injecta, mirum! dextram abdo- „ minis intumeſcentiam ſe movere „ viſum eſt, doloresque demulceri „ ceperunt, multisque brevi poſt de- „ jectionibus liberata fuit.

„ *Frater Joſephus Fidelis a Medio-* „ *lano*, Capucinus, moribundis in „ Xenodochio adſtans, quadragena- „ rius, poſt diuturnam toleratam fe- „ brem vix reconvaleſcens, in vo- „ mitum fere continuum incidit, ma- „ teriei primo aquoſæ, virideſcentis, „ magnæ copiæ, ſingultibus identi- „ dem comitantibus, nullisque trium „ dierum ſpatio ſedibus. Omnibus „ incaſſum adhibitis, fœtentes jam „ incipiebat vomere fœces. Re in

„ anguſto ſic poſita, adſtans Chirur-
„ gus & Lithotomus magni nominis
„ *Dominicus Ocelli*, machin m expe-
„ riri ſolitus, ad eam confugiendam
„ eſſe autumavit, motum periſtalti-
„ cum inverſum revocandi ergo. Ma-
„ nu operi admota, paulatim, ſed
„ repetito, injicitur tepida: paucæ,
„ ſed crebræ redduntur ſedes, (qui
„ effectus machinæ hujus ſingularis
„ & proprius alvum crebro irritan-
„ di,) brevi ceſſat emeſis, perma-
„ nente adhuc ſingultu; verum ana-
„ lepticis recreatus, integre conva-
„ luit, prout mihi retulit idem ægro-
„ tus.

„ Ad ea, quæ in denatis ipſe ani-
„ madverti coram Teſtibus, nunc
„ devenio. Nudatis igitur Inteſti-
„ nis, aqua per machinam injecta
„ paulatim præterfluere omnes Inte-
„ ſtinorum convolutiones, uſque dum

„ con-

„ continuato per os exiret rivo, con-
„ ſpexi; ne guttula quidem in cavo
„ abdominis ejecta, intactis, etiam-
„ ſi ſatis extenſis, Inteſtinis; neque
„ tam impleta ac diſtenta inveni, ut
„ rupturæ periculum minarentur, quin
„ majori extenſioni locus foret. Ite-
„ rato periculo in Cadavere, cui Ileum
„ pone Valvulam apertum fuit, aquam
„ vix ad libram injectam per aper-
„ turæ locum exire vidimus, nihil
„ prorſum reſiſtente valvula, haud ſe-
„ cus, ac ſi nulla adeſſet: ex quo
„ vera ſcripſiſſe *Matthæum de Gradi-*
„ *bus*, *Guainerium*, alioſque, intel-
„ leximus, qui ſuppoſitoria in anum
„ intruſa, abrupto vi filo, per os
„ ejeciſſe ægrotantes nobis tradide-
„ runt; quin imo digito immiſſo in
„ Colum, deſurſum verſus absque ul-
„ la reſiſtentia in ileum tranſiviſſe ani-
„ madvertimus.

„ Nec per conſtructam Machinam „ iſtuc quantocyus translaturam experti fuimus aliis duobus in cadaveribus; hinc pari modo injecta „ aqua ultra valvulam præterlapſa „ non fuit; ita ut non ſemper æque „ conſtructam, neque in omnibus „ æque validam eſſe fateamur oporteat; quemadmodum & *Hales* in „ canibus, aliique in hominum cadaveribus Anatomici annotavere. „ Horum duorum cadaverum Inteſtina ad ſpithamæ longitudinem, ſupra & infra valvulam, de induſtria „ diſſecui, atque e corpore extraxi, „ in diem ſequentem periclitaturus, „ quid inde eſſet. Injecta igitur in „ Colon aqua, in Ileum pertranſiit; „ minime miratus ſum, eo quod partes in ſitu quandam habeant actionem, quam non retinent divulſæ, „ quemadmodum partium uſus in denatis valde laceſſitur.

„ In

„ In vivo cane de induſtria parato „ iterum periculum fecimus, in „ eoque facillime tepidam omnes Inteſtinorum „ anfractus, ad Pylorum „ uſque, pervaſiſſe vidimus. Ex „ quibus patet Inſtrumentum hoc nullum „ neque in vivis conatum inferre „ poſſe; eo magis, quia dum ſatis „ eſt, injectio de ceſſatione admoneat, „ atque extracto tubulo immediate „ poſt rejiciat aquam. Hæc „ de Machina ſatis.

In ſecunda Epiſtola data *Mediolani* ſept. Kal. Jun. 1762. ſic ſcripſit: „ Habes hic annexam delineationem, „ atque deſcriptionem Machinæ, clyſteris „ vice adhibitæ. En caſus! „ Mulier fere quinquagenaria, colicis „ doloribus quatuordecim dierum „ ſpatio vexata, nihil prorſum per inferiora „ emittens, omnia evomebat; „ incaſſum adhibitis Clyſteribus emollien-

„ lientibus, acribus, ipſoque Tabaci „ fumo, atque oleo amygdalino cum „ Hydrargyro deglutito, nec repe„ titis V. S. ac balneis, levari potuit. „ Ipſo momento, quo Machinæ ope „ injecta fuit ſaccharata aqua, tot „ dejecit prædura ſcybala, ut vix „ credi poſſit; quibus exacte inſpe„ ctis, præmulti uvarum acini, jam „ multis menſibus retro comeſti, re„ perti ſunt.

„ Verum quidem eſt, quod mulier „ hæc multos ſuſtinuit labores in aquæ „ violenta injectione, quemadmodum „ optime notat Exp. *Hales* in Hæmaſt. „ Exp. 25. ac parum affuit ne in ani„ mi deliquium laberetur in fœcum „ dejectione; aſt analepticis robora„ ta, in diem ſequentem injectione „ iterata, iterumque interpoſitis ali„ quot diebus repetita, optima nunc

„ frui-

,, fruitur valetudine, quæ iliaco mor-
,, bo mori proxime videbatur.

,, Haud abſimilis ei hæc machina
,, eſt, quæ ad extinguenda incendia
,, apud *Martin* deſcribitur, in *Gram-*
,, *matica ſcientiarum.*

,, Jam in cadavere Machinam hanc
,, experti ſumus, vidimusque aquam
,, ad Pylorum uſque adſcendiſſe; aſt
,, ignoro uſque dum, an in omnibus
,, cadaveribus hoc eventurum ſit? Re-
,, petitis experimentis te commone-
,, faciam. Dubium tamen eſt an,
,, poſito quod æque eveniant in om-
,, nibus demortuis, in vivis pari mo-
,, do eventura ſint, (quemadmodum
,, & tu notas ſuper *Haleſiana* experi-
,, menta,) majorem propter *Tulpia-*
,, *næ* valvulæ vim in his, quam in
,, illis.

,, Clariſſimus *Hales* loco citato, &
,, tu quoque in capite *de Tympanitide*

„ *& Ileo morbo*, Medicos admones
„ ut hujusmodi caſibus enemata ex-
„ cogitent tantarum virium, quæ In-
„ teſtinorum obices tollere poſſint.
„ Hæc tibi communicata hiſtoria ſa-
„ tis evincit, quantæ ſit efficaciæ ſi-
„ milis aquæ injectio.

His ita a digniſſimo Viro perceptis curavi mihi juxta delineatam calamo effigiem Machinam ejusmodi parari: quam Tabulam lubenter communicaturus eſſem, ſi in actis *Bononiæ*, aliusve Italicæ Eruditorum Societatis, non proſtaret brevi; & niſi, ut ante monitum eſt, fere ſimilis haberetur in *Martini Gram. Scient.*

Die Martis 28. hujus anni, primum experimentum in Noſocomio fecimus in Cane viva, mediocris magnitudinis. Injecimus in tribus iteratis vicibus in inteſtinum Rectum Libras

bras Medicas unciarum XII. propemodum ſex aquæ tepidæ.

Poſt ſingulas injectiones canis incredibili impetu aquam cum ſtercoribus ad 4. 5. pedum diſtantiam expulit ano. Has tres injectiones ſpatio horæ quadrantis abſolvimus.

Liberata Canis per 3. 4. minuta ſpatioſum cubiculum circuivit, corpus poſticum totum madidum ubique affricans. Poſtea cucurrit alacriter, bene dormivit, ſaltavit, manducavit eo, & ſeq. die.

Violenta hæc vis, qua injecta aqua ad tertiam usque vicem reſiliret, nosque injectionem ter repetere cogeret, ſuſpicionem dabat an valvula *Bauhiniana* tranſitum non denegaſſet.

Unde die 29. & 30. & 31. Martii eodem modo experimentum repetivimus, eundem an effectum editurum eſſet curioſi. Et phænomena inje-

ctio-

ctionis eadem erant, & æque bona canis poſt injectionem valetudo.

Unde 1. Aprilis experimentum ſic mutavimus, ut ano bene circum ſiphunculum clausô, & cane melius intra manus firmata, Sex ad minimum libras continuata opera injecerimus. Porro dum Libræ pene quatuor injectæ erant, canis vomere cepit, primo aquam, dein cibos, vermes tandem teretes vivos. Injectione interim pergente, Vomitus rivi lati inſtar proſiliit ad diſtantiam 3. aut 4. pedum.

Vis ergo machinæ continuatior reſiſtentiam valvulæ ſuperavit.

Animus erat ilico interna examinare. Strangulavimus canem, & aperuimus. Craſſa Inteſtina modicè, tenuia minus, Ventriculus immenſe diſtentus erat.

Aper-

Apertis colo & ileo, oblongum in valvula hiatum deprehendimus.

15. Aprilis ſano ac vegeto cani unica continuata vice, niſi quod ſemel quidquam alvus reſiliret, injecimus ultra octo Libras aquæ tepidæ. Poſt injectas 5. Libras vomere cepit, pluriesque vomitum exinde repetivit. Paucis poſt minutis a ſordibus canis mundatus, ac linteo ſiccatus, hilaris ac ſanus fuit per plures dies; poſtea dimiſſus adiit ilico ſuum in vicinia herum, reditque adhuc ſæpe nos blande ſalutaturus.

18. Aprilis in cadavere humano vires exploravimus Machinæ. Sexagenario major cum calculo in Veſica in Noſocomio obierat. Veſicam cum calulo primum eduxeramus, ne utiliſſima demonſtratio, quam poſthac communicabo, turbaretur. Injecimus tunc ope Machinæ tepidam per

anum,

anum, quæ ut facilius progrederetur, inteſtina plurium manibus molliter compreſſimus; ſic tamen ut aquæ progreſſum levatis ſæpe manibus bene contemplaremur. Vidimus Inteſtina craſſa cito impleri; nonnullam quidem naſci ad Valvulam remoram, ſed brevi ſublatam; injectam aquam momento citius Inteſtina tenuia permeare; non extendi ea notabiliter; ventriculum autem valde turgidum fieri, oreque mox elabi aquam. Valvula hiabat; antequam vero perſcinderemus, ex colo aquam in ileum promovere ſatagebamus, haud æque feliciter in quovis Inteſtini ſitu: certus ac determinatus ſitus requirebatur, ut ex Cæci ſacco aqua in Ileum tranſiret.

3. Maji canem maſculum 16. menſium, fortem, nacti, experimentum iteravimus. Valida corporis contorſio-

ſione & ejulatu tres primæ tepidæ libræ vi expellebantur ano. Quo dein accuratius circum cannulam firmato, tres alias libras commode, & non interturbate, injecimus: aqua interim vomitu quidem valido, ſed eo, qui in primo cane obſervatus, debiliore, ejectabatur, cum paucis cibis, & teretibus Lumbricis, ad tertiam usque vicem.

Decreveramus etiam hunc extemplo aperire; ſed cum inde minus recte, quam priores canes, ſe videretur habere, pepercimus ejus vitæ, viſuri an quid ab operatione infortunii obſervari daretur. Aſt hora elapſa canis per omnia ſe ſanum eſſe demonſtrabat. Cum haud illepidus cuiquam placeret, qui pro ſuo magno ac vetuſtiore cane libenter eum mutaret, dedimus illi noſtrum, poſtquam per novem dierum ſpatium certiores nos

de

de ipſius perfectiſſima ſanitate reddidiſſemus.

Canem ergo majorem illum 12. Maji ad experimentum ducentes, ſpatio binis minutis breviore injecimus aquæ tepidæ 8. vel 9. Libras, quæ incepere tunc violento ſaltu, minus tamen violento, quam in primo experimento, ore exſilire. Vomitus iterum ut in prioribus ter repetierat, isque ſingula vice copioſiſſimus. Materies ejecta partim aqua erat, partim copioſa caro, partim lumbrici teretes, digitum, ſesquidigitum, longi, valde graciles, partim copioſiſſima Tenia, & gluten multum.

Apertis per longitudinem inteſtinis deteximus innumerabilium Teniarum copiam, ſic ut catena cohærentium ſibi cucurbitinorum vermium, ſive Aſcaridum planorum, hinc inde, forte per vim aquæ, fracta, plus vi-

ge-

geſies iret, rediretque per totam tenuium inteſtinorum longitudinem, glutine involuta copioſiſſimo. Lumbrici teretes Teniam concomitabantur ubique.

Peculiare in hoc cane fuit, quod Colon in medio ventre ſub umbilico originem haberet, rectaque deſcendens, mox Rectum formaret; longitudinem igitur una cum toto Recto 8. vel 9. pollices emenſum duntaxat: quale quid & in homine *Dionis* ſe teſtatur obſervaſſe. Ceterum breve hoc Colon ab injecta aqua probe elutum erat, compactas modo fœces & in ortu ſuo, & in magno ſuo proceſſu vermiculari, gerens.

Utrique cani, quem ſtrangulaveramus, effectum machinæ contemplaturi, laxato poſt apertum abdomen & thoracem fune, vita pulcerrime redibat. Quo animadverſo, mox

ad actiones vitales contemplandas, reliquo examine ad tempus dilato, nos accinximus. In priore cane, aperto pericardio, cor pulſabat uno tempore æquabiliter, alio inæqualiter: vita labaſcente, per vices quievit & palpitavit. Levis digiti attactus momentaneam vitam reddebat. Attenti ad ultimum cordis motum, vidimus utrumque ejusdem ventriculum æquabiliſſime agere, & æque fortiter; idque etiam ubi poſt aliquantillam quietem, ſive ſponte, ſive flatu, tactuve, ſuos redintegraret motus. Quo autem certiores hujus eſſemus, cor parum invertebamus, ut cum ſinu & auricula ſua Ventriculus ſiniſter ſub liberiorem conſpectum caderet; unde ſiniſtrum cor pulcerrime agere cernebamus, ut ante videramus pro parte.

Quod autem diu, diſtincteque, ac de induſtria, notabamus, vix cuſpis di-

dici poterat ad baſin in ſyſtole multum accedere, idque etiam a principio, dum cordis validior motus exiſteret, notavimus. Dicendum potius eſt in ſyſtole cuſpidem, & latera Ventriculorum, ſe ſimul leviter contrahere.

Arteria intercoſtalis perſciſſa pulcre oſtendebat velociorem illum ſaltum, quem arterioſus ſanguis ad ſingulam cordis contractionem edit.

Uterque Cordis ventriculus apertus multum, ſiniſter autem plus, ſanguinis continebat.

In altero cane pericardium ægre a corde ſecedebat. Attenti ad omnia, vidimus clare in ſyſtole cordis baſin, æque ac mucronem, & parietes, ad ſe invicem accedere, & cor facere ſe ipſo minus: motus vero vitalis ad finem uſque pergebat æqualiter in utroque thalamo, inverſo corde, quemadmodum in cane priore,

ut cordis ſiniſtri motus apte conſpici poſſet. Tandem, quod non in Cane priore, ceſſante motu vitali ventriculorum, auricula dextra quater vibrabat, quo tempore ſiniſtra ſemel. Cor ſiniſtrum cum ſua auricula æque plenum ſanguine, quam ſua cum auricula dextrum. In ſinu dextro polypus magnus.

In utroque Canum experimento dextrum Cor non vixit ſiniſtro diutius. An quod, corde in ſitu manente, cor ſiniſtrum minus conſpicuum ſub ultimis vitæ ſcintillis mortem teſtari maturiorem videatur? Igiturne aliqua cordis inverſione opus, ut certi quid affirmemus, detegamusque errores?

In humanorum Cadaverum examine Cor ſiniſtrum ſæpe minus quam dextrum repletum inveni, ſæpe æque repletum, aliquando repletius. A Methodo ſecandi multum pendet: qui

cor

cor dextrum prius aperiunt, hi motu, preſſione, evacuant cor ſiniſtrum plus, quam aliter; qui ſiniſtrum prius, eandem ob cauſam poſſunt dextrum inanire.

Finem Capiti huic, & ſimul operi, imponam quibusdam Corollariis & Problematibus.

1mo Patet in Canibus facta Machinæ operatione ſic, ut aqua injecta bis, ter, cum fæcibus alvo expelleretur, vomitum non adfuiſſe.

2do Canes poſt hanc operationem minime ægrotaſſe.

3^tio Quod Vomitus non ſucceſſerit, violenteque ex ano fuerit expulſa aqua, id minus videri Valvulæ reſiſtentiæ tribuendum, quam quidem canis motui, contorſioni, clamori, elabendi conatibus.

4to Id evidenter patuiſſe, quando, cane prudentius firmato, injecta conti-

tinuatim aqua Vomitu repetito expulſa fuerit.

5to Experimento eo uſque producto, ut violentus, repetitusque ſequeretur Vomitus, unàque cum aqua cibus, gluten, multusque tum teres vermis, tum latus; igitur eo uſque, ut vis valvulæ coli penitus ſuperaretur, ut motus periſtalticus naturalis ſufflaminatus, & ut motus antiperiſtalticus eſſet præternaturaliter auctus; experimento, inquam, ſic aucto, Canes tamen nullam inde habuiſſe, imo ne a ſæpius quidem repetita eadem actione, ſanitatis jacturam aut læſionem.

6to Canibus ſtantibus, ac quatuor pedibus ſuis ſupra menſam detentis, cum injectionem fecerimus, quæritur utrum injecta aqua faciliorem hinc habuerit, an difficiliorem motum ad os uſque? Et an ſaltem in homine

ilia-

iliaco, dextrum in latus pro more verſo, injectione minus ſuccedente, ſitus non foret, qualem in canibus obſervavimus, conciliandus?

7. Et in canibus, & in hominum Cadaveribus, quæ *Cl. Widemar*, quæ nos, aperuerimus, apertave contemplati fuerimus, omnia Inteſtina modice tantum turgida inventa eſſe: videri hinc eam vim Machinæ eſſe, ut omnes in via reſiſtentias multo leviore negotio ſuperet, quam ut per reſiſtentes potentias ſuam viam amplificare cogatur. In vivis quidem inteſtinorum vis contractilis juvare dici poteſt; in cadaveribus autem haud ita.

8. Cur in iisdem experimentis (n° 7.) Ventriculus maxime expanſus? Replendus is erat donec vel finderetur, vel per orificia evacuaret ſe ſua: per orificium inferius ſive dex-

trum non poterat, impellente fortius machina; ergo per ſuperius tantum, ubi primum ſic repletus, ut capere ultra non potuerit.

9. Haud in canibus duntaxat, verum nec in hominibus, hucusque inventam eſſe per ſe letalem eam, ſuperna verſus, *Tulpianæ* valvulæ aperturam, ut aqua, ut ſtercora, ut enemata, ut etiam ſuppoſitoria, ex Recto & Colo adſcendant, & ore evomantur. Caſus *Matthæi de Gradibus*, *Guainerii*, Pueri, de quo Rat. Med. Tom. 3. pag. 104. 105. tandem & trium illorum, quibus, referente *Cl. Widemario*, hæc Machina vitam ſervavit, aperte hoc evincunt.

10. Caſus dari ex obſervationibus, quos Machina hæc minime curet: quales enim binos expertus ſit *Cl. Widemar* inſuperabilitatis Valvulæ, tales plures reperiundos fore. Jure

pro-

proinde *Italos* Medicos & Chirurgos laudandos, qui in vivis hominibus, ne una vice nimium urgendo obeſſent, lente adeo & prudenter progreſſi ſint.

11. Meditationi Pathologicæ multam materiem a Vermibus in Canibus repertis ſuppeditari. Ac primo quidem ope Machinæ in binis Canibus vermes teretes plures vomitu ejectos; in tertio magnam copiam teretium & latorum. 2. In Anatome canis poſterioris Teniam copioſam, multosque illos teretes vermes, inteſtina fere tota explevisse. 3. Eosdem copioſiſſimo ac tenaci inhæſiſſe glutini. 4. Cur tota hæc moles, aut cur ſaltem primo in ortu, motu periſtaltico, & transeunte chylo, depulſa non fuerit, mirum videri; cum quo affigat ſeſe, quove retineatur, nullibi appareat quidquam. 5. Retinere-

turne hæc Vermium ac glutinis moles a motu antiperiſtaltico naturali? Sed cur tunc Chylus, cur incipientes non retineantur fœces? 6. Nunquid copioſi adeo Vermes ſuo motu & reptatu non plus, quam alia ibidem contenta, canalem inteſtinalem ſtimulent? & cur haud expellantur tamen? 7. Poſſiderentne vim ſuſtinendi ſe, motui periſtaltico reſiſtendi, affigendi ſe, dum pelluntur, tuendique domicilium? 8. Ideone inefficax toties Antihelmintici vis, quod tenaci glutini involuti vermes, tutique hæreant? 9. Visne Antihelmintici ea præcipua ſit, quæ gluten incidere, pellereque, ſit potis? 10. An Allium, Aſa fœtida, Fuligo cruda Caminorum, &c. ſæpius ſumta, Vermes in medio ſuo glutine ſic afficerent, ut ſede mutari cogerentur, & vel ſponte ſurſum deorſumve exitum

quæ-

quærerent, aut catharctico fortiore tunc facile expellerentur? An vero hæc tantum in gluten deſtruendum potenter agendo inſecta fugent?

12. An inde forte capiatur cur alvo nonnunquam prodeant corpora ulna longiora, inteſtinum cavum longitudine, amplitudine, cavitate, referentia; quale quid ſtupenda eruditione clarus *Juſtus Lipſius*, teſte Medico ſuo *Heurnio, patre*, excrevit? & quale præſtantiſſimum Collegam, variis portionibus, quas inter unam quatuor ſpithamarum, excreviſſe vidi? Utique Glutinis immenſi, inteſtina opplentis, copia, ſive genita cum Vermibus, ſive aliunde, poſſetne aliquando inſpiſſari, condenſari, conglutinari cum cavo inteſtino, & poſt Leienteriam, poſt Atrophiam a tot obſtructis Lacteorum oſculis, naturæ demum

mum bonitate ſub hac expoſita forma excerni?

13. Si tandem, plurium Iliacorum curatorum exemplis, Cunctis meridiano ſole clarius conſtiterit *Tulpianam* Valvulam a Machina innocue aperiri, totumque inteſtinalem tubum ſe tuto per os evacuare; an tunc in difficillima cura Vermium, cum maxime latorum, Machina applicanda non foret vicibus repetitis, ut *Itali* fecerunt; quandoquidem viderimus ab unica applicatione, ſed fortiore, & lumbricos multos, & copioſam, cum muco abundantiſſimo, expulſam Teniam? Animus eſt, ſi denuo canem tenioſum nactus fuero, ſingulo tertio quartove die experimentum toties repetere, donec ultra nihil de verme prodeat; incidere demum Canem, viſurus num penitus a Vermibus immunis ſit, nec ne?

14. De

14. De experimentis, circa actiones vitales in vivo animali utroque hic captis, notandum id cenſeo, quod in omnibus canibus ac felibus, quos ad cotemplandam hanc actionem unquam vivos contemplatus ſum, rem non ſemper, ut hic, invenerim; verum perpetuo cum mira in aliis atque aliis varietate: unde concludo 1mo illegitimam quamcumque regulam phyſiologicam fore, quam ex ejusmodi phænomenis, adeo inconſtantibus, obtrudere quis vellet. 2do magis illegitimum eſſe actionem ſani vegetique animalis ſic exponere, & per ea explicare velle, quæ in eodem vulnerato, convulſo, agitato, cum morte luctante, cum abſentia reſiſtentium potentiarum, quæ olim partes in debito ſitu detinebant, fulciebantque, obſerventur. 3tio Maxume illegitimum vitalitatem humanam,

nam, ſanam, explicare, & comparare cum phænomenis, quæ animal vulneratum, & cum morte luctans, inſigni varietate & inconſtantia offert contemplantibus.

Atque hic tandem finem operi impono, ſolito jam protractiori, quam ut notabiliores caſus Chirurgicos & Anatomicos, quorum tamen ſcire intereſt, adjungam eidem: unde hos ad proxime ſubſequentem tomum reſervabo.